

The Project Gutenberg eBook of Mire megvénülünk (2. kötet), by Mór Jókai

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Mire megvénülünk (2. kötet)

Author: Mór Jókai

Illustrator: Willy Pogány

Release date: December 5, 2014 [EBook #47542]

Language: Hungarian

Credits: Produced by Albert László from page images generously made available by The Internet Archive

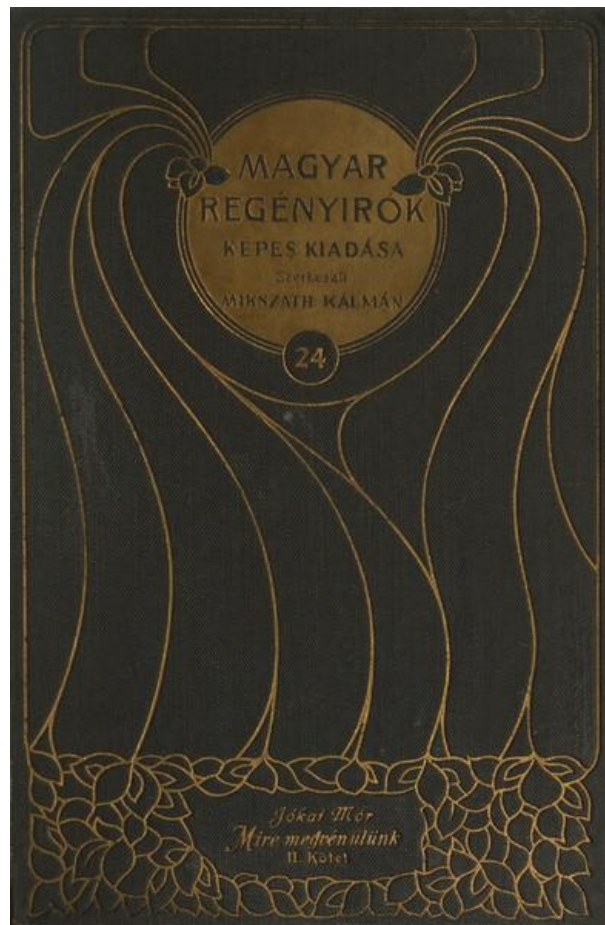
*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MIRE MEGVÉNÜLÜNK (2. KÖTET) ***

Megjegyzések:

A tartalomjegyzék a [299.](#) oldalon található.

Az eredeti képek elérhetők innen: <https://archive.org/details/magyarregnyir24miksuoft>.

Facebook oldalunk: <http://www.facebook.com/PGHungarianTeam>.

MAGYAR REGÉNYIRÓK
KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti és bevezetésekkel ellátja

MIKSZÁTH KÁLMÁN

24. KÖTET

MIRE MEGVÉNÜLÜNK

Irta

JÓKAI MÓR

II.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1909

MIRE MEGVÉNÜLÜNK

REGÉNY

IRTA

JÓKAI MÓR

MÁSODIK KÖTET

POGÁNY VILMOS RAJZAIVAL

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1909

Minden jog fentartva.

Franklin-Társulat nyomdája.

XIII. MELYIK TÉRITI EL A MÁSIKAT?

Reggel felé gördült be a hintó a lankadombi kastély udvarára.

Topándy a folyosón állva várta az érkezőt s eléje sietve, lesegíté a fiatal hölgyet a hintóból, nagy tiszteességgel kezet csókolva neki. Lorándra pedig, ki a kocsis mellől szállt le, kérdő bámulattal tekintte.

A hölgy felelt helyette.

- Egy kicsapott diákot hoztam, a ki ispán akar lenni magánál. Meg kell őt fogadni.

Azzal az elésiető cselédekre bizva, hogy úti lomjait hordják utána, ő maga minden további szóvesztegetés nélkül felment a kastélyba, Lorándot magára hagyva Topándyval.

Topándy szokott gunyoros kedvében fordult az ifjúhoz.

- No, fráter, téged jól berekomendáltak! Kicsapott diák; ezzel sok van mondva. Hát öcsém: ispán akarsz-e nálam lenni, vagy tisztartó, vagy præfectus? Mert az mindegy. Válaszsz olyan titulust, a milyen tetszik. Konyítasz-e valamit ehhez a mesterséghez?

- Gazdaság körül nőttem fel. Nem szentírás biz az.

- Jól van, fráter! Hát megismertetlek veled, mi nálam az ispánnak a dolga. Tudsz-e négyesben szántani? Tudsz-e asztagot rakni, fennálva a kévék tetején? Tudsz-e elől rendet vágni tizenkét kaszással a sarkadban? Tudsz-e ágyást csinálni nyolc szérűre, mind a nyolczat kinyomtatni, bemérni, szekérre rakni?

Loránd nem volt meglepetve a kérdésektől.

Azt felelte mindenre, hogy tud hozzá.

- No azt szeretem; - szólt Topándy. - Hozzám sokan jöttek már híres, kitanult oekonomusok, csattos czipőkben gazdatiszteknek ajánlkozni, de a mint azt kérdeztem tőlük, hogy tudnak-e trágyát rakni a szekérre? mindannyi megfutott. Szeretem, hogy te még itt állsz. Hát a conventio tudod-e, mi lesz?

- Tudom.

- Már hogy tudnád?

- Addig, a meddig hasznossá nem tudom magamat tenni, semmi; azontúl pedig annyi, a mennyi egyik napról a másikra kell.

- Ez okos beszéd. Hát valami tisztí lakás, iroda, vagy mi felől nincsenek igényeid? Mert az egészen szabad tetszésedre lesz bizva. Nálam az ispán ott lakhatik, a hol akarja; - akár a birkaakolban, akár a tehénistállóban, akár a bivalyosban. Nekem mindegy: szabad választásra bízom.

Topándy hamis szemszúrással kacsintott Lorándra, hogy mit mond erre?

Loránd pedig a legkomolyabb arcczal válaszolá, hogy legszükségesebb lesz jelenléte a birkaakolban, ott fog megtelepedni.

- No, e szerint hát megalkudtunk, - szólt nagyot nevetve Topándy. - Majd meglátjuk, hogyan álljuk ki egymás barátságát? A szegődést elfogadom; mikor meg tetszik unnod, meg se tessék mondanod: ott a kapufélfa.

- Nem fogok hozzá fordulni.

- Bravo! Becsülöm az elszántságodat. Most hát gyere fel öcsém, az asszony majd kiadja számodra az öt napra való cselédkenyeret, szalonnát, lebbencset, levesbe főzni valót és az átalag vinkót; vedd át; majd a juhász megtanít rá; hogyan kell sütni, főzni?

Loránd az arczát sem fintorította félre a sajátságos ispán-fogadási föltételekre: mindenbe belenyugodott, mint a ki mindezt leghelyesebbnek találja.

- No hát gyere utánam, fráter ispán!

Azzal bevezette őt Topándy a kastélyba, még azt se kérdezte tőle, hogy hívják? Gondolta, úgy is odább szövik holnapután.

A nagyságos asszony éppen az előteremben volt, a hol reggelizni szoktak.

Míg Topándy mutogatta Lorándnak az aklokat, a mikből hálószobát választhat magának tetszése szerint, az alatt ő nagysága elkészítteté a kávé, a villásreggelit, szilvapálinkát a szép sávoles abroszsal terített kerek asztalra, melyre három csésze s ugyanannyi étesszék és asztalkendő volt föltéve.

-4-

Mikor Topándy belépett, maga után eresztve Lorándot, ő nagysága éppen azzal volt elfoglalva, hogy az ezüst főzőgépéből az illatos moccanedvet a csészékbe öntögesse, míg a kövér bivalytej a fehér mázos lábasokban párologott előtte. Topándy levetette magát a legközelebb talált székre, s hagyta Lorándot állva várni, míg ő nagysága ráér a lebbencset és tarhonyailletményt kimérni számára.

- Maga nem ül oda! - riadt rá a szép hölgy. Topándy felugrott hirtelen.

- Bocsánat, hát kinek a helye ez?

- Azé az úré ott! - mutatott Lorándra fejével a hölgy, mindkét keze el lévén foglalva az ibrikkel.

- Tessék, kérem alássan, - szólt Topándy, helyet csinálva Loránd előtt.

- Maga ott fog mindig ülni; szólt a hölgy letéve a kávé üstöt s ujjával a helyre mutatva, mely balfelől az övé mellett volt megterítve. - Reggelinél, ebédnél, vacsoránál.

Ez másképp hangzik, mint a háziúr biztatása; a lebbencs, tarhonya és cselédkenyér.

- Ez lesz a szobája itten jobbra! - intézkedett a hölgy tovább. - Györgynek hívják az inast, a ki ki fogja szolgálni; a kocsisok közül János fog állni rendelkezésére.

Loránd egyik bámulatból a másikba esett. Valami észrevételt akart tenni; de maga sem tudta, mit?

Topándy azonban homéri hahotára fakadt. Szinte elfulladt bele.

-5-

- Hiszen öcsém! mért nem mondtad, hogy az asszonynyal már elvégezted a szerződést? Akkor nem vesződtem volna veled. Ha így van, aludjál a pamlagomon, s igyál a poharamból.

Loránd akarta játszani a kevély szegényt. Megrázta fejét daczosan.

- Aludni fogok a szénában, s iszom a vederből.

- Tanácslom önnek, hogy tegye azt, a mit én mondom, - szólt a hölgy, agyonsujtva villogó tekintetével a két férfit.

- Bizony öcsém, - mondá Topándy, - annál okosabb tanácsot én sem adhatok neked. Ülünk le tehát és igyunk legalább bruderschaftot egy pohár papramorgóban.

Loránd jónak látta a hölgy parancsoló tekintete előtt meghunyászkodni s elfogadni a mutatott helyet, mire aztán az végtelen jó kedvvel elnevette magát. Olyan kedves volt, olyan természetes, olyan szeretetreméltó, mikor így nevetett.

Topándy meg nem állhatta, hogy meg ne csókolja a kezét.

Az úrhölgy nevetve, tréfás negéddel nyujtá Loránd felé a másik kezét.

- No hát maga is! No? Hát micsoda?

Loránd is megcsókolta a másik kezét.

Mire aztán mind a két kezét összecsapta a feje fölött, úgy kaczagott - az úrhölgy - a cigányleány.

- Nini! Magának én egy levelet is hoztam a városból; - szólt a hölgy, elővéve tárczáját. - Ugyan jó, hogy az a zsvány puggyillárisostól el nem vette tőlem; a maga levele is odaveszett volna.

-6-

- Zsvány? - szólt elkomolyodva Topándy. - Micsoda zsvány?

- No hát, itt a Fejbetörő csárdájában, mikor megálltunk itatni, egy zsvány rajtunk rontott, azután ki akart rabolni. A pénzt már odadobtam neki, meg a karpereczemet, hanem még ezt a gyűrűt is le akarta húzni az ujjamról: de én nem engedtem. Aztán megfogta a kezemet, s hogy ne sikolthassak, a szájamba dugta a pisztoly végét, - a bolond.

A hölgy olyan könnyűvérű negéddel adta ezt elő, hogy Topándy nem tudta, tréfál-e ez most vagy valót beszél?

- Micsoda mese ez?

- Mese?! kiáltották rá egyszerre két oldalról, egyfelől a nagyságos asszony, másfelől a kis szobaleány. Ez telelármaztta fülét, hogy ő mennyire meg volt ijedve, még most is reszket, amaz pedig feltúrta karjáról a ruha hímzett szegélyét s odatartá Topándy elé a karját.

- Nézze, hogy lement a bőr kezemről, a mint megszorította a rablót; s nézzen ide: az inyem egészen fel van hasadozva, a hogy a pisztoly végét a számba dugta, szólt szétnyitva korallpiros ajkait, mik közül a leggyönyörűbb fehér fogsor ragyogott elő. - Jó, hogy ki nem ütötte egy pár

Ezen a pisztolyon a Sárvölgyiek címere van.

- De hát hogy szabadultatok meg? - sürgeté Topándy aggodalommal.

- Bizony nem tudom én, hogy látott volna-e engemet még valaha, vagy soha sem, ha ez a fiatal ember ott nincs és segítségünkre nem jön. Hanem aztán a mint ez odaugrott, kikapta a zsvány kezéből a pisztolyt: az is egyszerre fogta magát és elszaladt.

Topándy még egyszer rázta a fejét. Nagy sor ezt elhinni.

- Még tán most is itt van a zsebében a pisztoly, a mit a zsványtól elvett. Adja ide; de ne bolondozzanak itt velem, mert elsül s még valakit megló.

Loránd átadta Topándynak a rablótól elvett pisztolyt.

A fegyver csöve bronzból volt; agya ezüst czifrakkal kiverve.

- Csodálatos! - szólt Topándy, szemügyre véve a pisztoly czirádáit. - Ezen a pisztolyon a Sárvölgyiek címere van.

Azonban nem folytatta tovább. Eltette a pisztolyt a zsebébe. Lorándnak pedig kezét nyujtá az asztalon keresztül.

- Öcsém, derék gyerek vagy; becsüllek érte, hogy ilyen bátran védelmezted az enyéimet, s annyival több okom van beleegyezni, hogy velem egy földél alatt lakjál ezentúl; ha csak te magad nem félsz, hogy az a földél miattam rád szakad. - Milyen volt az a rabló? szólt ismét a nőkhöz fordulva.

- Nem láthattuk, mert eloltotta a gyertyát s azután nagyhamar elfutott.

Lorándnak feltűnt, hogy az asszony nem akar emlékezni a rabló arcvonásaira, a miket pedig jól kivehetett a szeszláng mellett; s különösen, hogy egy szóval sem említette azt, hogy a rabló cigány volt.

- Nem tudom, milyen volt, - ismétlé, kifejezéssel tekintve Lorándra - egyikünk sem láthatta, mert sötét volt. Azért is nem lóhetett rá az elvett pisztolylyal szabadítónk, mert a sötétben bajos volt czélozni. Ha nem talál, a zsvány mindnyájunkat megölhetett volna.

- Ez szép kaland! - dörmögé Topándy. - Máskor nem engedem, hogy éjszaka utazzatok.

- Majd fegyvert hordok én is magammal máskor.

- Ezt a mocsári tanyát pedig nem tűröm itt a közelben tovább; ott végtére is olyan embernek kell lakni, a ki mi ránk leskelődik. Mihelyt a Tisza árja jön, felgyujtatom körülötte a nádast, s akkor aztán a kazal is ott ég.

Ezalatt megtalálta az asszony a levelet.

- Itt van, - szólt odanyújtva azt Topándynak.

- Nő-írás; - szólt rátekintve a címzetre Topándy.

- Hát még azt is meg lehet ismerni a betűkről, hogy asszony írta-e vagy férfi? - kérdezé naiv kíváncsisággal kandikálva az írásba a szép asszony.

Loránd is odatekintett, s úgy tetszék neki, mintha ezt az írást már látta volna valahol. De sehogy sem jutott eszébe, hogy hol? Idegen kéz írása; semmi nőismerőse kézvonásaihoz nem hasonlítanak a betűk; pedig mégis látta azt valahol!

-9-

Töprenghetel, gondolkozhatol azon jó fiu, sokáig: soha sem fogod te azt kitalálni. Nem gondolkoztál te arról soha, a ki azt írta, észre se vetted, hogy a világon van: Fanny írása az, a bohókás csere-leánykéé: valaha Dezső mutatott neked hasonló írást egy pillanatra, mikor anyád csókját tudatta veled a gyermektárs leveléből. Most pedig azt írta az ismeretlen kéz Topándynak, hogy e napokban egy fiatal ember fog hozzá vetődni, sárosan, rongyosan, ne kérjje tőle honnan jön, miért fut? nézzen jól nemes arczába, s abból meg fogja tudni, hogy ez ifjú nem aljas bűn miatt kénytelen kerülni az üldözésére kiindult világot.

Topándy hosszasan nézett az előtte ülő ifjú arczába: vajjon ez-e az igazi?

Ő is jól ismerte már akkor az országgyűlési ifjuság társulatának történetét.

Nem kérdezősködött.

*

Az első naptól fogva egészen otthon volt Topándy házában Loránd.

Topándy úgy bánt vele, mint egy herceg az egyetlen fiával, kiben trónörököszt nevel; Loránd pedig úgy viselte magát irányában, mint egy szegény ember fia, ki az apja házában tanulja a szolgálatot.

Mind a ketten sok rendkívüliséget találtak egymásban, s mindkettő szerette volna e rendkívüliségek okát kifürkészni a másokban.

-10-

Loránd megjegyzé nagybátyjában, hogy ez istentagadó kérgen belül valami mély érzés rejlik ott, a minek nyitjára senki sem akadt még; Topándy pedig ismeretlen unokaöcscsében azt sejté, hogy e nagy léleknyugalom tengertükre alatt egy korán feldúlt élet örvénye sötétlik.

Sokat próbáltak egymás lelkébe behatolni - és hasztalan.

A nagyságos asszony élet-titkával mindjárt az első nap megismerkedett Loránd. Mikor este vacsora után kezet akart neki csókolni, eldugta a háta mögé a kezeit s nem engedte neki e tisztességtételt.

- Hallja maga, édes lelkem; nekem többet ne csókoljon kezet és engemet ne is nagyságot. Én csak egy szegény cigányleány vagyok; apám, anyám, minden pereputtyom sátoros cigány. A nevem Czipra. Cseléd vagyok a háznál, akit a nagyságos úr tréfából selyemben, csipkében járat, s nagyságotat a cselédekkel; miért azok aztán kinevetnek. Persze, csak a hátam mögött, mert ha szembe tennék, felpofoznám őket. De maga ne nevéssen a hátam mögött. Árva cigányleány vagyok. A nagyságos úr a szemérről szedett fel; a nagyságos úr igen jó hozzám, s én meghalnék érte, ha rá kerülne a sor. Ez az egész állapot: látja.

A cigányleány nedves szemekkel tekintte Topándyra, ki mosolyogva hallgatta őszinte vallomását, mintha helyeselné azt. Azután, mintha nagyságos ura helybenhagyását elérte volna, fordult ismét Lorándhoz.

-11-

- Azért csak híjon maga engemet Cziprának.

- Jól van, Czipra hugom, - szólt Loránd kezét nyújtva eléje.

- «Hugom?» - No látja, ez szép magától, hogy ezt is hozzáteszi.

Azzal megszorítá Loránd kezét s magukra hagyta a férfiakat.

Topándy azonban más tárgyra vitte át a beszédet, s nem beszélt Lorándnak Czipráról többet.

Előbb meg akarta figyelni, mi hatást fog az ifjúra tenni e fölfedezés?

Az első napok elárulták azt.

Loránd ettől fogva nem hogy bizalmasabbá, sőt tartózkodóbbá lett a vélt háziasszony irányában, mióta az kivallá neki, hogy ő nem háziasszony, hanem csak cigányleány. A mellett oly kimélettel bánt vele, mint a ki tudja jól, hogy a legkisebb sértés kétszeresen fáj annak, a ki azért nem panaszolhat. Előzékeny, figyelmes volt irányában, mint a ki a boldog nő álarcza alatt látja a mélyen eltitkolt boldogtalanságot és ártatlanságot. Cziprát az ismeretlenek a ház asszonyának hitték, az ismerősek a háziúr kedvesének; pedig az nem volt más, - mint egy asszonynak öltöztetett szűz.

És ezt a titkot Loránd meg tudta sejteni.

Ha Topándy figyelt ő rá, ő is figyelt Topándyra. Ő észrevette, hogy Topándy nem őrzi, nem félti ezt a leányt; egyedül hagyja utazni, rábízta vagyona nagy részét, elhalmozza ajándékaival, és

-12-

azontúl nem törődik vele. Pedig van valami ragaszkodás hozzá, a mi több a megszokásnál; a leánynon esett legkisebb bántalmat bárkin is megtorol; a miért az egész cselédség jobban fél Cziprától, mint magától az uraságtól, s ha véletlenül a kettőjük akarata összeütközik, mindig a Czipráé jön foganatba.

Topándy viszont észrevette Lorándon, hogy az nem fut a szép arcz után; még hozzá: egy olyan hölgy arcza után, a kit megnyerni nem nehéz, mert senki sem őrzi; s eldobni megint könnyű, mert csak cigányleány. Valami tárgynak kell e szívbén lenni, mely azt betölti, vagy egy végtelen űrnek, a mit be nem képes tölteni semmi.

Topándy zajos életet élt, mikor czimborái akadtak hozzá; hanem mikor egyedül maradt, egészen más ember volt; a milyennek csak maga előtt szeretett látszani.

A természet-búvárlat volt szenvedélye.

A kastély egyik földszinti zugában vegytani laboratoriuma volt; természettudományi kísérletekkel töltötte az időt, gépekkel vesződött, csillagokban buvárkodott, a föld mélyének titkait tanulmányozta.

Ilyenkor csak Lorándot szívelte maga körül. Benne föltaálta azt, ki tudományos szenvedélyét osztani képes volt; bár kételyeit nem vette is föl.

- Az anyag minden! A természetbúvárok nagy részének régi jelszava ez, s azért olyan rokon elem a természetbúvárlat a mindent tagadással.

Gyakran meglepte Czipra is a két férfit e csendes multságuk közepette s úgy el tudta őket bámulni órahosszat; s ha nem értette is, a mi e magas tudományban fogalmain túl ment, el tudta magát mulattatni Cartesius elmerülő ördögöcskéin, rá mert ülni a villanyos szigetre, s öröme határtalan volt, ha ilyenkor Loránd ujjával közel érve hozzá, villanyszikrákat csalt ki ruhájából, kezeiből. Sőt abban is tudott élvezetet találni, ha a nagy távcsöveken az ég csodáit órahosszat elnézegetheté.

Loránd szívesen felelt neki minden kérdésre: pedig szegény leány annyira az elejétől kezdve nem értett mindezekhez.

Pedig milyen búbájos gondolat: mindent tudni!

Egyszer, mikor nagyon jól megmagyarázta neki Loránd a nap-spectrum elméletét, a leány felsóhajtott s hirtelen odahajolva Lorándhoz, azt sugá neki elpirulva:

- Tanítson meg engemet olvasni!

Loránd rábámult; Topándy pedig félvállról azt kérdezte tőle:

- Ugyan már minek volna neked az olvasnitudás?

A leány összetette keblén kezeit és áhítattal rebegé:

- Szeretnék imádkozni tudni.

- Imádkozni-e? Hát aztán miért imádkoznál? Van valami, a mi nélkül nem lehetsz el?

- Van.

- Vajjon mi lehet az?

- Azt szeretném épen megtudni az imádkozás által.

- Hát magad sem tudod, hogy mi?

- Nem tudom kimondani, hogy mi!

- S ismersz valakit, a ki azt meg tudja neked adni?

A leány felmutatott az égre.

Topándy vállat vont rá.

- Eredj, bohó, nem leánynak való az olvasás. Az asszonyféle úgy jó, ha nem tud semmit.

Azzal a szemé közé kaczagott a leánynak; Czipra sirva kelt föl és elment.

Loránd megszánta az árva teremést, a ki selyemben, finom keztyűkben jár és a betűket nem ismeri - és az Istenhez nem bír emelkedni.

Loránd kedélye annyira elsekélyült már e pusztai magányban, hogy tudott másokat szánni.

Idegen név alatt, senkitől nem ismerve, jól elrejtve a világ elől, feledni tudta a magas ábrándokat, mik egykor töretlen pályát mutogattak előtte, s melyen a sors az első lépésnél kikaczagta. Letett arról a gondolatról, hogy ez a cím is legyen a világon: nagy hazafi az, a kinek nagy hivatala van. A kinek ez nem kell, maradjon az eke szarvánál. Az ambíciónak csak rendes vonalozott útjai lehetnek, s a sikert kell kezdeni az esküdségen, vagy a tiszteletbeli aljegyzőségen, - ha az ember csak honoratior: tertia non datur! Nagy emberek; sine titulo? azokra szűk szállások várnak.

Hanem hiszen a kinek duzzogni tetszik, arra nézve igen szép pálya a mezei gazdaság; s a ki el

akarja temetni magát, annak élve is szolgál temetővel a föld; igen szép, regényes, virágos búzakalászos temetővel; melynek közepéből az élet boldog halottjai vígan kinevetik azokat, a kik lótnak-futnak, fáradnak, lármáznak, firkálnak, azt hiszik, hogy tesznek valamit s aztán ők is csak odajutnak, a hova a többi.

-15-

Loránd már aziránt is kezdett elfásulni, hogy minő szomorú kötelezettség áll előtte az évek határidejének leteltén. Még az messze idő. Az ember szép csendesen is meghalhat odáig; talán az a másik is elveszhet addig, a ki e titkot őrzi. És talán az ember lelkén is megvastagszik a bőr tíz évi földtúró munka után, miként arczán és tenyerén, hogy akkor nevetni fog egy olyan fogadáson, melyet ifjú túlfeszült kedélyvel teljesített volna; s a mit ha nevetve elutasít magától, senki sem lesz, a ki azt ne mondja rá, hogy okos ember volt; s ha ellenkezőt mondhatna is valaki, hol találhatná meg őt, hogy ezt szemébe mondja? Saját magával pedig talán megalkuszik akkorra az ember. Otthon maradt családja iránt is meg volt nyugtatva félig-meddig. Dezsőtől gyakran kapott levelet álcímzete alatt; otthon egészségesek s az elbukott fiú sorsát jó szívvel viselik. Megtudta azt is, hogy Bálnokházy né nem tért vissza férjéhez, külföldre ment azzal a színészszel, kivel korábbi ismeretsége volt már. Ez is ki volt hát törölve emlékéből.

Fehér lap volt az egész kedélye, a melyen a más ember bajának is volt helye.

Lehetetlen volt észre nem vennie, hogy ez a szegény leány mennyire ragaszkodik hozzá együgyűségében; mit azelőtt nem tudott, szégyenlenni tudja magát, ha Loránd előtt éri valami csintalan tréfa Topándy vendégei részéről. Szánta ezt az elveszett lelket.

-16-

Egyszer, mikor hosszasan mulattak együtt Topándyval optikai észleletek mellett a magányos műtevő szobában, Lóránd bátorságot vett magának, hogy előhossa e tárgyat.

- Igazán úgy nőtt fel ez a leány minden ismeret nélkül?

- Bizony nem ismer az se Istent, se ábéczt.

- S miért nem engedi ön, hogy megismerje, szegény?

- Az ábéczt? Mert ez ránézve egész fölösleges dolog. Nekem bolond kedvem jött egyszer az utczáról fölshedni egy meztelen cigány gyereket, azzal a fogadással, hogy ebből boldog embert fogok csinálni. Mi a boldogság a világban? A kényelem és az ismeretlenség. Ha saját gyermekem van, azzal is így teszek. Az az életnek a titka, hogy az embernek jó gyomra, jó álma, és jó szíve legyen. Ha végig gondolok rajta, hogy egész életemben mi keserőségek értek? annak az alapja mind az volt, a mit tanultam. Sokszor éjszakákon át elkínzott valami eszme; a míg cselédeim boldogul horkoltak. Akartam egy olyan boldog embert látni magam előtt, a milyen az én ideálom; a kit nem kínoznak azok a cifra válogatott torturák, a miket a civilizált világ, sub titulo «jó erkölcs» egymás üldözésére feltalált. Tehát - azon kezdtem, hogy Czirával nem ismertetem meg az ábéczt.

-17-

- De hát az Istent?

Topándy elvette szemét a távcsőtől, melylyel épen a csillagos égre kinézett.

- Magam sem ismerem.

Loránd bántott kedélylyel fordult el tőle, Topándy észrevette azt.

- Édes fiam, húsz éves gyermekem; te talán többet tudsz, mint én; kérlek, ha te ismered, taníts meg engemet is rá.

Loránd vállat vont. Azután elkezdett a kéz alatt levő tárgyakról beszélni.

- Mutat-e ez a Dollond-féle telescop csillagokat a tejútban?

- Igen: az egész tejutat milliós csillagképletre osztja szét, minden egyes csillag egy nap.

- Hát az «éjszaki vadászkutya» fejében levő ködöt felderíti-e?

- Az köd marad előtte. Gömbölyű köd; körülötte egy gyűrű, ködből.

- Talán a Gregory-féle távcső, mit most küldtek Bécsből, jobban nagyít?

- Igaz. Hozd elő. Még azóta, hogy ez megjött, nem volt tiszta idő, hogy kísérletet tehattünk volna.

Topándy nagy érdekléssel nézett fel az új távcsövön az égbe.

- Áh! - szólt meglepetve. - Ez igen jó cső. A csillagköd ritkul, néhány apró csillag kiválik a gyűrűből.

- Hát a tömeg maga?

- Az a köd marad. Atomjait még ez sem bonthatja szét.

- Hát a Chevalier-féle mikroskópot nem kísértjük-e most meg?

- Jó lesz, készítsd el.

- Mit tegyünk alá? Egy rhinchitest?

- Nem bánom.

-18-

Loránd meggyújtja a légszeszt, mely fényt vetett a górcső tárgyaira, s elébb maga nézett bele, hogy eltalálja a helyes gyújtópontot. Azután elragadtatva szólt:

- Nézze ön! Nincs az a mesebeli vért Homer Iliásából, mely e kicsi rovar-szárnypaizshoz fogható legyen. Csupa smaragd és zománczozott arany.

- Valóban az.

- És most figyeljen ön oda: e kis rovar két szárnya között van egy kis élősdű féreg és annak is van két szeme, élete, életének célja, a vér lüktet ereiben, s e féreg gyomrában megint más férgek élnek, s azokat már e mikroszkóp nem mutatja meg.

- Értem, - szólt az ateista, Loránd szemébe tekintve. Te most megmutattad nekem, hogy a milyen végtelen a teremtés eszméje a rettenetes mindenségig, olyan végtelen az lefelé a képtelen semmiségig: és ez az Isten!

Loránd arcán a magasztos megnyugvás mutatá, hogy ez volt célja.

- Kedves öcsém, - szólt Topándy, két kezét Lóránd vállára téve. - Ezt az eszmét én régóta ismerem. A végtelenség előtt én is leroskadok, s azt is felfogom, hogy mi is egy osztályt képezünk fölfelé a csillagokhoz, s egy fokozatot lefelé az ázalék-féreghez. Hanem azután eddig van. S talán ez a féreg, a kit én megöltem, hogy a szárnyában gyönyörködjem, épen úgy hitte azt, hogy ő a mindenség közepe, a ki körül a világ forog: mint Plato tollatlan kétlábú állatai, s midőn haldokolva utolsó zöngését hallatta, talán épen úgy követelte, hogy e bosszúra hívó hangot följegyezze valaki, mint mikor Varsóban négyezer martyr énekelte utoljára: hogy «nincs még oda!»

-19-

- Nem az a hitem, uram. Az ephemer rovar története az egy nap; az ember története az egy élet; a nemzetek története a századok és a világok története az öröklét; s az örök igazság eljön mindenkire az elmaradhatlan egymásutánban.

- Megengedem öcsém; még azt is néked hagyom, hogy az üstökös-csillagok bizonyosan ilyen hosszú igazságra elbocsátott pörkeresői a makrokozmosznak, a kik egyszer valamikor mind meglelik apai örökségüket; a miből őket valami zsarnok nap kilóditotta, hanem azt viszont te engedd meg nekem, hogy ránk, gondolkozó, gondolataikat elmés káromkodásokban kifejezni tudó férgek, vagy ha akarod csillagokra: a gondviselésnek épen semmi gondja. Mindennek, mindennek van gondviselése: legyen úgy, elhiszem; de annak az élődi fajnak nincs; ha csak annak nem vesszük, hogy egyszer-egyszer egy dögvész neki indul, mikor már nagyon el van népesülve ez a faj a földön, s megritkítja azt.

- Uram, engemet sok csapás ért a földön. Nagyon sok! és olyan, a mit válogatva oszt a sors; de azért egyet meg nem ingatott bennem: a hitet.

-20-

- Engem nem ért soha semmi csapás. Nem tett skeptikussá a szenvedés. Mindig kedvem szerint tölt az élet. Ha imádságért osztaná valaki a jót, nekem nem volna betevő falatom. - Az álszenteskedők hajtottak erővel ez útra. Talán, ha azokkal nem lennék körülfogva, elhallgatnám hitetlenségemet, nem csinálnék másoknak botrányt vele; nem keresném, hogyan boszanthatom a világ hypokritáit azzal, amit ők káromlásnak neveznek? Hidd el öcsém, hogy egy millió ember közül, egy híján mind, csak egy gazdag hitelezőnek nézi a gondviselést, a kitől mindig lehet kölcsönt kapni, de mikor kamatfizetésről van a szó, akkor csak az az egy emlékezik meg róla.

- És az az elég arra, hogy megdicsőüljön benne az eszme!

- Az az «egy»? - Hanem az az egy te nem fogsz lenni öcsém.

Loránd bámulva kérdezé:

- Miért nem?

- Azért nem, hogy ha sokáig itt maradsz én közelemben, te neked is múlhatatlanul olyan mindent tagadóvá kell lenned, mint én vagyok.

Loránd magában mosolygott.

- Oh, kegyes öcsém, nem én rólam fog az rád ragadni, a ki gúnyt űzők, botrányt csinálók, hanem arról a másiktól, a ki harangszóra imádkozik.

-21-

- Ön Sárkölyt érti?

- Hát kit értenék mást? Te ezzel az emberrel naponként érintkezni fogsz, s utoljára is azt fogod mondani, a mit én: «ha így kell a mennyországba jutni, akkor én inkább itthon maradok».

- De hát mi ez a Sárköly?

- Egy álszenteskedő; a ki valamennyi szentnek sorba hazudik, s kicsálná az arkangyalok szemeit, ha nem vigyáznának magukra.

- Ön nagyon gyűlöli azt az embert.

- Hogy gyűlölöm-e? Ez az egy tulajdonsága van a szívemnek, hogy ezt az embert gyűlölöm.

- Azért, mert kegyeskedő? Mai világban pedig az is egy neme a bátorságnak, ha valaki a pietásokat külsőleg is ki meri mutatni a skeptikus, a közönyös világ előtt. Nekem kedvem volna ez

embert védelmezni ön ellenében.

- Volna kedved? Jól van. Fogjunk akár most mindjárt hozzá. Húzz magadnak ide egy széket és hallgass rám. Én leszek az «advocatus diaboli». Elmondok neked egy történetet erről az emberről. Ez ismét nem velem történt; én csak egyszerű tanúja voltam a történetnek. Engem nem bántott ez ember soha! engem nem bántott soha senki. Még egyszer mondom neked, hogy nekem semmi panaszom, sem az emberekre, sem az alattuk, vagy felettük lehető lényekre. Üljj mellém öcsém.

Loránd elébb fölleszté a tüzet a kandallóban; eloltá a mikroskóp légszesz-világát: hogy a szobában csupán a pattogó hasábok vörös fénye, s a láthatáron emelkedő hold az ablakon át vetett derengő világot. Azután leült egy karos szalmaszékre, Topándyval szemközt.

-22-

- Volt nekem fiatal koromban egy igen kedves barátom, rokonom; a kivel eleitől fogva együtt jártuk az iskolákat: még pedig annyira együtt, hogy a klasszisban is egymás mellett ültünk mindig. Az én pajtásom volt az osztályban a megingathatlan első, én mindjárt utána; néha kettőnk közé jutott válaszfalnak ez a Sárkölyi; a ki már akkor is nagy hízelgő és árulkodó volt, s ezen az úton néhányszor kitolt a helyemből, a mire a kis diákok oly sokat tartanak. Én persze már akkor is olyan istentelen voltam, a kire nem győztek eleget panaszkodni. Később, hogy a francia háború alatt idebenn az iskolák rendre is sokat szenvedtek: kiküldtek bennünket együtt Heidelbergbe. Az ördög ezt a Sárkölyit oda is utánunk hozta. Szülői pöffeszkedő emberek voltak; a mit a mi szülőink tettek, azt nekik is utánozni kellett. Hisz küldhették volna fiúkat Jénába, Berlinbe, vagy Ninivébe; de éppen oda kellett neki jönni, a hol mi is ott vagyunk.

- Még nem mondta ön meg barátja nevét - szólt Loránd, ki aggódva figyelt a történet kezdetére.

- Vagy úgy? Hiszen a névre nincsen semmi szükség. Barátom volt. A történetre nézve mindegy, akárhogy hítták; egyébiránt nehogy azt hidd, hogy mesét mondok, a nevét is tudathatom veled: Áronffy Lőrincznek hítták.

-23-

Loránd minden idegén delejes zsibbadás futott végig, midőn atyja nevét hallá kimondani. Azután egyszerre elkezdett a szíve sebesen dobogni. Érzé, hogy itt áll a kripta ajtaja előtt, melynek titkát annyiszor kísérte megfejteni.

«- Soha délczegebb alakot, nemesebb kedélyt, melegebb szívet nem ismertem nálánál, - folytatá Topándy; - nemcsak mint rokonomat: de mint ideálját az akkori ifjúságnak, bámultam és szerettem. Mindenféle apró titkokcsák közössége, miket csak az ifjak értenek egymás között, azt a bizalmas összetartást szilárdíták meg közöttünk, a mi a késő vénségre ki szokott hatni. Akkor keletkeztek Európaszerte azok a szabadelvű világnézetek, miknek olyan varázsló hatása szokott lenni a fiatalságra; akkor ébredezett itthon is valami, a mit most már nemzeti önérzetnek neveznek; maga a világbölcsészet egészen új ellentétekben fordult egymás ellen a közéletben, úgy mint a magánéletben. Mind ez bensővé tette a viszonyt, mely közöttünk gyermeki megszokás volt ez ideig.»

«Két évig voltunk az akadémiákon; elég zajban, kedvben tölt el a két év. Ha pénzünk volt, azt elköltöttük együtt; ha nem volt: együtt koplaltunk. Egymásért nélkülöztünk, egymásért verekedtünk, egymásért becsukattuk magunkat. Itt már nagyon keveset találkoztunk Sárkölyivel; az akadémia nagy erdő, nincs az ember úgy összeszorítva benne, mint a gymnasium padjain.»

-24-

«Éppen a francia háború legnagyobb hevében az az ötletünk támadt, hogy egy írott ujságot szerkesztettünk magunk között.»

(Loránd még nagyobb érdeklődéssel kezdte figyelni.)

«No ez nem volt valami országháborító kérdés, mindössze is annyiból állt, hogy mi a hírlapban mindazt, a mit az Augsburger nagy pathoszsza adott elő, tréfás gúnynyal travestáltuk, a kik olvasták, nevettek rajta.»

«Hanem a vége mégis az lett a mulatságnak, hogy egy szép napon mi ketten megkaptuk a consilium abeundit.»

«Engem bizony nem nagyon keserített az; annyi transcendentalis tudományt, annyi világismeretet belém vertek már, hogy szinte vágytam haza a falusi kántor társaságába, a ki még azt hiszi, hogy az anekdota-mondás a legelső tudomány a világon.»

«Csak két napunk maradt Heidelbergában, hogy holmiainkat összeszedjük, filisztereinkkel megalkudjunk, s úgynevezett «kincseink»-től búcsút vegyünk. E két nap alatt csak kétszer láttam Áronffyt. Egyszer az első nap reggelén, midőn igen izgatottan jött hozzám, s azt mondá: «fogom a fülét annak, ki bennünket elárult; - ha nem térek vissza, lép nyomomba és boszulj meg». Én kérdeztem tőle, miért nem választ engem segédének? Arra azt felelte: «Mert te is érdekelve vagy, s utánam kell következned». - És azután másnap este, midőn ismét hazajött, egészen fásult, lelankadt kedélyvel! - beszéltem hozzá: alig adott választ, s midőn végre azt kérdezém tőle: «talán megöltél valakit?» azt felelte rá határozottan: «igen.»

-25-

- Ki volt azon ember? - kérdé Loránd szorongva.

- Ugyan ne vágj a szavamba! majd megtudod! - förmedt rá Topándy, s folytatá a történetet:

«E naptól fogva egészen megváltozott Áronffy. A kedélyes, jókedvű fiúból egyszerre hallgatag,

komoly, fás ember lett, a kivel nem lehetett többé mulatni. Kerülte a világot, s úgy vettem észre, hogy az egész világban legjobban került engem.»

«Azt hittem, hogy én tudom, miért van ez?»

«Azt hittem, hogy én tudom komolyságának titkát. Megölt egy embert, a kit párbajra ő hívott ki. Ez nyomja lelkét. Nem tud elég hidegvérű lenni, hogy egy ilyen bagatellel kiverjen a fejéből. Más ember bravournak számítja azt, s legalább is a mások üldözésétől tart miatta, de saját maga nem üldözi magát érte. Majd elfelejti mire megvénül.»

«Az én atyámfia azonban csak évről-évre komoly kedélyű ember maradt, s ha később találkoztam is vele, fanyar, oly élvezhetlen volt rám nézve a társaság, hogy bíz én nem is igen örömet kerestem aztán fel.»

«Pedig a mint hazaérkezett, azonnal megházasodott. Még Heidelbergbe menetele előtt jegyzette el mátkáját; ki igen kedves, szép, szelid leányka volt. Szerették egymást. Hanem azért Áronffy borult kedélyű maradt. Házassága első évében fia született, később ismét egy másik. Mondják, hogy szép, okos volt mind a kettő. Ez nem derítette őt fel soha. Mindjárt a mézeshetek után elment a hadjáratba, s ott úgy viselte magát, mint a ki azt akarja, hogy minél előbb levágják. Később minden hír, a mit felőle kaptam, azt erősítette, hogy Áronffy gyógyíthatlan kedélybetegségben szenved. - Érdemes-e erre egy ember, a kinek elkoppantottuk az élete gyertyáját?»

- Hogy hívták azt, a kit megölt? - sürgeté újult nyugtalansággal Loránd.

- Mondtam már, hogy majd megtudod; nem fut el előled a história! Hallgasd tovább.

«Egy napon, lehetett már tizenkét éve annak, hogy a heidelbergi iskola porát levertük csizmáinkról, én egy csomagot kapok Heidelbergából, az ottani helyhatóság komitívájával, melyben tudtomra adatik, hogy bizonyos Stoppelfeld doktor ezt a lepecsételt csomagot hagyta nekem végrendeletileg.»

«Stoppelfeld? Stoppelfeld? Törtem raja a fejemet, ki lehet az, a ki az óperenczián túlról még nekem testálhat valamit? Végre eszembe jutott, hogy járt velünk együtt a tanórákra egy hosszú szőke hajú medikus, a ki híres legény volta maga idejében minden Keilereinál és Kneipereinál. Ha nem csalódom, schmollist is ittunk egymással, s valami paukereinál két rossz kardot fűrészszé duelláltunk egymás kezében.»

«Felbontom a csomagot, s abban találok egy levelet, mely hozzám volt intézve.»

«A levél még most is megvan nálam, de tudom könyv nélkül minden szavát, annyiszor elolvastam azt. Ez volt a tartalma:»

«Bajtárs uram! Emlékezhetsz rá, hogy Heidelbergből elutazástok előtti napon egyik fiatal collegánk, Áronffy Lőrincz, valamely becsületbeli ügy elintézése végett segédeket keresett az ismerősök között. Történetesen engem talált legelőször megszólítani. Én természetesen elfogadtam a felhívást és kérdezem okát és tárgyát. Minthogy te is ismered, ő megmondta azt nekem, tehát nem írom ide. Azt is közölte velem, miért nem választott téged segédjének? és egyttal lelkemre köté, hogy ha ő el találna esni a párbajban, tudassam azt veled, s te folytasd azt. Én elfogadtam a cartell-megvívést, s elmentem vele a kihívandóhoz. Előadtam neki, hogy ilyen esetben verekedni szokás és verekedni kell; ha ki akar alóla bujni, kénytelen lesz megszökni az akadémiáról.»

«A kihívott nem utasította vissza a kihívást, hanem azt mondá, hogy miután ő gyöngye testalkatú, közellátó és mindennemű fegyverben gyakorlatlan, az amerikai párbajt választja.»

... Topándy véletlenül Loránd arczára pillantott, azt hitte, a színváltozás, mit ez arczon lát, a kandallóban fellobanó, s megalvó láng tétova viszfénye.

«A levél ezt mondja tovább:»

«Akadémiánkon nagyban divatozott akkor az az ostoba neme a párbajnak, hogy két ember sorsot huzzon, s a melyiknek a neve kijön, az lője magát főbe bizonyos idő múlva. Ostobaság! Már akkor is volt annyi eszem, hogy hasonló eseteknél, ha segédül hívtak, iparkodtam a feleket rábirni, hogy mentől hosszabb határidőt szabjanak, igen helyesen számítva, hogy tíz, tizenkét év alatt a legkeserűbb ellenségek kibékülhetnek, jó barátokká lehetnek; a győztes fél lehet nagylelkű, elengedheti ellenének a meghalást, vagy a vesztesnek nőhet meg ez alatt a hája, s elfelejtheti commode az ilyen bolond kötelezettséget.»

«Ennél az esetenél tizenhat évi haladékot eszközöltem ki a felek között. Ismertem az embereimet; míg az árulkodó Schulfuchsból tisztességes ember válik, míg a büszke, délczeg fiú kellő flegmához jut, hogy egymással valahogy kiegyenlíthessék különbségeiket, arra kell tizenhat év.»

«Áronffy pattogott eleinte; vagy mindjárt vagy sohasem! de végre is segédei szavát meg kellett fogadnia; s mi sorsot húztunk fölöttük.»

«Áronffy neve jött ki.»

... Loránd merev szemekkel bámult az elbeszélőre, s már nem érzett semmit a külvilágból, minden idegével a regére hallgatott.

«A kihuzott nevet átadjuk a nyertes félnek, annak áll jogában e névjegy, a tizenhat év leteltével, ha ellenfele elmulasztaná a kötelezettsége végrehajtását, neki megküldeni; eszébe juttatva tartozását.»

-29-

«Azzal szétmentünk, ti hazautaztatok, s én azt hittem, hogy el fogjuk felejteni a dolgot, mint annyi sok mást.»

«Azonban csalódtam. Ez az egy halálom órájáig mindig emlékemben marad, mindig kínoz, mindig üldöz. Tudakoztam magyarországi ismerőseimtől a két ellenfél felől, s a mit megtudtam, csak növeli aggodalmamat. Áronffy büszke és komoly férfi. Ostobaság ugyan az embernek megölni magát, mikor boldog, mikor jó dolga van; hanem egy büszke ember mégis inkább engedi testén, mint lelkén rágódni a férgemet, s nem fogja viselhetni azt a gondolatot, hogy egy embernek, kit tegnap még neki volt joga megvetni, holnap e megvetés jogát saját maga ellen engedje át. Meghal, de meg nem szégyenül. Bolond érte; de következetes.»

... Loránd minden tagján a hideg veriték csorgott végig.

«Én a halál küszöbén állok, folytatát Stoppelfeld levele; a szíverem kövesül meg; a napot, az órát tudom, melyben elvégzek mindent, s e gondolat nem nyugtalanít annyira, mint az, hogy most nem mehetek magam, hogy nem kereshetem fel magam azt az embert, a ki Áronffy kezében tartja, hogy megmondanám neki: ime, uram, tizenkét év letelt. Önnek ellensége tizenkét év óta szenvedett már egy rettenetes fogadás miatt, neki az élet minden öröme meg volt keserítve, előtte a jövőnd örök homálylyal volt borítva; elégelje meg ön az áldozatot, ne kívánja a legnagyobbat is. Adja vissza az élet verőfényének ez örökké borult egű végétét; adjon vissza egy embert családjának, hazájának, az Istennek! - De én nem mehetek. Itt kell ülnöm mozdulatlanul, s számlálnom érütéseimet, s számíthatnom, hogy mennyi van még hátra az utolsóig?»

-30-

«Azért fordultam tehozód, te ismerős vagy mind a kettővel; barátja voltál az egyiknek; menj, szólj, tégy érte. Lehet, hogy én nevetséges bolond vagyok; árnyék elől irtózom; de ez engem kínoz, gyötör; meghalni nem enged. Vedd át tőlem e hagyományt, hadd pihenjek csendesen poraimban. Úgy áldjon meg téged az Isten!»

«Azon férfi, ki Áronffy szavát bírja, mint tudom, igen kegyes ember, könnyű lesz rábeszélned - a neve Sárkölygi.»

... E szóknál felkelt Topányi székéről, s az ablakhoz ment, kitérve annak mindkét szárnyát; olyan nehéz a levegő idebenn. A hideg holdvilág odasütött Lóránd homlokára.

Topányi ott az ablakon állva folytatá a kezdett rémregét. Nem volt nyugalma ülve beszélni ezt el. Nem is úgy beszélt, mintha csak Lórándhoz szólna csupán, akarta, hogy hallja meg azt a néma ég is és bámuló hold és a reszkető csillagok, a lehulló meteorok, s száfoljanak meg egy földi férget, a ki beszél.

«Én rögtön magam átsiettem az emberhez. Kinek küszöbét át nem léptem soha, kinek soha nem köszöntem, ha találkoztunk; most elmentem hozzá nyájas, békeajánló arcczal. Én nyujtottam neki előbb a kezemet, hogy legyen közöttünk béke ezentúl. Én kezdtem el magasztalni kegyességét, erényeit. Én kértem tőle bocsánatot azon bántalmakért, miket eddig rajta elkövettem, kívánjom tőlem bármi vezeklést, én alája vetem magamat.»

-31-

«Az ember kegyes alázattal fogadott: megszorítá kezemet. Lelkére monda, hogy semmi bántalomra nem emlékszik, mely tőlem érte volna valaha. Ellenkezőleg elszámlálta, mennyi jót tettem vele életében: kicsiny iskolás diák korától fogva. Mennyi javammal élt, milyen sok szívességet tapasztalt részemről? a mire én azt mondhattam, hogy bizony nem emlékszem rá.»

«Siettem egyenesen látogatásom céljára térni.»

«Mondám neki, hogy a mi ezúttal házához vezérelt, olyan ügy, melylyel egy régi jó barátomnak tartozom, s kértem, hogy olvassa végig azt a levelet, melyet épen ma kaptam.»

«Sárkölygi végig olvasá a levelet; én folyvást arczára figyeltem míg olvasott. Egy perczre sem hagyta el azt ama stereotyp édeskés mosolygás, a mitől engem a hideg lel, ha látom.»

«Mikor készen volt a levéllel, csendesen összehajtá azt és visszaadta.»

«Nem jöttél rá, szólott hozzám, jámbor arcczal, hogy az az ember, ki e levelet írta - őrült?»

«Őrült? kérdezém én, megütközve.»

«Kétségen kívül, felelt Sárkölygi; ő maga is azt írja, hogy idegbaja van, rémeket lát, árnyékától irtózik. Ez az egész történet: mese. Nekem nem volt soha semmi összezördülésem Áronffy barátunkkal, a mi akár amerikai, akár khinai párbajra adott volna alkalmat; ez elejétől végig: költemény.»

-32-

«Én tudtam, hogy nem költemény; valami párbaja volt Áronffynak, de soha sem tudtam meg, hogy kivel? nem is kérdezősködtem nála e felől tovább, miután arra a kérdésemre: talán embert öltél? azt felelte: igen. Értette saját magát. Tovább hatoltam ez ember szívébe.»

«Uram, szomszédom, felebarátom! Légy ember! légy keresztyén, a mivel kérkedél, a minek tartatni akarod magadat; tekintsd, hogy e felebarátunknak kedves, szerető családja van: ha nálad van az a névjegy, a mit tizenkét év előtt párbaj-segége átadott, ne kínozd, ne gyötörd vele tovább: írd rá, hogy «ki van egyenlítő», s add át nekem e rettentő kötlevelet. Holtomig tisztelni foglak érte. Úgy is tudom, hogy a határidő előtt egy nappal ezt fognád tenni. Nem használnád azt a

rettentő hatalmat, mit a vaksors kezébe adott, hogy névjegyét üresen küldd meg hozzá, figyelmeztetve, hogy az idő letelt. Te megbocsátánál neki akkor. De tedd azt most. Ez ember élete nyarán keresztül borult volt e kínos tartozás miatt, mely szüntelen boldogsága felett függött: engedd az őszi napsugárt fejére sütni. Nyujtsd ki feloldó kezedet felé most mindjárt.»

«Sárvölgyi bizonynyal állítá, hogy nála semmiféle cartellje nem volt és most sincs Áronffynak, hogy is tehetem fel ő róla, hogy az ő lelkéhez férne: a boszúállást éveken keresztül tartogatni? Az ő múltja, az ő jelen élete megcáfol minden ilyen vádat. Neki nem volt soha semmi ellenkezése Áronffyval, s ha lett volna, rég megbocsátott volna neki érette.»

-33-

«Én még mindig nem eresztettem az embert a kezemből. Azt mondtam neki, hogy gondolja meg, mit cselekszik? Áronffy egykor azt hagyta rám, hogy ő ez ügyben elvész; folytassam én tovább, s én is tudom egy nemét a párharcznak, a mi tútesz még az amerikai is, mert gombostűszúrásokkal gyilkolja az embert agyon. Tehát gondoljon rá, hogy a jámbor, szelid és távollévő Áronffy után a szomszéd pogányt ne szerezz meg cserébe örökké lerázhatlan ellenségül.»

«Sárvölgyi esküdött, hogy nem tud e tárgyról semmit. Megesküdött Istenre és minden szenteire, hogy legkisebb része sincsen Áronffynak semminemű veszedelmében.»

«Miért van hát Áronffynak oly borult kedélye?»

«- S te ezt nem tudnád? szólt a farizeus, meglepetést mutató arczczal; nem tudnál felőle semmit? Hát megsugom neked bizalmasan. Áronffy családi életében nem volt boldog. Hiszen tudod, a mint hazajött, megházasodott, rögtön rá elment a fölkelő sereggel, onnan egy önkéntes csapattal tovább, az egész háborút végig harcolta, úgy tért vissza, úgy került ismét családjához; de most is azt a férget hordja még szívében.»

Jó, hogy a tűz már elhamvadt; - jó, hogy a hold elé sötét felhő vonult; - jó, hogy az elbeszélő nem láthatta hallgatója arczát, mikor ezeket mondá.

-34-

«És én oly bolond voltam, hogy azt elhittem neki! Hitelt adtam a rágalomnak, a mivel egy becsületes ember angyaltiszta nejének jó hírék leköpték. Meg hagyta magamat ilyen otromba módon csalni! Meg hagyta magamat nyugtatni azzal az ámítással, hogy sok szomorú ember van a világon, a kinek a felesége szép.»

«Hanem egyszer, mégis, véletlenül összetalálkozva Áronffy anyjával, előhoztam neki a mesének tartott levelet; s az öreg asszonyság ezt nagyon köszönte; de kért, hogy Áronffynak ne szóljak e felől.»

«Azt hiszem, hogy azóta mindig vigyázott fia magaviseletére.»

«Négy évig megálltam, hogy Sárvölgyi személye iránt tiszteletteljes távolban tartsam magamat.»

«Hanem volt egy napja az évnek, mely vörössel jegyezve állt naptáramban: a Heidelbergából elutazásunk előtti évforduló.»

«Mikor aztán az a tizenhatodik évforduló is eljött, utána harmadnapra levelet kaptam, melyben tudtomra adták, hogy Áronffy azon a veresjegyű napon családja körében megölte magát.»

Az elbeszélő itt elhallgatott s kezeit leeresztve, nézett ki a világos éjszakába, a szobában mély hallgatás volt, csak a nagy perczinga számlálta a multat és jövőt.

«Nem tudom, mit tettem volna, ha akkor e hypokritát megkapom; de ő akkor épen elutazott: számomra egy levelet hagyott hátra, melyben még ő sajnálkozik, hogy szerencsétlen barátunk, (barátunk!) ily szomorú véget ért; bizonyosan családi viszályok vitték erre. Megrója érte, hogy oly kevés lélekerővel bírt, s igéri, hogy lelkéért imádkozni fog.»

-35-

«Ha-ha-ha-ha!»

«Megöl egy embert hidegvérrel, miután tizenhat évig gyötörte! Megküldi neki a halálintést levélben! Kényszeríti a kegyes, szelid, becsületes családapát önkezével szakítani el életét.»

«Hideg, mosolygó arczczal használja fel a pokoli hatalmat, mit a vaksors, s egy magas lélek túlszigázott becsületérzete, a katonai rang tisztasága, kezébe adott; s azután vállat von, kezét dörzsöli, szeméit ég felé forgatja, s azt mondja: «az öngyilkosok számára Istennél sincsen irgalom.»»

«Ki hát az, a ki az igaz embert az álnoknak két kezébe adja; hogy a míg a jobbal a testét, ballal a lelkét fojthassa meg?»

«Nos, bölcs ifjú, hát jer, védelmezd ellenemben ezt a jámbor férfit. Mondd el, mit tanultál?»

De a bölcs ifjú nem mondta el, hogy mit tanult; aléltnan, eszméletlenül hevert a széken, hátradúlt arczára teljes fényében sütött a hold.

-36-

XIV. Két leány.

Nyolcz év telt el az időből.

A pusztába eltemetett ifjúból férfi lett, arcza megnyúlt, a szakáll körülnőtte; régi ismerősei közül kevesen ismertek volna már rá. Igazi nevétől maga is elszokott régen.

Topándy házánál folyvást megvolt a régi házi rend; Czipra a háziasszony, ki az asztalfőn elnököl; Loránd a külgazdasági mindenes, ki a háznál lakik, az asztalnál ül s a jövőmenő czimborákkal per-tu van; velük együtt iszik és mulat.

Iszik és mulat!

Mit is tegyen egy ifjú ember egyebet, a ki előtt az életnek nincsen semmi célja?

Négyszem közt Cziprával is per-tu van; mások előtt tensasszonyozza.

Egy estebédnél Topándy azt mondá Cziprának és Lorándnak:

- Gyerekek; a napokban még egy új gyerek jön a házhoz. Egy igen kedves rokonomat, a kivel olyan nagyon szeretők egymást, hogy soha se szóltunk egymáshoz, elvitte az ördög. Én ugyan nem hiszem, hogy volna ördög a világon; de arra a rövid időre, míg ezt elvitte, mégis megengedem, hogy legyen. Ma kaptam a leánytól egy lamentabilis levelet; igen szépen, fájnul van írva, nincs az a kancellista a vármegyében, a ki szebben kalligrafiázzon és rendesebben koncipiáljon. Tehát azt írja szegényke, hogy a papa halála után mindjárt megrohanták a házat azok a minden pietást lábbal taposó sadduceusok, a kiket hitelezőknek neveznek; mindent lepecsételtek, elfoglaltak; még az ő zongoráját is! még a saját kezével rajzolt képeit is elliczitálták, sőt a Gedenkbuchot, a mibe annyi okos és nevezetes ember annyi ostobaságot sajátkezűleg összeírt, azt is eladták; a táblája végett megvette a dohánykereskedő egy tizesen. A szegény leánykát eddig az apáczáknál nevelték, azoknak is tartozik három negyedévi salláriummal, s jelenleg úgy áll a nap alatt, hogy a parazolján kívül nincsen egyéb fődél, mely alá magát meghúzhassa. Volna ugyan még valami anyja is, hanem annak a társaságát bizonyos okoknál fogva nem keresheti fel; egyéb rokonait és ismerőseit már mind sorra próbálgatta, de azoknak mind alapos kifogásaik vannak családjuknak ez útoni szaporodására nem vállalkozni, szorgálni nem mehet, mert arra nem tanították; ő tehát szébe juttatta magának, hogy van még valahol Ázsia határán egy félbolond rokona (az én vagyok); jó lesz egyenesen azt fölkeresni, s beállani hozzá princzesznek. - Én egészen helyeslem a hugomasszony argumentációját; s már el is küldtem neki a szükséges úti költséget, kifizettem a zárdai tartozását, s arra is küldtem neki pénzt, hogy rangjához illő decorummal jelenhessen meg közöttünk.

Topándy nagyot nevetett saját előadásának.

Csak maga nevetett, a többiek nem osztottak benne.

- Tehát már ezután kisasszony lesz a háznál: fáin, művelt, sentimentalis fehérszemély; a ki előtt meg kell nézni az embernek elébb, hogy milyen szót ad ki, s a ki valószínűleg mindnyájunk magaviseletét ránczba fogja szedni.

Czipra boszúsán taszította el magát székestül az asztaltól.

- No no, te ne félj semmit. Téged nem fog ő ránczba szedni, arról biztosítva vagy. Neked korlátlan uralkodásod van a házon, azt már tudod; a mit te rendelsz, parancsolsz, az történik, és akaratod ellen egy árva malacz sem jut az asztalunkra. Maradsz, a mi voltál: életnek és halálnak ura a háznál. Mikor akarod, mosás van a háznál, s minden ember tartozik beszámolni az utolsó ingéről is; a mi nem tetszik a háznál, azt kidobhatod az ablakon, s a mit megkívánsz, bevásárolhatod. Az új kisasszony egyetlen egy kulcsot sem fog elvenni tőled, a mi most azon az ezüst lanton, piros övedre akasztva függ; s ha csak az öcsémet meg nem hódítja, ellened pártot nem fog üthetni. Még akkor is én foglak védelmezni.

Czipra durczásan vállat vont.

- Tegye, a mi neki tetszik.

- Mi is teszszük, a mi nekünk tetszik, ugy-e bár?

- Maguk? - szólta Czipra, fekete szemeivel élesen nézve Topándyra. - Maguk azt teszik majd, a

mi annak a kisasszonynak fog tetszeni. Oh előre látom én azt. A mint be fogja tenni a lábát, minden ember azt fogja csinálni, a mit ő csinál. A hogy ő fog mosolyogni, úgy fog rá vissza mosolyogni minden. Ha ő németül beszél, úgy fog beszélni az egész ház; ha ő lábujjhegyen jár, úgy fog járni az egész ház, ha neki a feje fáj, suttogva fog beszélni mindenki a háznál; nem úgy, mint mikor a szegény Cziprát a forró hideg lelte, s aztán kilencz férfi odajött az ágyához, circumdederumot énekelni, s paprikás pálinkával kínálták.

Topándy még jobban nevetett ezen invectivákra: a szegény cigány leány égő két szemét Loránd arczán feledé és azután addig feledé ott, míg a két égő szemből két vízben úszó szem lett. Akkor felugrott, feltaszította a székét és elfutott az asztaltól.

Topándy csendes vérrel emelte föl a felfordított széket s ismét helyére tette; azután utána ment Cziprának, s egy percz mulva karjára öltve hozta vissza az étterembe, szerfelett tréfás prosopopoeával és spanyol grandhoz illő udvariassággal, a mit a szegény bolond cigány leány nem értett el.

Olyan könnyen meg tudott haragudni, s aztán olyan könnyen ki hagyta magát engesztelni. Megint leült a helyére és tréfált, kaczagott, - mindig és folyvást a finom nevelésü jövevény rovására.

Loránd kíváncsi volt megtudni az új családtag nevét.

- Valami Bálnokházy udvari tanácsosnak a leánya; - szólt Topándy, ha jól megtanultam: Melanie.

Loránd megdöbbsent. Egy arcz a multból!

Különös, hogy itt kell vele találkoznia.

Egyébiránt, olyan régen volt az, hogy látták egymást! Bizonyosan egyik sem fog a másikra ismerni többé.

Melanienak másnap este kellett megérkeznie.

Reggel jókor felkereste Czipra Lorándot saját szobájában.

A fiatal embert épen tükre előtt találta.

- Ahá! - szólt hozzá nevetve, - maga épen tanácsot tart a tükrével, hogy elég szép-e? Szép, szép; hányszor mondjam már? higgye el egyszer.

Pedig Loránd nem azon tanácskozott a tükrével; hanem hogy eléggé elváltozott-e már az arcza?

- Jöjjön no, - szólt Czipra, bizonyos lanyhasággal. - Majd én fölciczomázom; legyen még szebb; hadd akadjon meg a szeme rajta annak a nagyságos kisasszonynak. Úljön le, majd én felbodorítom a haját.

Lorándnak pompás gesztenyeszinű haifürtei voltak, oly simák, mint a selyem, és tömötten kétfelé omlók. Ezekbe a szép hajfürtökbe bolondult úgy bele Bálnokházyne valaha; ezeket a szép hajfürtöket szokta Czipra sajátkezűleg felbodorítani, minden nap, minden reggel; - ez az ő szabadalmi közé tartozott. És úgy értett hozzá.

Loránd pedig olyan bölcs volt, hogy engedte magát szolgáltatni, s átengedé Czipra finom ujjainak azt az előjogot, hogy hajfürtjeiben babráljanak.

- Ne féljen, na! - Ma nagyon szép fog lenni; szólt Czipra, együgyű szemrehányással, az ifjúnak.

Loránd pedig tréfásan átkarolta derekát s azt mondta neki:

- Abból pedig ma semmi se lesz, kedves Czipra, mert ma gabonát kell szeleltetni, a hajam mind tele lesz porral. Inkább, ha jó akarsz hozzám lenni: tedd meg, hogy vágd le a hajamat.

Czipra arra is készen volt. Ő volt Loránd friseurje és Topándy borbélyja. Ezt ő egészen természetesen találta.

- Hát, hogyan parancsolja a haját? Kerekre? vagy rövidre? Elől meghagyjam fürtöknek? micsoda?

- Adsza az ollót, majd megmutatom: - szólt Loránd; s azzal kivéve Czipra kezéből az ollót, egyik markával homlokán összefogta az egész üstökét, s a másik kezével azt tőből levágta; a lenyírt csomagot elhajítva a földre. - Csak így a többit is.

Czipra az ijedtség hüledésével rebbent vissza e gyilkos tetre, olyat sikoltva, mintha saját testébe vágta volna azzal az ollóval. Ez a szép selyemhajcsomag a földön.

Már most a többit is ilyen rövidre kell vágni, az természetes.

Loránd leült előtte egy székre, a honnan a tükörbe láthatott s intett neki, hogy fogjon hozzá.

Czipra alig tudott erőt venni magán, hogy azt megtegye. Ezt a szép főt, melyen lopva annyiszor elmerengett, úgy elékteleníteni! ezt a sűrű hajsátort, melynek villanyos tömkelegébe ha ujjai elmerültek, úgy érzé mindannyiszor, mintha saját lelke amazéval vegyülne össze, a mindennapi ábrándos ölekezésnek e delejes tárgyát, most levágni tőből; simára, mint egy

vármegyei rab fejét!

Hanem azután elégtétele volt abban a gondolatban, hogy így majd nem fogja más oly hamar észrevenni az elcsúfítottat; nem ragadja meg így oly hirtelen a jövevény hölgy szívét; tehát csak le azzal a sámsoni bűverővel az utolsó szálig! Ez a gondolat kegyetlen erőt kölcsönzött ollójának.

Mikor aztán egészen simára volt lenyírva Loránd feje, olyan furcsa volt ránézni. Oly tréfásan esetlennék látszott, hogy ő maga is elnevette rá magát, mikor a tükör felé fordult.

A leány is együtt nevetett vele. Nem állhatta meg, hogy a szemébe ne kaczagjon; azután meg elfordult tőle, kihajolt az ablakba, úgy kaczagott.

Tulajdonképen nehéz lett volna megkülönböztetni, hogy kaczag-e vagy sír?

- Köszönöm, Czipra hugom; - szólt Loránd megölelve a tőle elfordult leány derekát, ma az ebéddel ne várjatok; mert kinn leszek a szérún.

Azzal kiment a szobából.

Czipra pedig, a mint egyedül maradt, mielőtt valaki meglephette volna, letérdelt a padlóra, összeseperte kezeivel a levágott hajfürtöket a földről; mind, mind; egy szál se maradjon belőle másnak; s az egész búbajos csomagot elrejté keblébe. Talán soha sem is fogja azt onnan elvetni.

-43-

A leány is együtt nevetett vele.

Czipra azzal az ösztönrel, a mit a természet csak a nőknek adott, előre érezé, hogy az, a ki most érkezik a házhoz, neki mindenben ellentéte, mindenben vetélytársnéja lesz; hogy ebből harc fog lenni, életre és kárhozatra.

Egész nap azon töprengett, milyen lesz az új ellenség megjelenése.

Talán valami finnyás, büszke, előkelő arczhordáshoz szokott báb? No, így jöjjön csak, ezt szép lesz megalázni.

Könnyű munka. A tönkrejutott kevélyt elgázolni. Szökni fog a háztól, vagy sárgaságba esik a sok boszantás miatt, s megvénül ideje korán.

Vagy tán valami kényeskedő, érzékeny, nebánsvirág; a ki multját siratni jó ide; a ki minden szóban célzást lát, a ki helyzetét mindennap át meg átérzi. Oh ennek is jól meg lesz vetve a fejealja, hogy minden reggel nedves legyen a vánkosa a könyektől. Mert irgalomra ne számíton. Vagy talán épen annak ellenkezője lesz? Vidám, könnyelmű, csapongó madár! A ki minden helyzetbe beletalálja magát; csak a mai nap legyen derült, a tegnapot nem siratja, a holnapért nem aggódik. Lesz rá gond, hogy jó kedve szárnyait megnyírják! Annál nagyobb diadal lesz a mosolygó arczból síró arczot csinálni.

-44-

Vagy talán léha, rest, semmivel sem törődő házi cifraság? a ki csak piperézkedni szeret, óra hosszat elül a tükör előtt, s este lámpánál regényt olvas. Oh minő tréfa lesz azt úzni, hajtani a falusi munka után, drága kezeit beleártatni a bőrkérgesítő gazdasszonykodásba, s nevetni ügyetlenségein.

Vagy pedig hizelgő, alattomos, mindenkinek kedvét kereső macska? Nem fog messze menni

vele! Le lesz álarczozva, mielőtt bársony kacsóinak körmeit mutogathatná.

Vagy tán rideg, minden megbántáson tülemlkedni akaró, senkitől nem érdekelt, senkivel nem törődő érczbálvány akar lenni? Annál jobb! Így is lesz, a ki meg fogja találni azt az érző részét, a min meg lehet sérteni, porrá törni, megolvasztani.

Mert akár milyen, akár mekkora legyen, arról bizonyos lehet, hogy itt egy ellenségre talál, a kivel semmi kegyelemre ki nem alkudhatik.

Oh, Cziprától őrizkedni jó! Cziprának két szíve van; egy jó, meg egy rossz! az egyikkel szeret, a másikkal gyűlöl. S mentül jobban szeret egyikkel, annál jobban gyűlöl a másikkal. Ő belőle lehetne igen jó, szelid, áldott teremtes, a kinek nagyító üvegen keresztül kellene keresni a hibáit, hogy megláthassa valaki; de ha fölébresztik azt a másikat, akkor nem fognak a régire találni többé.

Cziprának minden csepp vére azt kívánta, hogy annak a másiknak minden csepp vére annyi könnycseppé változzék át.

Így vártak Melaniera Lankadombon.

Még nem volt este, hogy a hintó megérkezett, mely Melanie elé volt a tiszafüredi állomásig küldve.

Melanie nem várt, míg elfogadására érkezik valaki, le tudott szállni maga a hintóból s feltalált maga a verandára, az eléje jövő Topándyval már az ajtóban találkozott össze. Ő kezét csókolt nagybátyjának, az megcsókolta unokahuga homlokát s bevezette a tornácba.

Ott várt reá Czipra.

A cigány leány tiszta fehér ruhát viselt, fehér kötényt és semmi ékszer magán. Keresve kereste, hogy egyszerű legyen; azt a városi kisasszonyt azzal lepje meg. Hiszen öltözhett volna csipkés selyembe is, mert van elég.

Pedig tudnia kellett volna, hogy a jövevény nem lehet cifra; mert – gyászol.

Melanien pedig a legegyszerűbb fekete ruha volt, minden diszítmény nélkül, csak nyaka körül és kezefején volt egy-egy csinos horgacsolt csipkekörék.

Ez is épen olyan egyszerű volt, mint ő. Szép halvány, megnyult arcza, még gyermeteg vonásokkal, nyugodt, szelid tekintete rokonszenvet sugárzott maga körül.

– Fogadott leányom, Czipra. – Szól Topándy, bemutatva őket egymásnak.

Melanie azzal a nevelt hölgyekkel közös nyájassággal, mely mindenki irányában eltalálja a simaság mértékét, nyujtá kezét a leánynak s szeliden üdvözölte.

– Jó estét, Czipra.

Czipra keserű gúnynyal mondta rá:

– Ugy-e, bolond egy név?

– Sőt inkább, egy istennő neve: Cypria.

– Micsoda istennő? Pogány? – Ez nem tetszett Cziprának; összevonta sötét szemöldeit s fejét ingatta elutasítólag.

– És egy bibliai szent nőt is úgy hívnak: Czippora: Mózes neje.

– Bibliai? Kapott e szón a cigány leány s felvillanó szemekkel tekintte Topándyra, mintha mondaná neki: hallod ezt? – Csak akkor fogadta el Melanie kezét, hanem aztán nem is eresztette el többet.

– Erről a bibliai szent asszonyról sokat kell még megtudni! Jőjjön velem. Megmutatom szobáját.

– Legyünk te és te. – Mondta Melanie, Czipra vállára hajolva szeliden.

Czipra azon vette észre, hogy megcsókolták egymást.

Topándy vállat vont, nevetett s hagyta őket együtt elmenni.

Az ujon érkezett leány semmi elfogultságot sem mutatott Czipra irányában; ellenkezőleg, úgy viselte magát, mintha gyermekkori ismerősök volnának.

Mindjárt a legnagyobb bizalommal szólt hozzá, a mint Czipra a számára rendelt lakószobába átvezette.

– Sok bajod lesz velem eleinte, kedves Cziprim; mert én oly ügyetlen vagyok. Most veszem észre, hogy semmit sem tanultam eddig, a mivel magamnak, vagy másnak hasznot tehetnék. Olyan gyámoltalan vagyok. De te annál ügyesebb vagy, tudom; majd tőled tanulok. Oh te nagyon sokat meg fogsz engem szidni, mikor valamit elkontárkodom; de mikor leány leányt szid, az még jól esik. Ugy-e bár, megtanítsz engemet, hogyan kell gazdasszonynak lenni?

– S te meg akarnád azt tanulni?

- Természetesen. Örökké nem maradhat az ember rokonainak a terhe; akár valami szegény ember vesz el valaha, akár valami idegennél kell szolgálnom, mindegyik csak úgy veheti hasznomat.

Magában e szavak értelmében annyi keserű volt; de a tönkrement nagy úr árvája annyi megnyugvással, oly kibékült kedélyvel mondta el azt, hogy Czipra szívében minden húr lehangelődött bele, mint mikor a hárfán nedves köd vonul keresztül.

Ezalatt behozták Melanie úti bőröndjét, csak egy volt és semmi skatulya hozzá; - csaknem hihetetlen!

- Jól van! tehát kezd el legelőbb is azon, hogy saját holmidat szedd rendbe. Itt vannak a szekrények ruháid, fehérneműid számára. Ezeket tartsd magad kéz alatt. A ki után a fél harisnyát az egyik szobából, a másik felet a másiktól kell összekeresgetni a szobaleánynak, az olyan kisasszonyból nem lesz jó gazdasszony.

Melanie lehajolt egyetlen úti bőröndje mellé s azt felnyitva, kiszedegeté belőle legelőbb is, a mi legfelül volt, felső ruháit.

Csak négy darab volt, egy perká, egy batiszt, egy hétköznapi s egy ünneplő.

- Kissé gyűrtek lettek a bemálházás miatt; légy szives majd egy vasalót adni, ki kell vasalnom, mielőtt helyekre akasztanám.

- Magad akarod kivasalni?

- Természetesen. Kevés van: azt meg kell becsülnöm; cseléd kiégethetné; pedig ennek soká el kell tartani.

- Miért nem hoztál magaddal többet?

Melanie arcát egy perczre halvány rózsaszín pír futotta be; azután ismét nyugodtan felelt ez indiscret tudakozásra:

- Csak azért nem, kedves Cziprim, mert a többit lefoglalták hitelezőink, a kiknek tartoztunk.

- S nem tehetted volna el hamarabb előlük?

Melanie kezét mellére szorítva, az erkölcsi iszony bámulatával mondá:

- Hogyan? Hisz akkor megcsaltam volna őket.

Czipra észrevette magát.

- Igaz. Igazad van.

Czipra segített Melanie holmait elrakosgatni a szekrénybe. Megbirált asszonyi műértői szemmel mindent. A fehérneműeket nem találta elég finomaknak; ellenben a himzés rajtuk egészen kielégítette.

Ez Melanie saját kézimunkája. - Könyvféle csak egyetlenegy volt a bőröndben: egy imádságos könyv. Czipra kinyitotta, belenézett. Voltak benne aczélmetszetek. Egy szép hölgy mellképe, hét csillaggal a feje körül, ki könyező szemét égnek emeli s egy térdeplő ifjú férfi képe, kinek szép lehajtott fejére az égi világosság ömlik alá. Sokáig elnézegette a képeket. Vajjon kik lehetnek azok?

Semmi ékszer sem volt az érkezett hozomány között.

Cziprának feltűnt, hogy még a függő is hiányzik Melanie fülömbjaiból.

- Függőid is ott hagytad? kérdé; - hogy a kérdésben a mi gyöngédtelen van, azt eltakarja, csak suttogva.

- Az ügyvéd azt mondta, szólt Melanie lesütött szemmel, - hogy ezek a függők is a hitelezők pénzéből vannak véve; és igaza volt; odaadtam neki azokat.

- De így be fog füleiden a fúrás forni; szólt Czipra, adok neked egyet az enyéimből.

Azzal elfutott szobájába s percz mulva visszatért egy pár fülbevalóval.

Melanie éppen nem titkolta örömét az adományon.

- Nézd; az enyim is ilyen zafirköves volt; csakhogy a kövei nem voltak ilyen nagyok.

És megcsókolta Czipra arcát s engedte általa a függőket fülébe berakatni.

A függőkkel a mellesatt is együtt jár. Czipra azt is felkapcsolá Melanie himzett nyakkörékére s itt megakadt a tekintete magán a csinos köréken: ujjával megtapogatótá azt; közelről megnézte s nem találta ki: «hogy készült ez? nincs hímezve, nincs kötve, nincs szöve».

- Nem ismered még? ez horgacsolva van, nem régi mesterség, de igen könnyű. Jer, mindjárt megmutatom.

Azzal hirtelen elővett tárczájából egy pár horgacsoló tűt, gyapotcézernát s elkezdte a mütételt Cziprának magyarázni, azután kezébe adta, hogy próbálja meg. Rögtön sikerült a kísérlet; Czipra is tanult valamit a jövevénytől; s úgy vette észre, hogy még sokat fog ettől tanulni.

Czipra egy óráig volt együtt a jövevényével s egy óra múlva arra a gondolatra jött, hogy ő még csak most kezd el – leány lenni.

Vacsorakor már úgy jelentek meg, hogy egyiknek a karja a másiknak a nyaka körül volt fonva és viszont.

Az első est Cziprának teljes öröme fölyt le.

A jövevény leánya egyike sem volt azon gyűlölt képek közül, a miket ő képzelme boszorkányüstjéből előidézett; nem volt vetélytársnő; nem volt úrhölgy; társnő volt. Egy tizenhét éves gyermek, a kivel együtt lehet fecsegni, eltölteni az időt s nem kell előtte válogatni a szót, mert még nem sértékeny. S úgy látszott, hogy Melanie is szereti azt, hogy van egy leány a háznál, kinek jelenléte népevé teszi a magányt.

Czipra azzal is meg lehetett elégedve, a mint Loránd irányában viselte magát Melanie. Szemei sohasem keresték az ifjú arcát, bár nem is kerülték tekintetét. Közönyösen találkozott vele s egész napi szóváltás vele annyiból állt, hogy megköszönte neki az asztalnál, ha vizet töltött a poharába.

-51-

És valósággal Loránd oly szigorú egyszerűségre reducálta külső előnyeit az által, hogy ily rövidre nyírt koponyával járt s azzal a semmivel nem törődő taglejtéssel élt minden mozdulatában, a mit a mezei munkával foglalkozók szoktak elsajátítani, hogy Melanie szemeinek nem is volt okuk rajta miért különösen megakadni.

Oh, ahhoz nem értenek egy tizenhét éves leányka szemei, hogy egy porlepte, elhanyagolt, ellazult külső alatt meg tudják érteni, mi az a férfiszépség?

Loránd is meg lehetett a felől nyugodva, hogy Melanie nem ismerte fel. Egyetlen csilláma a meglepetésnek nem mutatkozott arcán, egyetlen vizsgáló tekintet nem árulá el, hogy ő e messzeföldön véletlenül vele találkozó férfiban régi ismerős arc eredetijére gondol. Idegen volt ránézve Lorándnak arcza, járása, hangja.

Az arcz megfőrfiasodott, a járás parlagi modort vett fel s a hajdani szép diskánt hang alámélyedt erőteljes baritonná.

Nem is igen találkoztak egyébkor, mint ebédnél, vacsoránál, reggelinél. Melanie a nap egyéb részét szüntelen Czipra mellett tölté.

Czipra idősebb volt nálánál hat évvel, jól illett neki a protectori szerep; az a nyers, rövid elbánású utasítgatás; a mi mégis tele volt kedélylyel; az a folytonos asszonyi zsémbelés, a miről maga Topándy azt mondta, hogy ha egy óráig nem hallaná Cziprát zsémbelni, azt hinné, halottak országába jutott; az ember megszereti azt. És ez ügyes, gyors kezű, gyors nyelvű lány mellett, kinek minden tagja csupa villany és ruganyosság, olyan kiegészítő ellentét volt a tanonc neophyt bűbajos ügyetlensége: mennyit nevettek együtt, mikor Melanie jött jelenteni, hogy elfeledett élesztőt tenni a már meg is dagasztott kalácstészta, mindkét keze tele ragadós kovászszal, mintha téli keztyű volna rajtuk! Vagy mikor köténybe szedte a kis sárga pelyhes mai csirkét, Czipra parancsára, hogy meleg szobába vigye őket a hideg udvarról s e közben élénk párharcba egyedett a féltékeny kotlóval, mely harc utoljára is Melanie futásával végződött.

-52-

Ezer ilyen bohó semmiségen mennyit tud két leány nevetni együtt!

S ezer még bohóbb semmiségről mennyit el tudnak csevegni: mikor este holdvilágnál kinyitják a kertre nyíló ablakot s a himzett ablakvankosra dűlve, élfélig elbeszélgetnek; mindenről, a mi senki mást nem érdekel.

Melanie sok új dolgot tudott mondani Cziprának, a mit az örömet hallgatott.

Czipra különösen egy tárgyat szeretett volna tőle kivenni, a mit tréfás célzatokkal érintgetett egyszer-másszor.

Mikor egyszer-egyszer Melanie, őnmagától észre nem véve, nagyot sóhajtott.

- Valami távollevőnek szolt e sóhaj?

Vagy mikor ebédnél legkedvesebb falatját tányérján feledte.

- Valami távollevőre gondolt most valaki, a ki talán éheznek?

- Oh, «az» nem éheznek. - Sugá vissza Melanie.

Tehát valaki mégis van!

Ez Cziprát megörvendezteté.

Az esti beszélgetéskor fölveté e tárgyat:

- És ki az az «Az»?

Melanie pedig elérte, hogy a három «az» közül az egyik mit jelent?

- Oh, az egy igen kitűnő ifjú. Több külföldi fejedelem megbizottja. Rövid idő alatt nagy hírnevet szerzett magának. Mindenki magasztalja. Sokat járt a házunkhoz papa életében s engem még kicsiny koromban neki szántak.

-53-

- Szép ember?! - kérdi mohón Czipra. Ez volt a fő megtudni való.

Melanie e kérdésre csak szemjátékkal felelt. De Czipra meg lehetett elégedve a válaszzal. Legalább is olyan szép ember Melanie szemeiben, mint az övében Loránd!

- Hozzá fogsz menni?

E kérdésre Melanie finom bal kezét oda tartá Czipra elé, negyedik ujját magasabbra emelve, mint a többi. Azon volt egy karikagyűrű.

Czipra lehúzta ujjáról a gyűrűt s belenézett. Betűket látott benne. Ha ismerné azokat?

- Ez az ő neve?

- Nevének előbetűi.

- Hogy hívják?

- Gyáli József.

Czipra visszahúzta Melanie ujjára a gyűrűt. Nagyon meg volt elégedve ezzel a felfedezéssel. Egy régi kedves, a ki szép ember, kitűnő, nevezetes férfi, gyűrűje ott az ujján. Szent a béke.

Most már egészen hitt Melanienak; hitte, hogy az a közöny, melyet Loránd irányában tanúsít, nem tettetés. El van már az a hely foglalva mástól.

Hanem ha Melanie felől megnyugodott is, annál kevésbé lehetett csalódásban Loránd szemeinek békés intenciói felől.

A hogy ezek a szemek Melanie arczával vétkeznek minden nap!

Hiszen ki vehetné rossz néven, ha férfiszemnek tetszik a «szép»? Örök kiváltság. A szép arcot szembenézni, még utána is nézni: ki róhatná azt meg?

Ah, de asszonyi szemnek megvan az a csodás adománya, hogy különbséget tud tenni tekintet és tekintet között. A féltés prismáján keresztül színekre törnek a szemsugár; s ez a csodálatos optikai elemző megmondja: ez itt a kíváncsi pislogás, ez itt a kaczer kacsintás, ez itt a sárga féltés, ez itt az égő szerelem, ez itt a sötétkék elmerengés.

Czipra nem tanulta az optikát, hanem ezt nagyon jól értette.

Nem is látszott rá figyelni, mintha nem is venné észre, nem is járnának ott a szemei, mégis mindent látott, tudott.

Loránd szemei elemészték a szép hajadon alakját.

Minden látáskor megteltek vele: mint megtelik a méh a virág láthatlan mézével s lassankint sejtet tölt vele. Minden pillantása egy ilyen hazatérő méh volt, mely szerelem mézét hordja haza a zúgó, rajzó szívbe.

Vehette azt észre különben Czipra abból is, hogy Loránd azóta sokkal tartózkodóbban viselte magát irányában, mióta Melanie a házhoz került. Nagyon szorgosnak találta jelenlétét minden mezei munkánál, hogy mentől kevesebbet legyen otthon.

Czipra nem állhatta sokáig e kínt.

Egyszer négyszemközt találva Lorándot, dévaj gúnnyal fordult neki:

- Bizony pedig, barátom Bálint (Loránd álneve ez volt), arra a kis leányra hiába pislogunk - mert annak már vőlegénye van.

- Igazán? - szólt Loránd, megsimogatva a leány gömbölyű állát, mintha egy kényes virágbimbóhoz nyúlna.

- Nono, minek az a nagy nyájasság egyszerre? Ha én, lelkem, annyit néznék egy leányra, azt is régen megláttam volna, hogy karikagyűrű van a kezén; az pedig jegygyűrű szokott lenni.

- Hát sokat nézek én erre a leányra? - kérde Loránd tréfás hangulattal.

- Valahányszor én önre nézek.

Ez szemrehányás is volt és vallomás is.

Czipra iparkodott e gyöngéd mondás lehető hatását rögtön eltörölni azzal, hogy mértéktelenül felkaczagott.

- Barátom, Bálint! Annak a kisasszonynak a vőlegénye igen nagy úr! Külső országi fejedelemnek fiskálisa; hintóba jár, nagyságos úrnak hívják; mihelyt Melanienak egy nagy pörét megnyeri, a mi őket megint úrrá teszi, azonnal el fogja venni. És igen szép ember ám: nem olyan mint maga. Fáin, csinos gavallér.

- Gratulálok hozzá! - szólt nevetve Loránd.

- De igen. Nekem Melanie mondta: - a nevét is megmondta. Gyáli Józsefnek hívják.

- Haha!

Loránd nevetve s jókedvűen megcsipve Czipra csattanó orcáját, odább ment.

Nevetett, de a mérges nyíl szúrásával szívében!

Oh be rossz szolgálatot tett magának Czipra, mikor ezt a nevet kimondta Loránd előtt.

XV. HA SZERETI MÁJ SZERESSE! ❖

Loránd egész lényét kifordítá alapjából, a mit Czipra mondott neki.

A halálos ellenség mátkája ez a leány! Azé az emberé, a ki miatt neki meg kell halni. És ez az ember kacagni fog, midőn őt, a túlzott becsületérzés áldozatját, a kriptába lopva elszállítják s ugyanekkor tán nászsjén világos virradtig fog táncolni s gyönyörködik azon arcz mosolyában, mely az elveszettet még csak meg sem sirathatja.

Oh ez kárhozatra vivő gondolat!

Nem, nem! Nem a kárhozatra: még annál is odább, még onnan is vissza: bele abba a mondhatatlan körbe, a hol a becsvágy hátramarad s az erkölcsi érzéketlenség az úr. Loránd szívéből az a gondolat képes volt kiszorítani azt a meggyőződést, hogy ha egy becsületes ember ellenségének kezébe adta az életét, vagy a becsületét, kettő közül csak a másodikat válthatja ki.

Ez órától fogva egészen más életrendet követett.

Most már a mezei munkák megtörténhettek az ő felügyelete nélkül is: nem volt jelenlétére olyan minden órai szükség. Sokkal több ideje jutott az otthon maradásra.

Nem is tartotta magát többé távol a házi leányoktól; utánuk járt, fölkereste őket: elmés volt a társalgásban, válogatós az öltözékben s hogy ügyességével remekeljen: mind a két leánynak egyszerre udvarolt; kinek színből, kinek szívből.

Topándy nevetve nézte őket. Nem bánta, akármi fordulatot vesz ez ügy. Cziprát ép úgy szerette, mint Melaniet s az ifjút mindkettőnél jobban. A három közül csak egy pár válhatik; a melyik összetalál, arra ő is ráadja az áldást. Lotteria ez! Idegen kéz ne húzzon benne más számára sorsot.

Hanem Czipra egészen tisztában volt már mindennel. Loránd nem ő érte maradoz otthon.

Ő maga is kénytelen volt elismerni azt a fölényt, a mit Melanie gyakorol a háznál; átgondolt, finom, szerény magaviseletével; ő mindenben oly okos, oly eszes. A legkényesebb helyzetben úgy fenn tudja tartani a női méltóságát, a min még rajta van a hajadoni ártatlanság hamva. Ha víg czimborák ülnek az asztalnál, Topándy cinikus jó kedvében kétértelmű tréfákkal iparkodik zavarba hozni a lánykákat, kiknek az asztalnál úrnői szerepet kell játszani; Czipra olyankor lármás negéddel utasítja őt rendre, míg Melanie okosan, szellemdúsan kerüli ki a tréfa nyílhegyét, sem ostoba pruderiet, sem hideg érzéketlenséget nem vetve ellenében: s hogy uralkodik ezáltal minden szíven!

Oh bizonynyal, ő az uralkodónő a háznál; ő a legkedvesebb, legszebb, a legokosabb; övé minden diadal!

Ilyenkor aztán Czipra kétségbe volt esve, ha erre gondolt.

«Pedig hiába! Azért akármilyen okos és szép, és búbájos az a másik, azért mégis én vagyok az igazi! ezt érzem, ezt tudom; de nem tudom bebizonyítani! Téphetnénk csak ki a szíveinket s hasonlíthatnánk össze; – de hát azt nem lehet.»

Cziprának azt kellett mindig látni, hogy ő vele mindenki csak enyeleg, amahhoz pedig komolyan közelít.

Ez egészen megmérgezte lelkét.

Minden szellemi műveltség nélkül, az erkölcsi tartalék kincséből egyedül annnyival felruházva, a mennyit a természet és az ösztön szívébe oltott, hit és erény magas fogalmait csak álomképpen sejtve; ez a leány képes volt arra, hogy azt, a kit jobban szeretnek, mint őt, megölje.

Megölje, de nem úgy, a hogy a rege királyasszonya megölte a tündér Hófehérekét, a miért a gnómok azt súgták untalan fülébe: «szép vagy, szép vagy, szép királyné; de Hófehérke még szebb!» Czipra meg akarta őt ölni, de úgy, hogy ne haljon meg, azután is éljen. Csak annak haljon

meg, a minnek most látszik.

Czigány leány volt, pogány leány volt, szerelmes leány volt.

Az örökölt hajlam, az elvadító nevelés és a szenvedély vitte odáig, a hol ezt ki tudta gondolni.

Pokoli gondolat volt! A megszelídítetlen ördög tanácsa, ki egy védetlenül hagyott nőszívbe belopta magát.

-60-

Egyszer csak eszébe jutott össze-vissza forgatni a kastélyban a lakási rendet; cselédeket űzött, hajtott rendes laktanyáikból, máshová költöztette őket, a férfiakat kikergette szobáikból, azon ürügy alatt, hogy a falszönyegek nagyon rongyosak már, azokat letépette, a szobákat újra szőnyegezteté: olyan felfordult világot csinált, hogy Topándy megszökött előle a városba, míg a szobákkal ismét rendbe jön.

A kastélynak négy homlokzata volt s a szerint vonult át rajta két, egymást keresztbeszelő folyosó; az egyik folyosó főajtaja az udvarra nyílt, a másik a kertre vezetett. E folyosóról nyíltak jobbról balra a szobák.

A nagy házfelforgatás alatt Czipra átköltözteté Lorándot az átellenes szobák egyikébe. A másikat, mely a folyosóról amazzal szembe nyílt, Melanie ideiglenes szobájául rendezé be. Hiszen nem sokáig tart; holnapután ismét rendbe jönnek s akkor mehet kiki ismét rendes helyére vissza. És akkor az a pokolbeli gondolat támadt szívében: «ha szereti, hát szeresse!»

Estebédnél csak hárman ültek egyedül az asztal mellett. Loránd a szokottnál is szórakozottabb volt; alig beszélt velük valamit; ha Czipra szólt hozzá, válaszában oly valami elfogultság volt, a mit lehetetlen volt észre nem venni.

Czipra pedig különösen tréfás kedélyben volt ma.

- Bálint barátom, maga álmos! Pedig jó lesz, ha az éjjel vigyáz ránk, hogy el ne lopjanak bennünket.

-61-

- Zárkózzál be jól, kedves Czipra, ha félsz.

- Zárkózhatom, szólt Czipra könnyűvérű nevetéssel; mikor ezek az átkozott cselédek úgy elrontották ezen az oldalon minden ajtó zárait, hogy egy nyomásra mind kinyílik.

- Jól van, hát majd vigyázok rátok.

Azzal Loránd jó éjt kívánt nekik, vette a gyertyáját és eltávozott.

Czipra sürgeté Melaniet is.

- Mi is lenyugodjunk jókor, mert holnap korán talpon kell lennünk.

Ez este a szokott ablaktársalgás is elmaradt.

A két leány kezet szorított, jó éjt kívánt egymásnak s azzal Melanie eltávozott szobájába.

A mellette való szobában hált Czipra.

A mint Melanie becsukta maga mögött az ajtót, Czipra elfujta a gyertyát saját szobájában és sötétben maradt. Öltözetestül veté le magát ágyára s azután könyökére emelkedve, hallgatózott.

Egyszer aztán úgy tetszék neki, mintha a folyosó átellenes szobájának ajtaja halkán nyikorogna.

A szívlüktetés majd kiszakította keblét.

«Ha szereti, hát szeresse.»

Azután leszállt ágyáról s lélekzetét visszafojtva odacsúszott az ajtóhoz s a kulcslyukon átnézett Melanie szobájába.

Ott még gyertya égett.

Hanem Melaniet nem láthatá e helyről. Öltönysuhogásról gyanítá, hogy Melanie felöltönyét veti le. Most csendes léptekkel közelít az asztalhoz, melyen a gyertya ég. Fehér hálóköntösben van, haja félig lebontva; kezében az a kis fekete könyv, a miben azokat a glóriás képeket annyiszor megbámulta Czipra, a nélkül, hogy merte volna kérdezni: kik azok?

-62-

Melanie az asztalhoz érve, a kis imakönyvet tükre táblájához támasztá, térdre ereszkedék, két kezét összekulcsolva az asztal szélére nyugtatá és imádkozott.

És e perczen a megdicsőülés sugárzott egész alakjáról!

Szép volt, mint egy imádkozó szeráf, mint egyike azon fehér tüneményeknek, kik az örök dicsőség palmaágával a megnyílt mennybe légalakjaikkal fölemelkednek.

Czipra megsemmisülten rogyott össze.

Most látta, hogy van egy emberfölötti tünemény, mely előtt minden szenvedély térdre roskad, minden indulat kristálylyá jegesül; egy imádkozó szűz alakja! A ki e látományt meglopta, az minden bűnös gerjedelmet elvesztett szívéből.

Ismét az áruló judáslyukhoz hajolt, ismét átnézett. A leány folyvást imádkozott. Mikor szemeit fölemelte, azok úgy ragyogtak; két könnycsepp ragyogott bennük.

Czipra a mellét verte néma fájdalmában. Ez tud repülni, én pedig csak a földön csúszok!

Mikor aztán elvégezte a leány az imádkozást, rányitott a két dicsfényes képre s azokat boldog elragadtatással többször megcsókolá. Így csókolja a szenvedő jóltevője kezét, az árva atyjának, anyjának arczképét, a nyomorult védtelen ember az Isten arczat, ki védi ködoszlop alakjában azt, a ki árnyékába hajtja le fejét.

-63-

Czipra haját tépte kétségbeesésében s homlokával verte a földet, vonagolva, mint egy féreg.

E zajra Melanie felriadt s odasietett az ajtóhoz, megnézni, mi baja Cziprának?

Czipra, a mint észrevette Melanie közeledtét, felszökött helyéből s mielőtt Melanie benyitott volna hozzá, kirohant a másik ajtón a folyosóra.

Itt új megdöbbenés várt reá.

A folyosó szögletén, a hol a két tornácz átszeli egymást, ott találta Lorándot, egy asztal mellett ülve. Az asztalon lámpa égett, Loránd előtt könyv volt, mellette székéhez támasztva a rézfokos.

- Mit csinál ön itt? - kérde Czipra, visszariadva.

- Titeket őrizlek, - felelt Loránd. Miután azt mondtad, hogy szobáitok ajtajai nem záródnak, itt virrasztok reggelig, hogy valaki rátok ne törjön.

Czipra visszaszökött szobájába. Szemben találkozott Melanieval, ki gyertyáját kezében tartva, sietett ki hozzá, kérdezve, hogy mi baj?

- Semmi, semmi. Zajt hallottam odakinn. Megijedtem tőle.

Nem kellett magát tettetnie, mert minden ízében reszketett.

- Te félsz? - szolt Melanie bámulva. Lásd, én nem félek. Jó lesz, ha kijövök hozzád s együtt maradunk az éjjel.

- Igen, jó lesz, felelt Czipra. Te feküdjél az én ágyamba.

- Hát te magad?

- Én? - kérdező szilaj tekintettel Czipra. - Majd csak itt!

Azzal végigvágta magát a földön az ágy előtt.

Melanie ijedten hajolt le hozzá, megfogta karját, emelgette, engesztelé, kérdezgeté tőle: «Cziprim? Mi bajod? szólj, mi lelt?» - Czipra nem felelt, nem mozdult, nem nyitotta fel szemeit.

Mikor aztán Melanie, látva, hogy nem bir bele lelket verni, rémülten felállt s kezeit összekulcsolva rebegé:

- Jézus, Mária! mi történt? - Akkor hirtelen fölemelkedett Czipra fektéből s elkezdett nevetni.

- Hahaha! hahaha! Most ugyan megijesztettek.

És azután dévajon henteregve a földön, kaczagott egyre, mint a kinek sikerült társnéját ugyan jól megrézfálni.

- Hogy megrémültem! - rebegé Melanie, két kezét hullámozó keblére nyomva.

- Feküdjél az ágyamba, biztatá őt Czipra; én itt hálok a földön. Tudod, hogy megszoktam a földön hálni, pokrócczal takarózni.

«Czigány asszony volt az anyám,
Megtanított földön hálni,
Télvízben mezítláb járni,
Rongyos sátor volt a tanyám.»

E bizarr dalt, sajátos bús dallamával kétszer is eléneklé Melanienak s azután hirtelen maga körül göngyölte az ágy elé terített pokróczot, egyik karját feje alá tette és úgy maradt mozdulatlanul; Melanienak semmi szavára nem felelt többet.

-65-

Másnap, hogy Topándy haza érkezett a városból, alig rakta le az úti gunyát magáról, midőn Czipra rajta rontott.

Megfogta erőszakosan a kezét és vad tüsszel nézve szemébe, azt mondá:

- Uram! Én nem élhetek így tovább. Én előlöm magamat. Tanítson meg engemet imádkozni.

Topándy bámulva tekintte rá, s gúnyolódva húzta fejét vállai közé.

- Hát te hozzád mi ütközött most, hogy így rám rontasz? Azt gondolod, a bodajki búcsúról jövök, minden zsebem tele szentek hegedűjével, olvasóval, meg mézeskalács-szentekkel? Hát lévita vagyok én? barát vagyok én, hogy rajtam keresed az imádságot?

- Tanítson meg engemet imádkozni. Elég régen könyörögtem érte, nem várok tovább.
- Eredj. Ne veszekedjél. Magam se tudok. Hol vegyem a neked valót?
- Az nem igaz. Ön tud olvasni. Önt megtanították mindenre. Ön csak eltagadja, hogy ismeri az Istent, mert szégyenkedik előtte? de én vágyom eléje! Engem tanítson imádságra!
- Nem tudok én egyebet, rózsám, mint a bakkancsos imádságát.
- Jól van, megtanulom azt.
- Azt elmondhatom előtted.
- No hát mondja!

-66-

Czipra úgy tett, mint Melanietól látta; térdreereszkedik az asztal előtt, két kezét áhítattal összetette, s az asztal szélére nyugtatá.

Topándy furcsául rázta a fejét; ez komolyan veszi a dolgot.

Azután odaállt eléje, hátratette két kezét s elkezdte előtte mondani a bakkancsos imádságát:

«Adjon Isten három «B»-ét,
Három «F»-et, három «P»-ét;
Bort, búzát, békességet,
Fát, füvet, feleséget,
Pipát, puskát, patrontást,
És egy butykos pálinkát!
Ikétum, pikétum, holt! berdo! vivát!»

A szegény nyomorult teremtes az első mondatokat oly mohónkapó áhítattal rebegte az istentelen szája után; - hanem azután, mikor a mondat határozottan tréfás fordulatot kezdett venni, hirtelen dühösen felugrott térdeiről, s mielőtt Topándy ellenőrizhette volna, egy olyan egészséges pofont alkalmazott az orcájára, hogy a füle is megcsendült bele; azzal elfutott s becsapta maga után az ajtót.

Topándy sóbálvánnyá lett bámulatában. Hogy Cziprának hirtelen-keze van, azt tudta; de hogy ezt a gyors kezecskéjét valaha az ő urának és jóltevőjének orcája ellen föl merje emelni egy rövidke tréfa miatt, azt csakugyan nem volt képes megérteni.

Ennek valami nagy bajának kell lenni.

Egyébiránt a kapott pofonról ő sem szólt senkinek, Czipra sem. A legfelső találkozáskor ismét azok voltak egymás irányában, a kik eddig: az egyik az ingerkedő, csipkelődő, tréfás, bohó, a másik a dévaj, durczás, elkényeztetett kópé.

-67-

Topándy asztal felett még czélozgatni is mert e tréfás jelenetre, Lorándnak mondva ebéd után:

- Bálint öcsém, kérdezd meg Cziprától, hogy nem mondaná-e el az asztaláldást, a mit tőlem tanult; hanem megfogd elébb a két kezét.

- No no! - fenyegetőztek Czipra lángvörösre gyuladt arczczal. Csak sokat tréfálózzanak velem. Kezemben az életük. Egyszer farkasalmát főzök az étel közé s mindnyájukat megmérgezem magammal együtt.

Topándy mosolyogva vontá őt keblére, megsimogatva kondor fejét; Czipra érzékenyen szorítá ajkaihoz az ő ura kezét, csókjaival nedvesítve azt; - azután eltaszítá őt magától mind a két kezével s kiment a konyhába tányérokot törni, cselédek haját tépni.

-68-

A tizedik év is eljött. Lefelé járt már. És Loránd kezdett már nem törődni a végzetes határidővel.

Szerelmes volt.

Ez az egy gondolat elűzte szívéből a többit; életunalom, atheismus, misanthropia, mind eltűnt életköréből, mint bolygófény a napsugár elől.

Melaniek is tetszett az ifjú.

Szenvedélyei nem voltak erősek, okos leány volt; hanem annyit bevallott magának, hogy ez a fiatal ember neki tetszik. Arczvonásai nemesek, modora gyöngéd, állása is elég biztos arra, hogy egy asszonyt eltarthasson.

A szép platánfák árnya alatt sokszor sétált Loránddal egyedül, míg Czipra magányosan ült kesergő czimbalma mellett s verte rajta a régi pusztai emlékeket – maga-magának.

Lorádnak nem volt nehéz észrevenni, hogy Melanie is örömet jár ott, a hol ő fel szokta keresni, s szívesen hallgatja a rokonszenvű szív apró vallomásait. Hanem ő maga azért oly zárkózott. És az a karikagyűrű folyvást ott az utján. Ha ez a bűvzár lepattanhatna onnan?

-69-

Pedig már szinte két év elmúlt azóta, hogy az apa halálát meggyászoló, a fekete ruhát rég letette; s az árvaság kenyere ellen sem lehet panasza, Topándy mindennel elhalmozta, a mi nőnek kedves, mintha tulajdon leánya volna.

Egy délután Loránd bátorságot vett magának megfogni Melanie kezét. Egy domború hídon álltak, mely a parkon átkanyargó patak fölé volt építve, annak a karfájához dülve nézték a vízfenék úszó virágait; – vagy talán egymás alakját a víz tükren.

Tehát Loránd megfogá Melanie kezét s azt kérdezé tőle:

– Miért kegyed örökké oly szomorú? Hová repülnek ezek az örök sóhajok?

Melanie a kérdező arczába nézett nagy, okos szemeivel s megtudta annak minden vonásából, hogy szív intézte e kérdést a szívhez?

– Lássá ön: már ez elég nagy ok a szomorúságra nekem, hogy ezt soha sem kérdezte tőlem senki, és ha kérdezte volna, soha sem mondhattam volna meg senkinek.

– Tehát tiltva van e kérdés?

– A kinek megengedtem, hogy észrevehesse azt, hogy bánatom van, annak megengedtem azt is, hogy megkérdezze tőlem, mi az? Lássá ön, nekem van anyám, és még sincs anyám.

A lyánka itt félrefordítá arczát.

Loránd értette ezt jól; de épen ez a tárgy volt az, a miről még többet akart megtudni, hiszen saját sorsa volt vele kapcsolatban.

-70-

– Mit tesz ez, Melanie?

– Ha azt elmondom önnek, át fogja látni, hogy semmi titkom sem lehet ön előtt többé a világon.

Loránd szótlánul, kérőleg tette össze két kezét.

– Most körülbelül tíz éve, hogy anyám egy este elhagyta házunkat s azóta soha vissza nem tért. A mende-monda egy ifjú eltűnésével hozta kapcsolatba az ő eltávozását, ki házunknál lakott, s kinek politikai vétség miatt ugyanazon este szökni kellett.

– Hogy hívták azt az ifjút? kérdezé Loránd.

– Áronffy Loránd volt a neve. Távoli rokonunk. Igen szép ifjúnak tartották.

– És azóta nem hallott kegyed anyjáról hírt?

– Soha sem. Azt hiszem, valahol álnév alatt Németországban, mint színésznő, keresi a világot, hogy eltemesse magát a világ elől.

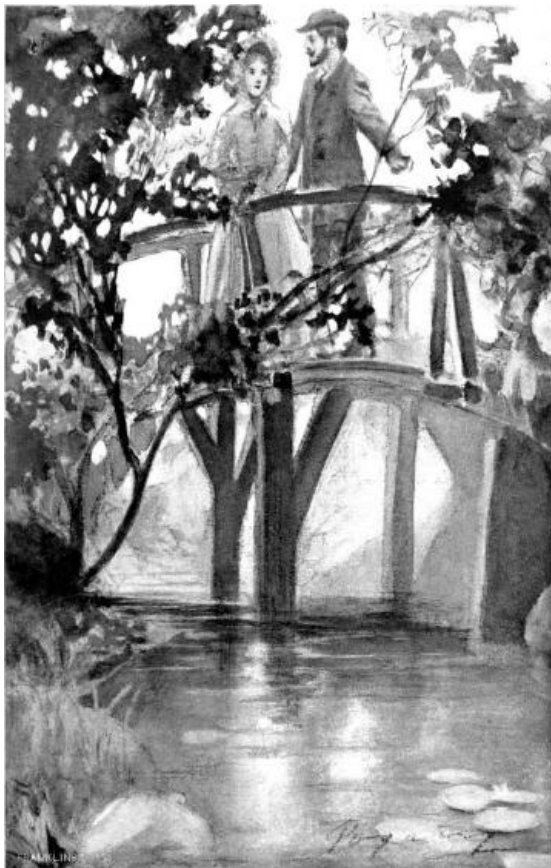
– Hát az az ifjú hová lett? Nincs vele többé?

– Úgy tudom, kiment Keletindiába, onnan írt öcscsének, Áronffy Dezsőnek s minden vagyonát ráhagyta, azóta ő sem tudott magáról semmit. Valószínű, hogy meghalt.

Loránd fellélekzett. Nem tudnak felőle semmit. Azt hiszik, Keletindiákra ment.

– Néhány hét mulva ismét itt lesz az évfordulója azon szerencsétlen napnak, melyen anyámat elvesztettem; anyámat, a ki még most is él, és ez a nap mindig fátyollal közelít felém; a bánat, a szégyen, az elhagyottság érzete akaratlanul elnyomja kedélyemet. Most már tudja ön legféltebb titkomat; és nem fog megítélni érte?

-71-

Felhozzam a vízből? - kérdezte Loránd.

Loránd gyöngéden odavoná ajkaihoz a finom kezeckét s annak rózsás ujjahegyét megcsókolá, mi alatt szemeit folyvást kérdőleg szegezé azon karika-gyűrűre, a mi ez ujjak egyikén volt.

Melanie elérté a kérdést, mely az ékesenszóló tekintetben oly forrón volt kifejezve.

- Ön azt kérdi tőlem, úgy-e bár: nincsen-e még ennél is féltettebb titkom?

Loránd némán igenlé e vonatkozást.

Melanie lehúzta ujjáról azt a gyűrűt, s azután két ujj hegyei közé fogta.

- Igaz. De ez nem élő titok rám nézve többé. Én annak, a kihez e titok fűzött, meg vagyok már halva. Mikor eljegyzett, még gazdag voltam; atyám volt, a ki hatalmas befolyással bírt. Most szegény vagyok, árva és elhagyott. Az ilyen gyűrűkről meg szoktak feledkezni.

Abban a perczen kipattant kezéből a gyűrű, s a hídról felszökve, a vízbe esett, a tulipános nymfeák levelei között eltűnve.

- Felhozzam a vízből? kérdezé Loránd.

Melanie ránézett, szeliden, ábrándosan és azt mondta:

- Hagyja ott...

Loránd magánkívül a boldogságtól szorítá ajkaihoz a nála felejtett szép kezét s forró csókjaival halmozá el először a kezét, azután annak átadóját. A virágos fákról virágkelyhek hullottak le fejükre; olyan koszorús fővel tértek vissza, mint vőlegény és menyasszony.

Loránd még aznap beszélt a felől Topándyval, hogy nagy ideje volna az ispánlakot fölépíteni, a mi oly régi tervben volt.

- Aha! - szóló Topándy nevetve. Értem. Úgy jöhet, hogy az ispán megházasodhatik, s akkor kell külön lakának lenni, a hova feleségét vigye. Meglesz három hét alatt.

Loránd egészen boldog volt.

Szerelmét viszonzva látta, s élete sötét rémétől megszabadult.

Melanie nemcsak a felől győzte meg, hogy benne Áronffy Lorándra ismerni nem lehet többé; sőt a felől is megnyugtató, hogy azt a hajdani Áronffy Lorándot rég meghaltak, elpusztultak hiszi minden ember; senkinek gondja nincs rá többé; vagyonát is elfoglalta a testvér, bár jövedelmének illető részét titkon mindig megküldi testvérenek. Ez egy emberen kívül senki sem tud semmit. Az pedig hallgatni fog örökké, ha megtudja, hogy testvérenek élete függ további hallgatásától.

A szerelem ellopta Loránd lelkének aczélját!

Egészen megbarátkozott azzal a gondolattal, hogy egy olyan fogadást, a mely valakit Isten és ember, és természet törvényei megszegésére kötelez, megtartani bolondság. Ki vetheti szemére,

ha meg nem tartotta? Ki ismerhetne rá ezentúl? e helyzetben, ez arcczal, e név alatt? Nem született-e ő újra? Nem egészen más ember-e az, a kinek életét folytatja most? Nem bevégezte-e már azt az életet, a mit eljátszott akkor?

Bolond volna, ki a rosszak irányában a végletekig vinné a becsületérzést, és végre, ha volna is ember, a ki e szószegésre azt mondaná: bűn! nincs-e Isten, ki ugyanarra azt mondja: «erény volt!»

-73-

Erős bástyát talált ez önvédelemre ama családi sírbolt falaiban is, melynek üregében öreg anyja oly rettentő átkot mondott az utolsó lakóra. Hisz neki is tett fogadást. És e fogadás is erős volt. Két ellenkező fogadás egymást eltörli. Inkább tartozik megtartani azt, mit szülőjének, mint azt, a mit gyilkosának adott.

Szép sophismák ezek mind! Loránd bennök kereste menedékét.

És aztán e szép szemekben. Lehet-e meghalni annak, a kire e két csillag mosolyog? Lehet-e a megsemmisülést kivánni a mennyország kapujában?

És aztán az is jól esik, hogy e mennyországot éppen azon ellenségtől vegye el, ki szeretné őt a hideg földbe letemetni!

Loránd kezdte magát megadni sorsának. Óhajtott élni. Kezdte sejteni, hogy még van boldogság a világon. Csendes, félrevonult, eltitkolt boldogság, a miről csak az a két ember tud, a ki azt egymásnak cserébe adja.

Sokszor látjuk az életben e tüneményt. Egy-egy délczeg gavallér, a ki a divatvilág első arszlána volt, csak eltűnik a salonok illatszeres gőzköréből s évek múlva alig ismerünk rá az elhanyagolt külsejű, durva kabátos falusi gazdában. Boldog családélet alakította így át. Nem lehetséges-e, hogy ugyanazon boldog érzés, mely ezt kivetkőzteté fényes gombos frakkjából, a büszke jellemet is leöltse az ifjúról, s adjon fel helyette jó kényelmes, tág és vízmentes hétköznapi zubbonyt: a világ iránti közönyt és érdektelenséget? Hadd kiabálja az ellenség gúnyhahotával az ország egyik szélétől a másikig, hogy Áronffy Loránd nem gavallér, nem lovag; a feleség mosolygása kárpót az elvetett büszkeségért.

-74-

Most csupán még csak arra az egyre van szükség, hogy az egyetlen ember, kinek hollétéről tudnia szabad, a testvér, örökre elhallgasson azzal.

Vajjon felfedezzen-e neki mindent? a fogadott párbajt és a házasságot s egészen kezébe adja az élete fölötti uralmat, hogy fenntartsa a fenyegető rejtelmet, melylyel eddig távol tartotta őt és szülőit magától?

Ezt meg kell még gondolni jól. Ezt ki kell főzni jól.

Loránd nagyon mélázó lett néhány nap óta.

Egyszer ebéd után Czipra megfogta kezét s azt monda neki enyelegve:

- Maga nagyon eltöprenkedik valamin. Maga igen halavány. Jőjjön, majd mondok magának szerencsét.

- Szerencsét?

- No igen: majd én magának kártyát vetek. Tudja:

«Czigány asszony volt az anyám,
Megtanított kártyát vetni,
Tolvajt rostán kipörgetni.
Túlteszek vele sok banyán!»

- Jól van, Czipra hugom, hát mondj nekem szerencsét.

-75-

Czipra úgy örült neki, hogy Lorándot egyszer ismét egyedül láthatja cigányos pompájú szobájában. Leültette őt a bársony tábori székre.

Maga pedig letelepedett a tigrisbőrre, s elővette zsebéből kártyáit. Két év óta mindig magával hordta azokat. Ezek voltak egyedüli tanácsadói, barátjai, tudománya, hite, imádsága: a jövőmondó kártyák.

Valamit csak kell az embernek hinni!

Először megkeverte a kártyákat, azután tenyerére téve, Loránd elé nyujtá.

- Itt van, emelje meg. Annak kell emelni, a kinek jövődőt mondanak. Ne bal kézzel; az nem jó. Jobb kézzel maga felé.

Loránd megtette kedvéért azt a tréfát.

Czipra kirakta maga elé a kártyákat.

Azután térdére nyugtatva könyökét s tenyerébe fektetve szép nap-aranyozta arcát, nagy figyelemmel vizsgálta végig az ismeretes ábrákat.

A szívlovag éppen a közép jutott.

- Magának valami utazás áll; kezdé komoly arccal magyarázni a cigány leány. A gyászos asszonnyal fog találkozni. Nagy öröm. A virágbokréta az öröm. A szívleány egy sorban áll. Jól talál össze. Hanem az irigy-leány, meg a gyilkos közből állanak és elválasztják. A kutya hűséget, a macska ravaszságot jelent. Bús-leány a kutya mellé jutott. - Vigyázzon magára, mert magát valami nő, a ki haragszik, meg akarja ölni.

-76-

Loránd oly szánalmas mosolylyal nézett Cziprára, hogy annak el kellett érteni az ifjú gondolatát.

Ő is úgy némán felelt meg rá. Három ujj hegyét keblére nyomta, s aztán csendesen ingatva kezét, mutatá, hogy «az» nem ő! A sárga ruhás nő, az irigy-leány a kártyában, valaki más. Mutatóujját arra a zöld ruhásra tette, - az a bús-leány. És Loránd most vette észre, hogy Czipra régóta zöld ruhát hord, mint a bús-leány ott a szerencsemondó kártyában.

Czipra hirtelen összecsapta a kártyákat.

- Vessük ki még egyszer. Emelje meg háromszor egymás után. Így.

Újra kirakta a kártyákat.

Loránd észrevevé, hogy a mint a kártyák egymás mellé jutottak, Czipra arcza egyszerre átpirult, szemei elkezdtek szokatlan tűzben ragyogni.

- Nézze, most a bús-leány épen mellette van, és azon túl van a gyilkos. Az irigy-leány a szívleány túlsó szögletben. Másik oldalon az öreg asszony. Feje fölött az égő ház. Őrizkedjék valami nagy szerencsétlenségtől. Valaki bántani akarja nagyon. De valaki védelmezni fogja.

Loránd nem akarta nagyon megkeseríteni a szegény leányt azzal, hogy együgyűségeért a szemébe ne vessen.

- Kelj fel már Czipra, elég volt ebből a játékból.

Czipra szomorúan szedte fel kártyáit. De nem fogadta el Loránd kezét, ki fel akarta őt a földről segíteni. Felszökött magától, mint a zerge.

-77-

- De hát mit csináljak? mikor egyébhez nem értek.

- Jőjj, játszd el nekem az én kedves nótámat a cimbalmon. Olyan régen nem hallottam már.

Czipra megszokta a szófogadást; rögtön hozzáült hangszeréhez, s elkezdte a pusztai ábrándot verni rajta, a mit annyian csodálva emlegettek már, a kik azt mondták, hogy itten egy művész és egy költő lelke kísért.

A zenehangra előjöttek a szomszéd szobákból is Melanie és Topándy. Melanie Czipra mögött állt meg; Topándy széket húzott melléje, s pipázott erősen.

Czipra verte az érző húrokat s az alatt vette észre, hogy Loránd folyton folyvást odaszegzi szemeit boldog elragadtatással, a hol ő ül; csak hogy nem az ő arczára, hanem azon túl, azon felül, a mögötte álló leányéra. Egyszer aztán kiesett kezéből a hangverő toll, eltakarta két kezével arcát és azt mondá fuldokolva:

- Ah - ez a pipafüst megöl!

Arra Topándy még egy hosszú füstgomolyt fujt tréfásan a leány arczába; hadd szokjék hozzá, s inte Lorándnak, hogy menjenek innen oda, a hol korlátlanabb szabadság uralkodik.

Czipra pedig elkezdé hangoló-kulcsával leajzani a cimbalom húrjait.

- Minek eregeted le a húrokat? - kérdé Melanie.

- Nem játszom én ezen többet.

- Miért ne játszanál?

- Meglásd, hogy úgy lesz, nekem mindig koporsó áll a kártyában; vagy mellette, vagy alatta, vagy fölötte, de mindig: ha nem hiszed, nézzed bár!

S azzal szétteríté ismét az asztalon kártyáit s szomorú diadallal mutatott a képletre:

- Nézd; most is itt a koporsó a zöld-leány alatt.

- Ah, hiszen te nem az vagy; - szólt Melanie félig tréfából, félig vigasztalva; - hanem emez.

S a szív-leányra mutatott kezével.

Czipra pedig - valami mást látott meg, mint a mit mutattak neki.

Hirtelen megkapta Melanie gyöngye kézcsuklóját aczélerejű jobb kezével, s baljóslatú bal keze mutatóujjával rámutatott a fehér kéz fehér ujján még fehérebbnek maradt üres körvonatra.

- Hová lett innen «az a» gyűrű?

Melanie arcza mélyen elpirult e szóra; Czipráé annál jobban elsápadott. A pokol mély setétsége látszott a cigány leány felnyilt két szemében!

-78-

XVII. A SÁRGARUHÁS NŐ A KÁRTYÁBAN.

Loránd elodázta a míg lehetett, az időt, hogy Dezsóvel tisztába jőjön az iránt, mihez tartásuk mindkettőn magukat, ha a végzetes tíz év is letelt?

Anyja és nagynyja bizonyosan sürgetni fogják, hogy ha letelt a határidő, tudassa velük fiúk hollétét. Ha pedig azok megtudják azt, s őt felkeresik, akkor a mentő alakoskodásnak vége van; a boldog ember, ki Tátray Bálint személyében él, kénytelen lesz helyet adni Áronffy Lorándnak, a ki nem választhat, csak a meghalás és a világ csúfsága között.

Mikor tíz év előtt Dezsóvel megfogadtatá, hogy szülőinek ez idő alatt hollétét el nem árulja, az a kiszámított véggondolata volt, hogy a napok végeztével, a hogy fogadta, úgy meg is fogja tartani végzetes kötelezettségét. Élete végéről egyedül Dezsó fog értesülni, s a két anya előtt azontúl is titkolni fogja bátyja történetét. Azok az idő alatt hozzászóltak már, hogy őt távol tudják, s a testvér haláluk órájáig fogja őket csalogatni azzal a boldog ámitással, hogy fiuk még valaha ismét bekopogtat az ajtón, s mutogatni fogja a leveleket, miket a testvér írt; mikor az már régen ott lesz, a honnan nem járnak fel a napvilágra izenettel; s a jó szelid anyák mindennap meg fogják teríteni a várt fiú számára az asztalt, mikor már az ivópohár is magától elpattant régen.

E tiszta, hideg, átlátszó ábránd helyén most e forró chaos!

Mit tegyen most, midőn élni, az életnek örülni, boldog napokat látni akar?

Akárhol jár, utcán, mezőn, a háznál, mindenütt e tömkelegben járva érzi magát; mindenütt e végtelen láncz csörömpöl utána, mely, a hol elvégződne, ott újra kezdődik ismét.

Nem is veszi észre, ha mellette elmegy valaki: köszön-e, vagy nem köszön?

Menekülni, adott szótól életét megváltani, kizárni az egész világot titkából: ez a fejtörő feladat. Mit mond a büszkeség? mit mond az apa emléke, ki hasonló esetben meghajolt önbüszkesége előtt, s életet, boldogságot martalékul dobott becsületének? mit mond a két anya siralma? s hogy küzd meg ennyi erős ellenséggel a lágykezü szerelem egymaga?

Hogyan rázhatná le magáról Tátray Bálint azt az egész világot, mely Áronffy Lorándhoz, mint egy nyúlós iszaptenger, tapad?

A mint elgondolkozva halad a falusi lakok sövénye mellett, kalapját mélyen lenyomva szemébe, észre sem veszi, hogy a túlsó félről egy hölgy vág keresztül a görönyös utcán, egyenesen feléje tartva, s a mint melléje érkezik, negédes vidámsággal megszólítja:

- Jó napot, Loránd!

Az ifjú, rettegett neve hallatára, riadtan tekintte föl, s a megszólító arczába nézett.

Az pedig a kétségtelen felismerés vidor mosolyával ragadta meg kezét.

- Igen, igen! Én ráismertem önre annyi időóta, ön pedig már nem is ismer tán többé, kedves Loránd!

Oh! Loránd is nagyon jól ráismert! Ez a nő Bálnokháznéné volt...

Bálnokháznéné arcán most is meg voltak a hajdani szép nemes vonások; csakhogy modorában a régi hajlékony úrias rátartást bizonyos kellemetlen szabadelműség váltotta fel, a mely tulajdonává lesz oly nőknek, kik sokszor kénytelenek magukat mindenféle balhelyzetből tréfás könnyelműséggel keresztülvágni.

Utiasan volt öltözve, divatos, bár kissé gyűrődött piperével.

- Kegyed itt? - kérdé tőle Loránd elbámulva.

- Itt bizony. Egész véletlenül. Épen most szálltam le a kocsiról Sárkölygyiéknél. Valami nagy zálogos pörömet nyertem meg, s a végett jöttem az «öreg»-hez, hogy ha eladhatnám neki a megnyert jószágot, a mire hajlandónak ígérkezett. Aztán most egyúttal a leányomat is hazaviszem.

- Igen?

- Igen ám. Tudja: szegényke, elég sokáig élt már árvaságban egy félbolondnak a házában. De ugyan kérem, nyujtsa a karját, hadd kapaszkodom bele; biz azt hiszem, hogy még most is fél tőlem, pedig ezen az átkozott göröngyös falusi utcán olyan nehéz járni, a ki nincs hozzászokva. Azért is adom el a megnyert jószágot, hogy oda fenn kell lagnunk Bécsben.

- Igen?

- Minthogy Melaniemnek jövendőbelije is ott lakik.

- Igen?

- Ön tán ismerni is fogja, valaha jó barátok voltak, Gyáli Pepit?

- Igen?

- Oh az nagy carriéret csinált! Rendkívüli híres ember. Iszonyú sokra vitte. Egész csoda az a fiatal ember.

- Igen?

- Hanem ön itt csak egyre mondogatja nekem a sok «igen» t; beszéljen már hát ön, hogy került ide? Hogy találom itten?

- Én itt ispán vagyok Topándy úrnál.

- Ispán? Ah, hahaha! A rokonánál?

- Ő nem tudja azt, hogy én rokona vagyok.

- Tehát icognito? Azóta mindig? Épen mint én: én is azóta hetedik nevem alatt járok a világban. No ez dicső. És most olyan véletlenül találkozunk együtt. Annál jobb: legalább elvezet ön Topándy lakásáig; nem húznak le az istentagadó kutyái, az ön védelme alatt. - Hanem aztán ezuttal megvédelmezzen ám!

Lorándnak az is rosszul esett, hogy ez a nő most tréfára fordítja azokat az emlékeket, a mikbe mindkettőjük szégyene van eltemetve.

Egyébként elég udvarias volt hozzá: gondoskodott, hogy útközben a pocsolókat kikerültesse vele, s kezét fogta, míg valami gyaloghídon átment.

Topándy épen kastélya tornácán volt a két leány társaságában, midőn Loránd az idegen hölgyet bevezeté.

Loránd legelőbb is Melanéhez ment vele:

- Tisztelt nagysád, ime, ki után annyit sóhajtozott... - azután Topándyhoz fordult: Bálnokháznő ő nagysága!

Melanie egy perczre meg volt lepetve: csak bámult az érkezőre, mintha nehéz volna egyszerre ráismerni, míg az színpadi elragadtatással hozzárohant, megölelte, kebléhez szorítá, összecsókolta; zokogott, letérdelt előtte, ájuldozott, ismét öltre fogta; a hogy ezt számtalanszor látni érzékeny nézőjátékok ötödik felvonásának zárjelenetében.

- Milyen szép lett! Milyen angyal! Az én kedves, egyetlen, imádott Melaniám! A kiért én mindennap imádkoztam, kiről mindennap álmodtam. - Hát te, szólj, oh szólj, gondoltál-e néha reám?

Melanie anyja fülébe súgott:

- Majd ha egyedül leszünk.

Az asszonyság jobban tudta ezt: («majd ha egyedül leszünk, akkor beszéljünk hideg, prózai tárgyakról; de mikor látnak, akkor sírjunk, ájuljunk el és ölelkezzünk»). Azért e találkozási scénának még egyszer elől kelle vala kezdődni, ha Topándy szépen meg nem kéri az asszonyságot, hogy legyen szíves besétálni a szobába, a hol tágasabb tér s alkalmasabb elájuláshoz való előkészületek vannak kézügy alatt.

Itt azután vidám, csevegő lett az asszonyság. Köszönte ezer milliomszor Topándynak (a vén bolond istentagadónak), hogy gyermekének menhelyet adott, hogy egyetlenkincsét megőrizte. Azután szétnézett, hogy kinek köszönhetne még meg valamit? meglátta Cziprát.

- Ugyan kérem, - szóló Lorándhoz; még nem mutatott be tisztelt nejének.

Általános lett a zavar.

Csak Topándy maradt kivétel, ő felelt nyugodt humorral:

- Az az én gyámleányom; és még hajadon.

- Ah! Bocsánat ügyetlenségemért; én bizony azt hittem, hogy már nő.

Bálnokháznőnek volt már ideje észrevenni azt is, hogy Czipra szemei, mikor Lorándra tekint velük, hasonlítanak a hú asszony szemeihez; s édes alkalma volt egyszerre két embert szívig megsérteni, talán hármat is?

- No de hiszen, a mi nincs, az lehet, kedves Loránd; ugyebár?

- Loránd! rebegé egyszerre három hang.

- Itt van ni! Most meg már elárultam önt! De hát végre is, mire való lehet itt a titkolózás, merő jó barátok és rokonok között? Igen: ő Áronffy Loránd, kedves rokonunk. S te nem ismertél rá Melanie, ez ideig?

-85-

Melanie fehér lett, mint a fal.

Loránd nem felelt semmit.

Válasz helyett közelebb lépett Topándyhoz; az megszorítá kezét, s e kézszorítással ott tartá maga mellett.

Bálnokháznénem engedett mást is szóhoz jutni.

- Nem fogok sokáig terhére lenni, kedves urambátyám. Szállva itt vagyok a szomszédban, Sárkölyi úrnál, a ki jószágunkat meg fogja venni; mert egy nagy zálogos pört nyertünk meg.

- Igen?

Bálnokháznénem magyarázta tovább a zálogos pör genesisét Topándy előtt, a ki most maga esett bele abba a rossz szokásba, hogy mindenre «igen»-t mondjon, mint az imént Loránd. (Azt pedig mindketten igen jól tudták, hogy a magyar nyelv természete nem tűri kérdésre feleletül az «igen»-t; így például, ha e kérdés négyeszeres változatára; «te voltál ma a kertben?» más nemzet változatlanul «yes», «oui», «ja wohl»-lal válaszol, a magyar, a szóadás szerint, így felel: «Én». - «Voltam.» - «Ma.» - «Ott», hanem ezúttal olyan jól esett mindenre e száraz, hideg, folytatásra nem buzdító «igen»-t mondhatni).

- E végett néhány napig itt kell mulatnom.

- Igen?

- Remélem, kedves urambátyám, nem fogja tőlem megtagadni azon örömet, hogy ez idő alatt Melanie ott lehessen mellettem? Én ugyan sokkal illendőbbnek találtam volna, hogy egyenesen kegyed házában alkalmatlankodjam, ha Sárkölyi elébb igen szívélyesen fel nem ajánlotta volna vendégszeretétét.

-86-

- Igen? (Topándy tudott néha igen kacskaringós igeneket mondani.)

- Azért ne nehezteljen azon kérésemért, hogy egyetlen Melaniemet azon időre magamhoz viszem. Majd később vissza fogom őt hozni újra, s itt hagyom mindaddig, míg a sors úgy nem kívánja, hogy bennünket elhagyjon végképen.

Itt igen kegyes matronai arcot csinált Bálnokháznénem. Kivánta, hogy megértsék, miről van szó?

- Igen természetesen találom kegyed kívánságát, - szölt Topándy röviden, - s ismét az asszonyságra nézett, mintha mondaná: «mit tetszik még tudni a mulattatásunkra?»

- Kegyednek addig is végtelen köszönettel tartozom, hogy pártját fogta szegény elhagyatott árvámnak. Az ég meg fogja jutalmazni érte.

- Nem tettem fizetésért.

Bálnokháznénem szemérmesen nevetett; mintha akarna is, nem is tréfát elérteni, olyankor, midőn magasabb sphaerák lakóiról van szó.

- Kegyed - kedves bátyám - még mindig oly tréfás bizonyos tekintetekben.

- Oly istentagadó? akarta mondani, kedves hugom, ugy-e? Valóban keveset változtam vénségemre.

- Oh ismerjük mi jól! - szölt malasztteljes hangon az úrhölgy; - csak kívül mutatja azt, de szívét ismeri mindenki.

-87-

- S fut előle, a merre lát, kedves hugom, ugy-e bár?

- Nem, nem, nem: épen ellenkezőleg, szabódék ő nagysága. Ne értse félre, kedves bátyám mostani eltávozásunkat, hogy bebizonyítsam, mennyire sokat tartunk mindnyájan azon áldásteljes közellétre, a mi a kegyedé: csak egy szót sűgök kegyednek, a mi meg fogja győzni legőszintébb tiszteletünk felől.

E szót csakugyan sűgva mondá Topándynak, keztyűs kezével annak vállára támaszkodva.

- Kedves urambátyámat akarom fölkérni, hogy midőn az ég felhozza azt a boldog napot, legyen Melaniemnek násznagya.

E szóra mégis elmosolyodott Topándy; s Bálnokháznénem kezét karja alá húzva, azt mondá:

- Jól van, asszonyhugom. Még több is leszek, nemcsak az. Ha az égnek az a bizonyos napja úgy fog sütni, a hogy én óhajtom: ez az én istentelen kezem két embert boldoggá fog tudni tenni. Ha azonban az ég napjának nem úgy tetszik sütni, a hogy én gondolom: akkor áldást, szeretetet, gratuláló verset, hosszú fohászzkodást és mindent, a mi pénzbe nem kerül, én is adok quantum satis, a mennyi csak elég. Tehát attól a boldog naptól függ, a mit e kérdésre válaszolok.

Bálnokháznénem szívéhez szorítá Topándy kezét s ég felé forgatott szemekkel rebegé, hogy ily jó

rokonnal csak jó kedvében áldja meg választottait a gondviselés; és azután Melaniet is odavonta, hogy köszönje meg végtelen jóságú bátyjának azt a kegyes gondoskodását, a mivel iránta viselkedik. Loránd kedvetlenül nézett e csoportozatra, míg Czipra észrevétlenül kilopta magát a szobából.

- És most talán lesz olyan szíves Loránd öcsénk, hogy elkísér bennünket Sárkölyi úr házához?

- Házáig, - igazítja ki Loránd a mondatot.

- Hol van kedves barátnéd, Melanie: az a kedves szép teremtés? Végy tőle rövid búcsút. De hová lett?

Loránd nem mozdult, hogy Cziprát fölkeresni menjen.

- Hiszen majd találkozunk még a kedves gyermekkel, - szólt Bálnokháznéné, észrevéve, hogy arra hiába várnak. Nyujtsa karját, Loránd.

Ő maga jobbfelül Lorándba kapaszkodott s inte Melanienak, hogy foglalja el helyét az ifjú másik oldalán, mit azonban a leány nem tett, hanem anyja karjába fogódzott. Így haladtak az utcán végig. Bálnokháznéné még onnan is nagy szeretettel visszaintegetett Topándynak, ki az ablakból nézett utánuk.

Melanie egy szót sem szólt az egész úton.

Bálnokháznéné annál többet csevegett; kérdezősködött, tudakozódott.

- Az öreg úr, úgy látszik, rossz harmoniában él Sárkölyivel?

- Igen.

- Még mindig oly szentségtörő, istentagadó?

- Igen.

- És ön ki tudta őt ennyi ideig állani?

- Igen.

- Pedig ön maga oly kegyes, istenfélő ember volt mindig? és most is az?

- Igen.

- Tehát Topándy és Sárkölyi kijelentett viszálykodásban élnek egymással?

- Igen.

- Hanem azért ön csak meg fog bennünket látogatni többször, a míg itt leszünk?

- Nem.

- No hála az égnek, hogy valahára egy «nem»-et is hallok öntől. Az a sok «igen» már idegessé kezdett tenni. Tehát ön is az ellenségek közé tartozik?

- Igen.

Ezalatt elég sietve, elértek Sárkölyi küszöbéig. Itt megállt Loránd és nem lépett többet előre.

Bálnokháznéné megfogta Melanie kezét, hogy előtte el ne menjen.

- Nos? hát? kedves Loránd, nem fog tőlünk búcsút se venni?

Loránd Melaniera nézett, az fel sem emelte szemeit.

- Isten önnel asszonyom; - szólt Loránd röviden; kalapot emelt, köszönt és eltávozott.

Bálnokháznéné egy tekintetet vetett utána azokkal a szép, kifejezésteljes, mindentmondó szemeivel. - Azok a szép, mindentmondó szemek teljes tele voltak öldöklő gyűlölettel.

Mikor hazatért Loránd, Czipra a házajtóban várta.

Mutatóujját felemelve, ezt sugá fülébe:

«Ez volt a sárgaruhás asszony!»

Pedig nem volt rajta semmi sárga.

XVIII. A HALÁLRA INTŐ.

Loránd kimerülten veté magát karszékébe.

Tehát vége minden menekülési kísérletnek.

Fel van ismerve, és épen azon asszony által, ki őt legkeserűbben tartozik gyűlölni a világon.

A Nemesis! A jól megfizető örök igazság keze!

Ezt az asszonyt ő az út közepén hagyta el, melyen szenvedélyesen rohantak együtt a gyalázatba, s most ez asszony állja útját, midőn az életbe vissza akar térni.

Nincs semmi remény az irgalomra! Ki is fogadná el azt: ilyen kezekből! ilyen áron! Üdvösség volna is, el kellene utasítani az ilyen ajándékot.

Isten hozzád, nyugalmas boldog élet! Isten hozzád, mámoros szerelem.

Csak egy út van, és ez az egyenes: – a nyitott sír felé.

Nevetni fognak az elbukott fölött, de legalább szemébe nem fognak nevetni.

Az apa is elment ezen az úton, pedig annak szerető neje, növendék gyermekei voltak: ő egyedül áll a világban. Nem tartozik senkinek semmivel.

Van ugyan még egy pár földön lézengő árny, a kihez köti valami gondolat; de hisz azok is nem sokára utána fognak menni, s addig nekik sem olyan hosszú már az út.

A végzetnek teljesülni kell.

Az apának a vére baljóslat a fiakon. Egyik kisértet a másikat vonja maga után kezénél fogva, míg végre valamennyien otthon lesznek.

Csak néhány nap még az élet.

E néhány nap alatt vígnak, derülnék kell lenni; meg kell csinálni minden szemet és szívet, a ki figyelve kíséri az útja végéhez közelítőt; hogy senki se gyaníthasson semmit.

Még egy óvatosan elintézni való körülmény volt hátra.

Dezső megteheti azt, hogy a végzetes naphal hamarabb eljő. Legközelebbi levelében ilyesmire példálózott. Ezt meg kell akadályozni. Másként kell elintézni a találkozást.

Rögtön levelet írt öcscsének, hogy az utolsó napon, mely az évforduló előtt van, jőjjön eléje Szolnokig, s ott a vendéglőben várjon reá. Topándy cynismusát veté okul. Nem akar ezzel zúrhangzatot hozni ama gyöngéd jelenetbe. Ott találkozni fognak, s onnan azután együtt meglátogathatják szülőiket.

A terv egészen érthető és természetes volt. E levelet rögtön postára küldé Loránd.

Így hártja el a gondosan útra készülő az akadályokat, a mik elindulásakor visszatartóztathatnák.

Alig küldé el levelét, midőn Topándy belépett szobájába.

Loránd eléje ment. Topándy megölelte; megcsókolá.

– Köszönöm neked, hogy épen hozzám menekültél, midőn üldöztek, kedves Loránd öcsém, különben nincs szükséged e bujdosást folytatnod többé. A mi tiz év előtt történt, azt rég elmosták a későbbi események; s te újra visszatérhetsz a világba bántatlanul.

– Azt rég tudom; hisz hírlapokat olvasunk; de én szeretek itt maradni, s meg vagyok elégedve ezzel a világgal.

– De neked anyád és testvéred is van; a kik előtt nincs okod bujdoskolni.

– Csak akkor kívánok velük találkozni, mikor úgy mutathatom be magamat előttük, mint boldog embert.

– Az csak rajtad függ.

– Néhány nap határozni fog.

– Siess vele minél előbb. Egy dolog jusson eszedbe; Melanie Sárkölyi házában van most. A

milyen nagy lelki örömmel szolgál nekem arra a hypocritesi halálarczra gondolni, a mit a farizeus váltani fog, mikor e csacska asszony kifecsegi előtte, hogy az a fiatal férfi, ki itt tőzsomszédjában lakik: Áronffy Lőrincz fia! ép olyan aggodalom rád nézve, hogy ő ezt megtudja. Mert bizony hidd el, hogy mindent el fog követni arra, hogy te, e ki amaz éjszakára emlékezel, a mikor a végtelen nagyokról és parányokról beszéltünk együtt, ebben a földben gyökeret ne verhess. Még lebeszéli Melaniet.

Loránd könnyelmű kedélylyel szól, vállat vonva:

- Nem Melanie az egyedüli leány a kerek földön.

- Úgy is jó. Nem bánom. Nekem már egyszer te vagy a fiam; s a kit te hozasz ide, az a leányom. Csak hozd minél előbb.

- Nem vetek neki egy hetet.

- Úgy még legjobb. Ha akarsz, tedd gyorsan. Az ilyen dolognál vagy rögtön, vagy épen ne, vagy bátran, vagy sehogy se.

- A bátorságban nem lesz hiány.

Topándy menyegzőről beszélt, Loránd pedig pisztolyról.

- Tehát egy hét mulva kézfogódon akarok áldomásozni.

- Minden bizonynyal!

Topándy nem akart tovább hatolni Loránd titkába. Azt sejté, hogy az ifjú két leány közül válogat, azt nem gyanítá, hogy egy harmadikat választott már: azzal a lefelé fordított fáklyával.

Lorándnak pedig a következő napok alatt oly derült kedve volt, mint egy vőlegénynek menyegzője előtti héten; - olyan derült kedve; - mint apjának a halála előtti estén.

Az utolsó előtti nap is eljött; ismét május volt, de nem oly rideg, mint tíz év előtt. Virágillatos lég a parkban, tele pacsirta-dallal, fülemüle-énekekkel.

Czipra lepkéket kergetett a pázsiton.

Azóta, hogy Melanie eltávozott a háztól, ismét visszatért csapongó kedve. A játszi dalos madárral együtt játszott a szép tavaszban ő is.

Loránd engedte neki, hogy enyelgéseibe körébe bevonja:

- Hogy illik nekem ez a jáczint a hajamban?

- Nagyon szép vagy velem, Czipra.

A cigány-leány levette Loránd fejéről a kalapot s levélből koszorút font körüle, így tette vissza; ide-oda illesztgetve homlokán, míg eltalálta, hogyan fog illeni legjobban!

Azután karja alá fűzte kezét, forró arcát odafekteté vállára s együtt sétált vele.

Szegény leány! Mindent elfeledett, mindent megbocsátott már!

Hat nap óta nem volt a háznál az az uralkodó vetélytársné; Loránd nem búsult, nem merengett utána, Loránd jókedvű volt, tréfált, enyelgett: mulatott. Czipra azt hitte, hogy talán ismét közelítenek csillagaik egymáshoz.

Loránd pedig nevetve, vígadva gondolt arra, hogy még egy nap az élet: s akkor aztán Isten veled szép illatos mező, Isten veled madárdalozó viszhang, Isten veled szép, szerelmes cigány leány!

Karöltve mentek végig a hídon, azon a kis hídon, mely a patak fölött ívlik. Ott megálltak a híd közepén s a karfának dűlve lenéztek a vízbe; azon a helyen, a hol Melanie jegygyűrűje a vízbe hullott. Lenéztek a víztükörbe, a sima hab visszatünteté alakjaikat; a cigányleánynak most is zöld ruhája volt, rózsaszín szalaggal; - Loránd most is Melanie arcát látta a víz tükörén.

Ezen a helyen volt az ő keze a kezében; ezen a helyen mondá az elvesztett gyűrűre «hagyja ott»; ezen a helyen ölelte őt karjai közé!

És holnap már ez sem fog fájni.

Topándy is csatlakozott hozzájuk.

- Tudod mit, Loránd? - szól derülten az öreg manikhéus; - azt gondoltam, hogy ma délután én is elmegyek veled Szolnokra. Annak a napját, hogy öcséddel találkozol, meg kell ülnünk; csinálunk «magnum áldomást!».

- Engem nem visznek el magukkal? kérekdedék Czipra fél tréfával.

- Nem!! volt rá egyszerre mind a két oldalról a felelet.

- Miért nem!

- Mert nem való vagy oda. - Nincs ott helyed.

Ezt is ketten felelték.

Topándy értette alatta: nem vehetsz részt férfi-tivornyákban; ki tudja hova jutsz még? Loránd pedig – egészen mást értett.

- Hát aztán mikor jön vissza Loránd? – sürgölé Czipra.

Eléb hazatér szülőihez; – felelt Topándy.

«Valóban oda!» gondolá Loránd. Apámhoz és nagyapámhoz.

- De csak nem marad oda örökké?

Erre mind a két férfi nagyot nevetett. Micsoda kifejezés ez a szó «örökké!» ember szájában. Van az időnek mértéke?

- Mit hoz ön nekem, ha visszajön? – kérdé gyermetegen a leány.

Loránd olyan kegyetlen volt, hogy tréfálni tudott; leszakított egy lizinka-levelet, mely olyan gömbölyű, mint egy kis pénz; azt a tenyerére tette és azt mondá:

- Valamit, a mi e levél körületénél nem nagyobb.

Ketten azt értették e példából, hogy «gyűrűt», ő maga azt értette, hogy «golyót» a homloka közepén.

Milyen kegyetlenek egy halálra kész ember tréfái. Ez enyelgések között a hajdú zavarta fel őket, ki jött jelenteni, hogy oda fenn egy ifjú pár várakozik, ki Loránd úrfival akar beszélni.

Loránd szíve nagyot dobbant! Ez Dezső!

Nem kapta volna a levelet? Nem engedett volna bátyja kívánatának? Csakugyan eléje sietett egy nappal hamarabb, mint kimért engedélye volt rá?

Loránd felsietett a kastélyba.

Topándy utána kiáltott:

- Ha jó barátod, fogd itt és hozd le a parkba magaddal; együtt ebédeljen velünk.

- Itt fogjuk várni a hídnál: egészíté ki a meghívást Czipra, s ott maradt a hídon, s maga sem tudta miért, úgy el tudta nézegetni azokat a nympheákat a víz felett, a mik Melanie gyűrűjét elrejték.

Loránd egészen borult kedélylyel sietett a folyosókon végig; ha öcscse jött meg, ez rá nézve az utolsó órákat kétszeresen kínossá fogja tenni.

Az alakoskodás, a cynicus hetykeség komédiája nehéz szerep lesz ő vele szemben.

A jövevény a teremben várt reá.

Midőn Loránd benyitott és szemközt állt vele; egészen új meglepetés fogadta.

Az az ifjú gavallér, ki őt úgy sietett legelébb fölkeresni, nem az öcscse volt Dezső, hanem – Gyáli.

Gyáli Pepi most sem volt magasabb, most sem látszott férfiasabbnak, mint tíz év előtt; olyan gyermeteg arcza, olyan apró porczikái, olyan finom mozdulatai voltak most is. A divatról most is oly correct fogalmakkal birt; s ha valami különbséget tett rajta az idő, azt csak bizonyos előkelő, úriás modorban lehetett rajta észrevenni; a mit megszoknak azok, kiknek sokszor van alkalmuk protectori szerepet játszani hajdani barátaik irányában.

- Jó napot, kedves Loránd! – szólt vidám, kedélyes hangon Gyáli, amazt megelőzve. – Rám ismersz-e még?

(«Ah, gondolá Loránd; itt vagy halálraintőnek?»)

- Nem akartalak elkerülni; a mint megtudtam Bálnokházynétól, hogy itt vagy, sietlek fölkeresni.

Tehát csakugyan «ő» hozta nyomába!

- Nekem itt Bálnokházyné ügyében volt dolgom Sárkölygyivel; holmi törvényes egyesség.

Loránd lelkén egész gondolatroham vonult azalatt keresztül, a míg Gyáli a bevezető szavakat elmondá: – hogyan viselje most magát ez emberrel szemben?

- Remélem – szólt a vendég, nyájasan nyujtva Loránd elé kezét, hogy az a tréfás összekoczczanás, a mi tíz év előtt történt közöttünk, rég feledve van nálad, úgy mint nálam.

(«Ez emlékeztetni akar rá, ha megfeledkeztem volna róla!»)

- S mi ismét fidélis czimborák leszünk.

Loránd készen volt a perrel, mely mint villám, egy perc alatt támadt és lejárt agyában. «Ha ezt az embert én innen most kirugdalom, a hogy módomban volna, a katasztrófa eredetét mindenki világosan érteni fogja, s úgy veszi, mint a megsértettnek adott elégtételt. Nem: ez a

diadaluk ne legyen azoknak! lássa meg ez a nyomorult, hogy az, a ki saját halálával néz szemközt, semmivel sincs hátrább a derült jó kedvben, mint az, ki őt odáig üldözni gyönyörűséggel vágyik.»

Loránd tehát nem dühöngött, nem mutatott se dacot, se borús arcot, hanem mint hajdan diák korában szokta, belecsapott a piperkőcz tenyerébe, s megrázta azt emberül.

Szervusz Pépó! De hogy az ördögbe is ne ismertem volna rád! Csakhogy én azt képzeltem magamban, hogy velem együtt te is megvénültél annyi idő óta, s most elém állsz, mint a hajdani tacsó. Csaknem azt kérdeztem tőled, hogy mi lesz a leczke holnap?

- No, látod: annak örülök! Semmi sem esett rosszul életemben, csak az, hogy tőled haraggal váltam el. Mi! a vidám czimborák! és valaha összeveszni! Aztán miért? Egy rongyos ujságért! Az ördög vigye el valamennyit. Összevéve sem érdemlik meg, hogy két jó czimbora egymásnak a háttára mászszon miattuk. No! de szó se többet erről!

-99-

- Ne bizony, fiú, ha jót akarsz. Mi különben is falusi emberek vagyunk, a kik sokat felveszünk egymástól. Ma lehunczutuljuk egymást s holnap együtt filkózunk.

Hahaha!

- De mutass be az öregnél. Hallom, hogy vialis bolond az öreg. Nem szereti a papokat. No hiszen tudok én neki annyi anekdotát a papokról, hogy egy hétig kitartom vele. Jer, ismerkedtess meg. Tudom, hogy be nem áll a szája a nevetéstől, ha én rákezdem.

- Az persze magától értődik, hogy itt fogsz maradni nálunk.

- Természetesen! Az öreg Sárkölygi már úgy is savanyú képeket csinált vendégei szokatlan szaporodásán; s átkozott csúf gazdasszonya van. Az is alkalmatlan, hogy a két dámának örökösön szépeket mondjon az ember. Az ember nem azért jön falura. Apropos! Neked valami szép cigány leányod van itt? azt hallom.

- Már azt is megtudtad?

- Remélem, hogy csak nem vagy rá féltékeny?

- Oh! a patvart! egy cigány leányra?

(«No iszen csak azzal kezdj! gondolá Loránd, legalább azt a pofont, a mit én nem adhatok neked, megkaphatod «per procura».»)

- Hahaha! Czigány leányért nem duellálunk, úgy-e pajtás?

- Még más leányért sem.

-100-

- Okos ember lettél, velem együtt: ezt szeretem. Az asszony csak asszony. A többek közt, mit szólsz Bálnokházynéhoz? Én úgy találom, hogy most is szebb még, mint a leánya. Mai foi! becsületesemre mondom! Az a tíz esztendei szinpadi cursus csak használt neki. Azt hiszem, hogy most is szerelmes még beléd.

- Az nagyon természetes. Szólt Loránd tréfás gúnynyal.

Ez alatt leértek a parkba; Topándyt és Cziprát ott találták a hídnál. Loránd bemutatta Gyáli Pepit, mint hajdani iskolatársát.

E névre Czipra egészen átdelejesült, Melanie vőlegénye! - A vőlegény tehát utána jött menyasszonyának. Oh milyen kedves ember ez a Gyáli Pepi! Igazán szeretetreméltó ifjú!

Gyáli egészen félreértette azt a kedvező benyomás, a mit neve és megjelenése Czipránál előidézett; hajlandó volt azt ellenállhatlan hódítói szerencsésének betudni.

Az öreggel röviden megismerkedve, nagy hirtelen átvette az udvarlói szerepet, a mire minden gavallér a nélkül is világi szabályok szerint kötelezve van. Aztán: cigány leány. Aztán: Loránd nem féltékeny.

- Nagysád egy perc alatt megtanított engem valamire, a min egy egész nap hiába törtem a fejemet.

- Mi lehet az? - kérdezé Czipra kíváncsian.

- Az, hogy mint szeretheti valaki a rántott halat és a rántott zsemlyét Sárkölygi házában jobban, mint Topándy úrnál a toros káposztát?

-101-

- Ki lehet az?

- Azt nem tudtam megérteni, hogy Melanie kisasszony mint bírta magát rá, hogy ezt a háztáját amazzal felcserélje: de most már tudom; itt nagy üldözést kelle kiállania.

- Üldözést? szól Czipra bámulva, a férfiak is megnézték e szóért. Ugyan ki üldözte volna itt?

- Ki? Hát ezek a szemek! - szólt Gyáli, Czipra szemébe hizelegve. Ilyen versenyt nem állhatott ki szegény. Igen természetes, hogy a hold, bármilyen kedves és költői tünemény, a nap elől mindig elszökik.

Cziprának nagyon meglepő volt e beszéd. Sokan vannak, a kik nem szeretik a túlterhelten édest.

- Ah, Melanie sokkal szebb, mint én; - szólt szemeit lesütve, s nagyon elkomolyodva.

- Hiszen nekem tartozó kötelességem ezt úgy hinnem, mint az apostolok minden csudáit; de mit tehetek róla, ha kegyed eretneket csinál belőlem.

Czipra félrefordította a fejét, s sértett szeméremmel nézett le a vízbe; Loránd pedig, ki Gyáli háta mögött állt, azt gondolá magában:

(«Ha én most téged nyakadnál fogva ebbe a vízbe belefojtanálak: azt te megérdemlenéd, és az én lelkemnek jól fogna esni; de arról megtudnák, hogy gyűlöltelek; s azzal ne dicsekedhessék soha senki! A te neveddel az enyim még a halálban se keveredjék össze.»)

Mert hogy Gyáli megjelenése ezen a napon nem volt egyébre való, mint Lorándot figyelmeztetni rettentő kötelességére, azt Loránd tudhatta szentül.

-102-

- Pajtás! - szólt Loránd, tréfásan ütve Gyáli vállára; most már mégis meg kell mutatnom, hogy milyen hadvezér lett volna belőlem? Nekem ma délután sürgős utam van, Szolnokra.

- Oh, csak eredj! miattam ne aggódjál. Tégy egészen kedvtelésed szerint.

- Nem úgy van az Pépó, te nem fogsz az alatt itt maradni.

- Mennykőt! Tán csak kilöksz?

- Oh ho hó! Ma éjjel nagyszerű dáridót csapunk Szolnokban, az én ujjászületésem ünnepélyére. Valamennyi víg czimbora a környékből mind hivatalos rá. Oda neked is velünk kell jönnöd.

- Ah! A te ujjászületésed ünnepélyén! - kiáltá fel extasiált hangon Gyáli s azonközben mentegető kacsintással nézett Czipra felé. - Már úgy, bármennyire vonzanak is egyéb mágnesek e helyre; de oda okvetlenül el kell mennem. A te «ujjászületési» ünnepeden nekem toasztoznom kell, Loránd pajtás!

- Az öcsém is ott lesz: a Dezső gyerek.

- Ah! A kis Dezső? Az a kis kurucz fiú? No annál inkább. Azzal sokat fogunk kötödni. Hajdanonta is nagyon mulatságos fiú volt ő azzal az ő komoly arczával. No, úgy veletek megyek. Megadom magamat. Capitulálok. Tehát ma éjjelre Szolnokba megyünk.

Hiszen tudni lehetett ezt jól; nem épen ezért jött-e ide, hogy azon az egy napon Loránd agoniájában gyönyörködjék?!

- Igen Pépó; biztatta őt Loránd; ott vigan fogunk lenni, mint voltunk valaha, tíz év előtt. Sok félretett öröm vár nálunk; azt mind egyszerre ki hagyjuk törni. Tehát velünk jösz te is.

-103-

- Okvetlen, csak az úti köpenyemért légy szives elküldeni valakit a szomszédba. Veletek megyek. A te «ujjászületésed» ünnepére!

És ismét nyájasan megszorítá Loránd kezét, mint a ki szavakban nem képes kifejezni mind azt a jó kívánatot, a mitől szive túlömleni készül.

- No látod, hogy mégis lett volna belőlem hadvezér; szólt Loránd nevetve; milyen szépen elfogtam az ostromló sereget.

- Ah, semmi esetre sem; a bloquade fentartatik.

- A kiéheztetés azonban nehezen fog menni a jól táplált helyőrség mellett.

A szegény cigány leány mind nem értette e banális tréfákat, a mik az ő rovására mondattak; ha értette volna is, nem azért volt-e cigány leány, hogy ilyen modorban enyelegjenek vele? Nem így szokott-e vele tréfálni maga Topándy és a többi víg czimborák?

Hanem ezúttal Czipra nem nevetett a tréfákon annyit, mint máskor.

Az valami oly undorító hatást gyakorolt szívére, mikor az ifjú dandy oly könnyelműen beszélt Melanieról s még ócsárlá azt más leány szeme előtt! Hát mind így beszélnek a férfiak szeretőikről? S minden leányról így beszélnek a férfiak?

Az öreg Topándy azonban más fordulatot adott a társalgásnak. Első tekintetre megismerte ő az emberét. Ennek több gyöngye oldala is van. Elkezdte őt «méltóságod»-nak címezni, s kérdezősködött azon külföldi fejedelmek után, a kiknek teljhatalmú megbízottja méltóztatik lenni Gyáli úr.

-104-

Ez hatott.

Gyálból egyszerre más alak lett; dignitásának fölemlítésére mintha nyársat nyelt volna, tekintélyes tartást iparkodott fölvenni; addig félrevágott figaróját egyenesen húzta homlokára, kezét hátradugta sötétlilaszín frakkja szárnyai alá, s száját diplomatiái lefelé húzott szögletekbe idomítá.

Ez fölséges alkalom volt nagyszerű dicsekedéseket kitálalhatni. Az a másik hadd lássa, hogy hová repült ő, míg a többi a földhöz ragadva elmaradt.

- Épen egy nagyszerű perét fejezendem most be a hoheneim-weitbreitsteini fejedelem ő kegyelmességének.

- Uralkodó fejedelem, persze? - kérdezé Topándy naiv csodálkozással.

- Hisz azt tetszik tudni.

- Oh, hogy ne? kérem. Ott fekszik tartománya mindjárt, a hol a lipipedetmoldi, schwarczburg-sondershauseni és reusz-májor nagyfejedelemségek szögletei összeérnek.

Oh be nagyon el kellett telve lenni önhihisséggel Gyálinak, hogy a vén táblabíró e sajátságos geográfiai helyhatározására azt felelje, hogy «igen».

- Méltóságod bizonyosan eddig is kitűnő állást foglal már el e nagyfejedelemségben?

- Kamarási címem és rangom van ő kegyelmességétől.

-105-

- De bizonyosan még többre is viheti.

- Oh igen. Mihelyt ő kegyelmessége dominiumait, a mikre anyai ágon van örökösödési igénye ő kegyelmességének, megnyertem: ötezer holdnyi birtokot fog számomra inscribálni.

- Hohenelm-Weitbreitsteinben?

- Nem. Itt Magyarországon.

- Azt hittem Hohenelm-Weitbreitsteinben; mert az igen szép vidék.

Gyáli kezdte észrevenni, hogy mégis több mint együgyűség mondatja a hitetlennel ezeket az elismerő magasztalásokat, mikor az épen arról kezdett el tudakozódni, hogy a Corpus Juris hányadik törvénycikkelyébe van beiktatva ő kegyelmességének magyar indigenatusa, melynél fogva oly szabadon inscribálhat itten uradalmakat? akkor nagyon kényelmetlenül kezdé magát érezni Gyáli s inkább arra fordította a beszédet, hogy ő kegyelmességéről kezdett pletykázni, hogy az milyen derék, szabadelvű ember; felhordott róla százféle adomát, hogy kergette ki a jezsuitákat birodalmából? hogy bánt el a muckerekkel? minő tréfákat követett el az apáczákkal? hogy tudja üldözni a pietistákat s egyéb ily adatokat, a mik mind fölöttébb terhelő körülmények lehetnek ő kegyelmességére, a hohenelm-weitbreitsteini nagyfejedelemre nézve; azon esetben - ha csakugyan létezik ily nevű nagyhercegség és uralkodó valahol a világon.

Ez a thema aztán eltartott az ebéd végeig.

Czipra nagyon ki akart ma tenni magáért. A búcsú-ebédre mindent kitálalt, a mit valaha ellesett, hogy azt Loránd szereti: és Loránd olyan háládatlan volt, hogy csak Gyálit engedte komplementirozni a bevett jókért; ő egy jó szót sem tudott neki adni.

-106-

Pedig, ki tudja, mikor ül ennél az asztalnál megint?

Ebéd végeztével Lorándnak néhány perczre még szét kellett nézni a háznál; minden cselédnek utasítást adni, hogy két hétig, míg ő ismét visszakerül, mi munkát végezzenek a mezőn, a kertben, az erdőn? Mindenkit jól helybenhagyott s borravalót osztott ki, hogy azt igyák meg az ő egészségére, ki holnap nagy ünnepnapját fogja ülni.

Topándy is félrenézett a szükséges utikészületeket megtenni, Czipra volt a háziasszony; az ő feladata volt egyébkor is a magára maradt vendéget mulattatni; Topándy bizony nem törődött azzal, hogy valakit, a kinek jóltartásáról gondoskodott, még mulattasson is. Ott van Czipra, hallgassa, a mit az beszél.

S még nem volt rá eset annyi víg czimbora megfordultán, hogy ezen valami botrány keletkezett volna. E finom nagyvárosi gavallér még inkább itthon találhatja magát.

Ez alatt visszaérkezett a hajdú, a kit Sárkölygyiekhez küldtek, hogy hozza el Gyáli utiköpenyét.

Ugyanaz egy levelet is hozott Loránd számára a kisasszonytól.

«A kisasszonytól?»

Loránd elvette tőle a levelet, s mondta, hogy a köpenyt vigye a vendég úr szobájába fel.

-107-

Ő maga sietett saját szobájába.

A mint a termen keresztül haladt; szemközt jött rá Czipra szobájából Gyáli. Olyan sajátságosan zavarodott arcza volt a dandynek, mint mikor valaki véletlenül a meggyújtott szivarral együtt a gyufán levő kén illatát is be találta lélekzeni, aztán egy ideig álmélkodva kapkod a levegő után.

- Barátom! - szóló Lorándhoz; - ez a te cigány lányod valóságos nőstény párducz! És igen jól dressiroztad, azt mondhatom! - Hol itt egy tükör?

- Ugy-e bár? mondá rá Loránd. Azt se tudta, mire mondja azt; hallotta, de nem eszmélt rá.

Csak az a levél! Melanie levele!

Úgy sietett vele szobájába érni.

Ott egyedül lévén, bezárta az ajtót, megcsókolta a finom rózsaszín levélkét, annak azurkék betűit; a piros pecsétet rajta; kebléhez szorítá; mintha szívéből akarná megtudni, hogy mi van benne?

De hát mi is lehet benne?

Loránd letette maga elé a levelet s öklével ránehézkedett.

«De hát okvetlen meg kell-e nekem tudnom, hogy mi van e levélben írva?»

«Hát ha azt írja benne: hogy szeret, hogy boldogságát várja tőlem, hogy szerelmét veti a mérleg másik felébe egy egész elveszett világért? Hogy kész követni a tengereken túl, az ismerősök gúnyhahotáján túl s elveszni velem együtt az elfeledett alakok csoportjaiban.»

-108-

«Nem töröm fel a levelet.»

«Utolsó lépésem ne legyen ingadozó.»

«És hátha csak ennyi véletlennek látszó találkozás nem egyéb egy jól kifőzött boszútervnel? Hátha mindezek rég egyetértettek már, s csak azért jöttek össze, hogy odáig vigyenek, a hol majd bevallom, hogy meg vagyok alázva; hogy koldulom a boldogságot, a szerelmet: hogy félek az egy haláltól, mert szerelmes vagyok az élet mosolygó arcaiba s mikor ezt bevallottam, a szemembe kacagjanak, és ott hagyjanak az egész világ megvetésének; én magam megvetésének?...»

«Csalatkozzanak hát!»

Loránd fogta a szép levélkét és elzárta azt íróasztala fiókjába, feltöretlenül, olvasatlanul.

Hadd legyen az az utolsó gondolatja, hogy talán szeretve volt, s hadd tegye ezt az utolsó gondolatot könnyűvé az a kétely, hogy «talán?»

És most készüljünk arra az útra.

Loránd két jó öblös pisztolyt szokott magával hordani az úton, azokat most újra gondosan megtölté; kettős adag lóport eresztett beléjük, s mindegyikbe egyet azok közül az aczélhegyű golyók közül, a mik vadászaton olyan jó szolgálatot tesznek, átfurják a vadkan koponyáját s nem lapulnak el rajta, mint a közönséges ólomgolyó. E pisztolyokat saját utitáskájába rejté.

Hajdújának meghagyta, hogy annyi tiszta fehérneműt rakjon el számára a bőröndbe, a mennyi két hétig elég lesz, mert tovább is fognak utazni.

-109-

Topándy két kocsiba fogatott; az utazó hintóba és a bérkocsiba.

Mikor a kocsik elé jártak, Loránd felvette utiköntösét; rágyujtott rövidszárú tajtékipájára s lement az udvarra.

Czipra a kocsik körül rendezett, ügyelve, hogy kinek-kinek az ülésben legyen a köpenyege; a bőröndök jól felkötözve, s különösen a pinczetok, a huszonnégy válogatott borral, biztos helyre juttatva.

- Mégis jó leány vagy te, Czipra! - szólt Loránd, gyöngéden megveregetve a leány hátát.

- «Mégis?»

Aztán már olyan nagyon van hozzá esküdve ahhoz a pipához, hogy egy perczre sem veheti ki a szájából? - Pedig egy búcsúcsókot talán mégis megérdemelt volna.

- Te ülj nagybátyámhoz a hintóba, Pépó! - szólt Loránd a dandyhez; - velem koczkáztatnád az életedet, hogy valahol felfordítalak az árokba s kitörök a nyakad. Pedig kár volna ilyen reménydús ifjúért.

Loránd felkapott a kocsik-ülésbe s maga vette kezébe a gyeplőt.

- No hát Isten veled, Czipra! - A hintó előre hajtott, a szekér utána.

Czipra kiállt az utcaajtóba, s onnan nézte, míg láthatta az eltávozót, fejét szomorúan a küszöbnek támasztva.

Még csak egyszer sem tekintett az vissza!

És már most hát megy nyargalva a végzet elé.

-110-

És mikor majd az est utóléri az utazókat s az éj millió fénye feltűnik, elsőrendű csillagaival és csillagködeivel, s az árokpartokon felcsillámlanak az apró szentjános-bogárkák, akkor elég ideje lesz végig gondolni az ifjúnak azon a themán, hogy a végtelen nagyoknak és a végtelen parányoknak örök törvénye van; de mi a közbeeső férgek története? az egynapos légyé? a nagyravágyó emberé s a létükért küzdő nemzeteké? «Íme két kezébe adja a sors az igazat a gonoszoknak, hogy míg jobbajával életét oltja ki, baljával lelkét fojthassa meg.»

-111-

Valami bölcs, a ki a mellett költő is volt, azt mondá: legjobb hír az egy nőről, ha semmi híre sincs. Én még hozzá teszem: legjobb élettörténet az, a melynek nincsen története.

Ilyen életregény Fannyé és az enyim.

Nyolcz éve múlt már annak, hogy a fürstenalléi pékházból helyettem cserébe elhoztak egy kis leányt; a kis leányból azóta nagy leány lett, – és még mindig az én helyemet foglalta el.

Mennyire irigykedtem rá az első napokon, hogy e helyet át kellett engednem: e szentelt emlékezettel körülfátyolozott helyet családunk gyászos lakában, anyáim fájó szívében: s mennyire áldottam érte később a sorsot, hogy e helyet betöltve tudtam általa.

Engem az életpálya messze vidékre vezetett magával, évenként egy pár hónapot tölthettem csak otthon; anyám megöszült volna, nagyanyám megőrült volna a rettentő magányban; ha az ég egy oltalmazó nemtőt nem küld le közéjük.

Oh mennyit köszönhetek én Fannynak.

Anyám arcának minden mosolygását, nagyanyám életének minden újabb napját – neki kell köszönnöm.

-112-

Minden évben, midőn az iskolai szünidőkre hazatértem, a derült hosszútűró békét találtam hajlékunkban.

A hol annyi joga van mindenkinek naponként őrvongva átkozni a sorsot, az embereket, az egész világot; a hol fájdalomnak kellett uralkodni minden gondolatban; nem találtam mást, mint békét, türelmet és reményt.

Ő volt, a ki biztatta őket; hogy határideje van a szenvedésnek; ő vigasztalta őket közelebb hozott reményekkel; ő csalogatta őket ezer lehetséges változatával a véletlen örömei; a mi eljöhét talán holnap, talán holnapután.

És ő saját magáról mintha nem is eszmélt volna.

Mennyi lemondás kell ahhoz, hogy egy szép, életvidám gyermek ifjúsága legragyogóbb éveit két fájdalomtörte nő ápolásának áldozza föl, hogy velük együtt szenvedjen; hogy nehéz kedélyüket tűrje, hogy kínos eszmejárásukat naponkénti tanulmányává tenni ne irtózzék.

És ő mind ezzel nem volt nekünk adós. Hiszen csak csereleány volt a háznál.

S mikor én Pozsonyból eljöttem, Frommék házát elhagytam, szülői haza akarták őt is vinni; s akkor Fanny könyörgött nekik, hogy hagyják őt még egy évig; ő úgy szereti azt a szegény szenvedő anyát.

És azután minden évben még egy évet, megint újra egy évet kért, s ott maradt kis lakunkban, míg felnőtt hajadon lett.

-113-

Pedig Pozsony víg, zajos főváros. Frommék háza nyitva a világ előtt s a virág nyílni akar tavaszkor: az ifjú leánynak joga van élni s az életnek örülni.

Fanny önkényt kizárta magát az életből. A mi házunknál nem volt vigalom.

Szülőim ugyan sokszor biztatták, hogy el fogják vinni mulatságokba; ők is vele mennek.

– Az én kedvemért? Azért, hogy én mulassak, ti is odajönnetek a vigalomba? S multság volna nekem az? Maradjunk itthon. – Majd lesz még rá idő.

És midőn így áldozott, tudta azt akként tenni, hogy ez ne lássék áldozatnak.

Vannak sokan, jó, türelmes kedélyű leánykák, kiknek ajka nem panaszol! de panaszkodnak némán a tört szemek, a sápadt arc, a borult kedély s tanúbizonyságot tesznek az eltemetett vágyakról.

De Fanny arcza piros volt és mosolygó; szemei elevenek és tüzesek, kedélye mindig vidám, nyílt, elégtelt; minden vonása azt vallotta, hogy a mit tesz, az szívéből jó s szívének jól esik. Derült, örökvidám jelensége megvilágítja körül az egész borongós kört; mint mikor angyal jár a sötétben, dicsfényvel alakja körül.

Évről-évre így találtam őt otthon, midőn szünnapjaimra haza kerültem: s évről-évre egy

elhatározott gondolat kezdett közöttünk megállapodni.

Nem beszéltünk mi arról soha; de azért tudtuk mindannyian.

Tudta ő, tudtam én, tudták az ő szülői és az enyéim; nem is gondoltunk rá, hogy az másképp lehessen. Csak idő kérdése volt közöttünk e gondolat. Annyira nem kételkedtünk benne, hogy nem is beszéltünk róla soha.

-114-

Mi nem adtunk egymásnak hajfürtöket emlékül, mi nem esküdtünk egymásnak holdra, csillagokra, minden istenekre; mi gyűrűt sem váltottunk egymással; olyan jól tudtuk azt, a mit tudunk.

Mikor aztán én elvégeztem a pálya előkészületeit, ügyvéd lettem, mikor a legelső agentíát kaptam, uradalmi fiscalatus állomásában, akkor egy napon karom alá vontam Fanny kezét, és azt mondtam neki:

- Kedves Fanny, emlékezel-e Jákob történetére a szent históriából?

- Emlékszem.

- Nem gondolod-e, hogy Jákob igen jeles fiú volt, mert hét évig tudott szolgálni, hogy a feleségét megkapja?

- Nem tagadom, hogy az volt.

- Akkor el kell ismerned, hogy én még derekabb fiú vagyok; mert én már nyolcz esztendeje szolgállok - érted.

Fanny felnézett rám azokkal a nyári hajnal mosolygású szemeivel, s gyermeteg derűtséggel felelt:

- És hogy még derekabb ember légy, tehát még két esztendeig kell várnod.

- Miért? - kérdeztem én tőle neheztelve.

- Miért? - szólt ő szelíd komolysággal. Hát nem tudod-e, hogy egy üres hely van aszतालunknál, a mely míg be nincs töltve, addig nem lehet itthon öröm ennél a háznál. Tudnál-e boldog lenni, ha anyád szemeiből mindennap azt kellene olvasnod: hát a másik hol van? Minden örömed sérténé ezt a szenvedő szívet, s annak minden néma tekintetében szemrehányás volna, hogy mi örülni tudunk. Oh Dezső, itt nem lehet mennyegző addig, a míg a gyász tart!

-115-

Karom alá vontam Fanny kezét.

És a midőn azt mondta, hogy ne szeressem még, akkor kényszerített, hogy még jobban szeressem.

- Mennyivel magasabb vagy nálamnál!

Hiszen elfut az a rövid két év is, mint a többi. Nem tegnapról fogva gondolunk mi egymásra, s a míg megvénülünk, elég időnk lesz boldognak lenni. Én várok s e várásban nekem elég örömöm van.

Oh mint szerettem volna e szóért megcsókolni; de sokkal szentebb volt előttem ez arcz, minthogy szentségtörésnek ne tartottam volna azt ajkaimmal érinteni.

- Mi tehát maradunk, a hogy voltunk.

- Jól van.

- Semmi szó erről még két esztendeig, a mikor Loránd tilalma alól becsületszavad felszabadul, s te felfedezheted, hogy ő hol van? Miért e hosszas titkolózás? azt én nem értem: titkaitokba soha sem igyekeztem mélyebbem behatni, mint a mennyire magatok hívtatok; de ha fogadást tettél rá, tartsd meg; s ha e fogadással tíz évig tartó gyászt öltöttél fel családoddal, magaddal és velem; viseljük azt, míg le nem szakad rólunk.

Én megszorítám a kedves leány kezét; elismertem, mily szörnyű igaza van; ő aztán vidor, játszi kedélyvel sietett anyámhoz vissza, és soha senki nem vette volna észre arczáról, hogy ő néhány perczig komoly is tudott lenni.

-116-

És még egy merész kísérletet kockáztattam e tárgyban.

Lorándnak írtam, elébe terjesztve, hogy bizony már olyan tiszta a láthatár köröskörül, hogy ő akár trombitaszóval járhatja körül az országot, hirdetve, hogy ő ez és ez, s nem fog senkire találni, a ki őt elfogja; minthogy tehát úgysis mindegy, akár tíz év, akár nyolcz; engedje el már azt az utolsó két évet, s bocsásson bennünket magához.

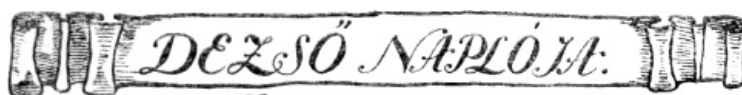
Erre aztán Loránd ezt a rövid sort írta vissza:

«A mire becsületszavunkat adtuk, arra nem szoktunk alkudozni.»

Ez rövid elutasítás volt.

Többször aztán nem alkalmatlankodtam neki ezzel a kéréssel. Vártam és tűrtem, míg a napok letelnek...

... Oh Loránd! Én te érted két évet adtam oda a mennyországból e földön!

-117-

·XX·A·VÉGZETES·NAP·

Végre tehát eljött ez is!

A napokat számláltuk már, a mik még hátra vannak.

Egy héttel a határnap előtt levelet kaptam Lorándtól, melyben arra kér, hogy ne menjek eléje Lankadombra, hanem inkább adjunk találkozót egymásnak Szolnokon; nem akarja ez érzékeny jelenetet Topányi sarcasmusai által megrontani.

Nekem így is jó volt.

Napok óta minden készen állt már az útra. Elékeresgettem mindent, a mi emlékül maradt rám a tíz év előtti időkből, midőn Lorándtól elváltam, az utolsó emléklapig. Ez foglalta el most minden gondolatomat.

Nagyon hasztalan fáradság lett volna tőlem a nők előtt arról beszélnem, hogy az út milyen rossz ilyenkor az Alföldön; hogy egy nappal később Loránd úgy is hozzájuk jön. Nem is kísérlettem meg, hogy őket lebeszéljem az útról. Ki maradt volna közülök ilyenkor otthon; ki engedte volna el egy perczét is annak a napnak, a mikor már Lorándot ölelni szabad? Mind eljöttek velem.

-118-

Egy nappal hamarabb érkeztünk Szolnokra, mint Loránd; csak arra kértem őket, hogy addig maradjanak szobájukban, míg én beszéltem Loránddal.

Megfogadták és benn maradtak egész nap a fogadó egyik szobájában, míg én egész álló nap az udvaron ácsorogtam, lesve minden érkező kocsit.

Pedig ezuttal szokatlanul sok vendége jött a fogadónak; Topányi víg czimborái a környékből, kiknek Loránd itt adott találkozót. Néhányat ismertem személyesen, a többit hírből. Azokkal is hamar megvolt az ismeretség.

Mindannyian azzal a tudomással jöttek, hogy ma egy víg éjszakát fogunk tölteni annak az

öröme, hogy Loránd ismét visszatér a nagy világba, honnan mint nemzeti mátyr, eddigelé számúzve volt.

Nekem csak az tűnt fel különösen, hogy minek írta hát nekem Loránd azt, hogy nem akarja első viszonttalálkozásunk elégiai hangulatát a lankadombi stoicusok lármája által zavartatni, ha az egész epicuri szövetséget mind ide csődíti? a mi összejövételünknek majd nagyon is dythyrambi hangulatot fog adni.

No de hát legyen mulatság. Én a mulató embereket is szeretem.

Késő este volt már, midőn egy ötlovas hintó hajtattott be a fogadó udvarára; a legelső kiszállóban Gyálit ismertem fel.

Hát ez mit keres itt köztünk?

Utána egy virgoncz öreg úr szállt ki a kocsiból, fölfelé fésült bajuszára, neki hegyesedő szemöldökeire, a régi időkből emlékeztem. Ez nagybátyám, Topándy.

Csodálatos! Loránd azt írta, hogy épen ő miatta keres egy közönyös találkozó helyet.

Topándy egyenesen felém jött.

Oly komoly volt az arcza, midőn hozzám érve, kezemet megfogta, hogy szinte megzavart vele.

- Te Áronffy Dezső vagy? mondta; s két kezével megfogta vállamat, hogy szemembe nézzen. Ha nem monddod is, rád ismerek. Mintha csak boldogult atyádat látnám magam előtt. Oly szakasztott hasonlatosság!

Ezt már sokan mondták, hogy atyám ifjúkori arczához nagyon hasonlítok.

Topándy azzal érzékenyen megölelt.

- Hol van Loránd? - kérdezém én tőle. Nem jött el?

- Más szekéren jön utánunk; - felelt ő, s egész hangján felismerhető volt a legnagyobb meghatottság. Mindjárt itt lesz. Ő nem szeret hintóban ülni. Maradj itt és várj reá.

Azzal a körüllezengő czimborákhoz fordult:

- Mi meg, pajtások, menjünk addig a terembe Hagyjuk ezeket a fiúkat magukra, mikor találkoznak. Tudhatjátok, hogy ilyen jelenethez nem kell publicum. Tehát előre! marsch, nemes galléria!

Ezzel beterelte valamennyi pajtást a folyosóról: Gyálinak arra sem adott időt, hogy elmondhassa, mennyire örül találkozásunknak.

Egyre talányosabb lett előttem ez összejövétel. Hisz Topándy maga érzi azt legjobban, hogy mi ebben az órában az átérezni való? Mi szükség volt őt kerülnünk?

Most zörgött a szekér, a két paripa vágatva nyargalt be az udvarra, a könnyű úti kocsival. Ő maga hajtotta a lovakat.

Alig ismertem rá. Nagy körszakálla, röviden nyírt haja, portól lepett arcza egészen más alakot állítottak elem, mint a milyennek én szoktam Lorándot albumomba lerajzolni, képzelet után, a hogy én hittem őt magam előtt látni, s a hogy anyám és nagyanyám igazítottak rajta, hogy de biz ilyen, meg olyan; ez hiányzik, ez a vonása más, ez több, ez kevesebb, ez másként van; számtalanszor mulattunk mi ezzel.

Loránd egyik képhez sem hasonlított, a mít én rajzoltam. Izmos, erős, nyers falusi gavallér volt.

A mint leugrott a szekérről, egymás elé siettünk.

A fogadói udvar közepe nem volt arra való, hogy itt egymással valami érzékeny jelenetet játszunk el. Különben sem szerettem egyikünk is a komédiázást.

- Jó estét, öreg!

- Jó estét bátyám!

Ez volt mindössze, a mit egymáshoz szóltunk, kezét szorítottunk, megcsókoltuk egymás arcját s siettünk be az udvarról, egyenesen a czimborákkal telt terembe.

Azok falrengető éljennel fogadták Lorándot, Loránd mindannyival sorba csókolódzott.

Valami elkésérült megyei szónok dikciót is akart hozzá tartani, de Loránd azt mondta, hogy tartsa ezt akkorra, majd ha bor lesz az asztalon; a száraz toasztokat nem kedveli.

Azután ismét visszakerült hozzám, s megfogta két kezével az arczomat.

Terringettét, öreg; hiszen te egészen megtollasodtál! Mi a mennykő? Én azt hittem, hogy most is olyan kis gyerek vagy, s iskolába jársz. Hiszen félfejjel magasabb vagy, mint én. Még megérem, hogy meg is házasodtál, tudtom, hírem nélkül. Micsoda?

Loránd úgy hányivetiskedett, mintha azt előttem akarná velem éreztetni, hogy ámbár én már férfi vagyok; azért ő nekem mégis bátyám.

Jó, jó.

Hanem én azért karonfogtam s félrevontam őt egy szögletbe.

- Kedves bátyám. Anyánk és nagymamánk is itt van.

Erre szilajon kirántotta karját kezemből.

- Ki mondta neked, hogy ezt tedd? - dörmögött rám ingerülten.

- Csak csendesen, kedves Loránd. Nem követtem el semmi hibát, még alakhibát sem. Te holnap lesz tíz esztendeje, azt mondtad, hogy tíz év múlva mondhatom meg anyámnak, hol vagy? Aztán te magad írtad, hogy a mai napon legyek Szolnokban. A holnap adandó válaszszal tartoztam anyámnak, a mai megjelenéssel neked. Szolnok a mi lakóhelyünkhöz két napi járó föld; tehát - hogy mind a két kötelezettségemnek eleget tegyek, magammal kellett őket hoznom ide.

Loránd éktelenül dühös lett.

- A kaszakó üssön meg minden prókátort, a hány a világon van! Most ihol van, kilegulejuskodol a legvilágosabb igazságomból.

- De, hát kedves Loránd, bánt tégedet az, hogy ők, szegények, egy nappal hamarabb lássanak meg téged?

- Jól van. Kezd rá! - Bolond beszéd. - Itt mi most egy jó napot akartunk magunknak csinálni, s te most elrontod velem.

- Hát hisz azért mulathattok, a meddig tetszik.

- Igen? a meddig tetszik! s aztán akkor azon részeg disznó módra menjek az anyámnak magamat bemutatni, úgy-e?

- Nem szoktál te részeg lenni soha, Loránd.

- Ejh, mit tudod te? Én nagyon garázda vagyok, mikor bekaptam. Bolond gondolat volt ez tőled, öreg.

- Hát, tudod mit? Tedd a találkozást előbbre, s azután a mulatságot.

Loránd kicsinyben mult, hogy birokra nem kelt velem ezért a szóért.

- Mondtam már, egyszer mindenkorra, fiskális úr, hogy nem alkuszunk! Itt nincs transactio, - fiskális úr!

- Már azért csak ne fiskális urazz.

- Megállj hát. Ha te olyan átkozottul pontos tudtál lenni a napok kiszámításában, hát még én majd tökéletesítem az astronomiai és chronologiai tanulmányaidat. Vedd elő az órádat, s igazítsd az enyimhez. Mikor szavadat adtad, Pozsonyban, a barátoknál épen háromnegyedet ütött. Tizenkettőre. Holnap este háromnegyed tizenkettőre szabadul fel a becsületszavad, akkor aztán tehetsz velem, a mit akarsz.

Én nagyon rossznak találtam ezt a hangot, s kedvetlenül fordultam félre.

- No, no; ne neheztelj öreg; szólt aztán Loránd, odahúzott magához és megölelt. Ne haragudjunk mi még ma egymásra, ha eddig nem haragudtunk. De azt látod, hogy micsoda helyzetben vagyok? Ennyi korhely pajtást, ennyi istentagadót összecsóditettem, nem tudva, hogy te anyámmal együtt jösz. És ezek nekem tíz évig hű bajtársaim voltak, sok rossz, sok jó napot megosztottam velök; nem mondhatom most nekik, menjetek Isten hírével, mert az anyám itt van. Én sem tehetem, hogy fancsali pofával üljek itt közöttük reggelig. Reggel tehát el leszünk mindnyájan ázva. Én, ha győzöm is a bort, de a fejem nehéz lesz utána. Szükségem van arra a néhány órára, a mit kértem tőled, hogy kiheverjem magamat, s azután tisztult fővel léphessek szegény kedveseim elé. Magyarázd meg ezt nekik.

- Ők tudják azt már, s holnapnál elébb nem is kérdezősködnek utánad.

- No, így hát szent a béke közöttünk, öreg.

Mikor aztán a társaság látta, hogy már kimagyaráztuk magunkat s parolázni kezdünk, odacsódlult mindenki körénk, s azután lett olyan lárma, hogy én most sem tudom, ki miről beszélt benne? Annyit tudok, hogy Gyáli Pepi egy párszor belém akart kötni, hogy valami beszélgetést kezdjen s hogy olyankor mindig a hozzám legközelebb esőtől kérdeztem azt, hogy «meddig szándékozik itt mulatni?» «hogyan érzi magát?» s más ilyen meglepő bárgyuságot.

Ezalatt megteríték a hosszú asztalt a terem közepén; felrakták a borokat, előhozták a párolgó, illatos ételeket, kinn a folyosón rárántotta a mezőtúri banda a hallgató nótát s kiki iparkodott helyet foglalni.

Nekem oda kellett az asztalfőre ülnöm Loránd mellé. Balról Loránd mellett ült Topándy, jobbról én mellettem Gyáli Pepi.

- No öreg, ma te is velünk iszol, úgy-e? - szólt hozzám dévankodva Loránd, s pajtásosan átölelte a nyakamat.

- Nem, bátyám, tudod, hogy én soha sem iszom bort.

- Soha sem? Még ma sem? Még az én egészségemért sem?

Ránéztem. Miért akar ez ma engemet különösen leitatni?

- Nem, bátyám. Tudod, hogy fogadásom tartja, hogy nem iszom bort, s becsületes ember megtartja azt, a mit fogadott, akármilyen absurdum is.

Soha sem felejttem el azt a tekintetet, a mit e szónál Loránd vetett rám.

- Igazad van, öreg. Azzal megrázta a kezemet. Becsületes ember megtartja a fogadását, akármilyen absurdum is...

És a míg ezt mondta, oly komoly volt: oly riasztó hidegséggel nézett a mellette ülő Gyáli szemébe. Az pedig mosolygott. Azokkal a szép leányos, gömbölyű ajkaival olyan nyájasan tudott mosolyogni.

Loránd vállára ütött.

- Hallod-e ezt, Pépó? Az én öcsém megállja, hogy nem iszik bort, mert a becsületes ember megtartja a fogadását. Jól teszed, Dezsó! Ki mit kimondott, legyen ura szavának.

Aztán röviden hozzáfogtak a dáridóhoz.

Sajátos tanulmány egy bornemisszára nézve végig nézni egy egész éjszakai férfi-tivornyát, egészen józan fővel; s e divina komédiában, hol tudtán kívül mindenki szerepel, egyedül lenni publikum és kritikus.

Az első felvonást megkezdik a toasztok. Kinek az Isten hazánkban szónoki tehetséget adott (s kinek ne adott volna?), fölemeli poharát, csendet kér, eleinte kap is, később stentori hangerőfeszítéssel eszközöl - ha nem kap; s igen komoly arcczal, igen komoly frázisokat mond; az egyik tudja czifrázni, a másik győzi pathosszal; harmadik a classikusokból idéz, negyedik humorizál, s maga elneveti a javát, s valamennyi végzi nagy pohárcsöngéssel, ölelkezéssel, csókolózással; a trombitatusban elvesző éljen harsogása mellett.

Később tüzesebb szónoklatok jönnek: hazafi-keservek általános kifakadása. Az agyak mind jobban áthevülnek: mindenki ráül kedvencz pálczalovára s ugratja azt maga alatt; a nemzetgazdász, a művész, a gazda, a menyecskék lovagja, mind saját élményeiről kezd beszélni! minden szokásos megtartása nélkül a conversationalis tempóknak, hogy egyik ember várja ki, míg a másik elvégezte; sőt inkább egyszerre valamennyi beszél; egyik a másik szavába, míg utoljára az, a ki egy bús nótára rágyújt, valamennyi elől elveszi a vezetést; a dal általános lesz, s kiki magáért meg van a felől győződve, hogy szebben a világon sehol sem énekelnek.

S e közben az asztal megtelik üres palaczkokkal.

Azután a paroxismus egyre fokozatosan halad fölfelé. A ki eleinte szónokolt, most már dadog, belesül s káromkodással vágja ki a kudarcot; amott ül egy, ki már harmadszor kezdett valami beszédhez, de a multakért gyászoló keserv annyira elfojtotta érzelemtől túlaradó keblét, hogy mindannyiszor könnyekben tört ki, az általános hahota közepett. Másik, ki már az egész czimboraságot végig csókolta, most a cigányok közé tör s azokkal csókolózik rendre; testvériséget esküdve brúgosnak, klarinétosnak. Az asztal túlsó végén egy kholerikus természetű czimbora, ki minden tort verekedéssel szokott végezni, már kezd garázdálkodni, s öklével veri az asztalt, s esküszik, hogy azt, a ki őt megbántotta, még ma meg fogja ölni. Szerencséje, hogy nem tudja, kire haragszik? A víg danoló nem tartja már elégnek a jó kedvre, hogy torkát neki ereszze, tenyereivel tapsoljon és lábaival tomboljon; most már az üres palaczkokat, tányérokat kezdi a falhoz csapkodni s gyönyörködik benne, hogy ennyi cserép tanusítja diadalát. Egy félrekapott kalappal, a szoba közepén tánczol nagymagában, abban a boldog meggyőződésben, hogy mindenki őt nézi, míg egy áldott természetű czimbora már odajutott, hogy feje hátrahanyatlik a szék támlájára, s csak olyankor neszel fel, mikor pohárcocintásra szölongatják, akkor sem tudja már, hogy mit iszik: bort-e, vagy timár-csávát?

Hanem azután később nem megy ily fokozatban a láz lefolyása.

Ennek is, mint más lázrohannak, megvan a krizise, melyen túl fordulat áll be.

Éjfél után már a zűrzavaros lárma lecsendesül. A bor első hevítő hatása már lecsillapult. Egykettő, a ki nem birt vele megküzdenni, megadta magát, s azt lefektették aludni, a többi helyen maradt, s most már folytatják az ivást; nem azért, hogy mánort adjon, hanem virtuozitásból: mutassa meg kiki, hogy nem hagyja magát megverni a bortól.

Ekkor kezdődik azután csak az igazi hősök szerepe. A kiknek az első pohár nem oldotta fel mindjárt, s a tizedik nem kötötte le nyelvét.

Most kezdenek el aztán csendesen inni s ivás közt anekdotázni.

Egyik ember nem vág már a másik szavába; hanem mikor amaz elvégezte a magáét, azt mondja «tudok én annál sokkal jobbat»; s rákezd, hogy «itt meg itt történt, magam is ott voltam».

Az adomák néha a trágárságokig mennek, s olyankor nekem rosszul esik Loránd kaczagását hallanom, oly tréfák fölött, a mikben a nők megvetése van kifejezve.

Csak az nyugtatott meg, hogy ily késő éjfél utáni órában a «mieink» rég elnyugodtak már, nem

Egyszer aztán Loránd vette át a társalgás vezetését.

Azt hozta fel, hogy vajjon a világ minden nemzete közül melyik a leghíresebb ivó?

Ő mindjárt a maga részéről előre kimondta, hogy a németet tartja a leghíresebb ivónak.

Ez állítása természetesen nagy nemzeti ellenszeggüléssel találkozott.

A magyar elsőbbségét e téren sem engedék át.

Akadtt egy pár békülékeny kedély, a ki az által akart egyezséget létrehozni, hogy elfogadta majd az angolt, majd a ráczot elsőnek az ivásban: a mivel természetesen egyik vitázó felet sem elégítette ki. Loránd egymaga az egész ország közvéleménye ellen azt merészkedett állítani, hogy a németek a világon a legjobb ivók. Felhozott rá hírhedett példákat.

- Halljátok ezt! Egyszer Batthyány herczeg két gönczi hordó aszút küldött ajándékba a hyberni konfratereknek. A drága magyar borra azonban rettenetes vám volt vetve a Lajtán túl. Az ajándékvevőknek hús lázsiást kellett volna fizetni a borért, a mi nagyon szép pénz. A konfraterek tehát, hogy fizetni ne kelljen, s a bor se veszszen kárba, ott egy álló helyben a vámon kívül megitták a két gönczi hordó tartalmát.

Ah, ennél kétszer-háromszorta jobb ivókat tudtak neki felhozni a Lajthán innenről.

Loránd még sem engedett.

- Hát mikor a te druzsád, Henneberg Pépó, - mesélt Loránd, Gyálihoz fordulva, - azt a szokást hozta be, hogy a mint egy hosszú asztalnál együtt ültek, a vendégei fülönfüggőin végig egy zsinórt húzott, s akkor aztán valahányszor ivott, valamennyinek fenékig kellett úrítani a kupát, ha azt nem akarta, hogy a fülegombja leszakadjon.

- Ah, az mi nálunk nem mehet, mert a mi füleink nincsenek kifúrva! - Kiáltá erre az egyik.

- Mi iszunk kényszerítés nélkül is! - replikázott a másik.

- Mindent megtesz a magyar, a mit a német meg tud tenni!

Ez volt az általános felkiáltással elfogadott határozat.

- Még a wartburgi pohárürítést is? - kiálta fel Loránd.

- Mi az ördög az a wartburgi pohárürítés?

- Hát a wartburgi czimborák megtették azt, mikor jó kedvük volt, hogy egy pisztolyt megtöltöttek keményen golyóra, akkor a pisztoly öblét megtölték színültig borral; azután felhúzták a pisztoly sárkányát, ilyenformán sorban kiüríték egymás barátságért ezt a furcsa poharat.

(Látlak Loránd!)

- Nos hát melyiteknek van kedve ezt a pohárürítést a német gavallérok után megcsinálni.

Topándy közbeszólt:

- Nekem nincs, de neked se legyen!

- Nekem van.

Ezt a szót pedig nem Loránd mondta, hanem Gyáli.

Ránéztem. Ez az ember józanon maradt. Csak kóstolgatta a bort, a míg mások itták.

- Ha van kedved, hát próbáljuk meg! - legénykedék Loránd.

- Szívesen, csak tedd meg te elébb.

- Én megteszem, de te nem fogod utánam tenni.

- Ha te meg, én is meg. De én meg azt hiszem, hogy te nem fogod előttem megtenni.

Rajtam egy világos gondolat rémlett át, mely egész testemet végig borzongatta Mindent látok: mindent értek most már; tíz év minisztériuma fel van fedve előttem: látom a futót, látom az üldözöt, s kezemben tartom mind a kettőt, olyan aczélszorítással, mintha Isten kölcsönözte volna ide e perczre pallosviselő arkangyala kezét.

Beszéljete csak!

Loránd arcza egész lázasan ki volt pirulva.

- Jól van, ficzkó! fogadjunk, ha tetszik.

- Mibe?

- Hús palaczk pezsgőbe! azt itt megiszszuk.

- Tartom a fogadást.

- A melyikünk visszahúzza magát a tréfától, veszi a bánatpénzt.

- Itt van!

Mind a ketten tárczáikba nyúltak, s kivetettek az asztalra egy-egy száz pengőt.

Én is a tárczámba nyúltam s kivettem belőle egy összehajtott papírt; de nem volt bankjegy.

Loránd a hajdunak kiáltott.

- Vedd elő a táskámból a pisztolyaimat.

A hajdú odatette mind a kettőt eléje.

- De megvannak-e igazán töltve? - kérdezé Gyáli.

- Nézz be a csövébe, ott mosolyog rád a golyó aczélhegye.

Gyáli jobbnak látta hitelt adni, mint a pisztoly csövébe nézni.

- Tehát áll a fogadás, a melyikünk nem meri kiinni a magáét, fizeti a pezsgőt.

Loránd fogta a poharát, hogy a bennelevő veres bort áttöltse a pisztoly öblébe.

Az egész társaság elhallgatott e jelenet alatt, valami kínos feszültség ülte el a mármorkábitott idegeket; minden szem odameredt Lorándra, mintha meg akarnák gátolni ez őzjörgő tréfa végrehajtásában. Topányd homlokán nehéz verítékcseppek gyöngyöztek.

Én csendesen odatettem kezemet Loránd kezére, melyben a fegyvert tartá s e nagy csendesség alatt azt kérdeztem:

- Nem jó volna, ha sorsot húznátok arra nézve, hogy melyitek tegye meg előbb ezt a tréfát?

Mind e ketten zavarodva néztek rám, mikor a sorshúzást említettem.

Fel volna titkuk fedezve?

- Csakhogy ha sorsot húztok ezúttal, - folytatám én csendes hangon, - ne mulaszszatok el egymás néviratáról magatoknak meggyőződést szerezni, nehogy az a tréfa ismétlődjék, a mi történt tíz év előtt, midőn arra sorsoltatok, hogy melyitek tánczoljon a fehér elefánttal?

Gyálit olyan fehérré láttam válni, mint a papiros.

- Micsoda tréfa? - hebegé, s kezdett székéről fölemelkedni.

- Mindig olyan tréfás gyerek voltál bizony te Pépó; akkor is velem húzattátok ki a sorsot, s azt mondtátok, hogy vessem a kihúzottat és a benmaradtat is a kandallóba: én azonban a helyett a tánczrendet dobtam bele, s amazokat eltettem, megtartottam. Te a saját neved helyett is a bátyámét írtad a papírra, s akármelyiket húztam ki: Áronffy Loránd jött ki a kalapból. Nézd: a két sorsjegy most is itt van nálam, ugyanazon kétfelé szakított papír két darabja, ugyanazon névvel mind a két darabján, a levél túlsó oldalán Bálnokházné írása.

Gyáli, mint a kisértelátó emelkedett fel e szavaim alatt ülő helyéből: rám meredve kővé fagyott tekintetével.

Pedig én nem fenyegettem őt. Én tréfásan enyelegtem vele. Én mosolyogva terjesztém ki a két lilaszín papirdarabot, a mi szakadékainál egymásba illett.

Hanem Loránd villámló szemekkel nézett végig rajta, s a mint az előkelő magatartású alak vele szemben állt, úgy öntötte arczába a kezében tartott pohár tartalmát, hogy a sötét veres bor végigcsurgott hímzett fehér mellényén.

Gyáli letörölte arczáról asztalkendőjével a meggyalázás nyomát s előkelő hidegséggel mondá:

- Hasonló állapotban levő emberekkel nem lehet vitázni. Ittas emberek bántalmára nem felelünk.

Azzal elkezdett az ajtó felé hátrálni.

Mindenki el volt ámulva e jelenettől s hagyta őt menni. Mintha mindenki egyszerre ki lett volna józanulva, s az első meglepetés pillanatában senki sem tudna magának tanácsot adni, mi történjék itt most?

***Úgy szorítottam az embert félkezemmel a falhoz,
hogy eviczkélt, mint egy denevér.***

Hanem én... én nem voltam ittas; nem kellett kijózanodnom.

Felugrottam helyemről, egy szökéssel utólértem a távozót s megkaptam azt, mielőtt az ajtót elérhette volna, mint a hogy a bőszült tigris megragadja a nyomorult ciczkányt.

- Én nem vagyok ittas! én nem ittam bort soha, tudod azt! - ordíték rá, nem ismerve önmagamra többé s úgy szorítottam az embert félkezemmel a falhoz, hogy eviczkélt, mint egy denevér. - Én leszek az hát, a ki ezt az átkozott hamisítványt pofádhoz kenem; nyomorult!

És tudom jól, hogy ez az egy ütés, a mit akkor neki szántam, utolsó fejezet lett volna az ő életében; - a mi nagy kár lett volna, nem ő érte, de én végettem; - ha az ég egy mentőt nem rendelt volna mellém, a ki e rossz munkában meggátoljon.

Egyszerre csak megfogta valaki hátulról ütésre emelt öklömet: én odatekintettem s - karom zsibbadva hanyatlott alá.

Fanny fogta meg kezemet.

- Dezső, - kiáltá eliszonyodott arczczal az én kedvesem. - Ez a kéz az enyim! Ezt a kezet nem szabad beszennyezni neked.

Érzém, hogy igaza van. Le hagytam éktelen dühömet fegyverezni; bal kezemmel kilöktem a reszkető nyomorultat az ajtón; nem tudom, hova esett; s aztán visszafordultam, hogy Fannyt keblemre öleljem.

Már akkor anyám és nagyanyám is ott voltak a teremben.

Oh, a szegény nők ez egész kínos estét a mellékszobában tölték, csöndesen viselve magukat, hogy ottlétüket el ne árulják, hogy Lorándnak egy szavát elleshessék, s az utolsó rémséges jelenetet, melynek minden szavát hallani lehetett, ők is átrettegték, s mikor az én dühkiáltásomat hallák, nem tarthaták vissza magukat tovább, előrohantak, odaveték magukat a tivornyázók közé, e sikoltással «fiam! fiam!»

Mindenki fölállt e tiszteletreméltó jelenet előtt. Két térdeplő asszony egy halálból ébredt ifjú ölen.

Mindenkit józanságra rázott a meglepő elszörnyedés. Elmúlt a mámor, el a borszülte kábulat.

- Loránd! Loránd! - sikolta anyám, görcsösen szorítva keblére bátyámat, míg nagyanyám szótlánul, sem szólni, sem sírni nem tudva, szorongatta kezét.

- Oh kedves Loránd...

Loránd azonban megfogta a két matróna kezét s odavezeté őket hozzám.

- Ezt öleljétek, ne engem: - ezé a diadal!

Ekkor meglátta azt a vállamra borult jó angyalt, ki kezemet most is kezében tartá. Most eszelt

arra a szóra, a mivel a mult perczen Fanny titkunkat elárulá: «ez a kéz enyim». – S rám mosolygott.

– Vagy úgy? Hiszen te már kezekben tartod jutalmadat... Hagyd hát ezt a két síró asszonyt nekem!

Azzal arczra veté magát előttük a földre s lábaikat átkarolva, a port csókolta drága lábnyomaik alatt:

– Oh, én drágáim! Oh, én szeretteim!

Mit beszéltek, mit éltek át azon éjszakán az oly régen epedők, azt ne tegyük papírra. Vannak szent dolgok, a mik nem kívánnak közlétványyná lenni.

Loránd bevallott mindent s bocsánatot nyert mindenért.

És azután úgy örült a bocsánatnak, mint egy gyermek, kit újra kegyelembe fogadtak.

Loránd valóban úgy érzé, mintha ott kezdené most az életet, a hol tíz évvel ezelőtt ketté szakítá, s a mi tíz év alatt történt, az mind csak egy nehéz álom lett volna, melyből csak a férfikor sűrű szakálla maradt meg.

Reggel jó későn ébredtek fel Dezsővel együtt. Az álom jól esett egyszer!

Az álom – ezuttal a halál helyett.

– Te öreg, – szólta Loránd öcscséhez – én még egy kalandos tréfát tartogatok számotokra, mivel meg akarlak benneteket lepni.

A fenyegetés olyan jó kedvvel volt mondva, hogy Dezsőnek épen nem volt oka nagyon megijedni.

– Csak ide vele.

Loránd előre nevetett a hatásnak.

– Én nem fogok most veletek menni haza.

– Hát mit csinálsz? – kérdé Dezső, épen úgy elbámulva, a hogy Loránd előre várta tőle.

– Megszököm tőletek; szólta, a fejét rázva jó kedvében.

– Ah! Az merész vállalat. De megmondod, hogy hova szököl?

– Haha! Nemcsak megmondom, hogy hova szököm? sőt téged is magammal viszlek, hogy vigyázz rám ezentúl is, ha már eddig vigyáztál.

– Azt nagyon okosan teszed. – S szabad megtudnom, hogy hová?

– Vissza Lankadombra.

– Lankadombra? Tán ott felejtettél valamit?

– Igen. Az eszemet. – No! ne nézz rám olyan furcsán, mintha azt akarnád kérdezni, hogy «hát volt?» – Te, ugyebár tisztában vagy ezzel a kis csereleánnyal? Úgy látom, hogy anyánk és nagyanyánk is eléggé belé vannak szerelmesedve, hogy Fannyt rajtad kívül másnak oda ne adják; hanem még az én áldásom hátra van, öreg; azt még nem kaptad meg.

– Biztat a remény, hogy talán meglágyíthatom kemény szívedet.

– Nem olyan hirtelen. Mondok neked valamit.

– Hallgatom.

– Végrendeletemben minden világi javamról lemondtam a te javadra; a pecsétes levél ott van nálad. A hogy ismerlek, úgy hiszem, hogy éktelen örömet fogok neked szerezni vele, ha végrendeletemet tőled visszakérem, s azt mondom, hogy már most fele vagyonoddal szegényebb fogsz lenni, mert a másik fele kell nekem.

- Ezt tudom, a nélkül, hogy tőled várnám, hogy megtaníts rá! De mi köze a te ó-testamentomodnak az én szívem evangéliumához?

- Oh, be vastag a te fejed, öreg; hogy még sem értesz! Halljad tehát ultimátumomat. Én nem adom beleegyezésemet abba, hogy te házasodni indulj - én előttem!

Dezső Loránd nyakába borult, most értette már.

- Neked van, a kit szeretsz?

Loránd mosolyogva igenlé.

- Persze, hogy van. Hanem hát, tudod, hogy ez az ostoba ficzko (ej, be hatalmasan megszorogtattad a torkát!) mennyire összezavarta az egész életre való számításomat. E miatt nem jöhettek vele tisztába, a minek a folytatása a mai napon túl esik. Hanem most már annál jobban sietek. Fél óra kell rá, hogy anyáinkat értesítsük; fél óra, hogy kocsióra üljünk; ők azalatt itt maradnak; mi az öreg Topándyval visszarepülünk Lankadombra; estig elvégzünk mindent, s holnap itt vagyunk, mint két futó bolond, a ki abban versenyez, hogy melyik tudja a másikat nagyobb gyorsasággal nyargalvást magával repíteni; - oda, a hol boldogsága vár reá? Lankadombig én hajtom a lovakat, Lankadombról vissza meg te. - Szegény lovak!

Dezső nem mert ez örömhírrrel maga menni anyjához. Fannyra bízta, hogy készítse rá elő; hiszen meglehet, hogy az öröm megölte volna. Azt mondták, hogy Lorándnak hivatalos elintézendői vannak, a mik egy napra Lankadombra szólítják s Topándyval együtt útnak indultak.

-138-

Topándy be volt avatva a titokba, s gondolta, hogy neki Loránddal kell menni: násznagyra lehet szükség.

Loránd körül egészen átváltozott a világ; ő azt hitte, hogy «körüle», pedig «benne» volt az átváltozva.

Valóban újjá születve: egészen más emberré lett, mint volt tegnap. A tegnapi zajos jó kedv olyan rosszul rejté a halálmegvető elszántságot, mint a milyen jó árulója volt mai méltázása a szívet eltöltő boldogságnak.

Az egész úton Dezső alig vehette szavát, de arczán olvashatott mindent, a miről gondolkozik; s ha egyszer-egyszer megszólalt, magasztalva a szép májusi mezőt, abból is kitalálható, hogy a szív is tavaszt érez belül.

Milyen szép ismét élni, boldognak, vidámnak lenni, reményleni, a jövőtől jót várni, szeretni, és szerelmében büszkélkedni, fölemelt homlokkal járnai, egynek mindene lehetni!

Délre megérkeztek Lankadombra.

Czipra kifutott eléjük s összecsapta kezeit.

- Magukat kergették! Hogy már itthon vannak. Most ugyan ebéddel nem várta senki.

Loránd volt az első, a ki leugrott a szekérről, nyájasan nyujtva a leánynak kezét.

- Megjöttünk, Czipra hugom. Ha nem is vártál ebéddel, jut a tiedből nekünk is.

-139-

- Nem abból. Szólt a leány suttogva és elpirulva. Tudja, hogy én a cselédek ételéből szoktam enni, mikor maguk nincsenek itthon, s még vendéget is hoztak. Kicsoda az az úr?

- Az az öcsém, Dezső, nagyon jó fiú. Csókold meg szépen, Czipra hugom.

Czipra nem parancsoltatott magának kétszer; Dezső megkapta a csókot.

- Most aztán adj neki szobát; ma itt maradunk. Nekem pedig küldj a szobámba mosdóvizet, nagyon porosak lettünk az úton; pedig ma szépek akarunk lenni.

- Igazán? - Czipra azzal kézenfogta Dezsőt s a míg szobájáig elvezeté, egész élete históriáját kikérdezte: hol lakik? miért nem látogatta meg Lorándot hamarabb? van-e már neje! jön-e még ide vissza valaha?

Dezső már annyit tudott Loránd leveleiből Czipra felől, hogy a szegény leány minden kérdésére szívesen felelhetett, s az első látásra szíve minden titkát kibeszélte előtte. Jaj, hogy örült annak Czipra.

Loránd pedig be sem várta az ezúttal hátul jövő Topándyt, hanem futott szobájába.

Az a levél! Az a levél! - Ez volt eszében az egész úton.

Legelső volt: azt kivenni a zárt fiókból és elolvasni.

Ezúttal nem tanakodott magában hosszasan, feltörje-e a pecsétet? El is szakadt a boríték a kezében, a mint e pecsét nem akart engedni.

És azután olvasta a következőket:

«Uram.»

-140-

«Azon perc, melyben önnek nevét meg kelle tudnom, örök választófalat emelt közöttünk. Annak az emléknek, a mi önt terheli, folytatása nem lehet a kettőnk közötti szövetség. Ön, ki a

szerencsétlenségbe rántá le anyámat s abban hűtlenül elhagyá, nem ajánlhat nekem boldogságot s nem követelhet tőlem. Én Tátray Bálintot meg fogom könyezni, mint halottamat, kinek ábrándjaim adtak éltet, s kit a hideg való eltemetett; de Áronffy Lorándot nem ismerem. Ezt kötelességem önnek elmondani, s ha ön, mint hiszem, lovagias ember, úgy ön is tartozásának fogja venni, hogy, ha az életben találkozni fogunk, arról, a mi Tátray Bálint volt: többé ne emlékezzék.»

«Isten Isten önnel.» – «Melanie.»

Loránd vert szívvel rogyott le székére.

Hát ez volt a megcsókolt levél tartalma?

Ez volt abban a levélben, a mit a halálország küszöbén nem mert fölnyitni, nehogy a boldogság, a mi abból reá sugárzik, megrendítse léptei szilárdságát. «Ah! hisz ezek könnyűvé akarták rám nézve tenni a meghalást.»

«Ilyen levelet írni énnekem! Ilyen szavakat mondani, annak, a kit valaha szeretünk.»

«Hiszen igaza van. Nem voltam a bibliai József Putifárné ellenében; de a szerelem nem kezdődik-e bocsánaton? Vádoltam-e én őt a gyűrű birtokáért, a mit a vízbe ejtett? s kitől tudhatja ő, hogy az én bűnöm nagyobb volt-e e vízbedobott gyűrűnél?»

«És ha hajam száláig elmerült bűnös volnék abban, a mivel vádol, lehet-e egy angyalnak, a ki semmit sem tudhat arról, mi történik a pokolban: ily hideg szavakat adni ilyen gondolatnak?»

-141-

«Meg akartak ők engemet ölni!»

«Be akarták mögöttem zárni az ajtót, mint nápolyi Johanna tett férjével, mikor az gyilkosaival küzdött.»

«És tisztára akarták mosni az orgyilkost, rám vetve a vádat, hogy megöltem magamat megvetett szerelemért.»

«Mindent jól tudtak, mindent kiszámítottak hideg kegyetlenül. Megvárták az órát, a mikor jönni kell, s kiköszörülték a kést, mielőtt kezembe veszem.»

«És én még sem fogom őt soha gyűlölni! Szívembe döfte a tört és én csak a csókra emlékezem, a mit adott...»

Szelid kéznyomás érinté vállát e perczen.

Zavarodottan tekintte föl. Hát Czipra állt a háta mögött. A szegény cigány leány nem engedheté, hogy más szolgáljon Lorándnak; ő maga hozta el neki a mosdóvizet.

A leány arcán látszott a gyöngéd rémület, ő rég szemlélhette Lorándot így, tőle észrevétlenül.

– Mi baja? – kérdezé tőle, remegő aggodalommal.

Loránd nem tudott szólni. Csak az elolvasott levélkét mutatta fel neki.

Czipra nem érti az írást. Czipra nem tudja azt, hogyan lehet néma betűkkel valakit megmérgezni, szívet fenéig megsérteni, megölni? csak azt látja, hogy Loránd a levéltől beteg.

-142-

Ismeri azt a rózsaszín papírt, ismeri azokat a finom vonásokat.

– Ezt Melanie írta!

Válasz helyett Loránd egy keserű, mondhatlan fájdalommal teljes tekintetet vetett arra a levélre.

És a cigány leány elérte, mi van e tekintetben mondva? mi van abban a levélben írva? s vadállati dühvel kapta ki azt Loránd kezéből és szikrázó szemekkel, szilajon tépi azt ezer darabra, s a földre vágva, eltapossa annak foszlányait, mint a hogy futó pókokat szoktak eltaposni.

S azután két kezébe rejti arcát s ő sír Loránd helyett.

Loránd odamegy hozzá s kezét megfogva, szomorúan monda neki.

– Látod, látod, nem azok a cigány leányok, a kiknek az arcuk barna, a kik sátor alatt születtek, a kik kártyát vetnek, abból imádkoznak.

Azután Czipra kezét kezében tartva, sokáig járt vele alá s fel szobájában szótlanul. Egyik sem tudott a másiknak mit mondani. Csak gondolkoztak egymás felől, hogy lehetne ezt a másik szomorú lényt megvizsgálni? és nem találták ki soha.

E szomorú mélézásból Topándy megérkezte veré fel őket.

– Most egyre kérlek, Czipra, ha engemet szeretsz; – monda Loránd.

Ha szereti-e?

– Arról, a mit most láttál, ne szólj senkinek egy szót se. Velem nem történt semmi. – engemet e pillanaton túl ha szomorúan látsz, kérdezd meg, mi bajom? meg fogom vallani. De «az» a halovány arcz nem lesz azok között, a mikért gyászolok.

-143-

Czipra örült e szónak.

- Bátyám és öcsém előtt mutassunk derült arcot. Jó kedvünk legyen. A fulánkot nem látja senki.

- S ki tudja, még a méh is belehalhat abba. Czipra baljóslatú arczczal távozott, ezt mondva. Az ajtóban még egyszer visszafordult.

- A kártya mind megmondta ezt nekem az éjjel. Éjfélíg mindig azt vetettem. Hanem magának még mindig áll a gyilkos. A Zöldruhás leány pedig még mindig védi. - Lássá: én ilyen bolond vagyok. De ha nincs más, a miben higgyek.

- Lesz Czipra más is; - szólt Loránd, - most öcsémmel elutazom, az ő lakodalmát megülni, akkor visszatérek.

Ekkor aztán nem kellett Cziprát biztatni többet, hogy legyen egész nap jó kedvű. Önként is jött neki.

Szegény leány: olyan kevés elég volt neki, hogy boldog legyen.

Loránd pedig, a hogy Czipra eltávozott, felszedegette a földről a széttépett, eltaposott papirrongyokat, nagy gonddal összeilleszté őket az asztalon, míg szó szóhoz talált, s akkor még egyszer és újra elolvasta azt.

Szobája ajtaja előtt léptek hangzottak, vidám beszéd, nevetéssel vegyest, Topándy és Dezső jöttek hozzá; Loránd szétfujta asztaláról a papirrongyokat, elrepültek szanaszét, s azzal ajtót nyitott s ő lett a harmadik nevető alak mellettük.

XXII. A TUDIÁN KIVÜL RÉM.

- Min nevettek hát olyan nagyon?

- Hallod-e, mi tanácsot adott nekünk Czipra? - szólt Topándy. - Minthogy ő bennünket ebédrel nem várt, azt indítványozza, hogy menjünk át Sárkölygyihez, ott nagy trakta lesz ma. Valakit várnak.

- A ki valószínűleg nem fog az ebéd idejére megérkezni - tevé hozzá Dezső.

Czipra a folyosó túlsó végéről beleszólt a társalgásba.

- Itt volt nálam a vén gazdasszony Sárkölygyitől. Tortasütőt kért kölcsön, meg jeget; mert ma a Gyáli úr vissza fog érkezni Szolnokból.

- Vivát! - mondá rá Topándy.

- S minthogy azt látom, hogy maguk az ifjú urat ott felejtették, hát már most csak menjenek el maguk Boris asszony süteményét elkölteni, különben megint engemet átkoz össze.

- El is megyünk, Czipra hugom; - szólt Loránd. - Igen, igen; ne tessék rajta nevetni. Vedd a kalapodat Dezső: elég szépen kicsipted magad falusi látogatáshoz; megyünk át Sárkölygyiekhez.

- Sárkölygyiekhez? - szólt Czipra, kezeit összecsapva s már erre ő is közelebb jött Lorándhoz. - Maguk Sárkölygyiekhez akarnak menni?

- Nem épen Sárkölygyi kedvéért, - szólt Loránd igen komolyan, - a ki különben igen kegyes, jámbor férfiú, hanem vendégeiért, a kik Dezsőnek régi ismerősei. Nem is mondtam még neked Dezső. Bálnokháznő és leánya itt vannak Sárkölygyinél valami pörös ügyben. Azokat, ha már egy faluban vagyunk, nem kerülheted el.

- El lehetnék ugyan náluk nélkül, - viszonzá Dezső közönnyel; - de nem bánom, látogassuk meg őket, nehogy szándékot lássanak a kikerülésben. Te beszéltél már velük?

- Oh igen. Mi jó hangulatban vagyunk egymáshoz.

Loránd áldotta magában egykori óvatosságát, hogy Melanieről sohasem írt Dezsőnek egy szót is. Úgy látszik, Dezső sem járt utána, hogy gyermekkori eszményképe hova tűnt el? Más kép foglalta el helyét.

- Azonkívül is, minthogy Gyáli az asszonyosságok ügyvédje, ki holmi pörös egyezséget lett volna itt létrehozandó Sárkölygyivel s minthogy Gyálit, te kedves barátom, manu propria expedáltad ki Szolnokból s az rögtön postára ült s azóta Pesten van; ha odább nem futott; tehát egyúttal hivatalos kötelességed is magyarázatot adni az ügyvédjükre várakozóknak, hogy hova tetted az emberüket? Ha van bátorságod hozzá?

-146-

Dezső eleinte húzódott a látogatástól, hanem az utóbbi megbízás és bátorságának kétségbevonatala megejték akarátát.

- Hogy van-e bátorságom? No azt majd meglátod. És egyúttal azt is meg fogod látni, hogy milyen szóbeli védelmet tudok ügyvédileg hevenyészni? Fogadom, hogy ha én előadom az esetet, ők maguk is nekünk fognak igazat adni.

- Oh tedd azt, kérlek. - Szólt Loránd, tréfásan összetett kézzel könyörögve öcscsének.

- Meg is teszem.

- Siess hát, hozd a kalapodat és menjünk.

Dezső elszánt léptekkel indult a kalapjáért.

Czipra utána nevetett. Ő tudta, hogy mi lesz ebben a nevetni való? Ez a menyasszony előtt fogja a vőlegényt meggyalázni. Hogy mivel? azt ő maga sem tudta; de annyit a férfiak beszédéből már kivehetett, hogy Gyálit valami égrekiáltó gyalázatért ez éjjel a társaságból kivetették. Tegnap óta ő is gyűlölte ezt az embert.

Loránd pedig a boszúállás kékjétől szikrázó szemekkel nézett távozó öcscse után.

Topányd megfogta Loránd kezét.

- Ha hinném a kherubimokat, azt mondanám: egy öldöklő angyal szállt beléd, a ki ezt a gondolatot sugallta neked. Tudod-e azt, hogy Dezső oly szakasztott mása annak az alaknak, a mi atyád volt, midőn az akadémiákról hazakerült; arcza, termete, hangjának zengő mélysége, a szemeiben fel-felvillanó tűz, s az a megőő szemöldökránczolás. S te most ezt a fiút odaviszed Sárkölygi elé, hogy végig regéltess vele egy irtóztató történetet egy emberről, ki jó barátját a legördögibb módon akarta megölni, épen úgy, mint ő.

-147-

- Csitt! Dezső nem tud erről semmit.

- Annál jobb. Egy élő lény, a ki nem sejt, hogy ő arra az emberre nézve, a kit meglátogat, a legfélemltetesebb túlvilági rém. A megölt apa, ki fiában feltámadt! - Ezért a bekövetkező óráért egyet elismerek az eddig tagadott fogalmak közül: - a pokol létezését...

Dezső visszatért.

- Nézz körül bennünket, Czipra hugom, - szólt Loránd a mindig közelében tévelygő leányhoz. - Elég szépek leszünk-e? Megakadhat-e rajtunk a szépek szeme?

- Menjenek, - monda Czipra, tréfás haraggal megtaszítva Lorándot; - mintha nem jól tudnák azt maguk. Vigyázzanak inkább magukra, hogy ott ne vesszenek. Az ilyen szép legényeket hamar elkapják ám.

- Nem, Czipra! mi visszatérünk hozzád - szólt Loránd, oly gyöngéden szorítva magához Cziprát, hogy Dezsőre nézve fölösleges maradt minden további kérdezősködés azon tárgy felől, a miért tulajdonképen Loránd ide hozta őt. Helybenhagyta bátyja választását: a leány szép, természetes, jó kedélyű, s látszik, hogy szereti. Mi kell több? - Ne félj, Czipra hugom; nem maraszt ott bennünket senki szép két szeme.

- Ejh, nem is a szép szemektől féltém én magukat - szólt Czipra csintalan fürgeséggel csúsztatva ki Loránd karjából - hanem Boris asszony tortájától: - az itt nem lesz.

-148-

Erre aztán mind a hárman nevettek: utoljára még Dezső is; pedig ő nem tudta még, hogy miféle mythologiai ijesztő szörny lehet egy olyan balsorsszülte cukorsütemény, a mely Boris asszony kezéből kikerül?

Topányd mind a két fiút megcsókolá. Sajnálta, hogy ő is velük nem mehet s kérte Lorándot, hogy csak maradjanak ott sokáig.

Czipra a kapuig kikísérte őket. Loránd ott kezét szorított vele, s szép gyöngéden megcsókolta a leány kezét. A leány nem tudta, hogy szégyenelje-e azt, vagy örüljön neki?

Azután háromszor is visszafordult Loránd, míg Sárkölygi lakáig értek, s kezével köszönetet Czipra felé.

Dezsőnek semmi további felvilágosításra sem volt már szüksége ebben a pontban. Azt hitte, hogy a legjobban van értesülve.

Borcsa asszonynak pedig azalatt volt drága dolga otthon.

- Az is bolond volt, a ki azt kitalálta, hogy valami vendégséget bizonytalan időre rendeljen meg. Nem tudni: egy óraker, két óraker, három óraker, este, vagy éjfélt után lesz-e itt az, a kire

várákozni kell?

Húszszor is kifutott már az utczaajtóba, megnézni, jön-e már? még sem jön? Minden kocsizörgés, minden kutyaugatás kicsalta az utczára, a honnan aztán annál mérgesebben tért vissza, dohogva:

-149-

- A leves mind elfő már, négyszer is fel van töltve már. A lepény szilánkká száradt. A kappan olyan már, mint a csontváz. A felfújt kása mind összeesett. Szerencse, hogy a fánkot még tegnap kisütöttem, azt ma csak fel kell melegíteni: úgy nagyon jó lesz. De hol az ördögbe is jár az a pipogya városi gavallér? Verje meg a csoda a nagyvárosi bélé, ha még ennyi időre sem éhezett meg.

Néha egy-egy rémgondolat is felsüstörgött előtte rántásos serpenyőjéből.

- Hátha az a cigányleány megint? Ármány-adta cigány leánya! Még kitelik tőle, hogy a mint ott ő náluk szálltak az urak: ezt a vendéget is megreggeliztetni magánál s csak úgy ereszti vissza. Ez ugyan képtelenség volna, minthogy a városi úrfi az itteni kisasszonynak mátkája; de a cigány leánynak is átkozott szemei vannak. Aztán sok mesterséget tud: megbabonázza az embert. Az átkozott cigány leány; mikor valami babonát mond, hát attól az ő fánkja mind szép szalagot kap körül, másik babonamondására meg az én fánkom mind úgy összezsugorodik a forró zsírban, mint a furkó; pedig ugyanabból a lisztből való, ugyanazzal az élesztővel. Ez a fertelmes cigányleány sok ilyen megrontásra képes.

Ne is mutatta légyen magát valaki a háziak közül, Borcsa asszony láttávolában, mert kikapta tőle a magáét.

- No, a nagyságos úr megint hozott a nyakamra olyan vendéget, a ki azt hiszi, hogy este harangozzák a delet. Kár volt tegnapi nem invitálni; akkor talán mára csak megérkezett volna. Én mindent akár újból kezdjek el főzni.

-150-

- Mondhatom, hogy derék vőlegény az ilyen, kisasszony! A ki várat magára. Ha én ilyen szép kisasszony vőlegénye volnék, fél nappal hamarabb jönnék az ebédre, nem fél nappal később. No iszen lesz ezzel kínja, ha valaha otthon főzet. Hanem iszen Bécsben nem főznek otthon. Minden ember vendégfogadóból él. Ott lehet délután hat órakor ebédelni. Legalább, a mit a délben ebédelők meghagytak, azt összevagdaldják s csinálnak belőle új kőferyát a később jövő úri vendégeknék. Köszönöm alássan!

Végre mégis épen az utolsó kutyaugatásnál, melyre Borcsa asszony már ki sem méltatá tekinteni a konyhából, többszörös férfi-léptek hangzanak a folyosón; s midőn e hangra Boris asszony nagy felkészüléssel előrohan, hogy majd mint megmutatja ő most mindjárt annak a bécsi úrnak, mint szokás a vendégszeretetet élőszóval kifejezni itt az alföldön? nagy bámulatára nem a bécsi gavallért, hanem a szomszéd úrfit látja maga előtt egy másik idegen úrfival.

- Lehet az uraságokkal szólni? - kérdi Loránd a feltüzelt amazontól.

- Igenis. Odabenn vannak a nagy szobában. Hát azt a bécsi urat nem hozták el?

- Az csak ebéd után fog eljönni, - szolt Loránd, ki ráért Borcsa asszonynyal még humorizálni is.

Azzal bementek, Borcsa asszonyt ott hagyva a kétség maró kigyóinak martalékul.

-151-

- Vajjon való volt-e ez, vagy tréfa? Vajjon mit akarnak ezek itten? Vajjon miért nem hozták el azt, a kit elvittek? Vajjon soká fognak-e ezek itt maradni? Vajjon nem üt már bele a mennydörgő mennykő ebbe az egész vendégségbe?

Az uraságok mind együtt voltak a nagy teremben.

Ők is azt hitték, hogy az ajtóban hangzó léptek azt hozzák, a kire várnak. S nagyon türelmetlenül vártak már. Gyáli azt izente, hogy a mint menekülhet a szolnoki tivornyából, azonnal kocsira ül és visszatér. Melanie hullámozott hajfürtein gondoskodó anyai kéz nyomai látszottak, s Bálnokházné maga is igen hatásos tünemény volt négy-négy hunczutrkával a két halántékától a homlokán körül; még Sár völgyi is előkereste e napra fecskefarkú fekete frakkját, akkori időben a tisztelgési gála kizárólagos jelmezét.

Nagyon nagy ünnepélyre készülhettek itt ma!

Mikor aztán a három, udvariasan elősiető alak előtt megnyilt az ajtó, s a két testvér belépett rajta: egy ijedelemmé vált mind a három mosolygó tekintet.

«Hát te még közelíthetsz hozzám?» Ez volt Melanie ijedelme.

«Hát te még nem haltál meg?» Ezt kérdező Bálnokházné tekintete Loránd arcjától.

«Hát te föltámadtál-e?» Ez a kérdés volt Sár völgyi merev tekintetében, melyet Dezső arcza igéze meg.

- Testvérem: Dezső. - Szolt Loránd, elfogulatlan bizalmas hangon; bemutatva az öcscsét. Tőlem hallotta meg nagysádtok ittlétét, azért meg fog bocsátani Sár völgyi úr, ha öcsém kívánatának engedve, néhány percét látogatásunkkal elraboljuk.

-152-

- Kérem: tessék helyet foglalni. Örülök a szerencsének: - szolt Sár völgyi, oly szorongatott hangon, mintha a torkát fojtogatná valami láthatatlan kéz.

- Úgy-e nagy fiú lett ebből a Dezsőből, nagysád? - szólt Loránd, Bálnokháznén és Melanie közt foglalva helyet, míg Dezső Sárkölyvel szemközt ült le, ki folyvást nem bírta róla szeméit levenni.

- Nagy és szép fiú. - Bizonyítá Bálnokháznén. - Milyen kicsiny volt még, mikor Melanivel együtt tánczolt!

- S milyen féltékeny volt bizonyos emberekre.

Ennél a szónál hárman is vetettek intő tekintetet Lorándra, hogy «ne tovább!» Bálnokháznén, Melanie és Dezső. Milyen indiskrétek ezek a falusi emberek!

Különösen Dezsőnek igen megnehezült, az ilyen bevezetés után, kellemetlen mondókájához hozzá kezdeni.

Loránd pedig valóban jó kedvre volt hangolva. Az a látvány, hogy tegnapelőtti kedvese milyen ünnepélyes piperével készült megülni azt a napot, melyen szegény nyomorult, eldobott szeretője magát főbelőni tartozik, olyan humort keltett szívében, a minnek lehetetlen volt szavaiban meg nem érzeni. Csak azért is ezt folytatta.

- Tessék elhinni. A bohó ficzko még rám is féltékeny volt. Majd megölt. Pedig mi nagyon hívek vagyunk az emlékeinkhez.

-153-

Dezső meg nem foghatta, micsoda bolondság ütközött a bátyjához, hogy ez most őt, Melanivel együtt ilyen hamis helyzetbe akarja hozni? Talán jó volna a tárgyhoz látni és félbeszakítani ezt a beszédet.

Bálnokháznén arcán felismerhető volt bizonyos megvetéssel határos gúny, midőn Lorándra tekintett, mintha azt akarná mondani: «tehát csakugyan győzött a próza a becsületézés poézise felett? Mégél az ember halála napján túl is, csak kellő flegmával bírjon hozzá? Szégyen a futás, de hasznos; hanem hát így is csak meg vagy te ölje.»

Ezt a gúnyt majd mindjárt elűzzük erről a szép arczról.

- Tisztelt nagysádtok, - szólt Dezső hideg nyugalommal. - Az illendő tisztelgésen kívül is, mely nagysádtok látogatására hozott, van egy indok, mely kötelességemmé tette, hogy ide jőjjelek. Számot kell nagysádtoknak arról adnom, hogy nagysádtok ügyvédje miért nem jött ma ide vissza, s miért nem is fog egy ideig visszajönni?

- Az Istenért! Csak nem érte valami veszély? - kiálta fel ideges ingerültséggel Bálnokháznén.

- Oh, a felől legyen megnyugodva, nagysád; ő ép, egészséges, csupán az a változás történt, hogy jelenleg kelet helyett nyugat felé utazik nagy sietve.

- No és mi oka lehet arra?

-154-

- Az indok, mely őt innen eltávolítja, meg kell vallanom, hogy én vagyok.

- Ön-e? - csodálkozék Bálnokháznén.

- Ha megengedik nagysádtok, s türelmük van hozzá: messze kell kezdenem a történetet, mely e sajtószertű végzetet felvilágosítja.

Loránd vette észre, hogy Melaniet nem nagyon érdekli az, hogy Gyáliról mit beszélnek. Közönyös iránta; hiszen már vőlegénye.

Tehát elkezdte neki szépeket mondani; magasztalta szép hajfürteit, eleven arcszínét s más egyebeket, a miknek magasztalásához ingyen lehet hozzá jutni.

Míg szeretője volt, addig nem mondta neki, hogy milyen szép. Érthetett belőle. A kinek hizelgünk, azt már nem szeretjük.

Dezső pedig folytatá az elkezdett történetet.

- Épen ma tíz esztendeje annak, hogy Pozsonyban az országgyűlési fiatalságot az írott országgyűlési napló terjesztése miatt üldözőbe vették. Csupán egyet nem bírtak megtudni, azt, hogy ki adta át eredetileg a leírandó első példányt a többieknek? míg egyike az illető legközelebbi barátainak azt el nem árulta.

- Régi dolgok már ezek, kedves öcsém: - szólt fitymáló hangon Bálnokháznén.

- Következéseik azonban mind e mai napig kihatottak, s én nagyon kérem nagysádtokat, hogy hallgassák végig e történetet s azután mondjanak ítéletet fölötte. Nagysádtoknak szükséges megismerni az embereiket.

-155-

(Oh be ártatlan gyerek ez a Dezső! Egyébiránt nem is sejtí, hogy az, a kiról ő beszél: Bálnokháznén leendő veje.)

- Az, a kit barátja elárult, Loránd bátyám volt, s a ki barátját elárulta, az volt Gyáli.

- Az nem bizonyos; - szólt Bálnokháznén. - Ilyen eseteknél a látszat és a szenvedély szemüvege gyakran csal. Az is meglehet, hogy Áronffy urat más valaki árulta el, tán valami könnyelmű asszony, a kinek «uramöcsém» minden titkát kifecsegte s a ki azt megint odább adta nagyravágyó férjének, hogy az saját érdemei szaporítására használja fel.

- Bizonyosan tudom, hogy állításom helyes, feleselt Dezső, miután egy nagylelkű úrhölgy, ki

nemtőként örködött bátyám felett, ez árulásról magas állású férje által értesülve, erről Lorándot sajátkezűleg írt levélkében értesíté.

Bálnokháznéné ajkába harapott. A méltatlan magasztalás is a szívig hat. Ő volt az a nagylelkű nemtő, kinek Dezső nevezte, s az a könnyelmű asszony, kinek maga nevezte magát. A prókátor jól érti a visszavágást.

Melanie szerencsére nem hallá ezt, mert ugyanakkor Loránd azzal a természeti csodával mulattatá, hogy milyen különös az, hogy mikor még a kisasszony Topándynál volt, a jáczintok olyan szép tündércsengetyűs virágfüzerek voltak s egy hét múlva, milyen sima bogyfüzerek vannak azok helyén. Hogy tudnak a virágok ilyen hirtelen elváltozni?

-156-

- Jó, - monda Bálnokháznéné. - Tehát engedjük meg, hogy mikor Gyáli, Áronffy urak kis diákok voltak, akkor egyik a másikra árulkodott. S mi történt azután?

- Én valóban csak ma éjjel óta tudom azt, a mi történt. Akkor este éppen látogatóban voltam Lorándnál s Gyálit is ott találtam nála. Tréfálni látszottak. Arról enyelegtek, hogy a búcsútánczvigalmon ki legyen a tánczosa annak az igen tiszteletreméltó hölgynek, ki nagysád kíséretében gyakran látható volt, s kinek a jó szíve és annak megfelelő áldással halmozott termete mellé azon igen méltánylandó hajlama is vala, hogy igen szeretett tánczolni. A két ifjú diák azon vitázott előttem, hogy ki fog a tante-al tánczolni?

- Persze, mint «szerencse» fölött.

- Természetesen. Egyik sem akarván a másiknak előnyt engedni, végre azt határozták, hogy a sorsra bízzák az eldöntést; az asztalon hevert egy darabka papir: az egyetlen írószer, a mi Loránd szobájában található volt, miután a többi, házmotozástól tartva, éppen akkor mind elégeté. E darabka lilaszín papirt szakították ketté s arra írt mindenki egy nevet, azt kalapba veték s engem szólítottak fel, hogy húzzam ki az egyiket. Én kihúztam és Loránd nevét olvastam le róla.

- El szándékozik ön még azt is mondani, hogy bátyja hogy mulatott aztán ezen a tánczestélyen? Melanie még nem hallotta.

- Nem szándékozom erről a napról többet beszélni; s egyszerre tíz évet fogok ugrani. Hanem annyit az érdekesítés elve ellen sietek kimondani, hogy a kihúzott névjegy nem a tante-al való tánczra szól, hanem a Loránd és Gyáli közötti összeütközés által eredményezett amerikai párbaj sorsjegye volt.

-157-

Dezső nem vette észre, hogy Sárkölyi arcán a rezes foltok hogy kigyulladtak e szóra: «amerikai párbaj» s azután, hogy halaványodott el megint egyszerre.

- Megálljon csak, kedves öcsém - - szól közbe Bálnokháznéné; mielőtt folytatná: engedjen egy kérdést. Szokás-e társaságban «még meg nem történt» párbajokról beszélni?

- Igenis szokás, ha valamely párbaj az egyik fél gyáva magaviselete miatt lett lehetetlenné.

- Gyáva magaviselet miatt? - szól Bálnokháznéné, szűrő tekintet vetve oldalvást Lorándra. Ez neked szól.

Loránd pedig éppen akkor azt mesélte Melanienak, hogy tegnapelőtt éjjel, a hogy a szép holdvilág rásütött a zongorára, mely azon módon nyitva maradt, a hogy a kisasszony hagyá, egyszerre csak halk tündéri hangok kezdének el ömledezni a zongorából. Hanem biz az nem volt szellem, a ki a billentyűkön játszott, hanem a Czippa házi menyétje, mely éjszakai pillangókat vadászva, végigfutott rajtuk.

- Igenis - szól Dezső, Bálnokháznénének válaszolva, egyike a vívás feltételeit elfogadott feleknek oly magaviseletet tanúsított ez alkalommal, mely őt minden tisztaságból kizárja. Gyáli a saját neve helyett is Lorándét írta utánzott kézírással a czédulára.

-158-

Bálnokháznéné hitetlenül pittyeszté ajkát.

- Hogy lehet ezt bizonyítani?

- Úgy, hogy én nem vettem a tűzbe azt a két sorsjegyet, mint Gyáli hivé, hanem helyette a lehozott tánczrendet; a két czédulát pedig eltettem és megtartogattam mai napig; sejtve, hogy a kiszámított ravaszágnak tán fontosabb oka is lehet.

- Megbocsát ön. De itt egy igen súlyos vád van emelve egy távollevő ellen, a ki nem védheti magát s a kit e szerint a legelső legközelebbi embernek kötelessége védni, bárha a kimélet félretevésének árán is. Van arra valami bizonyosság, valami autentikus tanúság, hogy az ön által tartogatott czédulák, melyek közül az egyik hamisított, valóban azonosak ama sorsjegyekkel, a mikből ön éppen a hamisítottat húzta ki?

Bálnokháznéné nagyon a végletekig ment, midőn egy férfinak igazmondási hitelességét veti a kétség latjára; hanem nagyon megjárta vele. Prókátorral volt dolga.

- Kétségtelen az azonosság, kedves jó rokonom, miután e két czédula nem más, mint két összeillő darabja ugyanannak a levélkének, a miben Loránd jószívű nemtője őt tudósítá Gyáli árulásáról, a czédulák túlsó oldalán most is ott van e nagyon tisztelt hölgy kézírása; dátum és vízjegy rajta.

Bálnokháznéné keble lihegett a düttől. Ez a huszonhárom éves ifjú olyan nyugodtan teszi őt

-159-

semmivé, mint ugyanakkora darab papírt, a milyenről szó van.

Dezső csendesen vette elő tárczáját s bontogatá ki a végzetes jegyzékeket.

- Jól van, elhiszem - lihegő Bálnokházné, kinek képe a nyolcz kacsaringós huncztkával a homloka körül olyan volt e perczben, mint egy szép Meduzafő, melynek kigyói önarcza felé fordultak vissza. Elhiszem, a mit mond. Nem kételkedem felőle; s azzal fölkel a pamagról s az ablakba vonult.

Dezső is felállt erre székéről, látva, hogy az ülés fel van oszlatva, hanem annak a vágyának még sem állhatott ellent, hogy szívének összegyűlt keserűségét valaki előtt ki ne öntse, s ha már a nagyságos asszony neheztel; a kisasszony haszontalanságokról fecseg Loránddal, tehát egyedüli hallgatójához kénytelen egyenesen szavait intézni; Sárvölgyihez, ki mint egy megigézett, most is ülve marad, s folyvást Dezső arcán függ tekintete. A félelemmel, iszonyattal itatott tekintet nem bír megválni attól, a mitől retteg.

- És ez az ember engedte legkedvesebb barátját tíz évig a halál gondolatával kelni és feküdni; engedte őt idegen házaknál bujdokolni, kerülve anyja ölelését. Nem jutott neki egyszer is eszébe, hogy azt mondja neki: élj tovább, ne üldözd tenmagadat; gyermekek voltunk, játszottunk; tréfát űztem veled...

Sárvölgyi kékült, zöldült.

- Uram. Ön keresztyén férfi, ki Istent hisz, és bízik azokban, a mik szentek; mondja ön, van-e a pokolnak elég kínja, mely egy ily módon lerombolt ifjuságért elég bűnhődés legyen? -160-

Sárvölgyi remegve iparkodott magát felemelni ingadozó kezével. Nem hitt egyebet, mint hogy most végórája ütött.

- Nincs! - felelt meg magának Dezső. Ez ember az utolsó napig tartogatta gyűlöletét, s midőn az utolsó évforduló napja eljött, még fölkereste áldozatát, hogy figyelmeztesse őt iszonyú fogadására. Oh uram: ön nem tudja talán, mi rettentő végzet ez a mi családkban? Így halt meg nagyatyám, így hagyott el bennünket szeretett jó atyám, ki oly jó, oly nemes szívu volt, s ki egy keserű pillanatban, családi boldogsága közepett önkezével oltá ki életét. Éjjel, lopva vittük ki őt a temetőbe. Ima nélkül, áldás nélkül tettük le a kriptába, a hol ő már a hetedik volt; s azon éjjel nagyanyám őrzöngve átkozá meg azt, ki a nyolczadik helyet elfoglalja a véráldozatok sorában.

Sárvölgyi arcza úgy vonaglott, mint egy galvanizált halotté. Dezső azt hitte, a nagy részvét hatotta meg a kegyes férfiút s annál hevültebben folytató.

- Ez az ember tudta azt jól: ismerte családk szerencsétlen balvégzetét, s hidegvérrel vezette oda barátját a nyolczadik koporsóhoz, a megátkozott koporsóhoz: «feküdjél bele!»

Sárvölgyi ajkai úgy rebegtek, mintha azt akarná mondani: «irgalom! ne beszélj tovább».

- Vele jött egész a halál kapujáig; ő volt, a ki azt a sötét ajtót kinyitá előtte: ő kérdezte tőle kötekedve: meg van-e töltve a pisztoly? midőn Loránd kezébe fogta azt a vigadók közepett; ő hívta fel fogadásra, fogadásra a hitszegő! hogy ki meri-e üríteni a töltött fegyverből a baráti áldomást? -161-

Sárvölgyi remegve iparkodott magát fölemelni ingadozó kezével.

Sárvölgyi sápadtan emelkedék föl e rémes jelenet előtt. Mintha Áronffy Lőrincz maga jött volna ide elmondani saját halála történetét gyilkosának.

- Ekkor én egyik kezemmel megfogtam Loránd kezét, a másikkal e nyomorult szemébe tartám átkozott hamisítása tanújeleit. A rossz lelkiismeret azt tanácsolá neki, hogy fusson. Én utolértem, torkon ragadtam...

Sárvölgyi ijedt hörgéssel rogyott vissza székébe, míg Bálnokházné előrerohanva az ablakmélyedésből, indulatosan kérdezé: «És megölte őt?»

Dezső magas tekintettel nézett rajta végig s nyugodtan felelt:

- Nem. Csak kivettem a becsületes emberek közül.

Lorándnak kéj volt e három arczot nézni, míg testvére beszélt. A néma düh, mely Bálnokházné arczát hevíté, a vonagló rémület a halálos ellenség vonásain, vetekedtek egymással, hogy melyik töltse el nagyobb gyönyörrel szívét?

Hát Melanie? Mit érzett ő ez elbeszélés alatt, mely azt az embert, kihez sorsát kötendő volt, ily sáros alakban mutatá be?

Loránd szemének az ő arczára is volt figyelme.

Az ifjú leánykát nem annyira a mese tárgya ragadá meg, mint a mesemondó. Dezső ez indulathevítette arcczal még egyszer oly szép fiú volt, mint különben. Minden vonása nemes szenvedélytől volt megvilágítva. Ki tudja, talán gondolt olyasmit a szép leány, hogy bizony talán Gyálihoz nem is lesz kedves dolog nőül menni ily botrány után? talán visszatért emlékébe egy-egy töredék a pozsonyi szép napokból, mikor Dezsővel olyan sokat sóhajtoztak egymás mellett. Az a fiú akkor nagyon szerelmes volt hugába. A bátyjánál szebb és kedélyesebb is. Talán erre gondolt, ki tudja azt? - Annyi bizonyos, hogy mikor Dezső a nagyságos asszony kérdésére nyugodt megvetéssel azt felelte: «kidobtam őt, nem öltem meg!» akkor Melanie arczán bizonyos ragyogás volt észrevehető s e ragyogás nem abbeli örömeiben támadt, hogy mátkáját nem ölték meg.

Loránd észrevette ezt s sietett a mosolyt elrontani.

- Bizony megölted volna te azt, Dezső pajtás, ha szerencsédre a te jó őrző angyalod, a kedves Fanny közbe nem jó, meg nem ragadja kezedet s azt nem mondja: «ez a kéz az enyim, azt be ne szennyezd!»

Melanie arczáról aztán eltűnt a mosoly.

- És most, legyen ön ítélő birám, uram - szólt Dezső, egyenesen Sárvölgyihez intézve szavait. Mit érdemelt tőlem ez az ember, ki ily ravasz csalással, ily hideg kegyetlenséggel akart megölni, kárhozatra vinni, az élő Isten ellen föllázadó tette birmi egy olyan szívét, melyben az enyimmal közös vér lüktet? Van-e jogom ez embert kiúzni mindenünnen, a nol a napfényen meg mer jelenni mindaddig, a míg oda nem kényszerítem, hogy éjszaka járjon, mikor nem látják, idegenek között, a kik nem ismerik; hogy olyan kegyetlenül megöljem őt erkölcsileg, mint a hogy meg akarta ő ölni

Lorándot? – Bűnöm-e ez?

– Az Istenért, Sárvölgyi úrnak valami baja van! – kiáltá fel hirtelen Bálnokháznén.

És valóban Sárvölgyi oly sápadt volt: lábai alig birták; de azért nem rogyott össze. Kezeit hátra dugta, nehogy észrevegyék reszketését és még mosolyogni törekedett.

– Uraságod! – szólt tétova hangon, mely gyakran megtagadta szolgálatát; – ámbár nem mondhatok ellene; mégis igen rossz időben és helyen mondta el kifakadásait. Ez a kisasszony Gyáli úrnak jegyese, s ma kézfogóra készültünk itt.

– Szívemből örülök, hogy azt megakadályoztam – szólt Dezső, a nélkül, hogy megzavarodnék e fölfedezésre. Azt hiszem, hogy jó szolgálatot teszek rokonaimnak olyankor, midőn azon lépésnél visszatartom, mely őket az örvénybe buktatná.

– Ön ebben remekelni tud – szólt gúnyos keserőséggel Bálnokháznén Gondolt reá, hogy hasonló közbenjárással neki is szolgált – épen most tíz esztendeje. Minthogy tehát olyan jól sikerült önnek ezúttal bennünket az örvényből kiszabadítani! tán még azt a szerencsét is remélhetjük, hogy itt maradnak önök velünk ezt a kárba ment kézfogói lakomát barátságosan elkölteni?

-164-

Mert ezt a cynismust a vándorélet köszörülte Bálnokháznén kedélyén.

Ez egyenes felszólítás volt arra, hogy mehetnek már a látogatók.

– Igen le vagyunk a szíves meghívás által kötelezve – bókkolt rá vissza Loránd, hasonló édes hanggal fizetve; de otthon is várnak reánk.

Dezső helyén találta visszaadni Lorándnak az iménti szolgálatot.

– Még pedig szívek, a kiket nem szabad megbántani.

– Oh akkor nem kívánjuk elrabolni önöket – folytatá habzó epével Bálnokháznén. Üdvözöljék nevünkben is a kedves Czíprát és a kedves Fannyt. Mi e derék lánykákat igen nagyon szeretjük, s önöknek csak szerencsét kívánhatunk hozzájuk. Az Áronffy-czímer is rátalál ez által magyarázatára; a félhold alakú jegy az egyiknél fog jelenteni egy patkót, a másiknál egy kiflit. Agyiő kedves Loránd! Agyiő kedves Dezső!

Azok karöltve távoztak el s siettek Topándy házához vissza.

Dezsőt Bálnokháznén utolsó kirontása egészen jó kedvre hangolta. Ez volt az első, a min viselt dolgai előadását kezdte Topándy előtt. Bálnokháznén gratulált az Áronffy-czímernek a «patkó»-hoz és a «kifli»-hez; a cigánylányhoz és a pékleányhoz.

Hanem Loránd nem nevetett rajta: – milyen feneketlen mély haragnak kell e nő szívében ő iránta lenni, hogy így kitörhetett! És nincs-e igaza a nőnek, a ki azt kívánja az ifjútól, hogy ölelje át s így átölelkezve rohanjon vele az örvénybe, a gyalázatba, a halálba, a kárhozatba, ha tud igazán szeretni; s nincs-e joga annak most kigúnyolni őt, ki a szenvedély regényes bűnei elől megfutamodott s engedte őt egyedül elbukni?

-165-

Asztal fölött azután elregélte Dezső Topándy előtt, miket mondott Sárvölgyiéknél. Úgy ragyogott az arcza, mint akármely fiatal suhanczé, ki első párbajával eldicsekszik.

Hanem a hatást, melyet meséje előidézett, épen nem bírta megérteni. Topándy arcza egyre meghatottabb lett, elkomolyult, gyakran Lorándra nézett.

Egyszer aztán ő is bátyjára nézett s nagy bámulatára az épen akkor törle könnyes szemeit zsebkendőjével.

– Te könyezesz? – kérdé Dezső.

– Hova gondolsz? a homlokom törülgetem. Csak mondd tovább.

Midőn az asztaltól fölkeltek, Topándy félrehívta Lorándot.

– Ez a fiú nem tud arról semmit, a mit én neked beszéltem?

– Épen semmit.

– Tehát nincs is sejtelve arról, hogy ez órában apja gyilkosának a szívében forgatta meg a kést?

– Nincs. Ne is tudja ő ezt meg soha. Kétféle missio jutott ránk: boldognak lenni és boszút állni. Együtt egyikünk sem viselheti mind a kettőt. Ő boldognak lenni indult; szíve tele van édességgel: ártatlan, gyanútlan, lelkesült; ő legyen boldog; ne mérgezze meg napjait olyan kínzó gondolat, mely engem pihenni nem hágy: – a boszúra elég vagyok én magam, s hozzá tetőtől talpig keserű. A titkot csak mi tudjuk és nagyanyánk, s maga a farizeus. Mi majd bevégezzük a számadást a boldog emberek nélkül.

-166-

XXIII. Az örömeik napja.

- Most siessünk vissza a tiedhez - szólt Loránd másnap reggel öcscséhez. Nálam végeztünk már.

Dezső nem kérdezte, hogyan végeztek? de könnyűnek vélte kitalálni. Ez Loránd és Topándy között könnyen véghezvethető; ő a leány fogadott apja, Lorándnak csak ő előtte kellett mindent felfedezni, a mit a várt katasztrófa napja előtt elhallgatni olyan szomorú joga volt.

Nem is sejthető Dezső, hogy a «végeztünk» szó arra a látogatásra vonatkozik, a mit Sárkölyi házában tettek együtt. Hogy jöhetett volna ő arra az eszmére, hogy Melanie, kit Gyáli menyasszonyául mutattak be neki, még egy hét előtt Loránd egész lelkét oltárfénnyel töltötte be.

Ez a fény bizony kialudt.

És ha nem sikerült is Lorándot megölniök: bizony holt embert csináltak mégis ő belőle. Olyan holt embert, a ki jár-kele, beleavatja magát a világ ügyeibe, mulat és nevet: - csak ő maga tudja, hogy mikor halt meg? s mennyi idő mult el azóta?

Dezső ejtett ki előtte annyit, hogy: «mikor?»

Ő mindig Cziprát értette.

Loránd könnyű vérrrel felelt:

- Majd ha visszatérünk.

- Honnan? -

- A te menyegződről.

- Hisz azt mondtad, hogy a tiednek meg kell előznie az enyimet.

- Már megint fiskáliskodol? - pattogott rá Loránd. Én a terminust nem az executióra tűztem ki, hanem a levátára. Az én incattusom elébb van megidézve, mint a tied; ez volt a kívánságom, már most a te dolgod, hogy hamarabb keresztülvidd a magad ügyét a sokféle forumon, mint én az enyimet. A te szívügyed liquidum debitum, három nap alatt brachialiter exequálhatod a jelzálogosodat.

- Ez szépen meg van magyarázva. Hát a te házasságod hosszabb előkészületeket igényel?

- Sokkal hosszabbakat.

- Mi akadály lehet Czipránánál?

- A mit te nagyon jól tudsz. Az, hogy Czipra - még pogány. Már pedig a házassághoz legelső dolog, a mi nálunk megkívántatik: a keresztlevél. Azt tudod jól, hogy Topándy ezt a szegény leányt mindeddig a vadon gyermekének nevelte. Így őt nem mutathatom be anyámnak. Most már meg kell ismernie a vallás fogalmait, meg egy kis a-bab-ot, a mennyi egy falusi asszonynak kell; - azt pedig tudhatod, hogy ebbe sok hét beletelik. No hát azt be kell várunk.

Dezsőnek el kellett ismernie, hogy Loránd kifogása alapos.

S talán nem is tréfált Loránd? Talán gondolt arra, hogy ez a szegény leány őt egész lelkével szereti; s boldog fog lenni akkor is, ha e darabokra tört szívet neki ajándékozza. De nem szólt neki ezúttal semmit. Czipra látta őt ama levél fölött kétségbeesnt; a hű szerető leányra nézve csak gúny lett volna, ha szívének bálványja a következő pillanatban csupa dacból nyújtja neki kezét, s míg ő forró szerelmét nyújtja, az csak boszút ad érte vissza.

El kell elébb ennek csillapodni. Hadd térjen minden kedély a régi árapályba vissza.

A közben igen jó iskola lesz Dezső házassága. Ő elveszi Fannyt. A fiatal pár mézes hetei alatt Lankadombot meglátogatja; a szerelem példája jó tanító; - aztán - a temető is kizöldül tavasszal.

A két ifjú pontosan visszatért délre Szolnokra.

És onnan azután haza.

Oh az édes otthon! Az édes anya házában otthon. Sok víg házat összejár az ember, a hol mulatnak; a dicsvagy palotákban is részelteti néha: maga is rak magának fészket, saját házat épít;

- de még akkor is valami édes búbáj fogja el szívét, mikor abba a csendes hajlékba belép, a hol az édes anya oltalmazó keze megóvott minden gyermekkori emléket, hogy mindent úgy találjon, a hogy régen elhagyta, és lássa, érezze, hogy a míg ő egy életszak változó eseményeit keresztülélte, addig az a szerető szív annál a perczenél maradt el, s a közbeesett idő annak az egy álló percznek örök élvezése volt csak,

-170-

Ott vannak még a gyermekkori játékok sorba rakva; az ember úgy szeretne újból leülni közéjük és játszani velük; ott vannak a megviselt gyermekkori könyvek; az ember úgy szeretné azokat újra elolvasni s megtanulni, a mit régen elfelejtett, s a mi akkor olyan nagy tudomány volt.

Loránd egy boldog hetet töltött otthon. Ez idő alatt Fannyt hazavitte Fromm mama Pozsonyba.

Miután Dezső megkérte Fanny kezét, úgy illett, hogy a menyasszonyt a szülői háztól vigyék el.

Egy hét múlva aztán útnak indult az egész Áronffy-család a menyasszony-hozásra, csak az örömanya maradt otthon.

A fürstenalleéi kis emeletes házban még mind a régi arcok várták őket, csakhogy tíz évvel mind megvénülve. A hintó ajtaját még mindig az öreg Márton szaladt kinyitni, csakhogy már az ő mozgó bóbítája is fehér volt, mint a kakadué. Fromm papa is ott várt az ajtóban, de már vendégei elé szaladni nem tudott; mert fél karját és lábát megütötte a guta; csak úgy támaszkodott egy hosszú csontos fiatal emberre, kinek nagy fáradságába került a nőni sehogy nem akaró néhány szál szőrt a felső ajkán, kegyetlen kenőcsökkel bajuszformába sodorintani. Rá lehetett benne ismerni Henrikre; a jó fiú olyan örömet mosolygott volna; de az az átkozott kifent bajusz nem engedte a száját nagyon széjjelvetemedni.

- Hozta Isten! hozta Isten! hangzott minden oldalról. Fromm papa nyujtotta ép karját az öreg mamának; Henrik ugrott a nyakába Dezsőnek; Márton legény pedig oda somfordált Loránd mellé s könyökével megtaszítva, tréfás oldalkacsintással monda neki: «no! úgy-e nem lett semmi baj belőle?»

-171-

- Nem ám, öreg. S azt mind ennek a jó botnak köszönhetem - szólt Loránd előadva köpenye alól Márton legény vándorbotját, melynek szép ezüst fogantyut csináltatott az eddigi kutyalábszárcsont helyett.

Az öreg magánkívül volt örömeiben, hogy ereklyéjére így rágondoltak.

- Igaz-e az - kérdező mohó szemhunyorogtatással, hogy az úrfi ezzel a bottal két zsvánnyal küzdött meg? Dezső úrfi írta.

- Nem öreg; csak egygyel.

- Azt leütötte vele?

- Nem lehetett, mert elszaladt. Most hát kijártam a vándorévet, s visszaadom a botot köszönettel.

De nem az ezüst fogantyú volt az, a minek Márton legény olyan nagyon örült. Vitte a boltba a visszakerült botját, mint valami troféumot s mesélte a legényeknek, hogy Loránd úrfi ezzel a pusztán három zsványt vert a földre. Nem adta volna azt az egy botot egy egész Mecklenburgért, tele mindenféle bottal.

Az öreg Fromm nagymama is megvan még, s nagy dicsőségül számítja be, hogy a századik pár harisnyát épen ma végezte be Fanny staffirungjához.

S a kit legutoljára hagytunk, a mindig szebb, a mindig kedvesebb Fanny! mintha egy örökkévalóság óta nem látták volna egymást Dezső nagyanjával!

-172-

- Tehát mégis a mi leányunk fogsz lenni!

És valamennyien úgy szeretik Dezsőt, alig lelik helyét.

- Milyen szép férfi lett! - magasztalja Fromm nagymama.

- Milyen jó ember! - dicséri őt Fromm mama.

- Milyen okos ember! Milyen nagytudományú ember! - dicsekszik Fromm papa.

- S milyen izmos ficzkó! - szörnyűködik Henrik; elbámulva azon, hogy más gyerek is megnőtt az alatt, a míg ő. Emlékezel-e, még mikor első este úgy az ágyba vágta? Ej, de haragudtam rád akkor!

- Emlékezel-e rá, mikor első este eldugtad a pereczet Henrik számára? - mond a nagymama. Ej, de elpirultál akkor!

Emlékezel-e rá - szól közbe Fromm papa, ép kezével kettő helyett is hadonázva; mikor legelőször németül beszéltél hozzám? Ej, de nevettem rajtad akkor.

- Hát én rám emlékezel? - szól Fanny, tréfásan fonva kezét vőlegénye karjába.

- Mikor itt először megcsókoltál - enyeleg vele Dezső, ragyogó szemébe tekintve.

- Ej de féltél tőlem akkor!

- Hát arra emlékezel-e - szólt érzéstelen hangon az ifjú, mikor itt az ajtónak dülve álltam, s te

Loránd odalép hozzájuk s mind a kettőnek vállára téve kezét, sóhajtván mond:

- Bocsássatok meg nekem, hogy így sokáig utatokban álltam!

Erre aztán mindenki szemé megtelik könnyel; kiki tudja, hogy miért jön az?

Fromm papa elragadtatva kiált fel:

- Oh milyen boldog vagyok, én Istenem! s aztán mintha sokallná ezt a boldogságot magától, neki förmed Henriknek: - csak te volnál már más! de nézze, kedves fiamuram: nem lett belőle semmi; fuit negligens! Ha akkor ő is úgy tanult volna: ezóta archivarius volna. Archivarius! Ezt akartam belőle csinálni. Milyen szép titulus! Egy archivarius! Aztán mi lett belőle: maradt asinus. Quantus asinus! Péket kellett belőle csinálnom. Nem akart más lenni, az ostoba: a perversus homo. Most aztán semmi más, mint egy pistor!

Ez alapos vádakra szegény Henrik óhajtott volna szégyenében egyenesen a föld alá sülyedni, mely óhajta ugyan nemcsak a földszint lakók, de a pinczeboltban dolgozó péklegények ellenmondásával is találkozott volna.

Loránd aztán pártul fogta sógorát.

- Ne bánd Henrik; így legalább mind a két családban van egy-egy mihaszna ember, a ki nem tud egyebet, mint kenyeret produkálni: én vagyok a paraszt, te a pék; én cséplem a búzát, te megsütöd kenyérnek; a magas uraságok hadd lakjanak jól büszkeséggel.

Erre aztán a magas uraságok közös jó kedve helyreüté a társalgást. Fromm papa is kibékült lassankint sorsával, hogy bizony Henriknek csak jobb mégis az apja üzletét folytathatni. Hiszen annyiban megvan az öröme, hogy a másik gyermeke mégis csak tekintetes asszony lesz.

-174-

Dezső számára még az az öröm is fenn volt tartva, hogy hajdani rektor professorával találkozzék: ez volt a menyasszony részéről a násznagy. Most is olyan katonai magatartása volt még az öreg úrnak, most is oly nyers hangon kiabált és most is oly őszintén szerette Dezsőt és a két családot, mint hajdan. A divat is utólérte izlését, a mennyiben akkor minden ember olyan csonka orrú csizmákat viselt, hogy még ő is meg lehetett vele elégedve, s bár a serdülő fiatalság kezében még akkor is eltörte a hegedű nyakát, de mind a mellett e puritán elve nem akadályozta, hogy Fanny menyegzőjén kivilágos-kivirradtig sort ne tánczoljon az érettebb fiatalsággal.

Dezső részéről Loránd volt a násznagy.

E hivatalos állásánál fogva neki kellett a vőlegény balján állani, midőn a menyasszonyának az oltár előtt holtig tartó boldogságot esküszik, s egy hú kezét kap ajándékba, mely őt még a halálban sem fogja elereszteni. Ő dicsérte meg legelőbb a menyasszonyt, a miért olyan bátran és hangosan elmondta azokat a szavakat a pap után, a mikén a leányok hangja úgy meg szokott reszketni. Ő emelt legelső poharat a boldog pár egészségeért; ő nyitotta meg az első táncot a menyasszonynyal; és aztán egy nappal később ő vezette be kézen fogva szülői házába, ő mondta neki:

-175-

- Lépj be, kedves ángyom, ebbe a házba, a honnan a te szelid képed úzte el az örök gyászt: öleld meg ezt a rád váró jó anyát, ki fekete ruháját ma cserélte fel először azzal a kék színnel, a miben boldognak ismertük. Gazdagabb hozományt még nem vitt ara vőlegénye házához, mint te a miénkhez. Isten áldjon meg érte.

És Loránd nem is tudta azt, hogy mennyit tett titokban épen ő érette ez a gyöngéden szorító kéz?

Az ilyen tettek jutalma az, ha sikerülnek és rejtve maradnak.

- A gyermekek hadd éljék boldog heteiket falun. Ez volt az öreg asszonyság véleménye. Különb is szokjanak hozzá, hogy maguk gazdái legyenek.

Hanem ez indítvány mind Dezső anyja, mind Fanny részéről legelőbb ellenzésre talált. Azt ugyan helyeslék, hogy a nyarat falusi magányukban töltsék: Dezső onnan is eljárhat hivatalos teendőiben; hanem az édes anya olyan szépen tudott könyörgeni, hogy hagyják őt gyermekei mellett; ő nem fogja örömeiket zavarni; víg lesz, együtt kaczag velük, hiszen lám kék ruháját is felvette már, s e kérése oly forró támogatásban részesült az ellenállhatlan meny részéről, hogy az a másik kettő: a nagyanya és Loránd végre meg hagyták ingattatni magukat, s beleegyeztek, hogy ő maga tehát maradjon Dezsőékkal.

-176-

- Hanem mi ketten távozzunk innen: - sugá a nagyanya Lorándnak.

Ő már vette észre, hogy Loránd arcza sem illik a csendélet alakjai közé.

Az ő vígsága csak mások számára való; a nagyanya szemeit nem lehet megcsalni.

Mikor azok odabenn el voltak saját boldogságukkal foglalva, az öreg asszony megfogta Loránd kezét s a nélkül, hogy mondanák egymásnak, hogy hová? együtt lementek a kertbe, a kert mellett folyó patakhoz; a patak partján épült szomorú házhoz.

A kripta ajtaját tíz év alatt ismét befutotta a folyondár; a jelmondatot nem lehetett már olvasni a zöld levéltől. A két borókafa összehajolt a kupola fölött örökzöld gallyaival.

Itt megálltak, egymás keblére borulva.

Mennyit mondhattak el egymásnak: némán, egy szót nem ejtve! és mennyire megérthették egymás néma gondolatait!

Körül mély csend van; de odabenn, a bezárt, berozsdásodott, folyondárral benőtt ajtón belül, mintha valaki koczogtatna láthatatlan ujjával, figyelmeztetve az öregebb fiút, hogy még egy nagy adósság lefizetve nincsen! Egy óra múlva visszatértek a házba. Ott lármás öröm csevegő hangjai fogadták őket. Úr és cseléd örült, vidult.

- Én most sietek odább: - szólt Loránd anyjához.

- Hová?

- Lankadombra vissza.

- Új örömet fogsz hozni nekem?

- Igen. Új örömet neked, anyám. - És neked is: szólt öreganyja kezét megszorítva.

Az értette, mi van e kézszorításban!

A gyilkos még él. - A számadás még nincs befejezve! Loránd megcsókolta a boldog rokonokat; kezét csókolt anyjának, nagyanyjának. Az öreg asszony vele ment a kocsiig; ott megcsókola homlokát.

- Eredj!

És ebben a csókban nehéz, kötelességrovó, áldás súlya volt.

Eredj - és állj boszút.

-177-

-178-

Hagyjuk a boldogokat örülni.

Kövessük azt a másik ifjút, kiben mind az az édes tetterő, a mi egy viszontszerető szívet a boldogság extasisába meríteni képes lett volna, keserű szenvedélylyé változott át, mely képes egy viszontgyűlölő lelket a kárhozatra üldözni.

Este volt, midőn megérkezett Lankadombra.

Topándy nagyon várta már, Cziprát nem is engedte hozzá jutni. Vitte magával abba a laboratóriumba, a hol együtt szoktak és egyedül tanakodni emberek és természet felől.

Az öreg úr rendkívül jókedvűnek látszott, a mi nála rendszeren az izgatottság jele volt.

- No öcsém, - monda tenyerébe csapva, - most vagyok már benne abban a hinárban, a mibe belekiváncoltam. Mindig óhajtottam a vármegye tömlöczével megismerkedni valami érdemtelen ostobaság végett; most végre sikerült valamit elkövetnem, a mi célomhoz juttat.

- Ugyan?

- De ugyan ám. Legalább is két esztendő fogok ülni. Hahaha! Olyon bolond tréfát csináltam, hogy magam is tökéletesen meg vagyok vele elégedve. Persze, becsuknak érte, de már az mindegy.

- Mit tett bátyám megint?

- Hallgasd csak, hosszú krónikája van ennek. Legelőbb is azon kell kezdenem, hogy Melanie húgod már férjhez ment.

- Hát jól van.

- Hiszen csak neki legyen jó; nekem jó. De ezen fordul meg fátumom is; ezért csak hallgass türelemmel végig minden apró-cseprő mendemondát, a mint azt Borcsa asszony Cziprának, Czipra meg én nekem elmesélte, s a mi mind hozzá tartozik az illusztrációhoz.

- Hallgatom: - szólt Loránd leülve, s föltette magában, hogy igen közönyös arcot fog mutatni,

-179-

mikor Melanie férjhezmeneteléről beszélnek előtte.

- «Tehát: a mint ti elmentetek innen, még nem is tudták eltávozástok hírét, midőn Bálnokháznén azt mondta leányának: csak azért is! most már csak daczból is nőül kell menned Gyálihoz: hadd lássák ezek az emberek, mennyit adunk az ő rhodomontádjaikra? Azzal levelet írt maga Gyálinak, hogy rögtön térjen vissza Lankadombra: mutassa meg magát; itt tárt karokkal várják. Az Áronffy testvérektől ne ijedjen meg. Merjen a szemük közé nézni, mint illik előkelő úrhoz. Az ellen, hogy insultálni találják, biztosíthatja magát egy pár jó zsebpisztolylyal. Olyant hordjon mindig a zsebében, s a ki óriás természetével meg akarja riasztani, annak tartsa az orra alá. - Gyáli meg is jelent nem sokára ismét a faluban, s nagy ostentatióval kucsirozott itt alá, s fel az ablakom előtt, maga hajtván a lovakat, s a dámák ülvén hátul; mintha nekem remélne azzal legnagyobb boszúságot tehetni. Hát én meg azt mondtam rá, hogy: ha ti meg vagytok velem elégedve, nekem semmi közöm hozzá. Úgy látszik, hogy mai világban a dámáknak az a férfi tetszik, a kit leköpnék, kidobnak, kirugnak! ők tudják, miért? Én nem rontom a guszthusukat.»

-180-

«Föltettem magamban, hogy csak azért sem teszek semmi bolondot. Okos ember fogok lenni. Contemplatív bölcsészettel szemlélem a világ bolondságát, s legfeljebb azt az okos tréfát követem el, hogy elébbi végrendeletemet, melyben Melanie húgomat tettem örökösömül, s mely a megye levéltárában és a káptalanban van letéve: semmivé teszem egy másik végrendelet által, melyet itthon tartok magamnál, s melyben a hugomról egy szó említés sincs téve.»

«A lakadalom nagy ünnepélyességgel ment végbe.»

«Sárvölgyi nem sajnálta a költséget ezúttal. Azt hitte, hogy engemet fog boszantani vele. A ki csak kapható ismerős volt a környékből, mind összeecsődítette; még én is kaptam könyomatú meghívó jegyet a menyegzőre. Tessék.»

Topándy előkereste tárczájából a velin nyomtatványt, s odanyujtá Lorándnak.

«Tekintetes Topándy úr, kedves öcscsével Áronffy Loránddal együtt szívesen meghivatik Melanie leányom és Gyáli József úr menyegzőjére, tek. Sárvölgyi úr házához. Özv. Bálnokházy Emilia udv. tanácsosné.»

-181-

- Felét tartsd meg magadnak.

- Köszönöm. Az egész sem kell.

- «No tehát aznap épen vasárnap volt. Sárvölgyi kiválasztotta, hogyan kerül legolcsóbbra az egész falu népét ünnepélyes köntösbe felöltöztetni? Ő is harangoztatott, a pap is harangoztatott; minden ablak, ajtó, tele volt kíváncsi bámulókkal, kerítésen, kútágason leste a sok siheder, hogy mi lesz itt mindjárt? Én is kiültem a tornácra és onnan néztem.»

«Megindult aztán a hintók hosszú sora. Elől a vőlegény, Sárvölgyivel, a násznagygyal, pompás bársony mentében, hattyúprémmel, kócsagos kalppal, utánok a menyasszony a nyoszolyólánnyal; fehér atlaszruha volt rajta, s ha nem csalódom, igen sok színpadi ékszer.»

Loránd közbevágott türelmetlenül:

- Bátyám azt hiszi tán, hogy én mind ezt meg fogom írni valamely divatlapnak, hogy így tudósít még az öltözetek részleteiről is.

- Angol regényíróktól tanultam: ha az ember meg akar valakit arról győzni, hogy története való és nem mese: a külsőségeket apróra leírja, hogy arról láthassák, mennyire szemtanu volt? - No, de a lovak sallangjának leírását mégis elengedem.

- Tehát, a mint a hosszú convoi végig rohog ünnepélyes diszleptekben az utcán, akkor kanyarodik be az utca túlsó végén egy úti cséza négy forspontos lóval, elől egy megyei hajdú a kocsis mellett, hátul két úr, egy sovány, meg egy köpczös.

-182-

«A mint ez a fogat a nászmenettel találkozik, a sovány úr megállíttatja a kocsiját, s rákiált Sárvölgyi kocsisára, hogy az is hozza nyugvó helyzetbe a járművet.»

«Ezzel a sovány úr leugrik a csészából; a kövér úr utána, a hajdú is utánuk, s oda mennek a vőlegényhez.»

«- Ön Gyáli József? kérdi, minden titulálás nélkül a sovány úr.»

«- Én vagyok, szól az, boszús negéddel nézve végig a porlepte férfin, s meg nem foghatva, mi jogon bátorkodik valaki őt ilyenkor megállítani, s ily röviden szólongatni, mikor hattyúprémes mente van a nyakában?»

«A sovány úr pedig megfogta a hintó ajtaját, s ilyen szókat mondott a vőlegénynek:»

- Ugyan, uram, van önnek lelke?!

«A mi kedves barátunk meg nem foghatta, hogy micsoda újmódi neme ez a jónap-kivánásnak, valakitől útközben azt kérdezni, hogy «van-e lelke?»»

«A sovány úr pedig minden áron ezt látszott meg akarni tudni!»

«- Ugyan! van az úrnak lelke?»

«- Micsoda?»

«- Van az úrnak lelke: egy ártatlan hajadont oltár elé vezetni, abban a helyzetben, a mi az öné?»

«- De kicsoda ön? és hogy mer engem megtámadni?»

«- Én Daruszegi Miklós, főszolgabíró vagyok, és jövök önt fel- és letartóztatni a bécsi cs. kir. fenyítő törvényszék határozata következtében, mely az udvari kancellária útján megyénkhez megküldetett, azon utasítással, hogy önt, több rendbeli hamisítás és csalás miatt, in flagranti, ott a hol találattik, elfogattassék; semmi jótállás el nem fogadtatván.»

-183-

«- De uram!»

«- Semmi ellenvetésnek hely nem adatik. Ön már Bécsben tudta jól, hogy minő vád alá van helyezve, s egyenesen azért jött le Magyarországra, hogy ha hirtelen egy birtokos hölgygyel összekelhet, majd talán a primæ nonus becses személyét megvédelmezi, a miben egyébiránt csalódott volna. És most újra kérdem öntől, volt önnek lelke, a börtönajtóban magával akarni rántani egy ártatlan hajadont?»

- Szegény Melanie! - suttogá Loránd.

«- A szegény Melanie persze elájult, a szegény udvari tanácsosné magánkívül volt dühében; a szegény Sárkölyi sírt, mint egy gyermek, a szegény vendégek szaladtak vissza a házhoz, s a szegény vőlegénynek le kellett szállni a felkendezett lakodalmassal hintóból, s ugyanabban a hattyúprémes costumában átszállásolni a szolgabíró sáros csézájára; ott ugyan adtak rá egy porköponyeget, hogy eltakarhassa magát, hanem azért a kócsagtollas kalpag csak a fején maradt közbámulatra.»

«Én igazán megsajnáltam szegényeket! Hanem azért úgy látszik, hogy túléltem ezt a fájdalmat is. - Csak már az utcán ne történt volna! Ennyi ember szeme láttára! Csak már legalább én ne láttam volna! Hogy lehetne valami regényes versióját adni a katasztrófának. De milyen prózai kimenetel! Egy vőlegény, kit elfognak oklevélhamisításért, stellionatusért, filoutériáért a templomajtóban, a bársony jelmezben! - Azóta azután roppant sok tréfa sült ki a mi kedves barátunkra, a mit a Hohenstein, Weitenau stb. fejedelmek rovására elkövetett, s még inkább néhány könnyenhívó tőkepezésre, kikkel e magas urak nevében üzleteket kötegetett. Ennek a tragédiája bizony be van fejezve.»

-184-

- E szerint Melanie még sem lett az ő neje? szolt Loránd. - És e szerint Melanie nem ment férjhez?

Topány megcsóválta a fejét.

- Türelmetlen publikum vagy, öcsém. Pedig azért sem sietek az előadással. Be kell várnod, míg egy pohár üromesszentiát leküldök a torkomon, mert arra, a mit most fogok elmondani, ha rá gondolok is felkeveredik a gyomrom.

Csakugyan nem tréfált: a sok chemicalia közül előkereste azt a palaczkot, melyben az örömlé állt, s egy pohárkával megivott belőle. Aztán Lorándnak is töltött.

- Igyál te is.

- Nem ihatnám én, bátyám: - szolt Loránd más gondolatokkal eltelve.

- De igyad ki e poharat, ha mondom; mert addig nem beszélek tovább. A mit mondani fogok az erős méreg. Ez az antidotum.

-185-

Loránd ivott hát, csak hogy hallja, mi történt tovább?

- Tehát kedves öcsém, attól a gondolattól válj meg, hogy Melanie még nem nő; mert Melanie igen is két napra rá férjhez ment és megesküdött - Sárkölyivel.

- Ah! ez tréfa! - kiálta Loránd hitetlenül.

- Persze, hogy tréfa: csak hogy nagyon bolond. Ki is venné az ilyesmit komolyan. Sárkölyi tréfált, mikor azt mondta Bálnokháznénak: «asszonyom; a botrány megvan. A kisasszony se nem leány, se nem asszony. A kárral még a gúny is együtt jár. Kegyetek a világ előtt meg nem fognak jelenhetni többé ilyen skandalum után. Nekem van egy jó gondolatom: mi úgy is egyezkedésben vagyunk egy jószág felől, csapjunk fel egymásnak, s akkor megvan az egyezés! együtt marad a jószág is, a vételár is.» - Bálnokházné is tréfált, mikor azt mondta leányának: - «kedves Melanie; nyakig estünk az iszapba, ne válogassunk nagyon a kézben, mely bennünket onnan ki akar húzni. Loránd vissza nem jön többet, Gyáli megcsalt bennünket; de az csak cserébe esett; mert viszont mi is megcsaltuk őt ezzel a mesével a megnyert uradalomról, amelyben csak egy ember hisz még: ez a becsületes Sárkölyi. Ha hozzá mégy, úri asszony fogsz lenni: ha nem mégy, jöhetsz velem vándorszínésznőnek. Együttal amazokon is boszút állunk, mert ők Sárkölyit is gyűlölik. Aztán elvégre Sárkölyi igen kedves ember.» - Aztán bizonyosan Melanie is tréfált, mikor harmadnapra az oltár előtt azt mondta a papnak: «hogy az egész világon csak egyetlen egy ember van, a kit érdemesnek tartson szerelmére, és az Sárkölyi.» Én elhiszem, hogy ez mind tréfa volt; - hanem így történt.

-186-

Loránd eltakarta arcát kezével.

- Igen is tréfa, ocsmány, émylítő, vérkeverő tréfa! - tört ki Topány haraggal. - Az a leány, a kit úgy szerettem: kit gyermekemül tartottam, ki bálványa volt előttem annak, a mit női

tisztaságnak képzelnek: odaveti magát leggyűlöltebb ellenségemnek: egy undok hullának, kinek teste, lelke élve megrohadt már. Hiszen ha megtörve jön hozzám, s azt mondja: «én hibáztam!» még mindig tárt karral fogadtam volna vissza, nem kellett volna így befertőztetni azt az érzést, a mivel én gondoskodtam róla.

Oh barátom, nincs undorítóbb tárgya a kerek világnak, mint egy nő, ki meg tudta magát utáltatni!

Loránd hallgatása helyeslé ez itéletet.

- Most következik aztán az a bolond, a mit én elkövettem.

- Azt mondtam: «no ha ti mind tréfáltok, hát hadd tréfáljak én is.» A házam épen tele volt víg czimborákkal, a kik segítettek káromkodni. De hát mit ér a káromkodás? Ekkor nekem egy bolond ötletem támadt. Azt mondtam: ha ti lakodalmat tartotok odaát, én is azt fogok tartani itt. Emlékezel rá, hogy volt kinn a tanyán egy vén, csonkafülű szamaram, a min a juhász szokta az esett birkák bőreit behordani, s a mit cselédeim elneveztek csufondárosságból Sárkölygyinek. Aztán volt egy szép harmad-fűre menő telivér csikóm, a mit Melanie maga választott ki hajdan, hogy az az ő nevét viselje. A szamarat és a csikót felöltöztettem vőlegénynek és menyasszonynak, egyik részeg pajtás felöltözött barátnak, s ugyanakkor, midőn az igazi Sárkölygyi és Melanie húgom esküvőre mentek, én az udvaromban, e két állat személyében kiparódiáztattam e szertartást.

-187-

Loránd elszörnyedve riadt fel.

- Ez bolond gondolat volt: én magam is elismerem; folytatá Topándy. A vallási szertartásokat kigúnyolni! Ezért ülni fogok legalább két esztendeig a vármegyén; nem is védelmezem magamat; rászolgáltam, kiállom. Tudtam én azt akkor is, a mikor ez eszeveszett tréfát végrehajtottam, hogy mi lesz majd annak a jutalma? de ha mind azt, a mi jó van az északi vadászkutya csillagörvétől le a vinczellérbogár szárny smaragdjáig, nekem ígérték volna is, s viszont mindennel, a mi onnan lefelé a föld közepéig pokolnak képzelhető, megfenyegettek volna is; még is megtettem volna; ha már kigondoltam. Nekem pokolbeli boszúállás kellett: ez az volt. Hogy mennyire az volt? azt észre lehetett abból is venni, hogy a kortyondi fráterek, a mint kijózanodtak, mind szétiramodtak a háztól, s azóta egy pártól már levelet is kaptam, hogy ne áruljam el, hogy ő is itt volt akkor. Csak azt szerettem, hogy te nem voltál akkor itten.

-188-

- És én sajnálom, hogy nem voltam itt. Akkor ez nem történt volna meg.

- Ne mondd azt, öcsém. Ne állj magadról jól. Nem tudod te, mit éreztél volna akkor te is, ha láttad volna, hogy halad egy szekéren az, a kit bálványoztunk, azzal, a kit úgy gyűlölünk? Nekem az eszemet forgatta az ki helyéből. És most mégis olyan iszonyú ürességet érzek lelkemben. Ez a leány nagy helyet foglalt el abban. Érzem, hogy nekem magamnak még jobban fáj az, hogy ily triviális tréfát követtem el a nevén, az emlékén. - Hanem hát már ez megtörtént, s vissza nem csinálhatjuk. Elkezdtük a gyűlöletet, s magunk sem tudjuk, hol fogjuk azt bevégezni? Most beszéljünk másról. Az alatt, míg én ülni fogok, te átveszed gazdaságom vezetését és itt maradsz.

- Itt maradok.

- Hanem elébb egy nehéz dolgon kell átesned.

- Tudom.

- Dehogyan tudod. Minek akarsz engemet mindig kitalálni. Nem tudhatod te azt, a mire én gondolok.

- Czipra...

- Nem egészen ő az. Hiszen az is jutott eszembe, hogy egy fiatal embert és egy fiatal leányt hogyan hagyjak itt magukra egyedül? Hanem e tekintetben meg vannak a magam syllogismusai. A fiatal embernek vagy van szíve, vagy nincs. Ha van szíve, akkor vagy távol tartja magát a leánytól, vagy ha megszerette, nem kérde, ki volt apja, anyja? mit hozott magával? ő érte magáért megbecsüli a ritka értéket: a hű asszonyt. Ha nincs szíve, a leány lássa: legyen neki több. Őrizze meg magát. Ha egyiknek sincs szíve, hát akkor történik, a mi mindennapi eset a nap alatt. Ugyan ki búsult rajta valaha? Ebbe én nem szólok bele. A ki elismeri magáról, hogy állat, semmi más: annak is igaza van; a ki feljebbvaló lénynek tartja magát, embernek, nemes embernek, annak is igazat adok, s a ki angyal akar lenni, az is lehet következetes. Szeretődde tedd-e a leányt, vagy hitessedde? az kettőtök dolga; attól függ, hogy melyik kategóriájába akarjátok magatokat osztályozni a természetrajznak? Azt mondja-e az egyik: én, mén-szamar, veled akarok a bogácson együtt legelni, oh szép szamar-vemhe! vagy azt: én, férfi, istened akarok lenni, oh asszony, ki téged üdvezít! ez, mint mondám, ízlés és fogalom dolga. Rátok van bízva. Hanem sokkal nagyobb aggodalom van itten. Nem vetted észre, hogy itt Lankadomb körül roppant sok rablás történik?

-189-

- Talán nem több, mint másutt; csak hogy mi a más bajáról nem tudunk.

- Nem úgy van; ez a mi környékünk valóságos góccza egy messze elágazó rablóbandának, a minek működését én rég ideje nagy figyelemmel kísértem. Ezek a mocsárok itt körülünk igen alkalmas menedéket adnak azoknak, a kik a világot kerülni szeretik.

- Van az mindenütt. Szökevény cseléd, tolvaj pásztor. Szegény legények. A kik belátogatnak a tanyákra egy ital bort, szalonnát, kenyeret kérni; én is elégszer találkoztam velük: tárczámból annyit adtam nekik, a mennyit nekem tetszett, s békével odább mentek.

-190-

- Itt másokról van szó. Czzipra többet tudhatna erről, mint én, ha beszélni akarna. Az a sátoros had, a melyik mellől őt magamhoz váltottam, szüntelen itt lappang körülöttünk, s gonoszabb, mint a híre. Tetteiket nagyon el tudják titkolni, igen ravaszok és vigyázók. Nem szorulnak az emberi társaságra, el tudnak telelni a nádasban: épen azért sokkal nehezebben megejthetők, mint a mi gavallér betyárjaink, a kik a rablott jószággal a csárdába sietnek mulatni. Engem soha sem mertek megtámadni lakásomon, mert tudják, hogy elfogadásukra készen állok. Hanem közvetve mégis gyakran megadóztattak. Mikor Czzipra egyedül utazott valahová, őt igen sokszor kirabolták. Te magad tanúja voltál ily esetnek. Nekem az a gyanúm van, hogy az a rablójajda, a ki Czziprával ott a csárdában küzdött, Czziprának saját apja volt.

- Az bizony meglehet.

- Czzipra mindig bedugta a szájukat egy pár száz forinttal, s aztán békében maradtak. Lehet, hogy fenyegette őket, arra az esetre, ha engemet bántani találnának. Meglehet, hogy ő végette kiméltek bennünket eddig. De az is meglehet, hogy valami más okuk is van Lankadombot üzletük középpontjának tartani, mint a miket eddig elmondtam. Emlékezel rá, hogy azon a pisztolyon, a mit akkor attól a rablótól elvettél, Sársvölgyi címere volt?

-191-

- Mit gondol, bátyám?

- Azt gondolom, hogy ez a Sársvölgyi az egész zsványbandának az orgazdája.

- Honnan jön erre az eszmére?

- Onnan, hogy olyan igen kegyes ember. Azonban ne kutassuk most ezt. Egész elmélkedésemnek a vége az, hogy mielőtt azt a hosszú ülést meg kell kezdenem, mely nem portrairozás végett fog velem megtörténni, szeretném a nyakunkról lerázni ezt a gyanús hadat.

- Hogyan?

- Fel kell perzselnünk azt az ó-kazlat, a miről már sokszor mondtam, hogy télen-nyáron laknak benne.

- S hiszi, bátyám, hogy azzal el vannak úzve a környékünkben?

- Bizonyosan tudom. Ez a faj gyáva. Ha valahol megizenik neki a háborút, onnan eltakarodik, csak addig mer garázdálkodni, a míg tapasztalja, hogy félnek tőle. Valóságos farkastermészet. Széttép, ha védetlenül kaphat; de egy égő csóvával csapatostól elkergetheted. A kazlat fel kell égetnünk.

- Azt eddig is tehetjük volna, de nehéz a hozzáférhetés, a régi tőzeg-bányák miatt.

- A miket még farkasvermekkel is szaporítottak veszedelmes szomszédaink, úgy, hogy puskalövésnyire nem lehet a kazalt megközelíteni.

- Én sokszor akartam odamenni, de ön nem eresztett.

- Ok nélküli vakmerőség lett volna. Azok, a kik ott tanyáznak, a közeledőt biztos rejtekből lövöldözhetik le, mielőtt ez nekik valamit árthatna. Egyszerűbb tervem van annál. Mi ketten felülünk a csónakra, végig evezünk a csatornán, s mikor a kazal ellenébe értünk, messzehordó röppentyűkkel felgyújtjuk azt. A kazal az enyim: tovább nem kiadó: tessék kinek-kinek más szállást keresni.

-192-

Loránd azt mondja rá, hogy jó lesz; a mit Topányd akar, ő beleáll. Izenjék hát meg a háborút a zsványoknak, nem bánja.

Még aznap este csendesen holdvilágnál le is csónakáztak a mocsár belsejébe; Loránd maga intézte a löveget, s oly szerencsés volt, hogy legelső röppentyűje a kazal oldalába furódott, s nem sokára mint egy égő pyramid lobogott fel az ócska szénahalmaz a mocsár közepett. A két ostromló rég haza is érkezett már, a míg a lángoló gúla a tájt messze bevilágítja: egyszer aztán szétcsapott a láng, millió szikrát lövellve az égbe, s az égő kazal zsarátnokát szétszórta a vizeken a forgó szél. Bizonyosan az elrejtett lópor vetette azt fel.

Akkor épen senki sem volt benne otthon. Egy hang sem hallatszott az égés alatt, csupán a felriasztott farkasok üvöltése köröskörül.

-193-

Lankadombon is megváltozott a világ rende. Amaz elhírült botrány óta Topányi háztája olyan csendes, még vendég se járja; ellenben Sárkölyi házában minden este mulatság van: hajnalig szól a zene.

Akarják mutatni, hogy ők vígan vannak.

Sárkölyi kezd hírré kapni a cigányvilágban. A zene vándorai kezdik a házat azon boldog asylumok közé számítani, a miket a szomszéd város bandái is fölkeresnek, s egyik banda a másik kezébe adja a kilincset.

A fiatal asszony szeret mulatni, s a férj örül, ha kedvét keresheti; tán egyébre is spekulál a mellett? Mindig kész dőzsölő is akad elég, ki nem válogatós benne, hogy kinek a borát iszsa; csak jó bor legyen.

Maga Sárkölyi egyébiránt nem hagyja magát életrendszeréből kizavartatni; ő tíz óra után rendesen eltűnik a társaságból s megy az áhítatnak s aztán az álomnak leróni adóját.

Neje ott marad édes anyjának felügyelete alatt és így igen jó kézben.

Egyébként is Sárkölyi nem kiállhatatlan férj; sem gyöngédsége, sem féltése jeleivel nem üldözi fiatal nejét.

Valóban úgy tesz, mint a ki házassága által csupán áldozatot akart hozni, csak egy ártatlanul meggyalázott szerencsétlen leányt kivánt felebarátilag megszabadítani a kétségbeeséstől.

Jó tett volt, barátság, semmi egyéb.

Sárkölyi hálószobáját egy előtornácyszerű vakfolyosó választja el a többi lakrészekről, mely téglával levén kirakva, ide szokták a zenészeket elhelyezni; azon tudva levő ok miatt, minthogy a barna művészek nagyon szenvedélyes kedvelői a bagórágásnak.

E hiányos beosztásból aztán nemcsak az a baj származik, hogy a háziúr egész éjjel hallgathatja ágyában fekve, azokat a szebbnél szebb waltzereket és mazurkákat, a miket a felesége tánczol, hanem még az is, hogy kénytelen levén a táncsteremből hálószobájáig a cigányokon átlépkedni, azok által annyi hálálkodásban részesül, hogy csendes visszavonulásával nagyon is felöltő zajt okoz, a mi aztán mind rá, mind nejére, mind vendégeire nézve nagyon kellemetlen.

Eleget csitítja a barna fiúkat; ne hálálkodjatok, ne csókoljatok kezet, nem utazom sehová; de azok már egyszer nem engedik magukat a gratulálásból kiveretni.

Különösen egy vén, félszemű czimbalmos, kinek a félszeme be van kötve (épen csak ma érkezett a bandához): ez nem engedi magát lerázatni; elfogja a háziúr kezét, össze-vissza csókolja minden ujját, minden körmét: «csókolom azt az aranygyűrűs kis ujját! csókolom azt a parancsokat osztogató ujját; csókolom azt a borraivaló osztogató tenyerét! Az Isten fizessen meg még azért is, a mit nekünk adni szándékozik, sokasítsa el a familiáját, mint a seregélyeket a mezőn, bokáig járjon az aranyban, ezüstben, olyan legyen az élete, mint az eresztett méz; ha pedig meghalálozik...»

- Jól van, jól, bolond dade, - szabódék Sárkölyi, - elég volt már az áldásod. Eredj, majd Borcsa asszony ad egy pohár bort érte.

De a cigány nem engedte magától így elvonatni a szót, még a hálószobájába is utána tolokodott a nagyságos úrnak, rányitva erőszakosan az ajtót s bedugva rajta bozontos fejét.

- Ha pedig az Isten elszólítja az árnyékvilágból...

- Eredj a pokolba; ne hálálkodj' tovább.

De a czimbalmos csak nyomta befelé az ajtót s utána furakodott kegyes jóltevőjének.

- Aranyos szárnyú angyalok gyémántos szekérben...

- Takarodol most mindjárt! - rivalla rá boszúsan Sárkölyi s bot után nézett, hogy a tolokodó hizelgőt kiverje a szobájából.

Abban a perczen az, mint a párducz, egy szökéssel odaugrott, egy kezével torkon ragadta, másikkal hegyes kést szegzett a mellének.

- Jaj! - hörgé a megtámadott; - ki vagy? mi kell?

- Ki vagyok? - morgott vissza a fenevad, mint mikor előképe a vadonban a martalék nyakát átfogva tartja fogaival. - Én vagyok a Kandur! a megveszekedett Kandur. Láttál-e már veszett kandurt? Én az vagyok! Hát nem ismersz már?

- Mi kell?

- Mi kell? A te csontod, a te bőröd kell nekem. A te fekete véred kell nekem. Te haramia! Te rabló!

S azzal lerántá szeméről a köteléket: nem volt a másik szemének semmi baja.

- Ismersz-e már, hóhér?

Kiáltani hiába lett volna. Künn a leglármásabb zenét húzták; senki sem hallotta volna a segélyordítást. Más oka is volt a megtámadottnak csendesen viselni magát.

- De hát mi bajod velem? Mit vétettem én neked? Miért támadsz meg engem?

- Mit vétettél? - szólt a támadó, s úgy csikorgatta a fogait, hogy Sárkölyt a reszketés állta el bele. Borzasztó hang ez az emberi fogcsikorgatás. - Mit vétettél? Még azt kérdezed? Még te kérdezed? Hát nem raboltál-e ki? he?

- Én raboltalak ki? Legyen eszed. Bocsásd el a torkomat. Látod, hogy úgy is kezdedben vagyok. Beszélj okosan. Mi történt rajtad?

- Mi történt rajtam? Tedd magadat, no; mintha nem láttad volna tegnapelőtt este azt a szép illuminációt. Mikor a berekben leégett a kazal, s aztán a puskapor szétrugta a tüzet, hogy nem maradt ott egyéb a bolond Kandur számára, mint egy nagy fekete verem.

-197-

- Azt láttam.

- Azt te gyújtottad fel! - kiáltá, magasra emelve villogó kését a fenevad.

- No no, Kandur! - Legyen eszed. Miért gyújtottam volna én fel?

- Azért, mert más senki sem tudhatta, hogy az én pénzem oda van eldugva. Ki tudhatta volna azt, hogy nekem pénzem van, más, mint te? a ki a fűzfásban mindig béváltogattad tőlem a bankót aranyra, ezüstre; egy kis bankóért adtál egy ezüstöt; egy nagy bankóért egy aranyat. Mit tudom én, melyik mennyit érhetett? - Te tudtad, hogy én pénzt gyűjtök. Te tudtad, hogy hogyan gyűjtöm? azt is tudtad, mire gyűjtöm? Mert megmondtam. - Leányom van egy nagyságos úr házában, a kiből ott bolondot űznek. Herczegasszonynak nevelik, a míg letéphették a virágát s akkor eldobják mosogató rongynak. Azt akartam kiváltani! azt! Volt már egy fazék ezüstöm, egy köcsög aranyam. - Azt akartam, hogy elviszem magammal Törökországba, Tatárországba; a hol pogányok laknak; s lesz belőle igazi hercegasszony, cigány hercegasszony! Ölök, rablok, házat török addig, a míg tele nincs fazék ezüstrrel, köcsög arannyal. Kell az a cigány kisasszonynak menyasszonyi ajándékra. Nem hagyom itt nektek, fehér pofájú porcellán nemzetség! Elviszem oda, a hol nem mondják azt: térj ki cigány! szaladj cigány! - Csókolj kezet, egyél dögöt, cigány! cigány! Add elő a pénzemet.

- Kandur!

-198-

- Ne tátogj! ne is fáraszd a szádat. Egy fazék ezüstöm, egy köcsög aranyom add elő.

- Jól van, Kandur, a pénzed meg fogod kapni. Egy fazék ezüstöt, egy köcsög aranyat. Hanem már most hagyj szóhoz jutnom. A pénzedet nem én vittem el; a kazalt nem én gyújtottam fel.

- Hát ki?

- Hanem azok oda át.

- A Topándy, meg az úrfi?

- Bizonyosan. Tegnapelőtt este láttam őket csónakkal a csatornán a mocsárnak indulni, s mikor ismét visszatértek, már akkor a kazal lánggal égett. Puska volt mind a kettőnél; de én egy lövést sem hallottam; tehát nem vadászni jártak.

- A devla verje meg pokolvarral mind a kettőt!

- Az úgy van, Kandur! a leányod utána bolondult annak az úrfinak; bizonyosan kivallotta neki, hogy az apja kincseket gyűjt: az úrfi aztán elvette a leányt is, meg a pénzt is; majd az üres fazekat vissza fogja adni.

- Akkor azt megölöm!

- Mit mondtál, Kandur?

- Megölöm, ha száz lelke van is. Ezt már megigérttem neki régen, mikor legelőször találkoztunk. De most inni akarok a véreből. S láttad a vén szelindeket is, hogy ott volt a rablásnál?

- Topándyt? Fusson ki a két szemem, ha nem láttam. Ketten voltak, senkit sem vittek magukkal, még kutyát sem: itt eveztek el a kertek alatt. Sokáig néztem utánuk; megvártam, míg visszajönnek. Minden szentek úgy legyenek hozzám kegyelmesek, a hogy igazat mondok.

-199-

- Akkor megölöm mind a kettőt.

- De vigyázz magadra. Azok fogas vadállatok.

- Mit? - Ha én akarom, egész csapatom van. Ha akarom, fényes nappal elpusztítom az egész falut. Ti nem tudjátok még, hogy ki az a Kandur?

- Oh én jól ismerlek, hogy ki vagy, Kandur! szólt Sárköly, nyájasan csirógatva a rabló barna pofáját. Hiszen mi régi jó ismerősök vagyunk. Nem te vagy felelős azokért, a miket tettél, bizonyára, hanem a társadalom. Az emberiség volt ellenedben a támadó, te csak védted magadat, a hogy védhetted. Azért én mindig is pártfogód voltam, Kandur.

- Ne bölcsekedjél itt most nekem, - riadt közbe mérgesen a rabló. - Nem bánom én, akármilyen vagyok is. Zsivány vagyok. Nekem tetszik ez a név.

- De te nem aljas célból raboltál, látod-e - hanem azért, hogy leányodat a bűn örvényéből

kiszabadítsd. A cél magasztos volt, Kandur. Aztán megválogattad, kitől végy el valamit!

- Ne mentegess engem; majd mentsd magadat a pokolban, az ördögök nagyja előtt; annak hazudd majd ki a két szemét. Én zsvány voltam, öltem, raboltam, papot is raboltam ki. És most is ölni akarok.

- Imádkozni fogok a lelkedért.

- Bomolj meg! Bánom is én. Te rád épen úgy hallgat az az imádság, mint én reám. Adj inkább egy marék pénzt, hogy a czimborákat összeszedhessem. Azoknak foglaló kell.

-200-

- Adok, Kandur, adok. Ne légy haragos, Kandur; tudod, hogy én nagyon szeretlek. Én nem vetettelek meg, mint mások. Mindig nyájasan álltam veled szóba, s gyakran megszabadítottalak üldözőidtől. Nálam nem mert volna keresni senki.

- Ugyan ne papolj már, hanem adj pénzt.

- Jól van, Kandur. Tartsd a süvegedet.

Sárvölgyi egy erősen belakatolt vasszekrényhez lépett s annak lakatjait egyenkint fölnyitogatva, felemelé nehéz ajtaját; a gyertyát maga mellé helyezve a székre.

A rabló szemei kápráztak. Ott sok fazékra való ezüst volt felhalmozva.

- Hát melyikből adjak? Az ezüsből, vagy a bankóból?

- Az ezüsből; - suttogá a rabló.

- Tartsd hát a süvegedet.

Kandur két kézre fogta báránybőr-süvegét, mint egy zacskót, s azalatt kését fogai közé vette.

Sárvölgyi mélyen belemarkolt az ezüsthalmazba s midőn visszahúzta abból a kezét, egy kétsövű pisztolyt tartott a rabló orra elé, felvont sárkányokkal.

Jól volt ez elrendezve hasonló esetekre; a pisztoly a lázsiások alá eltakarva szépen.

A rabló nagyot hördülve tántorodott hátra. Azt is elfeledte, hogy a kést kikapja a szájából. Úgy állt hátrahajolva Sárvölgyi előtt, a késsel fogai között, szemeit karikára felnyitva, s két kezét védelműl tartva maga elé.

- Látod; - szólt Sárvölgyi nyugodt hangon. - Most lelőhetnélek, megtehetném. Egészen hatalmamban vagy. Hanem hát lásd, hogy én neked igazat mondok. - Tartsd a süvegedet és fogd a pénzt.

-201-

A rabló felhúzott szemöldökkel figyelt a beszédre.

Azzal letette a pisztolyt maga mellé s kimarkolt egy jó csomó tallért.

- Verje meg a csoda a tréfáló szemeidet; - nyikorgott a rabló a szájába fogott késen keresztül.
- Mit ijesztgeted az embert? Csapjon beléd az istennyila!

Még most is reszketett, úgy meg volt riadva. A felvont fegyver más kezében kikergetett belőle minden bátorságot.

Csak vakmerő tudott lenni a rabló, de nem bátor.

- Tartsd hát a süvegedet.

Sárvölgyi a marék ezüst pénzt oda tette a rabló süvegébe.

- Most már aztán elhitheted, hogy nem féltemben biztatlak. Elhiszed-e?

- Verjen meg a! Hogy megijesztettél!

- Már most hát hallgass ide rám és szedd össze az eszedet.

A rabló elrakta zsebeibe a pénzt, s felhúzott szemöldökkel figyelt a beszédre.

- Azt láthatod, hogy pénzedet nem én raboltam el; mert ha én tettem volna azt, most keresztüllőttem volna rajtad két golyót, egyet a szívedbe, másikat a koponyádba; még száz aranyat is kaptam volna érte, a mi fejedre ki van tűzve.

A rabló szemérmesen mosolygott; mint mikor valakit dicsérnek.

-202-

Hízélgésnek vette, hogy az ő fejét száz aranyra becsülte a vármegye.

- Bizonyos lehetsz felőle, hogy nem én, hanem azok odaát vitték el a pénzedet.

- A zsványok!

- Igazad van. Zsványok. Még azoknál is rosszabbak. Istentagadók. A föld megtisztul, ha ők ki lesznek irtva. Olyan igazsága van, a ki őket megöli, mint a ki egy farkast, vagy egy karvalyt lő le.

- Igaz; igaz; - bólintott rá Kandur.

- Ez a hetyke ficzkó, a ki leányodat elcsábította; még egy másik ártatlan teremtés ellen is kiveté hálóját. Kettő kellett volna neki, egyik a jobb kezére, másik a bal kezére. Hogy aztán az üldözött ártatlan leánya a csábító elől házamhoz menekült, hogy feleségemmé lett, azok odaát halálos boszút esküdtek ellenem. Azért, hogy egy ártatlan lelket kiszabadítottam abból a bűnbarlangból, orozva akartak már háromszor megölni. Egyszer mérget öntöttek az ivó kutamba. Szerencsére elébb ittak belőle a lovak s mind megbetegedtek tőle. Másszor veszett kutyákat eregettek el az utcán, mikor én azon jártam, hogy megmarjanak. Leveleket küldözgetnek hozzám, a miket ha fölbontanék, elsülnének a kezemben és szétszakgatnának. Ezek a gonosz emberek meg akarnak engem ölni.

- Értem. Értem.

- Az a suhancz azt hiszi, hogy akkor az én feleségemet is odaviheti magához, s aztán egy nap ez lesz a szeretője, másik nap Czipra, a te leányod.

-203-

- Csak forrald bennem a mérget még jobban, forrald!

- Ők nem ismernek se Istent, se törvényt. Azt teszik, a mit akarnak. Mikor láttad a leányodat legutolszor?

- Két hete.

- Nem láttad, hogy el van hervadva? Az az átkozott megigézte és megrontja.

- Megrontom az ő fejét!

- Mit akarsz vele tenni?

Kandur mutatta a kezébe fogott késsel, hogy mit akar? Szívébe döfni és megforgatni azt benne.

- Hogyan akarsz hozzá fogni? Nappal mindig puskával jár. Úgy tesz, mintha vadászni volna. Éjjel pedig jól be van zárva a kastély, s ha észreveszik a betörést, ők is vakmerő emberek.

- Csak bízd azt én rám. Ne félj semmit. A mit Kandur megfog, az meg van fogva. Krakk, krakk; így fogom összeropogtatni a nyakát mind a kettőnek.

- Te ügyes ficzkó vagy. Lám, hozzám is milyen ügyesen be tudtál férközni. Épen így bemehetnél azokhoz is: a cimborák hegedűsöknek, klarinétosoknak öltözve.

- Oh ho ho! Ne legyen arra gondod. Kétszer egy tréfát nem csinál a Kandur. Megtalálom én, a kit keresek.

- Még egyet mondok. Jó lenne, ha elébb parancsolhatnál velük, mintsem meghaltak.

-204-

- Tudom. Hogy kivallassam velük, hová tették elrablott pénzedet?

- Ne azon kezd. Hátha azt nem fogják kivallani.

- Oh ne félj attól. Tudom én, hogyan kell valakinek szegeket verni a körme alá, szíjjal megszorítani a fejét, hogy még az apja koporsójában eldugott kincsre is ráválljon!

- Hallgass rám. Tedd a mit én mondok. Ne sokat kutasd az elrablott pénzedet. Nem sokat ér az. Egy pár ezer forint. Ha meg nem találod is: én két annyit adok neked. A mennyit a tarisznyádba beletömhetsz. Hanem valami mást kell megkapnod ottan.

- Mit?

- Egy levelet, a melyik öt fekete pecséttel van elzárva.

- Egy levelet? öt fekete pecséttel?

- S nehogy bolonddá tegyenek, s más valami levéllel szúrják ki a szemedet, a mit te elolvasni

nem tudsz; hallgass ide, micsoda címerek vannak a pecséteken? Az egyikben van egy halfarkú hableány, a ki félholdat tart a kezében: ez az Áronffy-czímer; - a másikon van egy gólya, három búzakalászszal a lábában, ez a főbíró címere; - a harmadik címeren egy félkerék, a miből egy egyszarvú jön elő, ez a Nyárady-czímer, a negyedik egy korona, kardos kézzel: ez az esküdt címere. Az ötödik pedig, melynek közepén kell lenni, Topány címmere; ez áll egy koronás kigyóból.

A rabló utána számlálta, ujjaira szedve:

- «Hableány félholddal: - gólya búzakalászszal: - félkerék egyszarvúval: - korona kardos kézzel: - kigyó koronával». Nem felejttem el. - S minek neked ez a levél?

- Azt is megmagyarázom neked, hogy fenéig beleláss a gondolataimba s onnan ítélhesd meg, mennyire komolyan akarom azt végrehajtva látni, a mit rád bízam. Ez a levél Topány újabb végrendelete. Míg a feleségem nála lakott, Topány azt vélve, hogy öcséséhez fog nőül menni, vagyonát unokahugára s annak leendő férjére hagyta s e végrendeletét a káptalanhoz be is adá őrizés végett. A mint azonban unokahuga feleségemmé lett, új végrendeletet írt, s ezt azokkal, a kiknek a címerét elmondtam, aláíratta, lepecsételteté, de nem küldte el a káptalanba, mint az elébbit, hanem otthon tartja, hogy majd a tréfa annál nagyobb legyen, ha mi az első végrendelettel előállunk, s akkor előkerül az utóbbi, mely amazt semmivé teszi, s a feleségemet mindenből kizárja.

- Ahá! Most látom már, milyen okos ember vagy te!

- Ha tehát már most ez az öt pecsételt levél az én kezembe kerülhetne, s az öreg Topány véletlenül meg találna halni, a nélkül, hogy másik testamentomot írhatott volna: hát akkor, tudod-e, mit érne az én kezemben az a kis papiros?

- Hogy ne tudnám? Kastélyt, uradalmat, egész uraságot! Az mind te rád maradna; a régi testamentom neked adná azt. Értem már! Látom már! Most tudom már, milyen bölcs ember vagy te! Oh milyen okos ember vagy te, hallod-e?

- Tehát hiszed-e már most, hogy ha én hozzáam eljössz azzal a levéllel...

A rabló bizalmasan hajolt közelebb és fülébe sugá:

- És azzal a hírrel, hogy a szomszéd véletlenül meghalt és másikat nem írhatott.

- Akkor nem szükség azon aggódnod, hogy mennyi pénzed legyen a helyett, a mit elraboltak. És azután mehetsz leányostól Tatárországba: a hol senki sem fog üldözni.

- Jól van. Nagyon jól van. Bízd rám a többit. Két napnál többre nincs szüksége a Kandurnak az ilyen munkához.

Azután elkezdte az ujjaira szedni, mintha magával számolna:

«Tehát, először is: kapok pénzt! - másodszer: állok boszút! - harmadszor: viszem Cziprát! - negyedszer: jól lakom emberhalállal! - és ötödször - megint kapok pénzt! - A munka meglesz.»

A két alkuvó kezét szorított. A rabló eltávozott az ajtón, melyen jött; Sárköly ment aludni, mint ki ügyeit jól rendezé, s a folyosón húzták a cigányok a legújabb keringőt, melyen Melanie és Bálnokháznő hevült arczczal lejtettek a vígan mulató társaság között.

XXVI. A SZERLEM BABONÁI.

Oh mennyi felfedezésre váró titok van még a nap alatt!

Könyveket írtak már a rég elmúlt népek hitregéiről; a két földszark és a napfordító népfajainak babonáit összegyűjték a tudósok: és egyről még nem beszéltek: arról a végtelen mythosról, a mi a női szívben, a szerelem forró légkörében végtelenül él és újrászülemlik.

Oh édes babonái a szerelemnek!

«Ha poharadból iszom észrevétlenül s te utánam kiüríted azt; - megiszod benne a szerelmemet, s úgy fogsz utánam epedni, mint én epedek te utánad: kedvesem.»

«Ha éjjel rólad álmodva fölélbredek, s vánkosomat megfordítom fejem alatt; te is oly édeset fogsz álmodni felőlem, mint én te felőled: – kedvesem.»

«Ha hajadnak egy szálára gyűrűmet, a mit adtál, rákötöm, a pohárba bocsátott gyűrű annyiszor fog ütni annak oldalára, a hány évig te szeretni fogsz engem: kedvesem.»

-208-

«S ha én egy szálát hajamnak gyolcsruhád szegélyébe bevarrhatom; fájni fog a szíved értem, mikor azt felveszed: – kedvesem.»

«Ha túvel megszúrtam ujjamat, rólad gondolkozva; hűtelen voltál akkor hozzám: – kedvesem.»

«Ha az ajtó kinyilik magától, felőlem gondolkoztál akkor, s sóhajtásod nyitotta ki az ajtót: – kedvesem.»

«Ha csillag fut le az égről, s nevedet hirtelen kimondom, a míg fut; rám kell akkor gondolnod egyszerre: – kedvesem.»

«Ha a katinka-bogár kezem fejről elszáll; arról tudom meg, merre jársz te most? – kedvesem.»

«Ha a meggyújtott csepű tenyeremről a magasra száll; enyim fogsz akkor lenni! – kedvesem.»

«Ha fülem megcsendül, hírt hallok felőled; ha orczám kigyullad, felőlem beszélsz akkor: – kedvesem.»

«Ha ollóm lehull s hegyével áll meg; meglátlak nemsokára: – kedvesem.»

«Ha kontyom lehull; te fogsz megverni akkor: – kedvesem.»

«Ha öltönyöm visszajáról vettem fel véletlen: nem csalhatsz meg akkor: – kedvesem.»

«Ha a gyertya felém fut le, mást szeretsz te akkor: – kedvesem.»

«Ha gyűrűm elpattan ujjamon; te lész akkor az én halálom oka: – kedvesem.»

Minden tárgyban, minden gondolatban a szerelem mythológiája él; mint az ókor istenségei, mikkel a költők fület, fát, patakot, tengert és egeket benépesítettek.

-209-

A virág szirma arról beszél: szeret-e, nem szeret-e? a csengő madár a háztetőn; a nehéz bőjtellel kiérdemelt álomlátás, a megöntött ólom, a mosdó cicca; mind a szerelem felől beszél: s melyik leány nem hiszi, a mit beszél?

Szegény leányok!

Ha tudnák, mennyire nem érdemeljük mi meg, hogy miattunk a szerelem polytheismusával benépesítsék a prózai világot!

Szegény Czipra!

Mennyire rabnője volt az ő urának!

Nagyobb rabság volt az, mint a szolga kreolleányé, kinek minden tagja ura szolgálatában fárad: – ő neki minden gondolatja szolgált annak.

Reggeltől estig semmi más, mint remény, féltékenység, gyöngéd hizelgés, reszkető aggodalom, az öröm extasisa, a lemondás keserve, a szenvedély lángoló őrzöngése és a hideg kétségbeesés, egymással szüntelen küzdve, egymást fölvaltva, s az imádott ifjú minden szavából, minden tekintetéből új táplálékot nyerve! És azután alkonytól hajnalig újra ugyanazon küzdés, még az álomban is.

«Ha kutyád volnék, nem kellene velem így bánnod.»

Egyszer ezt mondja Lorándnak.

Pedig mindössze miért? Tán, mert elment mellette úgy, hogy kezét meg sem szorítá.

Máskor meg azt:

«Ha égben lehetnék, sem volnék boldogabb!»

Talán egy futó ölelés tette ismét ily boldoggá?

Milyen kevés elég, szegény leányoknak, búra, vagy örömré!

-210-

Egy napon öreg cigányasszony vetődött az udvarra.

Falú helyen nem szokás elúzni a szegény csavargókat: adnak nekik lisztet, zsiradékot, darabka szalonnát; hadd éljenek ők is.

Azok aztán mondanak érte szerencsét. Kinek ne kellene a szerencse ilyen olcsó áron?

S a cigányasszony hamis szeme olyan gyorsan észreveszi, kinek miről kell szerencsét mondani?

Hanem Czipra nem örömet állt velük szóba.

Restelte, hogy valamelyik barnapiros arcszínéről, égő fekete szeméről rá ismerne s a

cselédek előtt elárulná fáját. Bújt előlük, hogy ha jöttek.

Azért a cigányasszony mégis észrevette a szép kisasszonyt, s meg is nagyságolta.

- Csókolom a piczi lábacskaját a nagyságos kisasszonynak.

- Mit nagyságolsz engem? nem látod, hogy én is cseléd vagyok, sütök, főzök a konyhában; felgyúrt ingujjam; két szél kötényem.

- De nem bizony. Szolgáló cseléd nem hordja olyan egyenesen a fejét, nem tudja úgy mutatni a haragját. Ha a nagyságos kisasszony rám tekint, úgy ide szorít a sarokba a két szemöldökével, mintha meg volnék vasalva.

- Hát ha ennyit tudsz, akkor azt is kellene tudnod, hogy asszony vagyok: ostoba.

A cigánynő ravaszul hunyorgott.

- Dehogy vagyok én ostoba; dehogy rossz az én szemem. Kiismerem én a vadgalambot a szelid közül. Dehogy asszony maga, nagyságos kisasszony, csak kisasszony maga még. Sok lány szemébe, sok asszony szemébe néztem én már: tudom, milyen az egyik, milyen a másik? A leány szeme bújik, bújik a szempillák alá, mintha mindig lesből nézne, mintha mindig attól félne, hogy észreveszi valaki; az asszony szeme mindig fénylik, mintha keresne valakit. Mikor a leány azt mondja tréfából, én már asszony vagyok: elpirul utána; ha asszony volna, mosolyogna. Leány bizony maga még, nagyságos kisasszony.

-211-

Czipra restelte, hogy szóba állt vele. Érezte, hogy valóban ég az arcza. A nyílt tűzhelyhez sietett, ellődítva onnan a szolgáló cselédet, hogy a lángoló tűzre foghassa arcza égését.

A cigánynőt még tolakodóbbá tette az, hogy zavarba hozhatta a leányt. - Oda furakodott hozzá.

- Mást is látok én még, szép kisasszony. A mely leány hamar pirul, sokat búsul, sokat sóhajt. A nagyságos kisasszonynak együtt van az öröme is, meg a bánata is.

- No, de már most takarodjál! - kiálta fel Czipra haragosan.

Nem olyan könnyű a cigányasszonyt lerázni, ha megfogózott.

- Pedig én igen jó szert tudok ám, a mi ezen segítene.

- Mondtam már, hogy pusztulj innen.

- A mi olyan szeliddé teszi a vőlegényt, mint a kezes bárányt, a ki mindenütt a gazdasszonya után szalad.

-212-

- Nem kellenek a szereid.

- Hiszen nem beadni való szer, a mit mondok, hanem csak egy kis babona.

- Lökjétek ki már innen! - parancsolá Czipra a szolgálóknak.

- Dehogy löktök ki engem innen, leányzók; inkább ti is hallgassátok meg, a mit mondok. Melyitek ne akarná azt megtudni, hogy mit kell csinálni, hogy a legény úgy meg legyen babonázva, hogy ha minden porcikája tele volna is hamissággal, még se csaphasson el másfelé? No, te Zsuzsi, látom, hogy te nevensz neki. Hát te Kati? Hej, láttam ám a Jóskádat, mikor a bíró leányával beszélt a kerítésen; annak se ártana ám az igézés.

A sok vihogó leánycseléd, a helyett, hogy Cziprát megmentette volna a cigányasszonytól, még segített annak az ostromlásában. Körülfogták, elállták Cziprának is az útját s kíváncsian lesték, mit mond majd a cigányasszony?

- Pedig ártatlan szer ám az egész, aztán nem kerül semmibe.

A cigányasszony még közelebb húzódott Cziprához.

«- Mikor éjjel éjfélkor a dali madár megszólal az ablak alatt, vigyázd meg, melyik ágon szólt? eredj ki mezítláb, törd le azt az ágot, ültess el cserépbe, tedd az ablakodba, öntözd meg szádban hordott vízzel; mire megéled az ág, a szerető visszatér hozzád s sohasem hagyhat el többet.»

A cselédleányok nagyot nevettek a cigányasszony babonájának.

-213-

Az pedig hunyász rimánkodással tartá tenyerét Czipra elé.

- Drágalátos, nagyságos, szép kisasszony, ne sajnáljon az Isten áldásából nekem is juttatni valamit.

Czipra zsebe mindig tele volt mindenféle apró pénzzel, rézgaras, hatkrajczáros, ezüst hármás, ötös, tizes, huszas, akkori idők divatja szerint; mikor az egyik embert váltóban, a másikat pengőben kellett fizetni. Czipra belemarkolt s aztán a tenyerébe fogva elkezdett válogatni az érmeiben, hogy meglegelje köztük a rézpénzek legkisebbikét, a váltókrajczárt, koldusnak való alamizsnát.

- Oh aranyos nagyságos kisasszony; hálálkodott a cigányasszony. Nekem is van otthon egy ilyen nagy eladó leányom: nem ilyen szép, mint maga; de éppen ilyen magas. Annak is van vőlegénye, el is venné mentül elébb.

Czipra már az ezüst pénzek között kezdett válogatni.

- De nem veheti el, mert nincs annyi pénzünk, hogy a papnak meg tudjunk fizetni.

Czipra meglelte már az ezüst pénzek között a legnagyobbikat s azt adta a cigányasszonynak.

A cigányasszony úgy eláldotta érte! Fizesse vissza az Isten szép vőlegénnyel, holtig tartó szerelemmel.

A cigányasszony aztán tovább sertepertélt a háztól.

Czipra pedig elgondolkodva dúdolta magában szöveg nélkül azt a nótát: «Czigányasszony volt az anyám».

Czipra úgy gondolkozott magában.

Olyan ékesen szóló a gondolat! Ha a nyelv mind el tudná azt beszélni, a mit a néma lélek saját magának elmond?

«Miért vagy olyan, a milyen vagy?»

«Vagy volnál a másé, vagy volnál az enyim, vagy ne láttalak volna soha.»

«Vagy szeretnél te is engem, vagy ne szeretnélek én se téged.»

«Vagy hideg volnál, vagy meleg volnál, csak ilyen langy ne volnál.»

«Ha elmennél mellettem, rám se néznél, elfordulnál: úgy is jó volna; - ha mellém ülnél, magadhoz vonnál, boldoggá tennél; - de te jössz, szemembe mosolyogsz, kezemet megszorítod, szeliden szólsz hozzám, s aztán odább mégy.»

«Százszor elgondolom, hogy ha te nem szólítasz meg engem, én szólítlak meg téged; ha te nem kérdezed meg tőlem, én fogok a szemedbe nézni, s megkérdézem tőled, «szeretsz-e?»»

«Ha szeretsz: szeress igazán.»

«Hiszen nem kívánom én tőled, hogy hozd le nekem az égből a holdat; csak azt, hogy szakítsd le az ágról a rózsát.»

«Ha leszakítottad, összetépheted, elszórhatod leveleit a földre, nem kell azt a kalapod mellett viselned, s felelgetned orczapirulással, ha kérdezik, kitől kaptad? Eltépheted, eltaposhatod. A cigányleány adta.»

«Ha szeretsz, miért nem szeretsz igazán? ha nem szeretsz, miért járatsz magad után.»

«Ha tudtad, hogy nem szerettél, hálódba miért kerítettél?»

«Mennyi ilyen nóta van már, a mit a szegény leányok olyan keseregve énekelnek!»

«Százszor ajkamon van, hogy legalább, ha szólni nem merek is, ezt a nótát eléneklek, a mikor ő meghallhatja; de valahányszor meglátom: megnémulok és nincsen erőm.»

«Ő követett el rajtam ígézést; pedig én volnék a boszorkány fajzata.»

«Nem tudok én semmit, nem vagyok én varázsló, nincs az én szememnek semmi hatalma.»

«Ha én egyszer megszólalok, megölöm őtet is és magamat is.»

«Vagy talán csak magamat.»

«És tán akkor sem szólok még?»

Szegény leány, míg szíve tele volt ábrándos töprengéssel, szeme, szája, keze a házi munkával volt eltelve; nem ült le a csillagot nézni, a hangszert búslakodtatni; dologhoz látott: azt mondták róla, hogy «tüzes gazdasszony».

- Jó napot, Czipra!

Észre sem vette, hogy Loránd jó a háta mögött, mikor ő a folyosón künn a tojáshabot veri, s az üdvözli őt nyájasan.

Azt várta, hogy legalább annyi időre meg fog állni, mint máskor, hogy megkérdezze, mit főzész? s ő arra egy más kérdéssel válaszolhasson:

«Mondja meg már egyszer, hogy «mit» szeret?»

De még csak annyit sem tett meg, hogy megállt volna; hiszen csak véletlenül jött ezen, s minthogy nem kerülheté ki, azért mondott egy keserves «jó napot». Aztán odább ment. Topándyt kereste.

Topándy szobájában várt Lorándra s épen egy feltört levél olvasásával foglalkozott.

- No öcsém, szólta Lorándnak nyújtva a levelet: itt van az operának a nyitánya.

Loránd átvette a levelet, mely így kezdődött: «Ajánlom hivatalbeli szolgálatomat az úrnak.»

- Ez idézés?

- Láthatod a jó nap kívánásról. Együttal tudatja velem a főbíró, hogy holnap reggel itt lesz a törvényes vizsgálatot a helyszínen megtenni; hát holnapra rendeld be neki a cselédek, meg a vén csacsit is. Azt is hadd benevolizálja, s aztán vigye el mellékletül, sub stria.

- Bátyám folyvást tréfának veszi ezt a dolgot.

- Még pedig furcsa tréfának. Hogy fogom majd az utcát seperni, hahaha!

- Ah!

- Még pedig lánczon. Mindig nevettem az öreg kondásomat, a ki másfél évig volt a tekintetes vármegeye lánczoptatója, hogy azóta is olyan kaszáló lépésekkel jár, mintha még mindig kerülgetné egyik lába a másikat a lánczczal. Ezután majd ketten fogunk egymáson nevetetni.

- Jó volna, ha ügyvédet vallana bátyám.

- Jobb lesz bizony, ha a porkolábnak küldök egy süldő-malacgot. Már ez ellen öcsém, nem lehet rugódozni. Ez olyan, mint a hideg fürdő; az az ember ha apródonkint megy bele, a foga vaczog; ha egyszerre beleugrik, még jól is esik. Beszéljünk komolyabb dolgokról.

-217-

- Épen én is azért jöttem, hogy egy igen komoly tárgyról akarok bátyámmal szólni.

- No, csak ide vele.

- Én nőül veszem Cziprát.

Topándy hosszasan nézett az ifjú arczába, helyeslő szemöldei egyet-egyed rándulnak fölfelé s azzal nagy hidegen azt mondá:

- Miért veszed nőül?

- Mert derék, jó leány.

Topándy fejét rázta

- Az még nem ok arra, hogy nőül vedd.

- És olyan hű hozzám. Sok hálával tartozom neki. Mikor beteg voltam, testvérem nem ápolhatott volna jobban, ha bánatom volt, ő jobban búsult rajta, mint magam.

- Ez sem ok arra, hogy nőül vedd.

- És, mert felül vagyok emelkedve a világi előítéleteken.

- Ah, hah, nagylelkűség! Liberális fitogtatás? Ez sem ok arra, hogy nőül vedd Cziprát. A szomszéd gróf kályhafűtőjét vette nőül, csak azért, hogy beszéltesen magáról: az eredetiség érdeme sem a tied. Ez mind nem ok arra, hogy nőül vedd Cziprát.

- De elveszem; - mert szeretem...

Erre aztán Topándy arcza is ellágyult; a szokott sarcastikus gúny valami szelidebb színezetnek adott helyet.

- Ez már más szó. Ez, csupán ez az egy ok lehet rá, hogy elvedd. S hány napja már, hogy szereted?

-218-

- Arról nem tudok számot adni. Mindig jól esett őt látnom, mindig tudtam azt, hogy szeretem őt, mint egy jó testvért. Azt a másikat imádtam, mint egy angyalt; s a mint megszűnt rám nézve angyal lenni, mint nő iránt nem érzek szívemben az elmúlt lángból semmit. Semmit, még füstöt, még hamut sem. De ezt a leányt, kinek minden gyarlóságát ismerem; kit ábrándom nem szépített, kit olyannak látok, a milyen valóban; ezt szeretem most, mint egy hű, szerelemért igaz pézzel fizető nőt; és elveszem - nem hálából, nem szánalomból; de elveszem, mert szívemet betölti.

- Ha csak azt kerested, azt megtalálod. Mit fogsz tenni legelőbb is?

- Legelőbb is írok anyámnak: megírom neki, hogy íme egy köszörületlen gyémántot találtam, fogadja leányának; s azután elviszem hozzá Cziprát, legyen ott, míg megkeresztelik s míg őt anyámtól ismét el fogom hozni.

- Nagyon köszönöm: hogy leveszed rólam a terhét ennek a czeremóniának. A mit papokkal kell végeznetek, tegyétek úgy, hogy én ne lássam. S mikor tudatod ezt Cziprával?

- Mihelyt anyám válasza megérkezik.

- S ha anyád ellenezné a házasságot?

- Arról én felelek.

- De mégis lehetséges, hogy úgy történhetnék. Lehetnének más célzatai veled. Mit tennél akkor?

-219-

- Akkor? - szólt Loránd elgondolkozva; s hosszú csend után szólt: szegény anyámnak annyi bánata volt miattam.

- Azt én is tudom.

- Ő azt nekem mind megbocsátotta.
- Jobban szeret, mint másik fiát.
- És én őt jobban szeretem, mint apámat szerettem.
- Ez nehéz mondás.
- De ha azt mondaná, hogy hagyjam el örökre, vagy ezt a leányt, vagy őt; azt felelném rá és fájna bele a lelkem: «anyám, szakíts ki szívedből, én nőmmel bujdosom tova».

Topányd most már kezét nyujtá Lorándnak.

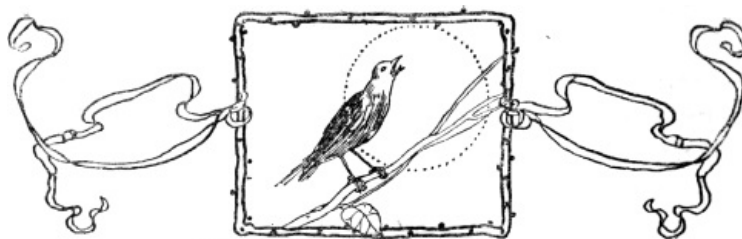
- Lásd, ez jól van mondva.

- De e felől nincs semmi aggodalmam. Családunkban nem volt otthonos a nyegle büszkeség: boldogságot kerestünk, nem hiú összeköttetéseket, s Czipra azon leányok közé tartozik, a kiket a nők még jobban megszeretnek, mint a férfiak. Egy igaz jó barátom is van otthon: testvérem, s egy csábító előzmény részemre derék ángyom.

- S egy szószólód is van még valahol, a ki minden istentelensége daczára, emberien érezni tud, s ki azt fogja mondani: «nincsen neve ennek a leánynak? Itt az enyim: viselje azt!»

Topányd nem gátolható meg, hogy Loránd meg ne csókolja kezét.

Szegény Czipra! Miért nem hallotta ő mindezt?

XXVII. MIKOR A DALI-MADÁR MEGSZÓLAL.

Ennek a napnak álmatlan éjszakája lett.

Bezártak már minden ajtót a kastélyban; Loránd maga szokta megnézni esténként, a tolózárok át vannak-e reteszelve? a keresztrudak le vannak-e kapcsolva, a kulcsok a zárokon vannak-e mind? azután bekopogtatott Czipra ajtaján, jó éjt kívánt neki; Czipra is visszakívánta a jó éjt s Loránd is szobájába tért, s ezzel az utolsó ajtózördülés is elhangzott a házban.

«Jó éjt! jó éjt! De hát ki adja azt a jó éjt?»

Czipra mindennap jobban érezé, hogy milyen véghetetlen üresség lehet egy szívben, a honnan hiányzik - az Isten?

Ha bánata van, kinek panaszoljon? - ha vágyai vannak, kinek könyörögjön, ha rémek üldözik, kitől kérjen segílyt, bátorságot? ha kétségbeesik, kitől kérjen reménynt?

Oh, ti bölcs férfiai a mindent előállító anyagnak, legalább a nők számára hagyjátok meg az istenséget.

Mikor a nagy szívdobogástól nem tudja lehunyni szemét, csak hánykódik álmatlan fekhelyén, kínozza ismeretlen sejtelmektől, s nincs lelke előtt senki, a kitől megkérdezze: «oh uram! közelgő halálom vagy közelgő üdvösségem előérzete ez? mi bánt? mi borzaszt? mi csábít? mi tölti el édes borzadálylyal szívemet? Oh uram, légy velem!»

A szegény elhanyagolt leány csak érzi, de nem tudja kimondani ezt.

Föltérdel ágyában, kezeit összekulcsolja keblén; arczát felemeli és összegyűjti szívének minden gondolatját: hogyan kellene imádkozni? Mi lehet az a szó, mely közel hozza az Istent? Minő mondások, minő varázsige kellenek ahhoz, hogy az a nagy szellem, a ki mindent tehet, alászálljon az égből? Minő bölcsesség az, a mit az emberek egymás elöl rejtegetnek, egymással csak titokban, betűk alakában közlenek, a mi utat nyit a bolyongónak egy láthatatlan lény ismeretlen lakásáig? Hogyan kezdődik az? Hogyan végződik az? Oh milyen rettentő szív-fájdalom, nem tudni imádkozni: csak így térdepelni kiáltó vágyaktól megtelt szívvel és néma ajakkal! A milyen gyöngye hang egy zokogó sóhajtás, a milyen iszonyú távol a csillagos ég, ki hallja meg azt ott?

Pedig van, a ki meghallja azt!

És a némán térdeplőnek ki nem mondott imáját van, a ki feljegyzi: és a szót, a mely mondva nincs, van, a ki meghallja.

Szegény leány! nem is sejtette azt, hogy ez az érzés, ez a felmagasztalás: ez az ima; - nem a szó; nem az elmondott beszéd, nem a megszólítások, nem az ámenek. Az, a ki szívekbe lát, - a szívekből olvas s nem mérlegeli a szavak ékességét.

-222-

Azon órában, hogy a szenvedő leány ily némán térdepelt a minden vigasztalások ura előtt; az a férfi, kit szívében oly régtől, oly örökké bálványozott, ép oly ártatlanul ült íróasztala mellett, tőle csak két faltól elválasztva, s felőle gondolkozott, róla írt, s gyakran törülte szemeit, miket ellepett a közben a köny.

Anyjához írt levelet jegyeséről.

A szegény cigányleányról.

*

A szép csillagos éjszaka félhomályában tizenkét lovas lépett egymás nyomában az ingovány nádasai között.

Kandur vezeti őket.

Mindegyik lovas puskával a vállán, pisztolyokkal az övében.

A tekervényes úton Fáraó könnyeden lejtve vezeti őket; ő is sietni látszik s néhol csapa nélkül tör keresztül a nádon, rövidítve a kerülőt, mintha őt is valami boszú ösztönözné.

A füzesnél tánczolnak a lidérczek.

Körülfogják a lovagot, s mozdulatait követik. Kandur korbácsával csapkod feléjük.

- Visszajövet majd kettővel többen lesztek! - dörmögi fogai közül.

Mire a fiastyúk feljön az égre, épen akkorra érnek el a hajdani tanya helyére.

Ott most csak egy fekete szérú van.

-223-

Szerteszét idomtalan égett tömegek hevernek. A mint a széna gyurmává olvadt a lángban, most olyan kemény, likacsos kő támadt belőle, hogy semmi csákánynyal nem lehet széttörni.

Ezek a zsványok palotájának romjai.

Még most is kicsordul a köny szemeiből, mikor tanyáját így elpusztítva meglátja.

Mind a tizenketten megérkeznek az égett tanyára.

- Látjátok, mivé tettek a zsványok; - szól Kandur czinkosaihoz. - A mit összegyűjtögettünk, hogy majd elvisszük magunkkal más országba, mind ellopták, s aztán felgyújtották a tanyát. Csónakkal jöttek idáig; kitanulták az útját, hogy kell a zombikon keresztül jönni a lélekvesztővel a zsvány palotájáig? Most visszaadjuk nekik a látogatást. Mind itt vagytok-e?

- Itt vagyunk, mormogák a czinkosok. - Mind itt vagyunk.

- Szálljatok le lovaitokról. Most a ladikokra kerül a sor.

A rablók leugráltak a nyeregből.

- Nem szükség kipányvázni a lovakat, innen nem mehetnek el sehová. Egy ember itt maradhat az őrzésükre. Ki akar itt maradni?

Mind hallgattak.

- A lovakat is csak kell őrizni valakinek, hogy a farkas le ne vágja az alatt.

Erre egy vén rabló felelt:

- Hoztál volna akkor bojtárt magaddal, mert mi nem jöttünk ide lovakat őrizni.

- Jól van pajtás, csak azt akartam megtudni, nem szeretne-e valaki közülünk hátra maradni? nem «oldzik-e valakinek a bocskor-szíjja?» Tudja-e mindegyitek a maga dolgát? Jőjjetek sorba. Hadd mondok el még egyszer mindenkinek a kötelességét. Kanyó, meg Fosztó!

-224-

Két czimbora, vállravezett szürdalmányban előállt.

- Ti ketten, a mint megérkeztünk, a cselédház két ajtaját elálljátok. A ki ajtón vagy ablakon át menekülni akar, halálfia.

Tudjuk már.

- «Csutor, meg Disznós!» ti ketten a vadászlak előtt állok lesbe, s a mint onnan valaki segítségül akar jönni, azt lepörkölitek.

- Jól van.

- «Bogrács!» Te az utcaajtót foglalod el, s ha parasztcsőcselék merne közelíteni, belé lövöldözzöl: a paraszt ellen magad is elég vagy.

- Elég la! - szólt nagy elbizakodottsággal a rabló.

- «Korvé, meg Pofók!» ti az első tornáczczal szemben, a kút mellett foglaltok helyet, s ha valaki az első ajtón akarna kiosontani, csak tüzet neki. Hiába ne puskázzatok. - Ti többiek: Vasgyúró, Hentes, Piócza, Agyaras velem jöttök a kert felől, s a bokrokban meghúzzátok magatokat, míg jelt adok. Ha egyet füttyentek, az tinektek szól. Ha csellel bejuthatok, csendesen, a nélkül, hogy egy lövést kellene tenni, az legjobb lesz. Én kicsináltam az útját, azt hiszem, hogy megeshetik. Akkor hárman bejöttök velem, egy az ajtóban marad. A pányvák készen legyenek. A nyakába vetni, lerántani a földre, aztán megkötözni. A fekete szakállú erős ember, azzal hirtelen kell bánni; ha nem megy másképp, puskaaggygal a fejére. Hanem az öreget élve kell megkapni, mert azt vallatni fogjuk.

-225-

- Azt majd csak bízd aztán rám; - szólt egy ripacsos képű ficzkó, nagyon önelégült vigyorgással.

- Hiszen én is ott leszek; - folytatá Kandur; - ha pedig csellel nem tudnánk bejutni csendesen a kastélyba, ha lármát ütne valaki; ha azok odabenn fölédrednének; akkor az első füttyentés nektek szól, négyeteknek. Kettő velem a kert felőli ajtót befeszíteni jó. Itt vannak-e a kecskelábak?

- Itt vannak; - szólt egy rabló, szüre alól előmutatva a feszítő vasrudakat.

- Te Piócza, meg te Agyaras arra vigyáztok, hogy ha ők kilőnek az ablakon, a fák mögül az ablakon át visszalövődözzetek rájuk. - Ha pedig kettőt füttyentek, az azt jelenti, hogy baj van, s akkor minden oldalról fussatok én hozzám segíteni. - Ha nem tudnók betörni az ajtót, vagy azok a rablók nagyon jól védelmeznék magukat, akkor rájuk gyújtjuk a háztetőt, s odaperzseljük őket. Így is jó lesz. A szurok-csóvákat itt ne felejtsetek.

- Hahaha! Melegük lesz az uraknak.

- Hát te Pofók, talán fázol? No, majd mindjárt felmelegszel. Add ide Korvé a csutorát. Igyatok egy kis szíverősítőt előbb. Kezd el Hentes! Tor előtt, tudod, hogy jó egy korty papramorgó.

-226-

A kulacs sorbajárt, s csaknem üresen került vissza Kandurhoz.

- Nézd, neked alig hagytam benne; - szólt szemérmes mentegetőzéssel az utolsó ivó.

- Én nem is iszom ma pálinkát. A közlegény igyék, azért, hogy vak legyen, mikor parancsolnak neki, de a vezér ne igyék, hogy lászon parancsolni. Majd iszom én mást, ha vége lesz. Most aztán, lássatok a maskarához.

Értették már, hogy mit tesz ez?

Kiki leveté ködmenét, mentéjét; bélésével kifelé fordította; úgy vette föl ismét. Azután felmarkolva a szétszórt pernyét, feketére mázoló vele arcát, felismerhetetlenné téve magát.

Csak Kandur nem csinált magából semmi maskarát.

- Engem hadd ismerjenek fel. Még a ki nem ismerne is, majd megmondom neki, hogy ki vagyok? Én vagyok a Kandur, a veszett Kandur, a ki megissza a véredet, kitepi a béledetl Ismerjetek rám! Hogy fogok a szemük közé nézni! hogy fogom fogaimat vicsorgatni rájuk, mikor meg lesznek kötözve, hogy kérdezem meg majd az úrfit nagy nyájasan: «no fiacskám, kedves purdém; voltál kertben? láttál farkast? féltél tőle? - huss huss!»

A Fáraó nyugtalanul kapálta a perzseltszagú gyepet.

- Te is keresed a mi nincs, Fáraó! - mondja lova nyakát megveregetve a rabló. - Ne búsulj, holnap térdig állsz az abrakban, s azután urat hordasz a hátadon. Ne búsulj Fáraó.

-227-

A rablók elkészültek a toilettjükkel.

- Most aztán vegyétek fel a ladikokat.

Hat lélekvesztő volt a nádasban elrejtve; könnyű járművek, egy darab faderékből kivágva; csak akkorák, hogy két ember elfér egyben, s a hol elfogy a víz, két ember ismét odább viheti a vállán. A rablócsapat vízre ereszté a ladikokat, s egymás után útnak indultak velük, ügyesen, merészen tudták kikeresgetni a vízjárást, mely most lefelé tartott a Tiszának, míg végre belejutottak abba a folyásba, mely a nagy csatornához vezet; ezen csatornán azután egész a lankadombi parkig lehet evezni, a hol a vadásztanya van.

Éjfél lehetett az idő, mire odáig eljutottak.

A lankadombi jobbagyteleken nyugtalanul üvöltöttek a kutyák, s a Topándy-kastély házörző ebei nem felelgettek ezuttal nekik. Aludtak. Azokat valami kóbor cigányasszony ez éjjel jól megvendégelte farkasalmás malaczhússal.

A rablók nesztelenül, észrevétlenül érkeztek meg a kastély udvarába, s a hogy Kandur előre kiosztá szerepeiket, mindegyik rögtön elfoglalá a neki rendelt helyet, a kútnál, a cselédháznál, az utcaajtónál.

Az első álom csendje uralkodott a ház felett.

Mikor aztán mindenki helyén volt, Kandur odalopózott hasonmászva az orgonabokrok közé, mik Czipra kertrenyíló ablakai alatt csoportot képeztek, s egy akáczfalevelet szájába véve, azon

kezdé a csalogány énekét utánozni.

Művészi remeklés volt, a mit a puszták vad fia egy falevél segítségével a dallosok legédesebbikének szájából ellopott. Azokat a tündéri csattogásokat, azokat a méla, hívó hangvonalokat, azokat a szeszélyes kanyarulatokat, miket hangjegyre nem szedett még senki, oly híven, oly természetesen tudta utánozni, hogy még elrejtőzött társait is megcsalta vele.

«Átkozott madár! dörmögék azok; erre is most ért rá az éneklés.»

Czipra csendesen aludt már.

Az a láthatlan kéz, melyet keresett, letakarta szemeit, s édes álmokat küldött le szívére. Talán, ha ez álmodást végig aludhatta volna, egy boldog napra ébredt volna utána!

Ekkor megzendült ablaka alatt a csalogánydal.

A csalogány! A szerelem énekese! Miért van rábizva, hogy éjszaka énekeljen, mikor minden madár fészken ül és fejét szárnya alá rejtve alszik? Ki küldi őt: «kelj és hirdesd, hogy a szerelem mindig ébren van?»

Ki bízta rá, hogy költögesse fel az aluvókat?

Hiszen még a népdal is azt mondja:

«Szelelemnél jobb az álom:
Mert az álom: nyugalom;
A szerelem szívfájdalom.»

Ejh. Eredj innen dali-madár.

Czipra megpróbálta újra elaludni. A madár dal nem engedte.

Könyökére emelkedék, s aztán úgy hallgatá azt tovább.

És eszébe jutott a vén cigányasszony büve-bája: a szerelem babonája.

«Ha éjjel, éjfélkor, ablakod alatt megszólal a dali-madár; menj oda mezítláb, törd le azt az ágat, a melyen énekel, ültess cserépbe, öntözd meg szádban hordott vízzel; mire megéled, szeretőd megtér hozzád, s el nem hagyhat soha.»

Ah! Ki járna éjszaka a szabadban.

A fülemile tovább is szólt:

«Eredj ki mezítláb, úgy törd le az ágat.»

Nem. Nem. Milyen nevetséges volna az? ha valaki meglátná, tovább mondaná, kigúnyolnak érte.

A csalogány meg újra kezdte a dalt.

Gonosz madár, hogy nem enged alunni!

Pedig milyen könnyű volna megkísérteni: ágacska a virágcserepben. Ki tudná meg, hogy mi az? Ártatlan tréfájuk a lányoknak; a mivel nem tesznek senkiben semmi rontást. Gyermeteg babonája a szerelemnek.

Könnyű volna megkísérteni.

Hátha igaz? hátha van benne valami? Olyan sokszor mondják: ez meg amaz asszony mit adott be a férjének, hogy olyan híven szereti, még a hibáit sem látja! Hátha igaz?

Hogyan csodálkoznak sokszor, hogyan szerethetett meg valaki valakit? mivel ígérték meg? Hátha igaz?

Hátha vannak olyan szellemek, a miket talizmánnal lehet megfogni, aztán hoznak, tesznek mindent, a mit parancsolnak nekik?

Czipra önkénytelenül összeborzadt. Maga sem tudta miért; de egész teste reszketett és fázott!

«Nem. Nem kell így; mondá magában. Ha cserepben nem adja szívét; szívét szívért; – orozva ne legyen enyim. Ha nem szerethet azért, hogy megérdemlem! ne szeressen azért, hogy megbabonázom. Ha nem szeret, ne is utáljon. Eredj innen dali-madár, nekem nem kellesz.»

Azzal takaróját fejére húzta és a fal felé fordult. De az álom csak nem jött vissza: de a reszketés csak nem múlt el; de a dali-madár csak nem hallgatott el a bokorban.

Már egészen az ablak alá jött; ott énekelte: «jőjj, jőjj, jőjj; ide jőjj; ide jőjj!»

Néha úgy tetszék, mintha a dali-madár szavában világosan ki volna mondva: «Czipra! Czipra! Czipra!»

A szenvedély forró köde elfogta a leány agyát.

Szíve úgy dobogott, majd kiszakítá keblét és minden tagja úgy reszketett.

Nem volt lelkének ura többé.

Kilépett ágyából, s azzal együtt kilépett abból a búvkörből, melyet az Úr ihlete képez a hozzámekülő körül, s melyben az alvilág minden kísértője elől olyan jól meg van védve.

«Menj mezítláb!»

Hiszen csak néhány lépés az ajtótól az orgonabokorig.

Ki láthatná meg? Mi történhetnék addig?

Hiszen csak ártatlan óhajlás az egész.

Hiszen nem tesz vele semmi rosszat.

A láz elállta minden idegét.

Csak egy kis galyacskát letörni indul; de mégis úgy érzi, mintha a legszörnyűbb vétket elkövetni menne, melynek az álmatlan éjszakát kell magára hívni oltalmazóul.

-231-

Nagy csendesen nyitotta ki ajtaját, hogy ne nyikorogjon.

Lóránd a folyosó átellenes szobájában alszik; meghallhatna valamit.

Meztelen lábakkal nesztelenül elsuhant Lóránd ajtaja előtt; a kertre vívő házajtóról leemelte óvatosan a keresztvasat; a tolózárat félrehúzta, s a kulcsot oly vigyázva fordítá el, hogy hangot nem adott.

Nesztelenül felnyitá az ajtót, s kitekintet rajta.

Csendes, mélázó éj volt odakünn; a csillagok, mint szokták harmathullás alatt, színeiket váltogatták, zölden, pirosan villogva.

A csalogány most már csak gyügyögve nyögdécselt a bokorban, mint mikor párjára rátalált.

Czipra körültekintett. Mélyen alvó éjszaka van; nem láthatja most meg senki.

Még is összehúzza keblén patyolatruháját, még is átallja meztelen lábait megmutatni a csillagos éjnek,

Ejh, hiszen csak egy perczig tart ez!

A fű szép lágy, szép harmatos a bokrokig; nem sérti meg éles kavics lábait, nem árulja el zörgő haraszt lépéseit.

Kilép a szabadba, s nyitva hagyja maga után az ajtót.

Úgy reszket, úgy fél, úgy tekinget maga körül.

Mint a ki lopni indul, a ki még nem próbálta azt soha.

-232-

Csendesen eloson a bokrokig.

A csalogány ott nyögdécsel a sűrűben.

Beljebb kell hatolnia, a lombokat csendesen szétválasztania, hogy meglássa, melyik ágon szólt a madár?

Nem tudja meglátni.

Újra hallgatózik; a zizergés odább csalogatja.

Itt kell neki lenni már közel: itt gyügyög, itt neszel, tán meg is foghatná kezével?

Mikor azután még egy ágat félrehajt, hirtelen egy marczona alak emelkedik fel előtte, s megragadja előre nyujtott kezét.

Verszomjú vigyorgással nézett áldozata szemébe.

XXVIII · AZ ÉJJELI KÜZDÉS ·

A rémalak, ki Czipra kezét hirtelen megragadta, vérszomjú vigyorgással nézett áldozata szemébe, kinek minden tagját elzsibbasztá a rémület első pillanata.

- Mit akarsz? - hebegé alig hallható, elfulladt hangon a leány.

- Mit akarok? - suttogá vissza amaz. - El akarom vágni a gúnárodnak a torkát, te liba! Kell-e fülemüle-madár?

S azzal élesen füttyentett.

A füttyre hirtelen felugráltak leshelyeikből a czinkosok.

E percz egyszerre visszaadta Cziprának a kétségbeesés felmagasztalt idegerejét; hirtelen kiszakítá kezét a rablóéból, s három szökéssel mint a felriadt őz, a nyitva hagyott ajtó küszöbén termett.

Hanem a farkas is nyomában rohant, s épen az ajtónál elfogta. Nem volt a leálynak ideje azt becsaphatni előtte.

- Meg ne nyikkanj! - dörögé Kandur, egyik kezével a leány karját szorítva, másikkal annak száját iparkodva betapasztani.

De Cziprát szilajjá tette a rémület: letépve a rabló kezét szájáról, s míg vonagló testével az ajtótól eltaszigálta őt, éles sikoltással verte fel az éjszakát.

- Loránd! Segíts! Gyilkosok!

- Hallgatsz! te kutya! vagy lekésellek! - dörögött rá a rabló, kirántott kését a leány mellének szegezve.

Czipra nem ijedt vissza a hegyes késtől: folyvást kétségbeesetten küzdve a rablóval, kiáltozott: «Loránd! Loránd! Fegyverre! Gyilkos!»

- Veszsz meg hát! - ordítá a rabló, kését a leány keblébe döfve.

Czipra hirtelen megkapta mindkét kezével a kést.

Ebben a perczben ott termett mellette Lóránd.

Az első sikoltásra kirohant szobájából, s fegyvertelenül, a hogy volt, sietett Czipra segélyére.

A leány egyre küzdött a rablóval, visszatartva azt teljes erejével, hogy az ajtón be ne jöhessen.

Loránd odaszökött hozzá s öklével oly ütést talált a rabló arczára, hogy annak két foga törött ki bele.

Most két lövés hangzott, s rá egy zuhanás és káromlással teljes ordítás.

Topándy lőtt ki az ablakon, s egyike a négy rablónak halva esett arczra, a másik sebesülten rogyott le az oszlopok mellé.

A két lövés, a háta mögött hangzó ordítás, a váratlan ütés arczára, zavarba hozták Kandurt, hátra szökött az ajtóból, még kését is Czipra kezében hagyva.

-235-

E megnyert pillanatot Loránd gyorsan felhasználta arra, hogy becsapja a tölgyajtót, elétolja a reteszt, s azután felvesse rá a nehéz keresztvasat.

Már a másik perczben hangzott a rablók erőszakos robaja az ajtón, a mint feszítő-rudakkal neki estek, hogy sarkából kivessék.

- Jer, siessünk innen, - szólt Lóránd, Czipra kezét megfogva.

A leány elfulladt hangon mondá:

- Jaj. Nem bírok lépni. Elszédülök.

- Meg vagy sebesítve? - kérdezé Lóránd ijedten. Sötét volt, nem láthatá.

A leány odaroskadt a falhoz.

Lóránd hirtelen átfogta karjai közé, s szobájába vitte ölében.

Még égett a lámpa asztalán, most végezte leveleit.

A sebesült leányt letevé ágyára.

Elszörnyedt, midőn látta, hogy azt egészen ellepte a vér.

- Nagyon meg vagy sebesítve?

- Nem nagyon, - szólt a leány, - nézz csak, eddig ment be a kés.

És mutatta a rablótól elvett kés lapján, a meddig az keblébe volt döfve.

Loránd vigasztalanul csapta össze kezeit.

- Itt egy kendő, szorítsd a sebre, hogy ne folyjon a vér.

- Menjen! menjen! - rebegé a leány. - Gondoljon a maga védelmére. Azok meg akarták ölni. Azok magát akarják meggyilkolni.

-236-

- Ejh, jőjjenek a nyomorultak. Szemükbe nézek! - mondá Lóránd és csak Cziprára volt gondja, egy zsebkendőt hirtelen foszlányokra tépett, hogy azzal a vértől bugyogó sebet a leány keblén betömte. Feküdjél nyugodtan. Tedd ide fejedet. Ide; ide; ne oly magasra. Fáj-e nagyon?

A leány nyakában egy hajból font láncz volt: ez útjában állt Lóránd mentő segélyének, le akarta onnan tépni.

- Ne! ne! ne bántsá azt, - rebegé leány, - annak ott kell maradni, a míg élek. Menjen. Ragadjon fegyvert; védje magát.

A fejszecsapások kettőztetve döngették az ajtót, s a zárt ablaktáblákon áttörő golyók szikrázva szórták a vakolatport a falakról; lövés lövésre jött.

Lorándnak nem volt másra gondja, mint hogy a sebesült leánynak jól van-e vetve a feje alja?

- Loránd! - szólt a leány lihegve. Hagyjon engemet. Azok sokan vannak. Meneküljön. A lámpát oltsa el, s ha a lámpa elaludt, - akkor hagyjon magamra!

Még ekkor is eszébe jutott, ha a lámpa el lesz oltva, - akkor hagyjon magamra.

Pedig bizony a lámpát jó lenne eloltani, mert a rablók mind ide irányozzák lövéseiket, észrevéve az ablak résein, hogy itt világosság van.

- Loránd! Hol vagy? Loránd? - hangzék Topándy szava a folyosón.

E hangra kezdett eszmélni Loránd a veszély felől, melyben az egész háznép forog.

-237-

- Gyere hát! vedd ezt a puskát! - szólt az öreg úr, megállva az ajtóban. Arcza most is oly gunyoros volt, mint akármikor. Legkisebb felindulás, ijedtség, vagy düh nem látszott rajta.

Loránd felállt az ágy mellől, hol eddig térdepelt.

- Ne vesződjél most a csizmahúzással! - zsörtölődött az öreg úr; - vendégeink megjöttek. Tálalni kell! Hol van Czipra? ő fogja tölteni puskáinkat, míg mi lövöldözünk.

- Czipra nem teheti azt, mert meg van sebesítve.

Topándy csak most vette észre, hogy Czipra ott fekszik.

- Lövés? - kérde Lorándtól.

- Kés-szúrás.

- Csak kés-szúrás? Az még begyógyul. Czipra kiállja azt! Úgy-e leányom? Katona dolog! Majd visszaadjuk az atyafiaknak. Maradj hát Czipra veszteg és ne mozdulj. Mi ketten végezzünk. Hozd a fegyvered és a lőszeredet. Loránd. A lámpát hozd ki a folyosóra. Itt egyenesen belénk látnak róla. Szerencse, hogy nem tudnak a gazemberek puskával bánni, csak a port vesztegetik.

- Hát Cziprát itt hagyjuk magára? - kérde aggódva Lóránd.

Czipra összetette kezeit, úgy nézett rá.

- Menjen ön, rebegé. Menjen innen: különben én is felugrom és elvánszorgok innen, a míg bírom magamat.

- Ne félj. Ide nem fognak ők bejönni, - szólt Topándy; s maga elvevé az asztról a lámpát, s Lorándot kézen fogva erőszakosan elvoná magával.

-238-

A keresztfolyosón aztán megálltak haditanácsot tartani.

- A ficzkók még mindig sokan vannak, - mondá Topándy; - pedig kettőt már lepörköltem közülök. Körüljártam a szobákat, s úgy látom, hogy minden kijárás el van állva. Be ugyan nem jöhetnek, mert az ajtók épen az ő számukra vannak készítve, s az ablakokat keresztvasak és táblák védik. Kezem ügyében nyolcz lövés: még ha betörnének is, mire valaki a folyosó végéről ideig jut, már akkor nem ember többé. - Hanem más baj lehet. Ha látják a ficzkók, hogy jól védjük magunkat, ránk gyűjtik a házat, s úgy kényszerítenek bennünket kirohanni a szabadba. Ott aztán részükön van előny. Azért most neked ez a feladatod. Vedd a duplát és eredj föl a padlásra. A hajdúm úgy elbujt a szakácscsal együtt, hogy mézeskalácscsal sem tudom őket előcsalogatni; különben azt küldeném oda valamelyiket.

Az ajtót dühödten ütötték fejszével.

- Mindjárt! mindjárt! - kiáltott tréfásan Topándy. - Nem várhatnak az akasztófára valók.

- S mit csináljak a padláson? - sürgeté Loránd.

- Hát várd türelemmel! Majd elmondom. Hiszen nincs török a hátadon. - Felmegy; és kimászol a padlás csapó-ajtaján a tetőre: azután körülsétálsz négykézláb a rézcsatornában; nem bántasz senkit, hagyod őket dobolni mind a négy ajtón. Majd én beleszólók a rátóti furulyával a serenadeba, a mikor kell. Hanem ha egyszer aztán látod, hogy kezdenek kicsiholni, csóvát gyűjtani, akkor azt emberestül együtt kioltod. A rézcsatorna megvéd lövéseik ellen, ők nem láthatnak téged, te pedig, mikor ők tüzet gyűjtanak, legszebben puskahegyére foghatod egyenkint. Hát csak azt akartam mondani.

-239-

- Jól van. - Mondá Loránd, vadásztáskájából előkeresve töltényeit és lőkupakjait.

- Golyók helyett jó lesz futókat vened, - szólt Topándy; - a futóval jobban talál az ember, mikor sötétben lövöldöz, kivált csoportok közé. Aztán csak hideg vér, öcsém; - tudod: bolondság az egész élet.

Loránd megszorítá az öreg kezét, s gyorsan felfutott a padlásra.

Ott a sötétben csak tapogatózva lehetett haladnia: sokáig tévedezett előre-hátra, tűzkövével csiholva, hogy tájékozhasa magát; míg rátalált a csapóajtóra, melyet fejével fölemelve, a tetőre kijutott.

Ottan csendesen lecsuszott, hasmánt meglapulva a vízcsatornáig.

Alatta folyt a tomboló munka. A fejszedöngetés, a deszkák recsegése, a káromkodással biztatott erőfeszítés; arra új káromkodás, döngetés, nehéz csákányütések a falon. A rablók nem bírva az ajtót kifeszíteni, az ajtófelek kitöréséhez fogtak.

S a távolban semmi nesz, semmi zaj. A gyáva szomszédság elzárkózva lapult meg saját házaiban, nem is igen lehetett rossz néven venni, hogy fegyvertelenül nem jön segílyre. A löfegyver félelmes úr!

-240-

A cselédház felől is csend van. Azok sem mernek előjönni. A bátorság nem szegény embernek való.

Csak két férfi van az egész udvartelken, a kinek szíve van.

A harmadik bátor szív egy leányé; de az már sebezve fekszik.

Erre a gondolatra valami ingerlő düh szállta meg Loránd idegeit. Érezte, hogy szédül; érzé, hogy nem maradhat itt ezen a helyen, mert utóbb is le fog ugrani onnan.

Leugrani!

Egy eszméje támadt. Nehéz merénylet, de ha már ki van gondolva, meg is lesz téve.

Visszakúszott a padlásra: levágott egyet azon hosszú szárító-kötelek közül, mik egyik gerendáról a másikig vannak feszítve. Annak egyik végére egy kapcsos ólomgömböt csombókolt, mit a padláson heverő régi óráról vett le, s ismét visszatért vele a háztetőre.

Nem messze a háztól állt egy régi nagy platánfa; szétterjedt ágainak egyike olyan közel nyúlt a háztetőhöz, hogy Loránd bizton eltalálható a kötélvetéssel. Az ólomgömbös kötélt, mint a «lasso» csavarodott a fa ágára, s megfogta azt erősen.

Akkor Loránd a kötélt másik végét hurkolá egy szarufára.

-241-

Azután nyakába akasztá fegyverét szíjjánál fogva, s két kézzel a kötéltbe fogódzva, ránehezkedék egész terhével, megtudandó, ha erősen tart-e a kötélt?

Mikor aztán meggyőződött felőle, hogy a kötélt megbírja, elkezdett a háztetőről átkapaszkodni a platánfáig, egy szál kötélen, a levegőben függve.

Azok ott alant a verandától takarva, nem vehették észre; a neszre sem ügyelhetek saját erőlködésük miatt, az ajtórecsegés, a lövöldözés mellett elveszett az a rövid kis zaj, a mit ágrecscsenés, s egy fáról lemászó alak surranása okoz.

Loránd a platánfáról szerencsésen lejutott a földre.

A platánfa a kastély szögletén állt, tehát mintegy harmincz lépésnyi távolban az ostromlott ajtótól.

Loránd e helyről nem láthatott a rablókra; a veranda éjszaki oldalát belepte a folyondár s eltakarta az ablakokat.

Közelebb kellett hozzájuk mennie.

Az orgonabokor-csalit, Czipra ablaka alatt épen kínálkozó hely volt számára. Ez csak tíz lépésnyire van az ajtótól s onnan egyenesen odalátni.

Loránd felvonta a fegyverén a sárkányokat, megtapogatta a gyutacsokat rajta, s azzal neki indult, egyedül, egy fegyverrel az egész rablócsoporthoz.

Az orgonacsalitba érve, jól rá láthatott az egész csapatra.

-242-

Négyen voltak.

Kettő a feszítő kecskelábbal iparkodott a nehéz, vassal burkolt ajtón rést tágítani, míg a harmadik, a sebesült, ki nem bírt már lábán állani, még mindig részt vett, égő fájdalmi daczára is, az ostromban. Ez a támadt résen bedugva fegyvere csövét, belövöldözött rajta, hogy a belül levőket akadályozza a védelmezésben.

Néha egy-egy lövés belülről felelt neki vissza; a nélkül, hogy talált volna valamit.

A negyedik rabló csákánynyal kezében, az ajtófél-kitörésben fáradt. Ez volt a Vasgyűrő.

Az udvar tulsó felén még azután két fegyveres alakot látott Loránd őrt állani a cselédlak előtt. Tehát hatott egy maga ellen.

S még többen is vannak.

Az ajtó nagyon recsegett már: a ragasztó dülőfélben volt. Lorándnak úgy tetszék, mintha nevét hallotta volna kiáltani belülről.

- No, most neki valamennyien! - dörmögék egymást biztatva a rablók, s feszült erővel kapaszkodtak bele a vasrudba. No még jobban! No még!

Loránd csendesen arcához emelé fegyverét s gyorsan egymás után kétszer odalőtt közéjük.

Egy jajkiáltás sem hangzott a két lövés után; - csupán két nehéz test zuhanása. Azok olyan jól meg voltak halva, hogy nem is panaszkodtak róla.

Az, a melyeknek a feszítővas a kezében maradt, azt is elhajítá háta mögé, a mint hanyatt vágta magát.

-243-

Az elébb megsebesült erre segélyért kezdett ordítani.

- Ne ordíts! - riadt rá az ötödik rabló; elrémítet a többit.

Azzal két ujját szájába dugva, kétszer füttyentett élesen.

E kettős füttyre Loránd látta, hogy a cselédház előtt ácsorgó két rabló hirtelen futva közeledik erre felé, míg a kastély tulsó oldalán támadt robaj tudatá vele, hogy arról az oldalról is jönnek. Most hármás tűz közé van szorítva.

Nem veszté el lelkét.

A míg azok ideérnek, épen elég ideje marad puskájába mind a két töltényt levetni; a lőkupakot felrakni s aztán egyik lövés jobbra, másik balra: a szemközt álló ellen takarják a bokrok, az nem czélozhat.

Sietség! vigyázat! és bátorság!

Loránd sokat olvasott a hirhedett oroszánvadász kalandjairól; nem bírta azokat elhinni. Hogy egy magános embernek a sivatag közepén, távol minden emberi segélytől, csupán egy bokor által védve, elég bátorsága legyen egy csoport prédára jött oroszán közül czélbavenni a legöregebb hímet, s tíz lépésnyi közelből belelőni a szívébe. Ha nem találja épen a szívet, veszve van. De bizonyos róla, hogy el fogja találni, s arról is bizonyos, hogy az egész csoport futni fog, ha ez elesett.

Mennyi lélekerő kell e merész tethez? milyen forró szív, milyen hideg kéz!

-244-

Most e rémséges pillanatban megtudta, hogy mindez lehet. A férfi akkor érzi, hogy mennyire férfi, mikor a veszély közepén van, egyedül önmagára hagyva.

Ő is vadászatban van, a dúvadak legveszélyesebbike ellen; a kit úgy hínak, hogy «ember».

Kettőt már leterített. Olyan jól találta őket, mint az oroszánvadász a magáét.

A leshelyéhez közeledő fenevadak robaja hangzik két oldalán; s a legvénebb ott áll lesben, a veranda oszlopához bujva, ugrásra készen, tíz lépésnyi távolban előtte. Neki csak két lövése van, s azzal három oldalra kell magát védelmeznie.

Veszélyes sport!

A cselédháztól elősiető rablók egyike már kibukkant a kert fái közül! a másik még hátrább maradt.

Loránd csendesen czélbavette az elsőt! alant kellett vennie, nehogy a sötétben fölötte lőjön el.

Csakugyan jó volt megfogadnia nagybátyja tanácsát, hogy futóval lőjön a félhomályban, egyes golyó helyett. A lövés mindkét lábára megsántítá a rablót! futtában elbukott az s a bokrok közé esett.

A mögötte jövő aztán meghökkenett társa példáján, s a távolban megállva, onnan lövöldözé ki fegyvereit Loránd felé.

Loránd, saját lövése után, rögtön lebukott térdre, s azt nagyon jól tevé, mert a következő perczen Kandur kettős lövései hangzottak a veranda oszlopa mellől, s hogy jól voltak czélozva, azt megtudhatta Loránd az arczába hulló orgonafalevelekről, miket a golyók feje fölött lesodortak.

-245-

Most a harmadik oldalra fordult arczczal.

Onnan hárman jöttek az összehívó füttyszóra: Korvé, Pofók, meg Bogrács, kik az utczajót s a kastély másik kijáratát őrizték.

Ezek épen akkor fordultak be a kertbe, mikor társuk, Fosztó, Kanyót elbukni látva, megállt a túlsó félen s dupláját és pisztolyait onnan lövöldözé ki Loránd rejthelye felé. Igen természetes volt arra a gondolatra jönniök, hogy talán a vadászlakból jött segély: a golyók az ő fejeik fölött füttyültek el; mire aztán ők is elkezdtek amarra vissza lövöldözni. Fosztó aztán megjíjedt e nem értett fordulattól s elfutott.

A vén Kandur rekedt hangja nem bírt érvényt szerezni magának az eszeveszett lövöldözés közepett: «ne lövöldözzetek egymásra! ti marhák!»

Azok nem értették, nem hallották.

Loránd sietett őket felvilágosítani.

Czélba vevé a három czinkost, kik vaktában lövöldöztek a fekete éjszakába, s a honnan épen nem várták a veszedelmet, a húsz lépésnyi közelben levő orgonacsaltból, a második lövéssel őket üdvözölte.

E lövésnek döntő hatása volt. Talán többen is kaptak sebet; egy nagyon eltántorodott, a másik kettő futásnak eredt, azután, hogy társuk nem bírt velük menni, azt felkapták és magukkal cipelték, percz alatt eltűnve a park sűrűjében.

-246-

Csak a vén oroszán maga volt még hátra. A vén Kandur. A dühtől égő rabló, ki a második lövés lobbanásakor megpillantva Loránd arczát, felismeré benne azt, a kit keresett, a kit gyűlölt, a kinek vérét szomjazta; azt az ellenséget, a kit átokkal emlegetett, a kit széttépni, halálra kínozni ígért, s a ki itt van ismét az útjában s rettenetes hatalommal veri szét egymaga az egész ellene jött tábor, mintha ő volna az arkangyal.

Kandur jól tudta, hogy annak nem szabad időt engedni, hogy még egyszer megtölthesse fegyverét.

Nem is lövöldözésre való pillanat ez már; - hanem összerohanásra, egymás testének fogakkal szétmarczangolására!

A rabló sem töltögette fegyverét, puszta kézzel, a mint maga előtt látta állani Lorándot, kirohant leshelyéből s tajtékzó dühvel veté magát az ifjúra.

Loránd átlátta, hogy itt a bokrok között, fegyverének ütő eszközül sem veheti semmi hasznát többé, s elhajtá azt magától; ő is puszta kézzel fogadta ellenét.

Kar, kar ellen; arcz, arcz ellenében!

Megragadták egymást s így néztek egymás szemébe.

- Te ördög! - mormogá Kandur fogcsikorgatva, mint mikor a berki dúvad ellenével összeharapja magát. Elraboltad aranyomat, elraboltad leányomat. Most megeszlek.

-247-

Loránd most tudta meg, hogy a rabló Cziprának az apja.

Saját leányát gyilkolta hát meg!

E gondolat oly dühöt keltett Loránd szívében, hogy a rablót térdre roskasztotta egy taszításával.

Hanem ez hirtelen talpon volt ismét.

- Ohó! Te is erős vagy? Jól élnek az urak; van nekik erejük. Hanem a bika is erős; azért a farkas mégis levágja; azért mégis megeszlek.

S újult dühvel veté magát Lorándra.

Hanem Loránd nem ereszté őt magához oly közel, hogy derekát átkarolhassa. Gyakorlott tornázó volt; ellenfelét kartávolnyira birta tartani magától.

- Hát nem engedsz magadhoz közel jutni? Nem engeded, hogy megcsókoljalak, he? hogy kiharaphassak egy darabot ebből a te gyönyörűséges szép pofádból?

A fenevad fogcsikorgatva nyujtogatta nyakát, hogy Lorándot megmarhassa.

A tusa kétségbeesett volt. Lorándot segíté az ifjúi erő frissége, a hidegvér, a gyakorlatban kifejlett ügyesség; a rablónak sokszorozá erejét a düh; izmai szívósak voltak és támadásai véletlenek, hevesek, meglepők, mint a szilaj fenevadé.

Egyik sem kiáltott. Loránd nem hitt segílyt, attól tartva, hogy kiáltására a rablók is visszatérhetnek, s Kandur sem, a házbeliek előjövételétől tartva.

Vagy talán nem is gondolt egyik sem erre: elfoglalta minden eszméjét az, hogy saját kezével törje le ellenfelét.

-248-

Kandur csak fogai közül dörmögött: a düh közepette sem hagyva el pokoli humorát. Loránd nem szólt neki semmit.

A tér is rossz volt e küzdelemre.

Akadályozó bokrok között, mikben előre-hátra botlottak; tört, recsegett dulakodásuktól a cserje; nem mozoghattak szabadon, nem vehetett egyik is nagy fordítást, attól tartva, hogy a fordításban maga bukik el.

- Gyere! gyere! gyere ki innen! mormogá Kandur, kifelé rángatva Lorándot a bokrokból. Gyere ki a gyepre.

Loránd egyetértett vele.

Kihuzakodtak a tisztásra.

Itt veszettül támadt újra Lorándra a rabló.

De most már nem azon törekedett, hogy őt letörje, hanem hogy teljes erejéből magával ránczigálja tovább.

Loránd nem értette, hogy mit akar ellenfele?

Mindig odább, odább vonja magával.

Loránd már kétszer is levágta őt a földre, de a rabló, mintha vasból volnának karmai, úgy csimpajkozott bele s újra felpattant, újra ránczigálta Lorándot odább.

Egyszer aztán észrevette Loránd, hogy mi szándéka van ellenfelének?

Még néhány hét előtt, midőn azt mondá nagybátyjának, hogy ispánlak kell, Topándy megásatta a mészvermet a kert laposában, a hol útban nem lesz, s azt tegnap töltötték meg színig oltott mészszel.

-249-

A rabló ebbe akarta berántani magával Lorándot.

Az ifjú hirtelen megveté lábát s egész erejével visszatartózkodott.

Kandur szemei ragyogtak a düh örömétől, mikor ellenfele megdőbbsent arczán észrevette, hogy az tudja már, mi szándéka van vele?

- No hát? hogy tetszik a táncz? úrfi. Ez lesz most a selyemtáncz! A vőlegény a

menyasszonynyal; bele együtt a mézverembe. Gyere no! gyere hát! Majd ott az oltott mézben lemegy mind a kettőnknek a bőre a testéről! én felveszem a tiedet; te felveszed az enyimet; milyen szépek leszünk mind a ketten!

A rabló kaczagott.

Loránd minden erejét összeszedte, hogy az őrjöngőnek ellene szegülhessen.

Akkor aztán Kandur hirtelen mind a két karjával Loránd jobb karját fonta át; bele csimpajkózott lerázhatatlanul s ördögi nevetéssel mondá: «gyere hát! gyere hát!» s ránczigálta Lorándot közelebb, közelebb a verem széléhez. Egy pár ütést, a mit Loránd szabadon maradt öklével koponyájára adott, számba sem vett, kemény volt az, mint a vas.

Már a verem széléig értek.

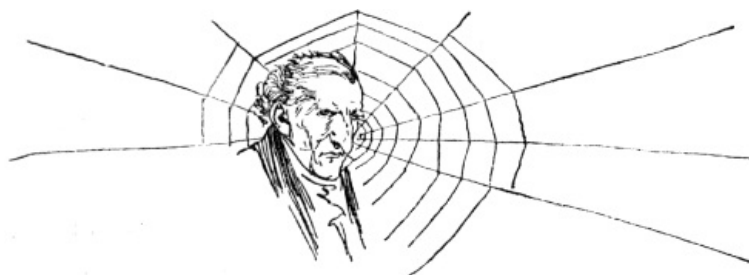
Ekkor Loránd balkarját hirtelen a rabló dereka alá vetve, annál fogva felkapá őt a levegőbe, s jobb karjával egyet csavarintva rajta, átveté a feje fölött.

Ez acrobatai remeklés oly erőfeszítésébe került, hogy maga is hanyatt bukott bele. – Hanem jól sikerült.

A rabló a légben érezve magát, elveszté eszméletét, s míg egy pillanatra elbocsátá Loránd karját, hogy a helyett hajába markoljon, már ugyanabban a pillanatban el volt hajítva, egyedül esett bele a mézverembe.

Loránd hirtelen felugrott a földről s fáradtan, lihegve támaszkodott egy fa derekának, ellenfelét keresve szemével és nem találva sehol.

Percz múlva a fehér méz-iszap közül egy rémalak emelkedett elő, a verem túlsó partján kikapaszkodva, s fagyasztó üvöltéssel rohanva tovább: neki az udvarnak, ki az utcára. Loránd zsibbadtan hallá azt a pokolbeli ordítást mind távolabb haladni az utcán.

XXIX. A. pók a szögletben.

Ennek a napnak a déltáján a vén cigányasszony, ki Cziprának szerencsét mondott, besompolygott Sárkölyi udvarába s ottkünn találva az urat a folyosón, annak köszönheté, hogy a kutyák meg nem szabdalták.

– Szerencsés jó napot kívánok a tekintetes úrnak; minden áldást, a mi csak a földön, meg a mennyországban van.

Borcsa asszony kitekintett a konyhából.

«Ejh no, ugyan jó, hogy azt is oda nem kívántad, a mi a pokolban van! Hát a mi a vízben van? cigány! hal nélkül ne felejtst el az áldást; mert az itt minden héten kétszer kell.»

Ki hallgatna Boris asszony élceire?

– Jó napot, hugom! szólt nyájasan a háziúr.

«Még hugomnak szólítja a rücskös cigányasszonyt! pattogott a vén gazdasszony. De nagy az atyafiság; haj!»

– No, mi jót hoztál, Marcsa hugom.

– Csókolom kezét, lábát a nagyságos úrnak; Csicsa primás küldött, hogy estére eljön a tizenkét muzsikussal; kéri alázatosan előre a borraivalót, mert a muzsikuskoknak fuvarra kell, – aztán meg, – folytatá, hangját egészen tréfás hizelgésre lágyítva; – egy kis koczalaczkát vacsorára, ha lehetne.

– Jól van, Marcsa hugom; szólt Sárkölyi, úri nyájassággal; meglesz minden. Gyere el erre este felé. Kapsz borraivalót is, malaczt is.

Ez a bőkezű nagylelkűség pedig sehogy sem illett a kegyeskedő ős szokásai közé. A szűkmarkú zsgoriság minden vonásában jogát követelte vissza s tiltakozott e természetellenes roham miatt.

A cigányasszony kezet csókolt, hálálkodott. Borcsa asszony azonban elvégre eljöttnek látta az

időt, melyben kabinet-kérdést kell csinálni hasonló octroyrozások ellenében; s előjött a konyhából, egyik kezében egy serpenyővel, másikban egy főzőkanállal.

Kezdé pedig catilinariáját ezen a magyar «quousque tandem!»-en.

- Ugyan, az ördög bujdossék a ti telhetetlen gyomrotokba! mikor teltek már be egyszer? Mikor hallom már azt egyszer tőletek, hogy: jól laktam, nem kell több! A tekintetes úrhoz sem tudom, mi ütött a mióta felcsapott fiatal házasnak, hogy jobb kútba nem tudja hányni a jövedelmét, mint hogy a cigányokat tömi meg vele?

- Ne hallgass rá, Marcsa; szólt csendesen a kegyes úr. Már ő neki ez a szokása. Gyere le estére, megkapod a malacot is.

- Malacot! rivallt közbe Borcsa asszony, s reszketett a főkötnőnek minden fodra fején, úgy rázta. Szeretném tudni, hol vesznek itten ma malacot? Mintha nem mind felvendégeskedték volna már, a mit a két emse koczázott.

- Van még egy: szólt Sárkölygi hideg nyugalommal, hátrafelé fordítva két szemét, a nélkül, hogy a fejét mozdítaná, úgy, hogy a két szem feketéje szinte eltűnt szempillái alatt. Akad még egy valahol.

- De isz azt az egyet nem adom! protestált Borcsa asszony, s most már ökölre fogta a serpenyőt, tele forró rántással. Valamennyi sátoros cigánynak az apja lelkéért sem adom! Az én bejáró tarka koczám; a minek a fülét én csipkéztem ki, hogy száz közül is megismerjem, az én kis kezes malacomat; a kit én neveltem fel tejen, kenyérmorzsán, de isz abból nem esztek. De isz azt oda nem adom!

- Elég, ha én odaadom; szólt szúrósan Sárkölygi.

- Mit, a tekintetes úr adja oda? Hát nem nekem ajándékozta egyszer kicsiny korában, mikor még akkora volt, mint egy keztyű? most vissza akarja tőlem perelni?

- No, csak ne lármázz; adok helyette másikat, két akkorát.

- Nem kell nekem se nagyobb, se másik; nem vagyok én se kupecz, se csiszár! nekem a magam koczája kell; az egész csordáért nem adom oda; a kit én tejen meg kenyérmorzsán neveltem fel; magam szájától vontam meg a tejecskét, magam szájával rágtam meg neki a kenyeret. Úgy hozzám van már szokva, hogy a hívásomra akárhonnán előjön, s rángatja a kötenyemet; úgy játszik velem. Olyan okos, mint egy okos gyerek; mintha nem is malacz volna.

Borcsa asszonyt a rívás is elővette. Mindig voltak ilyen kezes állatjai, mint szoktak vén cselédeknek, a kik senkivel sincsenek már jól az egész világon, aztán egy-egy tyúkot, egy megevésre szánt házi-állatot magukhoz szoktatnak, s annak az életét olyan mesterségesen, olyan furfangosan védelmezik; nem engedik megölni, rejtegetik, eltüntetik; míg végre a kegyeletet nem ismerő szívtelen házigazda kimondja az ítéletet, hogy nyársra kell kerülni a kedvencznek is. Hogy megsiratják akkor! Dehogy tudnának belőle egy falatot megenni, a szegény, bohó, vén házsártos asszonycselédek!

- Ne prézsmítálj! Borcsa! riadt fel, tekintélyét súlybavetve, Sárkölygi úr; a mit én parancsolok, azt teszed. A malacot meg kell fogni és odaadni a Marcsának.

A malacz ott ógyelgett az udvaron, nem sejtve veszedelmét.

- De isz én ugyan meg nem fogom! - pattogott Borcsa asszony.

- Majd megfogja a Marcsa.

A cigányasszony nem mondatta ezt magának kétszer; hanem hirtelen lekapva karjáról füles kosarát, leguggolt s elkezdte azt rázogatni, bizonyos ígéző mondatot hallatva, mely ilyen formán hangzik: pocza, pocza, neh, neh!

De Borcsa asszony sem vala rest: a mint e merényletet észrevevé, ő is elővette az ellenvarázslat ígését: «hücscs ki, te! hücscs innen te!» s serpenyővel, főzőkanállal iparkodott védenczét elriasztani a veszély közeléből; daczára Sárkölygi toporzékolásának, ki az ellenkezésben világos parancsa meghiusítására intézett törekedést látott.

A két vén asszony aztán elkezdte a malacot előre - hátra kergetni az udvarban; egyik csalogatva, másik hussogatva: a miből igen csinos láрма kerekedett.

De ime, ilyen az örökbe fogadott malacok hálátlansága! Az ostoba kocza, a helyett, hogy jóltevője szavára hallgatott volna, el-kifutván a kerti paréjbozótok védő tömkelegébe; a csábító hívását fogadta meg, s feltartott orral ügetett a rázott kosár felé, megtudandó, vajon mi lehet abban?

A cigányasszony menten elkapta a hátulsó lábát.

Borcsa asszony visított, Marcsa asszony röhögött, a malacz pedig még jobban visított.

- Öld le mindjárt, hogy ne ordítson! kiálta rá Sárkölygi úr. Micsoda csúnya láрма ez egy malacz miatt!

- Meg ne öld! ne ríkasd, a míg én hallom! kiáltott, dühtől rekedten Borcsa; s aztán visszafutott a konyhába, ott eldugta a füleit párnájába, hogy ne hallja, mikor kedvencz malaczát megölik.

Mikor aztán nem hallotta többé ártatlan pártfogoltja visítását, kijött ismét, végkép feldúlt fejékezettel s féktelen fúriával odaállt Sárvölgyi elé; a cigányasszony nevetve mutatott a megölt ártatlanra.

-256-

Borcsa asszony pedig azt mondá lihegő dühvel Sárvölgyinek:

- «Fukar adta; - fukar visszavette; - fukar ebadomány!»

- Ejnye semmirekellő! kiálta fel a kegyes úr, hogy mersz te, cseléd létedre nekem ilyet mondani?

- Mától fogva nem vagyok az úrnak cselédje, tudja? szólt, indulattól reszketve, a vén gazdasszony. Itt a főzőkanál, itt a serpenyő: főzze meg magának az ebédjét; mert a felesége még annyit sem ért hozzá, mint maga. Nekem a szomszédfaluban lakik az uram, a kit elhagytam fiatal korában, mert minden nap megvert kétszer, most visszamegyek ehhez a derék, becsületes emberhez, hadd verjen meg mindennap háromszor.

Borcsa asszony valóban nem tréfált, a mit azzal bizonyított be, hogy hirtelen összekötötte az ágát, előhozta a tulipános ládáját, felrakta mindenét egy talyigára s tolta kifelé, azt sem mondva, hogy «befellegzett».

Sárvölgyi úr e tömeges mandatumletevést a tények hatalmával szándékozáék meggátolni, megfogván Borcsa asszony karját, hogy visszatartóztassa.

- Itt maradsz; nem mehetsz. Egész évre vagy szegődve. Egy krajczárt sem kapsz, ha elmégy.

Hanem Borcsa asszony az első konfliktusnál bebizonyítá, hogy az övé a majoritás, kirántván karját Sárvölgyi kezéből hatalmasan.

-257-

Felrakta mindenét egy talyigára s tolta kifelé.

- Nem is kell, monda talyigáját tovább tolvá. A mit béreimből benn akar fogni; tessék! maradjon az úrnak - koporsószege!

- Mit? te átkozott boszorkány! - rivallt rá Sárvölgyi. Mit mertél nekem mondani?

Borcsa asszony már kívül volt az utcaajtón. Visszadugta tehát a fejét s ekként tört ki:

- Nem jól mondtam! Nem azt kellett volna mondanom. Maradjon hát itt, a mit elhúz tőlem - egy kötélre.

Sárvölgyi dühösen szaladt be a szobájába botért; de mire kijött a bottal, már akkorra Borcsa asszony messze az utca túlsó oldalán toltá egykereki járművét s nem lett volna ildomos vállalat egy tisztas férfiúnak az egész falu láttára utána iramodni s az utca közepén kétséges kimeneteli párharcot kezdeni a dühödt amazonnal.

A legközelebbi falu nem volt messzebb egy talyigatolásnyinál Lankadombhoz; hanem azért, a míg odáig eltolta a talyigáját Borcsa asszony, elég ideje volt a mérget főzni magában.

Mert hogy az ilyen kudarcot valakinek ingyen oda ajándékozzák, az minden emberi lélektanon kívül eső lehetőségnek tekintendő.

A mint szülötte falujába megérkezett, egyenesen behajtott hajdani ura udvarába.

A vén Kólya már a talyiganyikorgásról ráismert a feleségére s bámulva dugta ki a fejét a konyha rácsajtáján.

- Te vagy az Borcsa?

-258-

- Én hát; látja kee, ha szeme van.

- Hát visszakerültél?

Borcsa asszony minden válasz helyett ráordított az urára:

- Fogja meg kend ezt a láda fülét, aztán segítse becipelnem. No, fogja meg kee, no! Azt gondolja kee, hogy a kee szép csurgóra álló bajuszát bámulni jöttem ide?

- Hát miért jöttél egyébért, Borcsa? - szolt nagy flegmával az öreg s még csak kezét se vette elő a háta mögül.

- No már most kend megint össze akar venni velem; látom, hát csak essünk át rajta szaporán, vegye elő kend a csáti botját, verjen végig; aztán beszéljünk okosan.

Erre aztán csak megszánta Kólya uram a feleségét s segített neki a czókmókját becipelni.

- Nem vagyok már olyan verekedő, Boris, biztatá aztán odabenn az asszonyt: a mióta belső emberré lettem, nem bántok senkit. Bakter vagyok.

- No annál jobb; ha hivatalbeli ember kend, hát legalább kendnek is elmondhatom a bajomat, a mi ide hozott.

- Hát csak baj kergetett ide?

- Az hát. Megloptak. Kiraboltak. Elvitték egy sárgavirágú cziczkendőmet, a tarka zsaliruhámat, egy piros gyerehaza-kendőt, a mit épen kendnek szántam, három vég négygyüstös vásznamat, egy honi-rokolyámat, egy ezüstkeresztes olvasómat, tizenkét lázsiás talléromat, tíz darab aranyomat, huszonkét pruszlikra való ezüst gombomat, négy pár ezüst csattomat, meg egy csipkézett fülű tarka nyolczhetes malaczsomat...

-259-

- Hüh! - förmedt fel ennyi kárvallás hallatára Kólya uram. Ez nagy sor. Aztán ki lophatta el?

- Nem más, mint az az átkozott Marcsa cigányasszony, a ki itt lakik ebben a faluban.

- No majd kérdőre vonjuk, mihelyt előkerült.

- A bizony. Az járt ott, míg én kinn gyomláltam a kertben; ott ólálkodott, meglopott, kirabolt.

- No iszen majd lefülelem, csak idejőjön.

Abból az egész tolvajlásból ugyan egy szó sem volt igaz; de Borcsa asszony így okoskodott:

«Kerülj elő csak te cigányasszony azzal a csipkézett fülű malaczczal; kapják meg csak nálad, majd beültetnek a hűvösre, majd kikérdezik, hova tetted a többit? Akár derül ki, akár nem az ártatlanságod, a malaczs pecsenye az alatt ehetetlenné válik, még sem jut a ti gyomrotokba. Mondhatod te, hogy így kaptad, úgy kaptad ajándékba, senki sem fogja elhinni s olyan urat, mint Sárkölygi, nem parancsol ide a szolgabíró, azért, hogy te melletted tanúskodjék.»

Kólya uram tehát bele hagyta magát lovaltadni a felesége haragjába s még ma ment el a szolgabíró hajdúját értesíteni, ki ott a faluban tartá székhelyét.

Alkonytájon Kólya uram a falu végén állván lesben, megsejté a cigányasszonyt, a mint Lankadomb felől jött ballagva s nagy füles kosarát féloldalra görbülve czipelte, mint a ki valami nagy terhet visz a karján.

-260-

Kólya uram nem szolt neki semmit, csak hagyta elmenni maga előtt, csak úgy kísért a túlsó oldalán az utcának, a míg a piac közepére nem ért, a hol épen akkor sok jövő-menő volt, a kiket a felesége tartott messzeföldről hozott friss pletykabeszéddel.

- Állj meg Marcsa! - kiálta itt Kólya uram, útját állva a cigányasszonynak.

- No hát mi kell? - kérdé az, vállat vonva.

- Mi van a kosaradban?

- No hát mi volna? Egy jámbor malacz van benne, a miből te nem fogsz enni.

- Ugyan úgy-e? Nem csipkés füle van annak a malacznak?

- Ha csipkés, csipkés; ha nem csipkés, akkor se neked nem csipkés.

- De könnyen beszélsz! Hadd lássam azt a malaczt!

- Lásd no: aztán vakulj meg! Soha sem láttál még ilyen állatot? Hát nézd meg.

A cigányasszony feltakarta a kosarat, melyben szépen hasra fektetve nyugvók a boldogtalan áldozat, csipkés füleit hegyesen meresztve föl most is.

Ez alatt többen kezdtek a feleselők körül csoportosulni.

Borcsa asszony közékük rontott.

- Ott van! Az az! Ez volt az én malaczsom!

- Tied volt ám a török császár lovának az árnyéka. Elmenj már; ne nézz rá olyan nagyon; mert még rácsudálsz s olyan lesz a fiad.

-261-

Erre hahotázni kezdett a csőcselék, mely a gorombaságra mindig kész nevető.

A nevetés aztán igazán dühbe hozta Kólya uramat; megkapta a sokszor emlegetett malacz két hátulsó lábát s mielőtt a cigányasszony megakadályozhatta volna, ki is rántá azt a kosárból.

De nagyon megjárta vele, mert a malacz sokkal nehezebb volt, mint hasonló fajrokonai szoktak lenni ilyen idős korokban; úgy, hogy Kólya uram a földhöz kocintá a nemes állat orrát.

És ím e koczczanásra – egy lázsiás tallér gurult ki a malacz szájából.

– Ohó! – Itt vannak a tallérok is!

A cigányasszony e szóra elveté kosarát s futni kezdett a tömeg közül. Mikor elfogták, körmölt, harapott, úgy akart menekülni, míg aztán kezeit hátrakötötték.

Kólya uram magánkívül volt bámulatában.

Abban a malaczpecsenyében egész halmaz ezüstpénz volt bevarrva. Sok, sok ezüstpénz.

Ezt már Borcsa asszony maga sem érté.

Hogy ő vaktában ilyen «igazat hazudott!»

Ezt föl kell jelenteni a szolgabírónak!

Kólya uram nagy népkisérettel beszállítá Marcsát a szolgabírói lakba, a hol a hajdúk, a míg a szolgabíró haza érkezik a határjárásból, megkötötték a vétkest s becsukták egy sötét kamarába, melynek csak egy szűk, arasznyi ablaka volt a tyúkudvarra.

-262-

Mire aztán a szolgabíró éjfél tájon hazatért, akkorra a cigányasszonynak csak hült helye volt. Azon a szűk nyíláson ki tudott bujni és odább állt.

A szolgabíró, a corpus delicti láttára, maga is abban a véleményben volt, hogy ha ez a malacz csakugyan a Borcsa asszony jószága volt, akkor a pénznek, mely annak belsejébe volt rejtve, szintén Sárvölgyi házától kellett előkerülni. Itt valami nagyobb rablási eset foroghat fenn. Mindjárt rendeletet adott, hogy három pandur induljon el lóháton Lankadomb felé; ő maga előfogatot rendelt magának s néhány perczczel a pandurok elindulása után útban volt esküdtjével és hajdújával a nyomukban.

A pók ott ült a szögletben már.

A mint az éj leszállt, Sárvölgyi sietteté az asszonyokat, hogy menjenek aludni, hogy utazni fognak Pestre, korán kell ébredniök.

Mikor minden elcsendesült a háznál, maga körüljárta az udvart, bezárta az ajtókat; odabenn is minden szoba ajtaját külön bezárta.

Azután sorba rakta asztalára fegyvereit; két puskát, két pisztolyt és egy vadászkést.

Kötve kell hinni a komának! Hátha Kandurnak étvágya támad evés közben, az áldozat után a feláldozót is felfalni?

Tizenkét rabló közelléte, még szövetségesnek sem biztató.

Az éji őr elkiáltotta már a tizenegyet: «Nincsen írva homlokodra, mire virradsz fel holnapra???»

-263-

Sárvölgyi ablakához ült.

Az ablakokat az utcza felől vastáblák védték, egy gömbölyű nyílással közepén, a min át ki lehetett az utczára tekinteni; az is elzárható volt.

Sárvölgyi kinyitá az ablakszárnyakat, hogy jobban hallhasson s várta a szörnyeket, miket ez éjszaka szülni fog.

Csendes, meleg tavaszutói éjszaka volt.

Az egész természet aludni látszott, még a falevél sem mozdult a meleg éjjeli légben; csak néha hallatszott valami elsuhanó hang, mintha álmában végig borzadna erdő, mező s egy hosszú sóhaj végig zizegetné a nyárfák hegyeit, elenyészve a lankák náderdejében.

Egyszer aztán elkezdtek az ebek faluhosszant rútolni üvölteni.

Az ebugatás különben oly altató hang; hanem mikor az éber házórzó állat valami rosszat érez s hosszú, síró üvöltésre változtatja hangját, az nyugtalanságot, aggályt költ az emberben is.

Csak a pók a szögletben örül a vészhangnak. Most közelítenek!

Az ebvonítás sokáig eltart; míg aztán egészen elcsendesül az is; s ismét oly méla éjszaka lesz, melyet még a szellő sem zavar.

Csak a fülemülék zengnek össze a távol és közel kertek bokraiban, ez édes, ábrándos dalmokai az éjszakának.

Sárvölgyi hosszú ideig hallgatózott; de nem a csalogánydalra; mi fog történni már?

Ekkor az éji csendet egy rémes sikoltás hasítja át.

Mint mikor éjjel egy leány szemközt találkozik a kisértóvel.

Percz mulva újra az a sikoltás; még rémesebben, még fájdalmasabban.

Mint mikor egy leány keblébe kést döfnek.

Azután két lövés hangzik; s rá egy káromló ordítás.

Mind ez éji hang a Topándy-kastély felől jó.

Erre aztán sűrű lövöldözés támad; zajos káromkodással vegyítve.

A pók a szögletben összerezzen. A hálót megzavarták. Az orozva támadás nem sikerült.

Hanem hiszen sokan vannak; kettőt le fognak győzni.

A népség nem mer segítségére menni, a hol úgy fütyülnek a golyók.

Majd ismét gyérül a lövöldözés, más hangok hallatszanak.

A fejszeütések a nehéz ajtón; a csákány döngése a kőfalon, csak néha-néha szól közbe egy lövés, melynek villanása nem látszik az éjben. Bizonyosan az ajtón be- s az ablakon kilövöldöznek; azért nem látszik lobbanás.

De milyen hosszan tart ez!

A míg el tudnak bánni ezzel a két emberrel! Egy egész örökkévalóság!

Sárvölgyi gyér haja hegyéről a forró izzadság csepegett alá.

Még sem tudtak bejutni? Hogy nem birják betörni az ajtót?

Most egyszerre két fényes lobbanás világítja meg egy-egy pillanatra az éjt; s rá két hatalmas dördület, a minőket csak a drága damaszkcso ad. Egészen kiismerni a tompa taszító dörrést a többi pattogó puskaropogásból, mely rögtön rá következik.

-265-

Mi ez? Künn a szabadban verekednének tán? Kijöttek volna az udvarra? Segítséget kaptak volna valahonnan?

A fegyverropogás néhány perczig tart még, közbe újra hallani kétszer azt a kiváló dördülést s azután egészen csendes lesz minden.

Végük volna már?

Sokáig semmi nesz távol és közel.

Sárvölgyi nyugtalan várakozással nézett és hallgatott. Szemeivel az éjszakán keresztül akart hatni, e zsidbadt csendből hangokat akart ellesni. Oda tartá fülét a vastábla nyílásához.

Valaki megkopogtatta a vastáblát onnan kívülről.

Felriadva tekintte oda.

A vén cigányasszony volt ott; a fal mellé lapúlva jött észrevétlenül idáig.

- Sárvölgyi! szólt a cigányasszony erőszakolt suttogással. Sárvölgyi! hallod-e? Megkapták a pénzt. A szolgabírónál van. Vigyázz!

Azzal oly észrevétlenül, mint idáig jött, ismét eltűnt.

Sárvölgyi testén egy perc alatt fagygyá lett a veríték. A láz összevaczogtatá fogait.

A mit a cigányné mondott, az haláljedség volt rá nézve.

A legközvetlenebb bizonyíték a hatóság kezében; hamarább, mint a rémtett végre volt hajtva; az intéző kéz már el van árulva.

-266-

S talán a borzasztó mézárulás épen e pillanatban megy végbe? Most kínozzák őket! Most töltik rajtuk a sebzett fenevadak pokoli boszújokat! Most tépik őket ízenként széjjel! Most keresgélnek vértől csepegő ujjakkal az iratok között, hogy az ötpecsétes levelet megtalálják!

És már e perczben minden el van árulva!

A lázhideg rázta minden tagját.

Miért ez a nagy csendesség odakünn?

Mi titka van e szörnyű éjszakának, a mit úgy elhallgat?

Most egyszerre egy vadállati üvöltés szakítja félbe a csendet.

Nem, nem állat az. Így csak ember tud üvöltöni, kit a kín veszett fenevaddá változtatott át s ki fájdalomdühében elfelejtette az emberi hangot.

Az ordítás elébb a távolban hangzik, a kastély kertje felől, de egyre közelít s az üvöltő hanggal

együtt egy rémalak is fut erre felé az utcán végig hanyatt-homlok rohanva.

Valóban rémalak.

Egy ember, a ki tetőtül talpig fehér.

Minden viselő ruhája, kezének minden ujja fehér; minden hajszála, szakálla, bajusza, egész arcza fehér, fénylő, világító fehér s a mint fut, minden lábnyoma fehér maradt utána.

Lélek ez?

A rém ordítva rohan Sárkölyi ajtajáig, ott a kilincset megragadja, ádáz, dühödt hangon kezd el ordítani, az ajtót rázva:

- Bocsáss be, bocsáss be! Megveszek! Meghalok!

Sárkölyi arcját a rémület görcse az elkárhozottak képeihez tevő hasonlóvá.

Ez Kandur hangja! Ez Kandur alakja! De ily fehérén!

Mezítlen lelke ez talán egy pokolra menőnek?

A rémalak egyre zörgetett az ajtón s nyavalyogva kiabált:

- Bocsáss be! Bocsáss be! Adj innom! Megégek! Főrszsz meg olajban! Segíts levetkőzőnöm! Meghalok! A pokolban vagyok! Segíts! Húzz ki belőle!

Utczahosszant hallhatják, a mit kiáltoz.

Azután elkezdett a kárhozott lélek átkozódni, s öklével verte az ajtót, hogy nem nyitották ki belől.

- Verjen meg a mirigy; átkozott orgazda, te! Kizársz; nem eresztesz be! Beletaszítottál a pokolcsávába s benne hagysz! Leég rólam a bőröm! Megvakúlok! Verjen meg a fekélyes dögvész!

A kínlódó alak erőszakosan tépte le magáról öltönyét, mely mint egy Nessus-ing égette tagjait s e közben kezébe akadt a rejtett ezüstpénz, mit Sárkölyitől kapott.

- Veszz meg pénzeddel együtt, a mit adtál! - hörgé, a kapuhoz vágva marokkal a pengő tallérokat. - Nesze az átkozott pénzed: szedd fel!

Azután odább tántorodott a kerítésbe kapaszkodva s fájdalmasan üvöltött:

- Segítsetek! Segítsetek rajtam! Egy marék ezüstöt egy pohár vízért! Csak addig hadd éljek, míg ezt a czinkost is magammal ránthatom. Segíts! ember! segíts!

Sárkölyi minden idegét a halálzsibbadás állta el.

Ha ez a rémalak nem «lélek», úgy sietni kell, hogy mentül elébb azzá legyen.

Ez mindent elárul. Ez a végveszedelem. Ennek nem szabad élni.

Az ablakból nem láthat reá. Talán, ha kinyitná a táblákat, lelőhetné fegyvereivel.

Zsivány volt: ki vehetné kérdőre, miért lőtte agyon? Önvédelemből tette.

Csak a kezei ne reszketnének olyan nagyon!

Lehetetlen, hogy pisztolylyal eltalálja őt, hacsak homlokára nem illeszti a csövet.

Kimenjen-e hozzá?

Ki merjen-e menni, hogy szemközt álljon e kísértettel? El merje-e hagyni a pók hálója szögletét?

A míg magában tétovázik, a míg tusakodva méri át ajtótól ablakig és ismét vissza a tért; az utcán új robaj hangzik: - három lovas jó vágatva a faluvégről, kikben Sárkölyi a megye pandurjait ismeri meg egyenruháikról.

S arra elkezdik a harangokat félrevern, a kapukból előjön a népség vasvillákkal, dorongokkal fegyverkezve; lármás csoportok támadnak, azok közepett egy-egy megkötözött alak, kit ütlegekkel taszigálnak előre: a rablókat összefogdossák.

A csata végkép el van veszve.

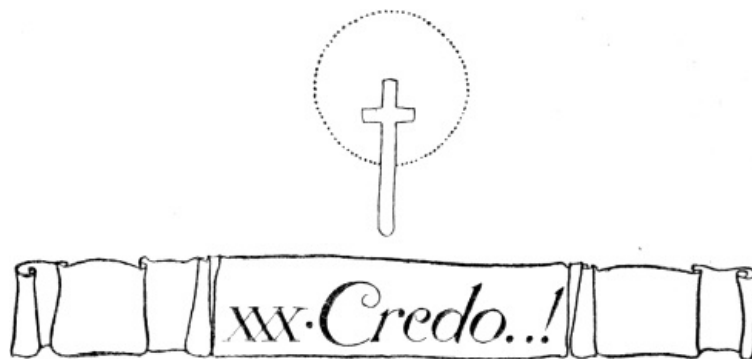
A főbűnös látja magára gördülni az egész nagy rohanó lavinát és nincs ideje már hova menekülni előle.

-267-

-268-

-269-

-270-

Virradni kezdett.

Topándy nem hagyta el Cziprát azóta, hogy megsebesítették. Egyedül ült ágya mellett.

Cselédnek, szolgának mind más tennivalója volt most: szolgabíró előtt álltak, elfogott rablókkal szembesítve, s a bírói vizsgálat igénybe vette őket mind.

Topándy volt egyedül a sebesült leány mellett.

- Hol van Loránd? - suttogá Czipra.

- Ő rögtön befogatott és áthajtott maga a szomszéd faluba orvosért - számodra.

- Nem történt baja?

- Hallhattad szavát az ablakon át, mikor mindennek vége volt. Be nem jöhetett, mert zárva volt az ajtó. Az volt első gondja, hogy neked orvost hozzon.

A leány felsóhajtott.

- Ha későn talál jönni...

- Ejh, ne epeszd magadat ezzel. Sebed nem halálos, csak légy nyugodt.

- Azt én jobban tudom - szólt a leány sebláztól hevülten. Én érzem azt.

- Ne búsulj, Czipra, meg fogsz gyógyulni - szólt Topándy megfogva a leány kezét.

És akkor a leány úgy kulcsolá öt ujját Topándy öt ujjá közé, hogy az, mint két imádkozó kéz, kapcsolódott össze.

- Uram. Én tudom, hogy a sír szélén állok. Most megfogtam az ön kezét. Úgy fogtam meg, a hogy imádkozók szokták azt összetenni. Enged-e ön a sírba lemennem a nélkül, hogy az egy imádságra megtanított volna. Ezen az éjszakán gyilkos kés az én szívemet találta, hogy az öné megszabadítsa. Nem érdemli-e ez a szív, hogy utolsó kívánsága teljesüljön? Nem érdemli-e az az Isten, a ki az éjjel mind a kettőnkét megszabadított, engem az élettől, önt a haláltól, hogy ezt neki megköszönjük?

Topándy elfogult kebelével szólt:

- Mondd utánam.

S elmondta előtte az Úr imáját.

A leány áhítattal rebegte azt utána.

Oh milyen szép az! Oh milyen nagy mondások azok mind!

Először elmondta utána; azután újra elmondotta szakaszonként, megkérdezé: mit jelent e mondás? mit a másik? Miért mondjuk azt, hogy «atyánk!» mi az a «te országod»? Megbocsát-e ő nekünk, ha mi is megbocsátunk elleneinknek? minden gonosztól megszabadít-e minket? Micsoda erő az az «ámen»? Oh milyen szép ez mind! Harmadszor aztán ő maga mondta el az imát Topándy előtt: egy szót sem hibázott el benne.

- Most könnyebben érzem magamat; - szólt boldogságtól sugárzó arczzal.

Az atheista félre fordítá arczát és sírt.

Az ablaktáblák átereszték a napsugarakat a golyóktól áttört lyukakon.

- Naplemente ez? - suttogá a leány.

- Nem, leányom; napfelkölte.

- Én azt hittem, este van már.

Topándy kinyitott egy táblát az ablakon, hogy a besütő napfényt láthassa Czipra.

Azután visszatért a beteg leányhoz, kinek arcza lázpírtól égett.

- Mindjárt közel lesz Loránd! - biztatá őt gyöngéden.

- Mindjárt «messze» leszek én - sóhajtja a leány égő ajakkal.

Olyan hosszú is volt az az idő, a míg Loránd visszajő.

A lány nem kérdezősködött többet felőle; de minden ajtónyílásra, minden kocszördülésre úgy figyelt és aztán oly csüggedt lett utána, hogy még sem az jó.

Milyen soká tud késni!

Pedig a milyen gyorsan négy paripa vágtatni tud, oly repülve járta meg az utat Loránd.

A sebláz még izgatottabbá tette a leány képzelődését.

«Hátha valami veszély éri az úton? hátha összetalálkozik az elriasztott rablókkal? hátha a rozszant hidak valamelyikéről lefordul?»

Egyik rémkép a másikat váltotta fel hevült agyában. Úgy reszketett Loránd miatt.

-273-

Ekkor eszébe jutott, hogy hiszen ő már tudja magát védeni a rémek ellen. Hiszen már tud imádkozni.

Összetette kezeit keble fölött és szemeit lehunyta. A mint az áment kimondá magában, hallatszott a kocszörgés az udvaron s rá az ismerős léptek közeledése a folyosón.

Oh milyen boldog érzés ez!

Azon érzés, hogy az imának sikere van. Oh, milyen boldogok, a kik ebben hisznek!

Az ajtó nyílik s az imádott ifjú lépett be rajta.

Odasiet Czipra ágyához és megfogta kezét.

- Lásd, szerencsém volt; épen útban kaptam az orvost. Ez is jót jelent.

Czipra mosolygott rá.

- Minden jót jelent már, csak hogy te itt vagy!

Szemei kérdeni látszának tőle: «hát téged nem ért semmi baj?»

Az orvos megvizsgálta a sebet, bekötöze és azt mondá a leánynak, hogy csak legyen nyugodtan; ne mozogjon és ne beszéljen sokat.

- Van-e remény? - kérdé tőle súgva Loránd.

- Az Isten és a természet segíthetnek.

Az orvosnak távozni kellett a sebesült rablók ápolására. Loránd és nagybátyja ott maradtak Czipra mellett.

Loránd odaült ágya szélére s kezében tartá kezét. Az orvos valami csillapító szert hozott számára, azt maga adta be a szenvedőnek.

Czipra hogy áldta azt a kést, mely neki azt a sebet adá!

-274-

Ő tudta csak, milyen mélyen hatott be az.

A férfiak azt hitték, hogy az a vékony kis szúrás nem elég egy éltet ketté metszeni.

Topándy levelet írt Loránd íróasztalán; s azon kérdésre, kinek ír? azt felelé: «a papnak».

Nem szokott pedig levelezésben állani vele.

Czipra azt gondolá, hogy ez is ő érte történik.

Hiszen még meg sincs keresztelve.

Csendes borzongást érte testén e gondolatnál.

Mi titokteljes ház ajtaja az, mely meg fog előtte nyílni?

Talán egy egész palotaosztály, melynek fényes termein elvakúl a szem, a míg végig tekint?

Nemsokára ismét léptek hangzának kívül. Talán már a lelkész jó.

Csalódott.

A belépőben egy rég látott alakot ismert fel: Buczkay esküdtet.

A tisztviselő arcán szokott gömbölyűsége daczára, meglátszott az izgalom, melybe a jelen szövevényes büntény vizsgálata helyezte.

Félrehívá Topándyt s vele kezdett el suttogni.

Czipra nem hallhatá, mit beszélnek; de egy tekintet, a mit a két férfi feléje vetett, elárulá előtte a beszéd tárgyát.

A bírák itt vannak és törvényt tartanak a bűnösök felett. - Megvizsgálják, hogyan történt? elejétől végig; - mindent meg kell nekik tudni. - A többieket kivallatták már; most ő rá fog kerülni

a sor: - idejönnek kétrét hajtott írásokkal s fogják kérdezni egymás után: «Hol jártál? Miért jöttél ki éjjel a szobából? Miért nyitottad ki a ház ajtaját? Mit kerestél künn a kertben?»

-275-

Mit fog ő felelhetni ez iszonyú kérdésekre?

Hazudságokkal takarja-e be szégyenpiros arcát, az Isten színe előtt, a kit tanúbizonyságul hí le a mennyekből; a kinek irgalmához nyújtja esdő kezét, midőn az elmerülés órája jelen van?

Vagy pedig bevallja az egészet?

Hogyan szeretett? Milyen örült volt? Milyen babona után indult? Mivel akarta meghódítani szíve kedvesét?

Ezt nem lehet kivallani! Inkább szívéből az utolsó csepp vért, mint ezt a titkot.

Vagy hallgasson-e megátalkodottan? Terhelje emlékét azzal a gyanúval, hogy ő, a rabló leánya, ajtót nyitott rabló apja előtt s egyetértett a gonosztevőkkel!

Oh milyen iszonyú kétségek ezek!

És azután ismét eszébe jutott, hogy hiszen ő már tudja magát védeni a rémek ellen: ő már tud imádkozni. Odamenekült hát azon hatalmas úrnak zsámolyához s átkarolva annak trónja oszlopát, imádkozott, imádkozott, imádkozott.

Alig mult negyedóra az esküdt eltávozása után, midőn ismét jött valaki.

Daruszegi Miklós volt az, a szolgabíró.

A leány megrettent e férfi láttára. Itt jön a vallató!

Topándy felugrott helyéről és eléje ment.

Czipra jól hallá, mit mondott neki halkan.

- Az orvos megtiltá neki a beszédet; ily állapotban nem lehet tőle kérdezősködni.

-276-

Czipra fellélezett. Védelmezik!

- Különbén én felelhetek helyette, mert szinte elejétől fogva jelen voltam; - szólt Loránd a főbíróhoz. Czipra meghallotta a zajt a kertben, s szokása szerint merész volt kimenni, hogy megnézzé, mi az? Az ajtóban aztán már szemközt találkozott a rablóval; annak utját állta, s rögtön kiáltva utánam, addig küzdött vele, míg segítségére érkeztem.

Oh milyen jól esett Cziprának ez a magyarázat. Még jobban az, hogy Loránd arcán azt látta, hogy ő maga is így hiszi azt!

- Nincs mit kérdeznem tovább a kisasszonytól; - szólt Daruszegi. - Ez ügy különben is be van már végezve.

- Bevégezve? - kérdé Topándy bámulva.

- Igen. Bevégezve, felderítve, elítélve és végrehajtva.

- Hogyan?

- A rablóvezér, a vén Kandur kínhalála előtt, a mivel mellesleg mondvá, százsoros mértékben vette ki azt, a mit a törvény szabott volna rá, oly nehéz és teljesen összefüggő vallomásokot tett, a mik más összetaláló körülményekkel egybevetve, a szomszéd közbirtokos urat legnagyobb mértékben compromittálták.

- Sárkölygyit? - kérdé Topándy szikrázó szemekkel.

- Őt. - Annyira, hogy én kénytelen voltam a birói vizsgát az ő személyére is kiterjeszteni Tisztársammal rögtön felkeresésére indulánk. A két asszonyságot a legnagyobb fölindulásban találtuk. Elénk jöttek és legnagyobb aggodalmukat fejezik ki a fölött, hogy Sárkölygyi urat az egész háznál nem találják; szobája nyitva van feledve és üres. Hálószobáját valóban üresen találtuk, fegyverei ott voltak elszórva az asztalon s pénzes ládjában benne volt a kulcs, és a szobaajtó nyitva volt hagyva. - Hová lehetett? - Ekkor be akartunk lépni a folyosón szemközt nyíló ebédli ajtaján. Az zárva volt. Az asszonyságok azt állíták, hogy ez a terem rendesen zárva szokott lenni. A kulcs belülről volt a zárban. E teremnek még két ajtaja van, melyek közül az egyik a konyhára, másik a tornácra nyílik. Ezeket is megnéztük. Mind a kettőnél belül volt a kulcs a zárba dugva. Itt tehát benn kell lenni a szobában valakinek! Én felszólitottam a bennlevőt a törvény nevében, hogy nyissa ki előttünk az ajtót. Nem jött semmi válasz. Hogy ismételt parancsomra sem nyitott fel az ajtó, kénytelen voltam azt végtére erőszakkal feltöretetni; s midőn az ajtón át a napvilág behatott a sötét szobába: minő látvány riasztott vissza! A ház ura ott függött a csillár helyén az asztal fölött; a felugrott szék lába alatt, tanusítá, hogy saját maga végezte ki magát.

-277-

Topándy felmagasztaltan emelte e szóknál kezeit feje fölé.

- Igazságosztó úr Isten az égben! Saját kezével ütötted őt vissza!

S azzal meghatottan kulcsolá össze két kezét s odarokadt Czipra ágya fejéhez.

-278-

- Jójj, leányom, most mondd el azt, hogy «Hiszek-egy-Istenben!» - Én mondom előtted.

Ezt nem tilthatta meg az orvos.

Czipra áhítattal lesé a csoda-mondatokat.

Mennyi nagy, mennyi világgyújtó, mennyi vigasztaló eszme van ott.

Egy Isten, a ki atya, egy anya, a ki szűz, egy Isten, a ki emberré lesz, emberekért, emberektől szenved, meghal, és feltámad: igazságos ítéletet ígér, bűnbocsánat, feltámadás! örökélet!

- Mi az az örökélet?

Ha erre tudott volna neki valaki felelni!

Még ott térdelt az atheista a leány ágya mellett, midőn megérkezett a lelkész.

Nem ugrott fel, nem restelte magát előtte.

- Nézze, tisztelendő atyám, itt egy neophit, ki a keresztvízre vár, most tanítottam meg neki a «Credo»-t.

A leány hálateljesen tekintte rá. Oh mennyi boldogság ragyogott e felmagasztalt erejű szemekből!

- Kik lesznek a keresztszülők? kérdezé a lelkész.

- Az egyik a főbiró úr, lesz oly kegyes? a másik én.

Czipra esdő tekintettel nézett először Topándyra, azután Lorándra.

Topándy elérté a néma kérdést.

- Loránd nem lehet az. Nehány percz mulva megtudod, miért?

A lelkész végzé a szertartást, azzal a rövidséggel, a mit egy sebesült kimélete tanácsolt.

Mikor ennek vége volt, Topándy kezet szorított a lelkészszel.

- Ha e kéz vétett e másik kéz ellen valaha, ez a másik bocsássa meg azt neki.

- A tartozás ebben a kézszorításban le van fizetve - monda a lelkész.

- E kéznek áldásra kell ma megnyilni.

- Mindig nyitva áll az, és mindenkinek.

- Nem számomra kértem; én büntetésemet várom; én birám elé megyek és nem zúgolódom ellene. Azoknak kell az áldás, a kiket szeretek. Ez ifjú itt, tegnap megkérte tőlem e hajadon kezét. Rég szeretik egymást, megérdemlik egymás szerelmét; - adja rájuk a hit áldását, atyám. Czipra, beleegyezel-e?

A szegény leány eltakarta mindkét kezével égő arcát s hogy Loránd odalépett hozzá és megfogta kezét, elkezdte hevesen zokogni.

- Hát nem szeretsz-e engem? Nem akarsz-e nőm lenni?

Czipra félre fordítá fejét.

- Ah, maguk én velem tréfát űznek. Maguk csúffá akarnak tenni egy nyomorult teremést, a ki semmi más, mint egy szegény cigány leány.

Loránd fájdalmasan szorítá kebléhez a leány kezét, midőn ez azzal vádolta őt, hogy tréfát űz vele. - Valami azt mondá neki belül, hogy e leánynak joga van azt hinni, hogy most is enyelegnek vele, s e gondolat úgy elszorítá szívét.

- Tehetnél föl rólam ilyen kegyetlenséget? Én űznék gúnyt belőled? és most?

Topándy malasztal szolt közbe.

- Hogy űznék én tréfát az Istennel most, midőn jelenléte előtt megrendülök?

- Hogy űznék én tréfát a te szíveddel? - mondá Loránd.

- És egy haldoklóval - rebegé utána Czipra.

- Nem, nem fogsz te meghalni, meggyógyulsz és boldogok leszünk.

- Most mondja már, a mikor meghalok - szolt szomorú szemrehányással a leány. - Most mondja már, tied ez az egész szép világ, mikor nem kell már más az egész szép világból, mint egy kapa föld, a mit rám fog hajítani.

- Nem, leányom - szolt Topándy; Loránd öcsém még tegnap megkérte tőlem kezedet, s csupán anyjának jóváhagyását várta még, hogy neked is elmondja, a mit irántad érez.

A leány arcán egy futó villáma vonult át az örömmek, azután ismét elborult az.

- Hiszen, tudom, - szolt szétzilált fürteit arcából elsimítva, - hogy maguk jót akarnak. Úgy tesznek velem, mint beteg gyerekkel szokás. Gyógyulj meg csak! Majd veszünk szép ruhát, aranyos játékokat, elviszünk mulatni, - utazni, - jó kedvünk lesz, - soha se bántunk: csak gyógyulj

meg! Örömet akarnak csinálni szegénynek; hogy meggyógyítsák velem. – Ezt is köszönöm.

– Te nem akarsz nekem hinni – szólt Loránd – hinni fogsz hát a lelkész úr szavának. Nézd: az éjjel levelet írtam anyámnak felőled: lepecsételve fekszik már íróasztalomon. Kérem tisztelendő atyám, törje fel és olvassa el előtte. Kegyed szavának el fogja hinni, hogy nem ámítjuk őt.

-281-

A lelkész feltörte a levelet, míg Czipra Loránd kezét tartva kezében, átszellemülten figyelt a felolvasott szavakra:

«Kedves anyám!»

«Annyi bú, annyi fájdalom után, a mit a leggyöngédebb anyai szívnek egész életem folytán okoztam; ma egy örömhírt küldhetek neked.»

«Én nősülök.»

«Nőt veszek, a ki szeretett engemet, mint szegény, névtelen, hontalan ifjút, egyedül magamért, s kit szeretek én hű sziveért, aranytisza lelkeért, még jobban, mint ő engem.»

«Kedvesemnek rangja, vagyona nincs; szülői a cigányok voltak.»

«Nem díszítem fel őt költői mondatokkal előtted: ahhoz én nem értek. Én csak érezni tudok; de arról beszélni nem.»

«Ne legyen előtted más ajánló levele, mint az, hogy én szeretem.»

«Szerelmünk eddig csak fájdalmat termelt mind kettőnkre nézve; most azt óhajtom, hogy legyen ez mindkettőnk boldogsága.»

«E boldogság teljes mértékét a te áldásod adja meg.»

«Te jó vagy, te szeretsz engem, te örülsz az én örömömnek.»

«Te ismersz, tudod, minő iskolákat járatott ki velem az élet?»

-282-

«Te tudod, hogy a sors végzései felőlem mindig bölcsek és gondviselésteljesek voltak.»

«Nem kell csodának történni a földön, hogy te anyám, az anyák legjobbika, ki engem úgy szeretsz, ki szelid és Istenben megnyugvó vagy: áldó kezedet, melyet kis gyermekkoromtól kezdve soha le nem vettél fejemről, e percben össze ne szorítsd.»

«Foglald imádba az én nevem mellé, hű kedvesem nevét is, Cziprát.»

«Én úgy hiszek áldásodban, mint vallásom minden mondatában, mint a bűnbocsánatban, mint a túlvilágban.»

«De ha nem az volnál is, a kinek Isten alkotott, szelid, szerető, mindig áldásra kész anyám, homlokod körül az örök szeretet gloriájával; hanem volnál hideg, haragnak élő, boszúálló úrnő, családi címerek koronáira büszke, ki maga akarja alkotni a sorsot és e kegyetlen úrhölgy átka terhelné is azt a leányt, a kit szeretek; én ez átok hozományával is nőül venném őt: – mert szeretem.»

«... Isten legyen szíveink között.»

«Szerető fiad Loránd.»

Czipra, minél tovább olvasott a lelkész, annál jobban szorítá szívéhez Loránd kezét. Nem tudott már szólni, nem sírni: ez több volt, mint a mennyit lelke elbirhatott. Minden sor, minden mondat egy mennyországot tárt fel előtte, tele túlvilági kéjjel: lelkének bálványja szereti őt: – szereti szerelemből: – szereti önmagáért: – szereti, mert boldog általa: – fölemeli őt magához: – nem szégyenli nyomorú eredetét: – tudja érteni szívének becsét: – anyja imái közé ajánlja nevét: s anyja átkai mellett is kész megtartani szerelmét.

-283-

Szív nem bírhat meg ily megdicsőülést!

Nem törődött már semmivel: sebével, az élettellel, a halállal; nem érzett mást, mint azt a végtelen üdvöt, mely lelkének minden eszméjét, testének minden idegeit elállta.

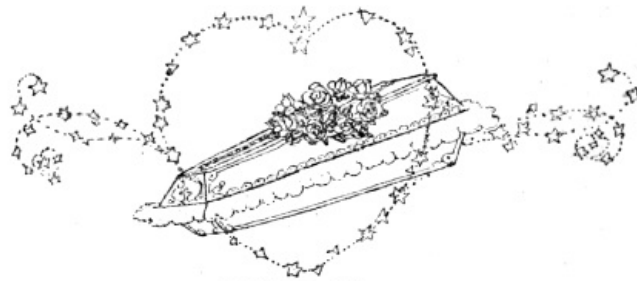
– Én hiszek! – szólt felmagasztult arczczal, fölemelkedve helyéről, és e szóban benne volt minden: az Isten szerelmétől a férfi szerelméig minden, a miben hinni szoktak.

Nem törődött már semmivel. Emberek szemével, emberek szavával: hanem a mint e szót kimondá, hirtelen átkarolta Loránd nyakát s az örülés erejével odavonta őt keblére és csókjaival halmozá el.

A seb felszakadt keblén, s a hogy a leány csókjai elboríták a szeretett ifjú arczát, úgy borítá el annak vére az ifjú keblét.

És a hány csókot adott hevült ajka, a seb ajkán annyi vért lüktetett ki az a hű szív, mely csak ő velem volt mindig tele, mely csak ő érte dobogott, mely ő helyette fogta fel a gyilkos vasát: – a szegény «zöldruhás» hű leány!

És midőn utolsó csókját nyomta kedvese ajkára;... már akkor megtudta, hogy mi az az örökkévalóság!...

XXXI.

A MENYASSZONY-VIVÉS.

- Szegény Czipra! azt hittem, hogy te temetsz el mindannyiunkat, aztán most ime én adom meg neked az egész világból azt az egy kapa földet.

Topándy maga látott a szomorú intézkedések után.

Loránddal nem lehetett szólni, az magánkívül volt fájdalmában.

Annyit mondott, hogy óhajtaná kedvesét behalzsamozva elvinni családi jószágára s ott eltemetni.

Teljesüljön ez a kívánsága.

Ez szomorú meglepetés lesz az anyának, kit Topándy egy nappal előbb arról tudósított, hogy fia új menyét hoz a házhoz.

A mint Loránd megkérte tőle Czipra kezét, Topándy rögtön írt Áronffynénak, attól tartva, hogy a mit Loránd maga fog írni anyjának, az majd nagyon büszke hangon lesz tartva. Megelőzte öccse levelét; szeliden, okosan tudatott mindent az anyjával, hogy Loránd levele ne legyen ránézve meglepetés.

-285-

Most azt megírhatja neki újra, hogy a menyasszonyt viszik, tartsa készen számára a családi sírboltot.

S az volt a különös, hogy Topándy semmi fájdalmat nem érzett lelkében, mikor ezen végig gondolt.

«Oh milyen bölcs megoldása az életnek a meghalás!»

Egy könyvet nem hullatott a levélre, a melyet megírt; lepecsételé azt, s cselédet keresett, a kitől elküldje.

Azután megint mást gondolt.

Fölkereste a szolgabíró.

- Uramöcsém, mikor akarnak engemet becsukni?

- A mikor urambátyám parancsolja.

- Hát nem vinne most be egyúttal engemet is a tömlöczbe? uramöcsém.

- Igen szívesen, urambátyám.

- Hány esztendőre ítéltek?

- Csak kettőre.

- Többet vártam. Hát e szerint majd csak magam viszem el ezt a levelet a városba.

- Áronffy úr itt marad?

- Nem. Ő viszi halottját haza a jószágra. Az orvost felkértem már, hogy tegye őt halhatatlanná, s van egy ólomkoporsóm, a mit magam számára készíttettem, hogy valamikor abban folytatom az ellenállást az Isten rendeletei ellen; most már nincs szükségem rá. Odaadom Cziprának kölcsön. Ez az ő kiházásítási pompája.

Egy óra mulva felkereste Lorándot, ki még mindig halottját őrizte. Ott volt a szolgabíró is.

-286-

- Uramöcsém, - szólt a tisztviselőhöz - már nem megyek a börtönbe.

- «Még» nem? - kérdé Daruszege. Az is jól van.

- Se most, sem később. Nagyobb úr parancsol velem s az máshová rendel.

Most kezdtek rá bámulva nézni.

Arcza sokkal sápadtabb volt, mint máskor; de azért most is jókedvű gúny volt rajta és

könnyelmű mosoly.

- Loránd öcsém! két temetés lesz a háznál!

- Ki a másik halott? - kérde Daruszegi.

- Én.

És akkor kivonta kebléből bal kezét, melyet eddig kabátjába dugva tartott.

- Egy órával ezelőtt levelet írtam anyádnak. Mikor lepecsételtem, az égő viasz körmömre cseppent s azóta nézd, hogy megfeketült a kezem.

Bal kézfeje kék volt és felduzzadt.

- Gyorsan, orvosért! - kiálta Daruszegi hajdújának.

- Hagyjátok. Szükségtelen már - szólt Topándy, fáradtan rogyva le a karszékbe. Két óra mulva vége van. Két óránál tovább nem élek. Húsz percz mulva e daganat a vállamat eléri s onnan azután a szívig rövid az út.

Az elősiető orvos igazolta Topándy véleményét.

«Itt nincsen segedelem.»

Loránd ijedten ugrott bátyja ápolására, az öreg átölelte a mellé térdelő ifjú nyakát.

- Te bölcs ember! látod, mégis neked volt igazad. Van, a ki gondol a kétlábú tollatlan állatokra is. Ha én azt tudom: hogy csak zörgetnem kell, és megnyitattik: rég koczogtattam volna az ajtón: «én uram, bocsáss be!»

-287-

Te bölcs ember! látod, mégis csak neked volt igazad!

Topándy nem engedé magát levetkőztetni, ágyba fektetni.

- Toljátok székemet Czipra mellé. Hadd tanuljam meg tőle, hogyan kell magát viselni egy halottnak? Az én halálom nem lesz olyan szép, mint az övé: én nem lehellem lelkemet szeretóm lelkébe; hanem azért víg útitárs leszek.

A kín félbeszakítá szavait.

Mikor engedett a fájdalom, elnevette rá magát.

- Hogy protestál az ostoba hústömeg! Nem engedi magát kapacitáltatni. Pedig csak vendégek voltunk itt! «Animula, vagula, blandula! Hospes, comesque corporis. Quæ nunc adibis loca? Frigidula, palidula, nudula! Nec, ut soles, dabis jocos.» Bizony extra dominium fogsz lenni mindjárt. És gyomor uram, ő nagysága, és szív uram ő kegyelmessége, és fej uram, ő excellentiája, mind kiesnek hivatalaikból.

Az orvos azt állítá, hogy iszonyú kínokat kell neki kiállani azalatt, míg gúnyolódik és mosolyog; s mikor felkaczag, olyankor más ember fogcsikorgatva ordítana fel.

- Sokat vitáztunk, Loránd - szólt az öreg, mind inkább elhaló hanggal: azon német tudós felett, a ki azt állítá, hogy a más csillagzatok lakói sokkal nemesebb emberek, mint mi itt a földön. Ha kérdik, hová lettem? Mondjad, hogy avansziroztam. Olyan planétába mentem, a hol nincsen paraszt; bárók tisztítják a grófok csizmáját. Ne nevesetek rajtam, kérlek, ha bolondokat mondok. - De a halál, igazán furcsa verseket diktál.

-288-

A kézszerítés, mivel Lorándot üdvözlé, bizonyítá, hogy ez az utolsó.

Azontúl keze lankadt, szemei elborultak: arcza egyre viaszárgább lett.

Még egyszer fölemelte szemeit.

Loránd tekintetével találkozott.

Mosolyogni akart: csak sűgva, töredezett hangon mondhatá:

- Most mindjárt - megtudom: - hogy mi van - az északi vadászkutya ködfoltjaiban: - s a szemnélküli féreg - veséiben?...

Azzal hirtelen, egy erőszakos végső görcsös erőfeszítéssel megragadá széke támláját s felegyenesedve, jobbát felemelé s a szolgabíróhoz fordult.

- Uram! kiálta erős teljhangon. Én appelláltam!

És azzal visszarogyott a karszékbe.

Néhány percz mulva minden redő eltűnt arczáról, sima lett az, mint a márvány; és nyugodt, mint a halottaké szokott lenni.

Loránd ott állt összekulcsolt kézzel két halottja között.

*

Másnap jó hajnalban útra kelt a szekrénybe zárt ólomkoporsóval, s vitte haza halott menyasszonyát.

A második levél, melyet Topándy írt anyjához, s melynek pecsétjével saját élete végét pecsételte be: nem lett feladva; nem előzhető meg jöttét.

-289-

Otthon csak az első levelet kapták.

Azt az örömhírt hozó levelet, mely mámort, diadalt gerjeszte az egész háznál.

Hiába, csak őt szerették legjobban most is. Anyjának, nagyanyjának ő volt a kedvencz fia. Dezsőről szólnunk sem kell, mert hisz annak a szíve az övéhez van nőve most is: s a jó Fanny kétszeresen boldog volt abban a gondolatban, hogy nem egyedül lesz azután boldog nő a háznál.

Oh milyen örömmel várták!

Kételkedhetett-e valaha abban, hogy a kit ő szeret, szeretve fog lenni mindenkitől? hogy nem kell annak erényeiről beszélni; mindenki ismeri azokat, mihelyt ő azt mondja: «én szeretem.»

Bizony nagyon jól történt, hogy azt a levelet nem küldte el anyjának, melyben Czipráról írt s áldását kéri; - hogy nem sértette meg azzal a végsorral a legdrágább anyai szívet: «ha pedig te megátkoznád azt, a kit én szeretek!»

Megátkozni azt, a kit ő szeret!

Oh, dehogy tették azt! Ünnepnep volt ez a levél a háznál. A falusi lakot újra rendezték; Dezső átköltözött a városba, átengedve a legifjabb jogát az apai ősi lakhoz, bátyjának.

Még a legöregebb Áronffyné is letette örök gyászát. Ne lásson Loránd menyasszonya semmit, a mi szomorú gondokra emlékeztet. El van minden temetve a föld alá.

Dezső annyi kedveset tudott regélni a szép cigányleányról; Loránd levelei az elmúlt tíz hallgató évről mindig megemlékeztek a szegény elvetett gyémántról, kinek hű ragaszkodása képezé Loránd életének napos oldalát. Most az elrakott leveleket újra, meg újra elolvassák: a két anyának ez tanulmánya lett. A mit néhol Loránd csak egy futó szóval vetett oda: abból ők nagy magyarázatot tudtak venni, és az mind Czipra javára ütött ki.

-290-

A gondviselés is így rendelte azt!

Az első találkozás óta, a pusztai csárdában, úgy volt az elrendelve, hogy Loránd megszabadítsa Cziprát, gyilkos kezéből, hogy azután egykor boldog legyen vele.

... Hiszen a cigány leány már boldog is volt.

Topándy levele azt tudatá, hogy Loránd a levél kelte után azonnal megesküszik Cziprával s együtt lemennek a szülői házhoz.

Tehát tudva volt már a nap is, ki lehetett számítani az órát is, a mikor meg fognak érkezni.

Dezső benmaradt a városban, Lorándot várni. Azt ígérte, bármi későn jönnek is, még éjszakára kihozza őket.

A nők tehát fenmaradtak éjfélig. Künn vártak a folyosó alatt. Szép, meleg, holdvilágos éj volt.

A jó öreganya átölelve Fanny vállát, elmondá neki, hogy sok sok év előtt épen így vártak egy éjjel a két testvér megérkeztére; hanem az nagyon rút éjszaka volt, és az nagyon szomorú várakozás volt. A szél zúgott az akácok között, a felhők kergették egymást az égen, az ebek vonítottak a faluban, a kapun egy szénásszekér döcögött be - és abba volt elrejtve a koporsó. - Ez a nép nagyon babonás: azt hiszi, a jég elveri a határát, ha halottat visznek át rajta.

-291-

Hanem most egészen más világ van. A lég csendes, szellő sem fuvall: ember, állat alszik körül, csak azok vannak még ébren, kik menyasszonyt várnak.

Milyen más az idők járása!

Egyszer aztán szekér áll meg a kapuban: a cselédek sietnek azt kinyitni.

Szénásszekér döcög be rajta, miként akkor.

És a szénásszekér után gyalog, miként akkor, a két testvér, egymás kezét szorítva, jó.

A nők eléjük rohannak, Loránd az első, a kit ölel, csókol mindenki.

- Hát nőd? kérdi minden ajk.

Loránd némán a szekérre mutat, és nem tud szólni.

Dezső válaszol helyette.

- Nejét itt hozzuk a koporsóban.

XXXII. MIKOR · MEGVÉNÜLTÜNK

Tizenhét év mult el már azóta, hogy Loránd ismét itthon van!

Milyen öreg emberek lettünk azalatt!

Tizenhét év különben is nagy idő; hát még tizenhét ilyen súlyos év?

Soha sem láttam embereket olyan hamar megöszülni, mint a kik kortársaink voltak.

Olyan időket élünk, a mikor minden elmuló év utolsó napján felsóhajtunk: csakhogy vége van már! s nem akarjuk hinni, hogy a mi utána jó, még mindig rosszabb napokat hoz.

Egyre szállunk alább-alább, hitben, reményben, egymás iránt való szeretetben; vagyonunk pusztul, szellemünk lankad, erőnk fogy, társaséletünk szétbomlik; nem közöny, de undor már az, a mivel a napok eseményei elé nézünk.

Egy év mulva azon nap után, melyen szegény Czipra meghalt, Loránd fegyverrel oldalán ment el bizonyos multságba, a hol ingyen lehet kapni a halált.

Nem emlegetem én a multak dicsőségét, mi hasznom belőle? úgy is kevesen tudják már azt.

Loránd jó katona volt.

Az lett volna bizonynyal bármely esetben is, mindene volt hozzá a természettől: hősi bátorsága, athléta ereje, heves vére, soha nem csüggedő lelke. A harc különben is gyönyör lett volna rá nézve; - hát még e kedélyállapot mellett?

Szíve összetörve, zúzva, első szerelme oly csúful sárba taposva, a másik, szenvedélye égő hevében legyilkolva, lelkén az életunalom terhével s azzal a súlyos végzettel, a mi családját terhelé. Mindig az a rém állt előtte, hogy ez úton elébb-utóbb mégis csak oda kell jutnia, abba a nyolczadik, üresen hagyott ágyba.

Mikor elkezdődtek a harcok, egészen felvillanyozódott roskatag kedélye. Mikor egyenruháját felölté, odajött hozzám, s kezemet megrázva, villogó tekintettel mondá:

- Most megnyílt hát a vásár, a hol az ember száz perczenttel adhat túl az ütött-kopott életen.

Hanem ő nem adott túl azon.

Vakmerőségéről hirhedett lett, hőstetteit megénekelték, szerzett hírt, koszorút, csak a mit keresett, a dicső halált, azt nem tudta megtalálni.

A zászlóaljából, melynél kezdé, vége felé csak egy tizedrészt volt már meg. Ő azok között volt, a kik még csak sebet sem kaptak soha.

Pedig mennyi szép golyó elrepült feje fölött.

Hogy tekintgetett e szomorú zizegő hangon füttyülő hírnökei után a halálnak, hogy várta azokat a búgva közelítő öreg ficzkókat, a kiknek egy embert egy perc alatt átszállítani egy más csillagba – semmi! Nagyon jól ismerték már, nem bántották.

Olyan ez a csatateri zengő méh, mint az igazi méh, a ki bátran jár közötte, elzúg a füle mellett, a ki fél tőle, azt megcsípi.

Egyszer a csákóját lyukasztá át a golyó.

Hányszor hallottam tőle:

«Miért nem egy hüvelykkel alább?»

Végre egy csatában egy elpattant gránát darabja megbénítá karját, s mikor egy kardcsapástól elszédítve lebukott lováról, még egy kozák lándzsával keresztülszúrta.

Még abba sem halt bele.

Hetekig feküdt eszméletlenül a kórházban, sátor alatt, míg érte mehettem és haza hoztam. Fanny ápolta. Meggyógyult.

Mire felépült, akkorra már aztán vége is volt minden harcnak.

Mennyiszer hallottam tőle:

– Oh, milyen rossz emberek vagytok ti, hogy engem úgy szerettek! Oh, milyen rosszat tettél velem, öcsém, hogy elhoztál a csatateréről. Oh, milyen kegyetlenség volt tőled, Fanny, hogy mellettem virrasztottál! Oh, milyen hiába való munka volt tőletek engem életben tartani! Oh, mint haragszom én tirátok, mily kiállhatatlan emberek vagytok ti: azért, hogy engemet úgy szerettek!

Hanem mi azért csak szerettük őt.

És aztán így megvénültünk csendesen.

Eltemettük jó nagyanyánkat, aztán édes anyánkat is; magunk maradtunk, nem osztoztunk meg soha.

Loránd mindig velünk lakott: míg a városban laktunk, néha hetekig sem hagyta el a házat.

Az új idők új rendszere engem is kényszerített, hogy arról a pályáról lemondjak, a mit még apáink az élet díszes céljának tartottak. Sutba dobtam a diplomámat, s kimentem szántani, vetni.

Lett belőlem jó paraszt ember.

Még most is az vagyok.

Itt is együtt maradt velünk Loránd.

Nem volt élet már az övé, hanem csak a napok számlálása.

Siralom volt ezt tudni és őt látni.

Egy délczeg alakot, kinek hivatása volt, hogy hóssé legyen.

Egy forró szívet, ki földi mennyországa lehetett volna egy nőnek!

Egy képzett, lángeszű főt, ki vezérszellem lehetett volna egy országban.

És a ki tétlenül, szeretetlenül, boldogtalanul hullatott levelet levél után, és nem várt a holnaptól semmit.

Hanem félt a jövő napoktól.

Gyakran előhoztam neki, hogy annak a magányos épületnek ott a patak mellett befalaztatom az ajtaját.

Ne kérdezzék gyermekeim, mi lakhatik azon belül? ne iparkodjanak találgatni annak rejtelmes feliratát, mint én találgattam gyermekkoromban.

Loránd nem egyezett bele.

«Még egy üres szállítás van benne.»

És ettől irtóztunk mi valamennyien.

Ő is, mink is.

Minden este úgy váltunk el, mintha végbúcsút mondanánk.

Nem örült már semminek az életben. Nem foglalkozott semmivel, a mivel más ember foglalkozik. Nem kártyázott, bort nem ivott; örökké józan volt és egykedvű. Nem olvasott mást, mint matematikai könyveket. Rá nem tudtam venni soha, hogy egy hírlapot kezébe vegyen.

«Hazugság az egész világtörténet!»

Mindennap, akár télen, akár nyáron, korán reggel, mielőtt valaki fölkelne volna a háznál,

kisétált a temetőbe; oda, a hol Czipra nyugszik «az illatos fűgyökér alatt», ott töltött néhány percet s aztán ismét visszajött: nyáron egy szál eleven, télen egy szál aszú fűvet hozva el a sírről.

Volt egy naplója, abban nem volt írva egyéb, mint a kelet mindennapról, alá tűzve, írott sorul, az aszú fűszál.

Egy élettörténet, melynek ezernyi ezer aszú fűszál képezi sorait, a hány sor, a hány szál, annyi napról összegyűjtve.

Lehet-e szomorúbb könyv ennél?

Egyetlen tárgy, a mi érdekelte, gyümölcsfái voltak és méhei.

Az állatok és növények nem csalják meg azt, a ki őket szereti.

Egész nap őrizte fácskáit, csemetéit s viselt harcot a rovarok ellen és tanult naphosszant életbölcsészetet e nagyszerű alkotmányos monarchistáktól, a méhektől.

-297-

Sok ember van, kivált a mai nap, hazánkban, a ki el tudja ölni az időt, Loránd csak küzdött az idővel, s minden lefolyt nap egy vereség volt rá nézve. Vadászni soha sem járt, azt mondá, nem jó neki töltött fegyvert venni kezébe.

Éjjel gyermekeim közül egy mindig ott aludt szobájában.

«Félek magamtól», vallá meg előttem.

Félt magától és attól a csendes háztól, ott a patak mellett.

«Szeretnék ott aludni az illatos fűgyökér alatt!»

Egy elveszett élet!

Egy szép nyári délután kis fiam azzal a hírrel rohan be hozzám, hogy Loránd bátyja a szoba közepén a földön fekszik, és nem akar fölkelni.

Én a legrosszabbat sejtve rohantam át hozzá.

Midőn beléptem szobájába, már nem feküdt a földön, hanem az ágyon. – Arcza az ágyon.

– Mi bajod? – kérdezém, kezét megfogva.

– Semmi sem; csak egy kicsit meghalok.

– Az istenért! mit tettél?

– Ne ijedj meg. Nem az én kezem volt.

– Mi bajod hát?

– Egy méhcsipés. Neved ki. Meghalok bele.

Még reggel beszélt róla, hogy méheire orvméhek ütöttek, azokat meggy pusztítani. Egy orvméh halántékába ereszté fulánkját.

Tehát még sem oda:... nem oda, – rebegé hagymázos lélekzettel; nem a nyolczadik ágyba.

-298-

Kinn az illatos fűgyökér alatt. Ott heverünk a porban egymás mellett. Falaztasd be azt az ajtót. Jó éjszakát.

Azzal lehunyta szemét és soha sem nyitotta fel többet.

Mire Fannyt odahívtam hozzá, már halva volt.

A délczeg hős, ki egymaga csapatok ellen küzdött, a vasember, kit nem tudott megölni a kard és a dárda, tíz perc alatt elmúlt egy picziny kis rovar parányi orgyilka által.

Isten jár közöttünk!

Mikor már a kísértés utolsó percze eljött, hogy az életunalom az ősi átokkal felfegyverezze kezét, akkor elküldötte repülő szolgálainak legeslegkisebbikét s elszállítá őt egy méhszárnyon, oda, a hol a boldogok laknak.

Mi pedig vénülünk tovább, és ki tudja, hogy mire vénülünk meg?!

TARTALOM.

-299-

XIII.	Melyik téríti el a másikat	1
XIV.	Két leány	36
XV.	Ha szereti, hát szeresse	57
XVI.	Az a gyűrű	68

XVII.	A sárgaruhás nő a kártyában	79
XVIII.	A halálra intó	90
XIX.	Fanny	111
XX.	A végzetes nap	117
XXI.	Az a levél	135
XXII.	A tudtán kívül rém	144
XXIII.	Az örömnék napja	167
XXIV.	A bolond tréfa	178
XXV.	A míg a zene szól	193
XXVI.	A szerelem babonája	207
XXVII.	Mikor a dali madár megszólal	220
XXVIII.	Az éjjeli küzdés	233
XXIX.	A pók a szögletben	251
XXX.	Credo...!	270
XXXI.	A menyasszony-vivés	284
XXXII.	Mikor megvénültünk!	292

KÉPJEGYZÉK.

-300-

1.	Ezen a pisztolyon a Sárvölgyiek czimere van	7
2.	A leány is együtt nevetett vele	42
3.	Felhozam a vizből? – kérdezte Loránd	71
4.	Karom alá vontam Fanny kezét	114
5.	Ugy szoritottam az embert félkezemmel a falhoz, hogy eviczkélt, mint egy denevér	133
6.	Sárvölgyi remegve iparkodott magát fölemelni ingadozó kezével	160
7.	A rabló felhúzott szemöldökkel figyelt a beszédre	201
8.	Vérszomjú vigyorgással nézett áldozata szemébe	232
9.	Felrakta mindenét egy talyigára s tolta kifelé	256
10.	Te bölcs ember! látod, mégis csak neked volt igazad!	286

Javítások.

Az eredeti szöveg helyesírásán nem változtattunk.

A nyomdai hibákat javítottuk. Ezek listája:

19	«nincs még oda!«	«nincs még oda!»
22	szükség, Barátom	szükség. Barátom
25	«igen».	«igen».»
26	gyertyáját?	gyertyáját?»
31	Sárvölgyi	«Sárvölgyi
35	el életét.	el életét.»
35	irgalom.»	irgalom.»»
54	lebetett csalódásban	lehetett csalódásban
87	Blánokházné kezét	Bálnokházné kezét
90	ilyen ajándédekot	ilyen ajándékot
99	«per procura».)	«per procura».)»
103	osrtomló sereget	ostromló sereget
127	azután később	azután később
140	gyűrűnél?	gyűrűnél?»
160	Sárvölgyj remegve	Sárvölgyi remegve
182	köpczös.	köpczös.»
182	«van-e lelke?»	«van-e lelke?»»
182	Én Daruszegi	«- Én Daruszegi
195	körmét; csókolom	körmét: «csókolom
214	odább mégy.	odább mégy.»
214	«szeretsz-e?»	«szeretsz-e?»»
215	szólok még?	szólok még?»
216	ezt a dolgot,	ezt a dolgot.
221	légy velem!	légy velem!»
225	csutorát, lgyatok	csutorát. lgyatok
236	döngették az ajjót	döngették az ajtót
297	Ne ijedj meg, Nem	Ne ijedj meg. Nem
298	nyitotta fe. többet	nyitotta fel többet
299	Credo...! 271	Credo...! 270

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MIRE MEGVÉNÜLÜNK (2. KÖTET) ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or

group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.